

TÜRKİYE ULUSLARARASI REKABET SEMPOZYUMU

6-7 MART 2000
İSTANBUL / TÜRKİYE

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
Gelen Mesajlar	1
<hr/>	
Açılış Konuşmaları	
<ul style="list-style-type: none">• Prof. Dr. M. Tamer MÜFTÜOĞLU Rekabet Kurumu Başkanı	7
<ul style="list-style-type: none">• Özcan PEKTAŞ Tüketicinin ve Rekabetin Korunması Genel Müdürü	17
<ul style="list-style-type: none">• Şükrü Sina GÜREL Devlet Bakanı	19
<ul style="list-style-type: none">• Dilşad AHMEDOV Özbekistan Cumhuriyeti Maliye Bakan Muavini	25
<ul style="list-style-type: none">• Vialesca GERETTI Moldova Cumhuriyeti Antitekel İşleri ve Rekabet Departmanı Müdürü	27
<ul style="list-style-type: none">• Bahtiyarcan FATTAHOV Kırgızistan Cumhuriyeti Rekabetin Korunması ve Geliştirilmesi Milli Komisyon Başkanı	31
<ul style="list-style-type: none">• Şalva GOGIYABISLI Gürcistan Cumhuriyeti Devlet Antitekel Hizmet Başkanı	33
<ul style="list-style-type: none">• Medet SAKBAYEV Kazakistan Ekonomi Başkan Yardımcısı	35

Uluslararası Ticaret ve Rekabet

- **Frederich JENNY** 39
DTÖ ve OECD Temsilcisi,
Fransa Rekabet Konseyi İkinci Başkanı

Ekonomik Kalkınma Sürecinde Rekabet Politikaları ve Kurumları

- **R. Shyam KHEMANI** 55
Dünya Bankası Temsilcisi
- **Zoltan NAGY** 61
Macaristan Ekonomik Rekabet Kurumu Başkanı
- **Nickolay PAVLOV** 65
Bulgaristan Rekabetin Korunması
Komisyonu Başkanı
- **Prof. Dr. John CUBBIN** 71
City University Ekonomi Bölümü Başkanı
- **Prof. Dr. Erol KATIRCIOĞLU** 77
Marmara Üniversitesi

Rekabet Politikalarının Uygulanmasında Sorunlar ve Çözümler: Ülke Deneyimleri

- **Philippe BRUSSICK** 99
UNCTAD Temsilcisi
- **Dr. Hans-Jürgen RUPPELT** 107
Alman Kartel Ofisi Ticaret ve
Transport Bölümü Karar Organı Başkanı
- **Dr. Ilias SOUFLEROS** 113
Yunanistan Rekabet Kurumu Temsilcisi
- **Ragıp QULIYEV** 121
Azerbaycan Rekabet Kurumu Başkanı
- **İsmail Hakkı KARAKELLE** 129
Rekabet Kurumu Başkan Yardımcısı

Uluslararası Rekabet Politikasında Yeni Yönelimler

- **Justice A.N. DIVECHA** 147
Hindistan M.R.T.P. Komisyonu Başkanı
- **Randolph W. TRITELL** 159
ABD Federal Ticaret Komisyonu,
Rekabet Bürosu Yardımcısı Direktörü
- **Dr. K. MEHTA** 173
AB Komisyonu, Rekabet Genel Müdürlüğü
DGIV, Rekabet Politikası Müdürü
- **Prof. Dr. Haluk KABAALIOĞLU** 177
Türkiye'nin AB Nezdinde
Daimi Temsilciliği Müşaviri

Kapanış

- **Prof. Dr. M. Tamer MÜFTÜOĞLU** 193

Süleyman DEMİREL

Cumhurbaşkanı

Bugün ekonomik anlamda sınırların giderek ortadan kalktığı bir dünyada yaşıyoruz. Küreselleşme, bir yandan bölgesel ve küresel entegrasyonu kaçınılmaz hale getirirken, diğer yandan rekabeti her alanda dünya ölçeğine yaymaktadır. Rekabet olgusu bu yeni düzeni anlamının ve uyum sağlamanın en önemli şartı haline gelmiştir. Bu bakımdan günümüzde ihtiyacımız olan; piyasaların küresel hayatta daha serbest hale getirilmesi, kurumların daha saydamlaştırılması, ticaretin daha serbestleştirilmesi ve her şeyden önemlisi daha fazla rekabet koşullarının sağlanmasıdır.

Rekabet sadece gelişmiş ekonomiler için değil, aynı zamanda gelişen ekonomiler için de daha iyi yaşam şartlarının oluşmasını sağlayacak olan ortamın kalıcı hale getirilebilmesinin tek yoludur. Dolayısıyla, çağdaş Türkiye'nin her kurumu uygar dünyanın standartlarını yakalamak zorundadır. Diğer bir deyişle, her kurumumuz küresel düzeydeki rekabete uyum gösterecek şekilde yeniden yapılanmalıdır.

Türkiye her alanda dünya ile birlikte yaşamak ve yarışmak azim ve kararlılığındadır. Büyük Atatürk'ün bize gösterdiği çağdaş uygarlık hedefine ulaşmak için bu kararlılığımızı kuşaktan kuşağa aktararak sürdüreceğiz.

Türk girişimcileri yeni dünya düzeninin gereklerini çok iyi anlamıştır. Dünya pazarı için üretim yapmaya başlamış ve bu çerçevede rekabeti göğüsleyebilecek kalite ve standarda ulaşmıştır. Bugün Türk malları dünyanın her ülkesinde alıcı bulabilmektedir, Türkiye yakaladığı bu gelişme ivmesini kaybetmemelidir. Binaenaleyh, Türkiye dünya ile rekabete açık bir ekonomi olarak kalmaya, dünya ile birlikte soluk alıp vermeye devam etmelidir. Bunun için sahip olduğumuz potansiyeli en iyi şekilde değerlendirmeli ve rekabet gücümüzü her alanda artıracak çalışmalara ağırlık vermeliyiz. Bu itibarla,

düzenlediğiniz Türkiye İkinci Uluslararası Rekabet Sempozyumunu önemli bir etkinlik olarak değerlendiriyorum.

Sempozyumun küresel rekabete dayanan piyasa şartlarına süratle uyum sağlayabilmek amacıyla yürütölen çalışmalarına önemli katkılarda bulanacağına inanıyorum. Bu nedenle sempozyumun başarılı geçmesini diliyorum, tüm katılımcılara selam ve sevgilerimi iletiyorum.

Süleyman DEMİREL

Bülent ECEVİT

Başbakan

Programımın yoğunluğu nedeniyle “Türkiye İkinci Rekabet Sempozyumu”na katılamadığım için üzgünüm.

Davetinize teşekkür eder, sempozyumun başarılı geçmesi dilekleriyle size ve şahsınızda tüm konuk ve konuşmacılara sevgiler ve saygılar sunarım.

Bülent ECEVİT

Devlet BAHÇELİ
Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı

Sadi SOMUNCUOĞLU
Devlet Bakanı

İstemihan TALAY
Kültür Bakanı

Hasan GEMİCİ
Devlet Bakanı

Mustafa YILMAZ
Devlet Bakanı

Hüsamettin ÖZKAN
Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı

Koray AYDIN
Bayındırlık ve İskan Bakanı

Cumhur ERSÜMER
Başbakan Yardımcısı ve Enerji Tabii Kaynaklar Bakanı

Hikmet Sami TÜRK
Adalet Bakanı

Kenan TANRIKULU
Sanayi ve Ticaret Bakanı

Mehmet KEÇECİLER
Devlet Bakanı

Hüsnü Yusuf GÖKALP
Tarım ve Köy İşleri Bakanı

Prof. Dr. M. Tamer MÜFTÜOĞLU

Rekabet Kurumu Başkanı
(Ankara/TÜRKİYE)

Sayın Yargıtay Başkanım, Sayın Danıştay Başkanım, Sayın Bakanım, Sayın milletvekillerim, değerli konuklar, basınımızın seçkin temsilcileri, Rekabet Kurulunun değerli üyeleri, sevgili mesai arkadaşlarım; Türkiye'nin rekabet konusunda düzenlediği "Türkiye İkinci Uluslararası Rekabet Sempozyumu"nun açılışını yapmaktan duyduğum kıvancı sizlerle paylaşmak fırsatını bana verdiğiniz için teşekkür ederim.

Yurtiçinden ve yurt dışından gelerek gerek izleyici, gerekse konuşmacı olarak gelen tüm konuklara saygılarımı sunuyorum.

Sempozyuma davetimizi kabul ederek şu anda bize kendileriyle birlikte olma mutluluğunu ve onurunu veren 14 dost ve kardeş ülkenin; Arnavutluk, Azerbaycan, Belçika, Bosna-Hersek, Bulgaristan, Gürcistan, Kazakistan, Kırgızistan, Kuzey Kıbrıs, Makedonya, Moğolistan, Moldavya, Özbekistan ve Türkmenistan'ın 33 değerli temsilcisine hoş geldiniz diyorum.

Ayrıca, adı geçen ülkelerde kurulmuş veya kurulacak olan Rekabet Otoritesi kuruluşlarında çalışan veya çalıştırılması planlanan üst düzey yöneticilere yönelik bir eğitim programını, Ekim 2000 tarihinde TİKA ile müştereken uygulayacağımızı burada ifade etmekten, bu güzel haberi sizlerle paylaşmaktan da ayrıca büyük bir mutluluk duyuyorum.

Yine Sempozyumumuza konuşmacı ve panelist olarak katılarak bizlere kendileriyle birlikte olma mutluluğunu ve onurunu veren 9 dost ülkenin; Almanya, Amerika Birleşik Devletleri, Azerbaycan, Bulgaristan, Fransa, Hindistan, İngiltere, Macaristan ve Yunanistan'ın sayın temsilcilerine ve yine konuşmacı ve panelist olarak bizleri şerefliendiren; Avrupa Birliği, Dünya Bankası, Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı OECD, Dünya Ticaret Örgütü WTO, Birleşmiş Milletler Kalkınma ve Ticaret Konferansı UNCTAD, gibi saygın uluslararası kuruluşların değerli temsilcilerini ülkemizde görmekten, kendilerini misafir etmekten ve kendilerinin Rekabet Hukuku, Rekabet Ekonomisi ve Rekabet Politikaları konularındaki engin bilgi ve deneyimlerini bize aktaracak olmalarından mutluluk duyuyoruz.

Değerli konuklar; hepimizin çok iyi bildiği gibi, serbest piyasa ekonomisini benimseyen ülkeler, kaynakların etkin bir biçimde dağıldığı ve etkin şekilde işleyen bir ekonomiye sahip olmak için gereken “modern kurumlar”ı inşa etmek ve bunların çalışacağı sağlıklı ortamları oluşturmak zorundadırlar.

Şunu unutmamak gerekir ki, kendi haline bırakıldığında serbest piyasa ekonomisi kendi kendini yok edecek tekelci bir yapı kazanabilmektedir. Sonuçta; tekelleşmeler, kartelleşmeler ve hakim durumun kötüye kullanılması uygulamalarıyla piyasalardaki rekabet tamamen veya büyük ölçüde ortadan kalkmakta, piyasa ekonomisi hem kaynak dağılımında, hem üretimde ve hem de dağıtımda etkinlikten büyük ölçüde uzaklaşmaktadır.

Ekonomilerin kendi işleyişlerine terk edilmesi veya kuralsızlığın tek kural olarak kabul edilmesi durumunda sağlıklı bir rekabet ortamı oluşturulamamaktadır. Kısaca, serbest piyasa ekonomisinde sistemin kendi kendisini yok etmesini ve etkililiğini sürdürebilmesini sağlamaya yönelik kurallar bütünü, yani Rekabet Yasalarıyla, serbest piyasa ekonomisi sisteminin başarısının “olmazsa olmaz” şartlarından biri olan yaratıcılığın ve “innovasyon”ların kaynağını oluşturan özgürlüğün kıvamlı “optima”larda sürekli oluşturulması gerekmektedir.

Burada, yasal kurallar ve özgürlük arasındaki kıvamlı “optima”ların oluşturulmasında, piyasa ekonomisinin öteden beri bilinen veciz özdeyişlerinden olan “Olabilirdiğince Rekabet, Gerektiğince Planlama” sloganına, kurallar ve özgürlük arasındaki kıvamlı “optima”ların sağlanması amacıyla yönelik olarak şu sloganı da ilave etmekte yarar olabilir:

“Olabilirdiğince Özgürlük, Gerektiğince Kurallar.”

Belki de bu bağlamda bizi etkin çözümlere götürecek yol, son yıllarda sıkça sözü edilen iki kavrama, “Regülasyon ve Deregülasyon” kavramlarına ilave olarak seslendirilmeye başlanan üçüncü bir kavram olan Regülasyon kavramında yatmaktadır.

Kanaatimce bu bağlamda yasal kurallar yanında etik kuralları da ön plana çıkarmalı, serbest piyasa ekonomisinin başarısı açısından çok önemli olduğunu düşündüğüm “etik altyapı”nın önemini de vurgulamalıdır.

Hatta bu bağlamda, serbest piyasa ekonomisinin görünmeyen eli yanında bir de görünmeyen vicdana ihtiyacı olduğu kabul edilmelidir.

Değerli konuklar, başında bulunduğum Kurumun uygulamaktan sorumlu olduğu 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanunun amacı; “Mal ve Hizmet piyasalarındaki rekabeti engelleyici, bozucu veya kısıtlayıcı anlaşma, karar ve uygulamaları ve piyasaya hakim olan teşebbüslerin bu hakimiyetlerini kötüye kullanmalarını önlemek, bunun için gerekli düzenleme ve denetlemeleri yaparak rekabetin korunmasını sağlamaktır.”

Bu amacı gerçekleştirmeye yönelik olarak, Kanunun maddi hukuk bölümü olarak adlandırabileceğimiz kapsamını, üç ana başlık altında sıralayabiliriz.

Bunlardan birincisi, Türk Cumhuriyeti sınırları içinde faaliyet gösteren ya da bu piyasaları etkileyen her türlü teşebbüsün aralarında yaptığı rekabeti engelleyici, bozucu ve kısıtlayıcı anlaşma, uygulama ve kararlar ile ikinci olarak; Piyasaya hakim olan teşebbüslerin bu hakimiyetlerini kötüye kullanmaları ve üçüncü olarak da; Rekabeti önemli ölçüde azaltacak birleşme ve devralma niteliğindeki her türlü hukuki işlem ve davranışlar şeklinde sıralanmıştır.

Değerli konuklar, 4054 Sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun, Türkiye Büyük Millet Meclisince 7 Aralık 1994 tarihinde kabul edilmiş, 13 Aralık 1994 tarihli Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Kanunu uygulamaktan sorumlu Rekabet Kurumunun karar organı olan Rekabet Kurulu ise, yaklaşık 27 aylık bir gecikmeyle 27 Şubat 1997 tarihinde atanabilmiştir. Ancak, Kurum teşkilatını 8 ay gibi kısa bir sürede tamamlayarak, bu durumu Kanunun Geçici 2’inci maddesi uyarınca 5 Kasım 1997 tarihinde yayımladığı bir tebliğ ile kamuoyuna duyurmuş ve bu tarihten sonra hızla başvuruları değerlendirmeye başlamıştır.

Rekabet Kurumunun teşkilatını oluşturduğunun kamuoyuna duyurduğu tarih olan 5 Kasım 1997 tarihinden, 31.12.1998 tarihine kadar Kuruma toplam 896 başvuru yapılmıştır. Bu başvurulardan 444’ü rekabet ihlallerine, 294’ü menfi tespit muafiyet başvurularına, 143’ü ise birleşme/devralma işlemlerine ilişkindir.

Hakkında ön araştırma yapılmış, başlatılan ön araştırmalardan 20 tanesi hakkında da soruşturma kararı alınmıştır. Ayrıca, buna ilave olarak resen ön araştırma yapılmaksızın doğrudan iki soruşturma kararı alınmıştır. Böylece bu dönemde toplam 22 soruşturma açılmıştır. 31.12.1999 tarihi itibarıyla bunlardan

yedisi hakkında Kurul nihai kararını vermiştir. 294 menfi tespit muafiyet bildirimini Kuruma intikal etmiş ve bunlardan 78'i sonuçlandırılmıştır.

31.12.1999 tarihi itibariyle birleşme/devralma başvuruları hakkında bilgiler ise şöyle bir tablo ortaya koymaktadır:

Toplam 143 birleşme ve devralma başvurusu yapılmış, bunlardan 61 tanesine izin verilmiştir ve bunlardan 8 tanesi de özelleştirme başvurularıdır. İzin verilmeyen sadece bir tane birleşme/devralma başvurusu vardır. Bu başvurulardan 70 tanesi kapsam dışı bulunmuştur, 11 tanesinin incelemesi sürmektedir.

Özelleştirmeler hariç, birleşme/devralma başvurularında tarafların ülke orijinleri şöyledir: Yerli/Yerli birleşmeleri 66 (ki bu yüzde oran olarak 50'ye yaklaşmaktadır), Yabancı/Yabancı birleşme başvuruları 35, bu da yüzde 25'in biraz üzerindedir ve Yerli/Yabancı birleşmeleri 34, bu da yüzde 25 civarındadır.

Değerli konuklar, Rekabet Kurumu 2000 yılında karara bağlanan iki soruşturmada dahil edildiğinde toplam dokuz soruşturmayı şu ana kadar karara bağlamış bulunmaktadır. Bunlardan "likit petrol gazı, çimento, futbol maçlarının naklen yayını, İstanbul ekmek, gıda ve dayanıksız tüketim malları, ilaç ile görsel basın reklam yeri pazarlama" sektörlerine ilişkin kararlarda rekabet ihlali tespit edilerek idari para cezası takdir edilmiştir. Teşebbüslerden gerekçeli kararı kendilerine tebliğ edilenler, Danıştay nezdinde itiraz haklarını kullanmışlardır. "Özel okullar" ve "basın izleme" piyasalarına ilişkin soruşturmalarda ise rekabet ihlali olmadığı sonucuna varılmıştır.

Söz konusu dönemde 7'inci madde çerçevesinde yapılan birleşme ve devralma başvurularının da sayıca yüksekliği dikkat çekmektedir. Bu durumun başlıca nedeni, geride bıraktığımız iki yılın şirket evlilikleri yönüyle yoğun bir dönem geçirmiş olmasıdır. Ancak, Rekabet Mevzuatının henüz yeterince bilinmemesi nedeniyle 7'inci madde ve ilgili tebliğler kapsamında kalan işlemler hakkında Kuruma önemli sayıda başvuruda bulunulmuş olması da diğer bir etmendir.

Bu dönemde özelleştirme yoluyla devralma işlemlerine ilişkin Rekabet Kurumuna yapılan sekiz adet başvuru ise, sadece karara bağlanması açısından değil, aynı zamanda özelleştirme işlemlerinde rekabet kurullarının önemli ölçüde dikkate alınmasını sağlayan mevzuat düzenlemelerine yol açması bakımından da dikkat çekicidir.

1997/1 sayılı Birleşme ve Devralmalara ilişkin Tebliğin yetersizliği de dikkate alınarak, uzun çalışmalar ve Özelleştirme İdaresi ile gerçekleştirilen görüşmeler sonucunda yeni bir düzenlemeye gidilerek münhasıran özelleştirme işlemlerine uygulanmak üzere 1998/4 sayılı Tebliğ çıkarılmıştır.

İhale işlemlerine başlanmadan evvel kamu kurumlarının ilgili pazarlarda sahip olduğu hakim durum ya da imtiyazların özelleştirme sonrası akıbetine ilişkin Rekabet Kurulunun görüşünün alınması ve ihale sonrası ise özelleştirme yoluyla devralma işleminin Rekabet Kurulunun iznine tabii kılınması ile Rekabet Hukukunun özelleştirme işlemlerinde etkin bir rol oynaması sağlanmıştır.

Özelleştirme uygulamalarında uygulanmak üzere yürürlüğe koyduğumuz bu tebliğ sayesinde, varsa sorunların ihale aşamasına gelmeden çözülmesi sağlanmaktadır. Bu uygulamanın olumlu sonuçları ilk ürünlerini vermeye başlamıştır. Adı geçen tebliğ çerçevesinde oluşturulan süreç bir yılı aşkın bir süreden beri başarılı bir şekilde işlemektedir.

Birleşme ve devralma başvurularında dikkat çeken bir husus taraflardan en az birinin yabancı sermayeli olduğu işlemlerin, toplam işlemler içindeki payının yüzde 36 gibi önemli bir seviyeye ulaşmış olmasıdır. Yabancı sermayeli teşebbüslerin Türkiye'deki yerleşik teşebbüslerle bir ortak girişim kurulması yoluna giderek gerçekleştirdikleri bu işlemler, aynı dönemde bu yolla ülkemize ciddi bir yabancı sermaye girişi olduğunu göstermektedir.

Değerli konuklar, Rekabet Hukukunun yeni bir hukuk dalı olduğu ve Kanunun getirdiği hak ve yükümlülüklerin henüz yeteri kadar bilinmediği hususu dikkate alınarak rekabet kültürünün hızla ve doğru bir biçimde oluşması için olanca gayretle çalışmaktayız. Düzenli aralıklarla farklı illerde toplantı ve seminerler düzenlenmektedir. Gerek KOBİ'lere gerekse büyük ölçekli firmalara yönelik yaptığımız çalışmaların yanı sıra, kendi rekabet dağarcığımızı genişletmek için "Perşembe Konferansları" adı altında, Kurum içine ve Kurum dışına yönelik bir dizi konferans düzenlemekteyiz. Bu konferansları aylık dönemler şeklinde kitap olarak da yayınlamaya başladık. Rekabet Dergisini ilk sayısı birkaç gün önce çıkardık. Üniversitelerimizde yapılan rekabet konusuyla ilgili master ve doktora çalışmaları ile yine aynı konudaki diğer bilimsel ve uygulamalı çalışmalardan uygun görülenleri kitap olarak yayınlamayı planladık. Yine tercüme konusunda geniş bir yayın faaliyetine girişiyoruz. Bu yayınların ilk ürünleri yakında ortaya çıkacaktır. Böylece bu çalışmalarımızı çok daha geniş bir kesime ulaştırmayı hedefliyoruz. Bunu ifade etmekteki amacım, Rekabet Kurumunun aynı zamanda "öğrenen" ve kendini geliştirme konusunda ciddi

hedefleri olan bir anlayışa sahip olduğu düşüncesini sizlerle paylaşmaktır. Amacımız, Rekabet Kurulu olarak, “Öğrenen Organizasyon” modelinin başarılı bir örneğini gerçekleştirebilmektir.

Değerli konuklar, Kurumumuz aynı zamanda, rekabet hukukunun uluslararası niteliğini ve Gümrük Birliği sürecinde olduğumuz Avrupa Birliği ile olan ilişkilerdeki ağırlığını dikkate alarak uluslararası ilişkilere yönelik büyük önem vermektedir.

Bu çerçevede, Topluluk Komisyonu ile özellikle 4 no'lu Genel Müdürlükle yakın temas kurulmuş, karşılıklı bilgi alış verişinde ve teknik işbirliğinde önemli adımlar atılmıştır. Aynı şekilde, başta Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı OECD ve Dünya Ticaret Örgütü WTO olmak üzere uluslararası kuruluşların rekabete ilişkin birimlerine aktif katılım sağlanmış ve bu platformlarda Türkiye'nin rekabete bakışı ve yaptığı uygulamalar ortaya konulmuştur.

Kurumumuz, uluslararası kuruluşların yanı sıra bir dizi ülkeyle kurumsal düzeyde doğrudan temaslar kurmuştur. Bunların arasında; Fransa, Almanya, İtalya, İspanya, Portekiz, Japonya, Rusya, Ukrayna, Moldova, Gürcistan ve Bulgaristan ile kurulan karşılıklı bilgi ve deneyim alış verişine dayalı yakın ilişkileri özellikle belirtmek isterim.

Bu ilişkilerimizi gerek ülkeler ve gerekse uluslararası kuruluşlar düzeyinde genişletmeye ve derinleştirmeye çalışıyoruz. Ayrıca, bugün aramızda bulunan yabancı konuklarımızın varlığını yeni işbirlikleri için bir fırsat olduğunu düşünüyorum.

Değerli konuklar, piyasa ekonomilerinde “serbestlik” olmazsa olmaz koşuldur, ancak sınırsız değildir. Rekabete ilişkin düzenlemelerle devlet başta fiyat olmak üzere üretim, satış miktarı ve kar gibi unsurların piyasaların içsel dinamiğinin bağımsız olarak belirlenmesinin önüne geçmeyi hedeflemektedir. Bu noktadan bakılınca, Rekabet Kanununun uygulanmasından sorumlu Rekabet Kurumunun; objektif, tarafsız, her türlü etkiden uzak olarak çalışmalarındaki başarısı çok önemli bir unsur olarak ortaya konmalıdır.

Bu bağlamda, Türkiye Büyük Millet Meclisinde 1994 yılı sonunda kabul edilen 4054 Sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun, Rekabet Kurumuna çok etkili yetkiler ve imkanlar sağlamıştır.

Adı geçen Kanununun 20'inci maddesi Rekabet Kurumuna ‘‘Mali ve İdari ˆzerklik’’ sağlamış, ayrıca, yasadan aynen aktarıyorum; ‘‘Kurum gˆrevini yaparken bağımsızdır. Hiçbir organ, makam, merci ve kişi Kurumun nihai kararını etkilemek amacıyla emir ve talimat veremez’’ demek suretiyle Kurumun ˆzerk yapısını açık ve kesin bir dille perçinlemiştir.

Rekabet Kurumu, sahip olduğu ˆzerkliėin ˆneminin bilincindedir ve bu imkanın kendisine yˆklediėi sorumluluğun idrakindedir. Ayrıca bu yetkimizi tam bir Őeffaflık içinde yˆrˆtmemiz gerektiğini de biliyoruz.

Zira biliyoruz ki, bizim bu imkanı başarılı bir Şekilde kullanmamız, yurdumuzda ˆzerk kuruluşların yaygınlaşmasını sağlayacaktır. Bu da ˆlkemizin dˆnyaya entegre olmasının olmazsa olmaz Şartlarından biridir.

ˆte yandan, Rekabet Kurumu Tˆrkiye'nin AB'ne tam ˆyeliėi sˆrecinde tayin edici bir fonksiyonu ˆstlenmiř bulunmaktadır. Avrupa Birliği'nin 1960'ların sonunda ‘‘Gˆmrˆk Birliğine’’ 1990'ların başında ‘‘Tek Pazara’’ ulaşmasında ve içinde bulunduğumuz dˆnemde de parasal birliği gerçekleştiren olmasında, ortak rekabet politikasının tartışılmaz bir rolˆ vardır.

Tˆrkiye'nin Avrupa Birliği'yle aynı rekabet kurallarını benimsemesi ve uygulaması bir anlamda, Avrupa Birliği'yle ekonomik alanda aynı kulvara girmesi olarak anlaşılmalıdır. Bir başka deyişle Avrupa Birliği'yle ortak rekabet politikası, ekonomik entegrasyonun hukuki temelini oluşturmaktadır. ˆnce, 6'lar sonra sırasıyla; 9'lar, 12'ler ve nihayet 15 ˆye ile ekonomik bˆtˆnleřme bu temel ˆzerine oturtulmuştur. Tˆrkiye'nin tam ˆyeliėinin de bu çerçevede Őekilleneceėi dˆřˆnˆlmektedir.

Değerli konuklar, Tˆrkiye 2000'li yıllara bˆyˆk umutlarla girmeye hazırlanırken hepimizin bildiği iki bˆyˆk deprem felaketiyle sarsıldı. Her iki depremin maddi ve manevi tahribatı çok bˆyˆk oldu.

Telafisi mˆmkˆn milyarlarca dolarlık hasarın ˆtesinde, telafisi mˆmkˆn olmayan 20 bini aşkın vatandaşımızın ˆlˆmˆ Tˆrk Ulusunu bˆyˆk bir kedere ve yasa boğdu. Bu felaket gˆnlerimizdeki en bˆyˆk desteğimiz, hemen yardıma koşan maddi ve manevi desteklerini deprem bˆlgesine hızla ulaştıran tˆm dˆnya uluslarının yakın ve içten ilgileri oldu. Bu vesileyle tˆm dˆnya uluslarına burada tekrar teřekkˆr ediyor ve Yˆce Tanrının tˆm insanlığı bu tˆr felaketlerden korumasını diliyorum. Değerli konuklar, Tˆrkiye bu bˆyˆk deprem felaketine rağmen yeni yˆzyıla yine de bˆyˆk umutlarla ve bˆyˆk iddialarla girmektedir.

37 yıllık Türkiye-AB ilişkilerinde ülkemiz ilk kez 10-11 Aralık 1999 tarihlerinde Helsinki’de yapılan Avrupa Birliği zirve toplantısında açık ve net bir şekilde “aday ülke” sıfatıyla nitelendirilmiştir.

Halen, milli gelir sıralamasında dünya 16’ıncısı konumunda olan ülkemiz, bu özelliği ve sahip olduğu büyük gelişme potansiyeli göz önünde bulundurularak yeni oluşturulan G-20 üyeliğine kabul edilmiştir.

Yirmi yılı aşkın bir süredir Türk ekonomisinin belini büken enflasyon felaketinden kurtulmak için 9 Aralık 1999 programlarıyla ciddi ve IMF destekli bir istikrar programı uygulama konulmuştur.

Türkiye gibi 21’inci yüzyılda bir “Çağ Devleti” olma ve ekonomik açıdan dünyada ilk 10’a girme iddiasını taşıyan bir büyük ülkenin 20’inci yüzyıldan 21’inci yüzyıla devreden büyük süreçlere, büyük değişimlere ve trendlere gözlerini kapatması elbette düşünülemez.

Dolayısıyla biz, önümüzdeki dönemi tüm bu süreçlerden akıllıca yararlanarak bizi bir “çağdaş bilgi toplumu” haline getirecek adımların atılacağı ve bunun için gerekli fiziki ve beşeri yatırımların yapılacağı bir zaman kesiti olarak görmek ve değerlendirmek istiyoruz.

Rekabet Kurumunun bu süreç içinde çok önemli ve etkili bir yere sahip olduğunun bilincindeyiz. Görevimizi en iyi şekilde yaparak ülkemizin geleceğine mümkün olan en üst seviyede katkı sağlamaya çalışıyoruz.

Değerli konuklar, bu bağlamda izninizle birkaç noktaya kısaca değinmek istiyorum; Türkiye’nin özelleştirme programının gerçekleştirilmesinde Rekabet Kurumunun çok önemli bir yeri olduğunun bilincindeyiz.

Biz, Rekabet Kanununun varlığını, özelleştirme programının, özelleştirmenin gerçek felsefesine ve esprisine uygun bir şekilde gerçekleştirilmesinin sigortası olarak kabul ediyoruz. Ayrıca, Türk ekonomisinde etkili ve işlevsel bir rekabet ortamının oluşturulmasıyla; hem kaynak dağıtımında, hem üretiminde ve hem de dağıtımda etkinliğin sağlanabilmesi için “devlet yardımları” ve “devlet işletmeleri” konularının yasada yeniden değerlendirilmesi gerektiğini düşünüyoruz.

Yine enflasyonla mücadelede Rekabet Kurumuna düşen önemli görev ve sorumlulukların da bilincindeyiz.

“Kartelleşmeye” ve “Hakim Durumun Kötüye Kullanılmasına” dayanan yüksek fiyat uygulamalarını tespit ederek, Yasamızın 4 ve 6’ncı maddeleri kapsamında bu tür uygulamaları, Yasamızın Rekabet Kurulu’na verdiği yetkiler çerçevesinde gerekli şekilde cezalandırmada kararlıyız. Buna karşılık, kartelleşmeye ve hakim durumun kötüye kullanılmasına dayanmayan, sadece piyasalardaki gerçek arz ve talep dalgalanmalarından kaynaklanan fiyat hareketlerinin de engellenmemesi gerekmektedir. Enflasyonla mücadeledeki tek tek ürünlerin fiyatlarının değil, genel fiyat seviyesinin korunmasıyla ilgili olduğu unutulmamalıdır.

Enflasyonla mücadelede muhakkak ki, temel görev hükümetimizin kararlı tutumuna ve Merkez Bankası’nın uygulamalarına bağlı olacaktır. Fakat, Rekabet Kurumu da piyasalarda etkin bir rekabet ortamının oluşmasını sağlamak; kartelleşme ve tekelleşmelerin önünü kesmek suretiyle istikrar programının daha etkili bir şekilde ve daha az bir külfetle sonuca ulaşılmasında en önemli desteklerden biri olacaktır.

Unutulmamalıdır ki, serbest piyasa ekonomilerinde başarılı olmanın olmazsa olmaz şartları; bağımsız bir Merkez Bankası ile bağımsız bir Rekabet Kurumundan geçmektedir.

Bağımsız bir Merkez Bankası ile makro süreçlerin, özellikle para piyasalarının yönlendirilmesi gerekmektedir. Bu yönlendirmelerle enflasyon olgusu ortadan kaldırılacak ve ekonominin enflasyon hastalığına yakalanmasına izin verilmeyecektir.

Bağımsız bir Rekabet Kurumunun işlevi ise, mikro süreçleri yönlendirerek; mal ve hizmet piyasalarında etkin bir rekabet ortamı sağlamak ve bu yoldan, bu piyasalarda faaliyet gösteren teşebbüsleri rekabet güçlerini artırarak en üst etkinlik seviyesinde çalışmaya zorlamaktır.

Sonuç; enflasyonsuz bir ekonomide toplumu oluşturan bireylerin ihtiyaçlarının en düşük fiyatlardan, en kaliteli mal ve hizmetlerle karşılanması olacaktır.

Değerli konuklar, konuşmama burada son verirken, toplam 22 ülkenin ve 4 uluslararası kuruluşun temsil edildiği bu sempozyumda; 21’inci Yüzyılın ilk yılına adım attığımız bu dönemde hem Türkiye ve hem de tüm dünya uluslarının; yeni teknolojilerin ve küreselleşmenin getirdiği imkanları en etkili

bir şekilde kullanarak ekonomik gelişmelerini hızla gerçekleştirmelerini diliyorum.

Savaşın yerine barış, çatışmaların yerine uzlaşma; dostluk ve kardeşlik diliyorum ve bu bağlamda 1994 Aralık ayında İspanya'nın Granada şehrinde gerçekleştirilen "Entelektüel Sohbet Toplantısı"nda Simon Perez ve Yaser Arafat tarafından dile getirilen şu sözlerle konuşmamı noktalamak istiyorum: "Bizler babalarımızın tarihini değiştiremeyiz, ancak çocuklarımız için yeni bir tarih yazabiliriz.

Diliyorum ki, 21'inci yüzyılda çocuklarımız ve torunlarımız için tertemiz, şerefli, şeffaf ve mutlu bir tarih yazmak bizlere nasip olacaktır. Bu dileklerle sizi tekrar saygı ile selamlıyorum ve teşekkürleriniz için tekrar teşekkür ediyorum.

Özcan PEKTAŞ

*Tüketicinin ve Rekabetin Korunması Genel Müdürü
(Ankara/TÜRKİYE)*

Sayın Bakanım, yargı kurumlarımızın değerli başkanları, sayın milletvekillerim, basınımızın değerli mensupları ve değerli konuklar; 21'inci Yüzyıla girerken üzerinde yoğunlaşılan dört konu; gelişme, demokrasi, kural koyma ve denetleme olarak özetlenebilir.

Gelişme, daha iyi ve daha güzeli arayıp ona ulaşmaktır. Gelişme insanın ve doğanın yapısında bulunan engellenemez bir süreçtir. İnsanların gelişme içgüdülerini açığa vurabilmeleri ve onun gereğini yapabilmeleri, sahip olunan özgürlüklerle orantılıdır. Özgürlük anlayışının yanlış yorumlanması ve dejener edilmesine karşın, modernleşmenin gereği olarak birtakım kurallar konulmuştur. Ancak, bu kurallar hiçbir zaman özgürlükleri engelleyici olamaz. Özgürlüklerinde bırakınız yapsınlar anlayışıyla yürümediği görülmüştür. Saydığımız dört maddenin sonuncusu, belki de en önemlisi denetimdir. Kurulan sistemlerin gelişmeye özgürlüklerin işleyişi, sürekli denetlenmeli ve dış müdahaleler sonucu ortaya çıkan aksaklıklar telafi edilmelidir. Gelişme olgusunun içinde bulunan en iyi ve en güzeli bulmada önemli olan, bunun en kısa sürede ve en az maliyetle, yani verimlilikle gerçekleştirmektir.

Bu şekilde mevcut imkanlar insanlığa en kısa süre ve maliyette sunularak optimum fayda sağlanacaktır. Bu da rekabet olgusunun kendisidir ve evrenseldir. Rekabet hukuku derin amaç ilke ve kuralları olan bir düzenlemedir. Ülkelerin ve dünya ekonomisinin gelişmesinde hakim unsurdur.

Çağdaş uygarlık yolunda ilerleyen Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında piyasaların sağlıklı ve düzenli işlemelerini sağlayıcı ve geliştirici tedbirleri almak ve piyasalarda fiili anlaşma sonucu doğacak tekelleşme ve kartelleşmeyi önleme görevini kamu bakanlıklarına vermiştir.

Diğer taraftan Roma Anlaşmasının 85'inci maddesi; teşebbüslerin rekabete aykırı her türlü anlaşma, teşebbüs birliği kararı ve uyumlu eylemi yasaklamaktadır.

Türkiye, Avrupa Birliği Ortaklık Konseyince alınan 1/95 sayılı kararda; Türkiye ve Avrupa Birliği mevzuatının uyumlaştırılması hükme bağlanmış ve 4054 sayılı Rekabet Yasasının 4'üncü maddesi bu karara karşılık gelmek üzere düzenlenmiştir.

Küreselleşen dünyada, Dünya Ticaret Örgütü uluslararası ticaretin korunması için ortaya koyduğu standartların başlıcaları; minimum antikartel

standartları bağlantı rekabeti, Dünya Ticaret Örgütü'nün rekabetin korunması rolünü üstlenmesi, ticaret bağlantılı antikatel ilkelerini Dünya Ticaret Örgütü'nün gündeminden çıkarmak.

Görüldüğü gibi rekabet hukuku doğal halin gereği olarak ulusal ve uluslararası düzeyde hızlı bir gelişme süreci yaşamaktadır. 1994 yılında çıkarılan Rekabetin Korunması Hakkında Kanun, Türk hukuk sisteminde önemli bir gelişmedir. Rekabet hukuku, Türkiye'deki hukuki düzenlemelerin geldiği noktanın göstergesidir.

Uygulamadan sorumlu olarak 1997 yılında kurulan Rekabet Kurumu, kısa sürede önemli ve yoğun çalışmalar yapmıştır. Piyasa ekonomisinin yerleşmesi ve kurumsallaşmasına yönelik tebliğ ve inceleme çalışmalarına devam etmektedir.

Rekabetin evrensel bir olgu olduğu ve küreselleşen dünyanın rekabet şartlarına uyum gereğinden hareketle uluslararası hareketlere hız vermiştir. Rekabet Kurumunca düzenlenen, uluslararası rekabet toplantısının ülkemize, katılımcı ülkelere ve uluslararası rekabet hukukuna değerli katkılarda bulunacağı inancıyla organizasyona, emeği geçenleri tebrik ediyor, hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Şükrü Sina GÜREL

*Devlet Bakanı
(Ankara/TÜRKİYE)*

Yüksek Yargı organlarımızın değerli sayın Başkanları, Rekabet Kurumunun Sayın Başkanı, mensupları, değerli katılımcılar ve değerli konuklar; konuşmama başlarken hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Rekabet Kurumunun üçüncü kuruluş yıldönümü vesilesiyle düzenlenen bu “İkinci Uluslararası Rekabet Sempozyumu”nda sizlerle birlikte olmaktan mutluluk duyduğumu belirtmek istiyorum.

Rekabet Kurumumuz bugün Türk Hukuk sisteminde ve Türkiye’deki piyasa ekonomisinin işleyişinde çok önemli bir yer kazanmıştır. Bu yerini ve önemini bundan sonraki uygulamalar içerisinde daha da sağlamlaştıracağından eminim.

Bilindiği gibi Roma Anlaşmasının, Avrupa Topluluğunun göstereceği faaliyetleri düzenleyen üçüncü maddesinde; iç pazarda rekabetin bozulmamasını sağlayacak bir sistemin kurulması öngörülmektedir. İşte bu nedenle kurulan sistemi kurmak amacıyla Avrupa Topluluğu rekabet kuralları Roma Anlaşması’nın 85 ila 94’üncü maddeleri arasında düzenlenmiştir.

Türkiye ile Avrupa Topluluğu, o zamanki adıyla tabii ki Avrupa Ekonomik Topluluğu arasındaki ortaklık ilişkisi ise 12 Eylül 1963 tarihinde taraflar arasında imzalanan ve daha sonra 1 Aralık 1964’den başlayarak yürürlüğe giren Ankara Anlaşmasıyla başlamıştır.

Ankara Anlaşmasının 16’ıncı maddesine göre, akit taraflar Topluluğu kuran anlaşmasının üçüncü büyük bölümünün birinci kısmında yer alan rekabet vergileme ve mevzuatın yakınlaştırılmasıyla ilgili hükümlerde anılan ilkelerin ortaklık ilişkilerinde uygulanması gerekliliğini de kabul etmişlerdir.

Buna benzer bir şekilde katma protokolün 43’üncü maddesinde de; Ortaklık Konseyinin, adı geçen protokolün yürürlüğe girişinden sonra altı yıllık bir süre içinde Topluluğu kuran anlaşmanın rekabet ve devlet yardımlarına ilişkin 85, 86, 90 ve 92’inci maddelerinde belirtilen ilkelerin uygulama koşullarını ve usullerini saptamayı öngörmüştür.

Avrupa Birliğine tam üye adayı olduğumuz bu son dönemde ise, Türkiye’nin kurumsal yapılanmada kaydettiği aşamalar, ülkemiz ekonomisinin değerlendirilmesinde en önemli ölçütlerden biri olmuştur.

Rekabet Kurumunun da Türkiye'nin kurumsal yapılanmasında önemli bir aşamayı oluşturduğunu düşünüyor ve Rekabet Kurumunun bu açıdan önemle değerlendirilmesi gerektiğine inanıyorum.

Dünyada rekabet hukukunun tarihçesi yüzyılı aşan bir süreye dayanmasına karşılık, Türkiye'de kavram olarak Rekabet Hukuku ve hukuki düzenleme olarak Rekabet Yasası oldukça yenidir.

1970'li yıllardan bu yana rekabetin korunması hakkında çeşitli yasa tasarıları hazırlanmış olmakla birlikte, bu tasarılarından hiçbiri yasalasamamıştır. Rekabet Kanununun ve Rekabet Kurumunun oluşturulma gerekliliği belki de son 20 yılda Türk ekonomisinin açık ekonomi olma yolunda attığı adımlarla ilişkilendirilebilir.

Piyasa ekonomisinde görünmez el yoluyla denetimin kendiliğinden gerçekleştirilmeyeceği geçmiş deneyimlerle saptanmış kanıtlanmıştır. Daha etkin ve daha serbest piyasaların belli kurallar ve düzenlemelerle sağlıklı işleyebileceği, bununla birlikte bu kuralların ve düzenlemelerinde piyasa mekanizmasını dışlamaması gerektiği bilinmektedir. Bu kurallar ve düzenlemeler girişimleri daha nitelikli ve daha kaliteli ve daha ekonomik mal ve hizmet üretme yarışına sokacak nitelikte olmalıdır. Rekabet Hukukunun ve Rekabet Kurumu gibi kuruluşların altyapısını bu kurallar ve düzenlemeler oluşturmaktadır.

Rekabet Yasasının ve Rekabet Kurumunun oluşturulma gerekliliği Türkiye'nin 1980'li yıllardaki ekonomik tercihinin yanı sıra hem anayasal bir zorunluluk, hem de Gümrük Birliği kararları bakımından da bir gerekliliktir.

Hepimizin bildiği gibi 1982 Anayasasının 167'inci maddesi; devlete para, kredi, sermaye, mal ve hizmet piyasalarının sağlıklı ve düzenli işlemelerini sağlayıcı ve geliştirici tedbirleri alma ve piyasalarda fiili veya anlaşma sonucu doğacak tekelleşme ve kartelleşmeyi önleme görevini vermektedir. 1 Ocak 1996 tarihinden başlayarak Türkiye ile Avrupa Birliği arasında bir Gümrük Birliği oluşturan 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi kararı ile de Türkiye Gümrük Birliğiyle amaçlanan ekonomik bütünleşmeyi gerçekleştirmek amacıyla rekabet kurallarıyla ilgili mevzuatını Avrupa Birliği mevzuatıyla uyumlu hale getirmeyi taahhüt etmiştir. Bu kapsamda 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararının 39'uncu maddesine uygun olarak; Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde mal ve hizmet piyasalarındaki rekabeti engelleyici, bozucu veya kısıtlayıcı anlaşma, karar ve uygulamalar ile piyasaya hakim olan girişimlerin bu hakimiyetlerini kötüye kullanmalarını önlemek, bunun için gerekli düzenleme ve denetlemeleri yaparak

rekabetin korunmasını amaçlayan 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkındaki Kanun, 7 Aralık 1994 tarihinde kabul edilmiş, aynı yıl 13 Aralık'ta da yürürlüğe girmiştir.

Kanun çerçevesinde görev ve yetkileri düzenlenen idari ve mali özerkliğe sahip bir Rekabet Kurumunun kurulması öngörülmüştür. Rekabet Kurumunun karar organı Rekabet Kurulu 5 Mart 1997 tarihi itibariyle görevine başlamıştır. Kurumun teşkilatı ise sekiz ay gibi kısa bir süre içerisinde oluşturularak, Kurum 5 Kasım 1997 tarihi itibariyle faaliyetlerine başlamış bulunmaktadır.

Biz 57'inci hükümet, 57'inci Cumhuriyet Hükümeti olarak rekabet konusunda hükümet programımızda önemli unsurlara yer vermiş bulunmaktayız. Hükümet programımızda kaynakların etkili ve verimli kullanılmasını esas alan ve rekabetçi bir pazar ekonomisi anlayışına dayanan ekonomi ve maliye politikalarını özenle uygulama kararlılığından söz edilerek etkin rekabetin önemi vurgulanmıştır, özelleştirme konusuna değinilmiştir verimliliği ve rekabeti artırmak şeffaflığı sağlamak amacıyla elektrik ve gaz sektörlerinin yeniden yapılandırılacağına değinilmiştir.

Konuşmamın bu son bölümünde, hükümetimizin ekonomik icraatından ve Türkiye'nin ekonomik koşullarından kısaca söz etmek istiyorum.

Hükümetimiz bildiğiniz gibi bir yandan IMF ile bir "stand-by" anlaşması gerçekleştirirken, öte yandan bir istikrar programını yürürlüğe sokmuştur.

Yine hepimizin bildiği gibi Rusya'daki bunalımdan sonra reel faizler hızla yükselmiş ve 1998 yılının son çeyreğinde yaklaşık yüzde 45 olan reel faizler 1999'da ancak yüzde 30'lar seviyesine indirilebilmiştir.

Kamu sektörü kendi borçlarını yüzde 30 veya daha yüksek reel faiz ödediği zaman zaten sınırlı olan yatırım fonlarından istihdam artırıcı, üretime yönelik olarak ayrılabilen pay çok azalmaktadır. Bunun yanı sıra özel sermaye reel yatırımlardan mali yatırımlara kaymaktadır. Devletin gerek birikmiş borçları için ve gerekse bütçe açıkları için artan ölçüde borçlanma gereksinimi reel faizlerin yükselmesine neden olmaktadır. Bu olguda kredi sürecini ve kaynakların ya da kredilerin optimal dağılımını bozmakta ve dış sermaye bulmak zorunda olan firmaları güçlüklerle karşı karşıya bırakmaktadır.

Devletin faiz borcunun gayrisafi milli hasılaya olan oranı yüzde 14'e ulaşmaktadır. Yüksek faiz enflasyon makasındaki ülke ekonomisi 1998 yılı sonunda büyüme hızı yavaşlayan ve küçülme süreci de 1999'da devam eden bir ekonomi haline gelebilmiştir.

Öteki önemli bir sorunda 1994'ten bu yana Türkiye ekonomisinde kamu sektörünün net bir dış borç ödeyicisi olması konusudur. Bunun anlamı; kamu sektörünün mevcut açığını iç piyasalardan finanse etmek zorunda olmasıdır. Devlet dış borçlarını ödeyebilmek için iç borçlanmaya gitmek zorunda kalmaktadır. Böylece devletin borçlanma ihtiyacı artan ölçüde yükselmektedir. İç borçlanma ve kararlı bir istikrar programının uygulanması kaçınılmaz hale gelmiştir. Böyle bir program öncelikle iç borcun, dış borca çevrilmesine yardımcı olmalı, uluslararası piyasalara güven vermelidir. Bilindiği üzere IMF ile yapılan anlaşma bu bakımdan önemliydi, ayrıca yine yabancı kredi derecelendirme kuruluşlarının son dönemde Türkiye için biçtikleri, verdikleri kredi notlarının yükselmesi de yine bu açıdan sevindiricidir. Uluslararası piyasalarda istikrar programına ve Türk ekonomisine duyulan güvenin artmasıyla birlikte yeterli ve düşük maliyette dış borç bulunması mümkün hale gelecektir.

Yeni İstikrar Programının geçmişteki, İstikrar Programlarından temel farkı da şudur: 1958, 1980 ve 1994 yıllarında uygulanan istikrar programları ödemeler dengesi krizlerinden kaynaklanmıştır. İstikrar paketleri Türk Lirası devalüe edildikten sonra uygulamaya konulabilmiştir. Bizim 57'inci hükümetimizin uygulamaya koyduğu İstikrar Programı herhangi bir ödemeler dengesi sorunundan kaynaklanmamaktadır.

2000 yılında uygulanacak programın temel hedefi ise; enflasyonun aşağıya çekilmesidir. İstikrar Programının birinci ayağı maliye politikalarıdır. Kamu kesiminde dengeyi sağlayabilmek için yapısal reformlara ağırlık verilmiştir. Yapısal reformların birincisi yine hepimizin bildiği gibi sosyal güvenlik alanında gerçekleştirilmiştir ve bu reform daha sonrada tamamlanacaktır.

Reformların ikincisi ise, tarımsal destekleme politikaları üzerinde yoğunlaşmaktadır. Öte yandan bir başka reform alanı da; kamu harcama reformudur. Kamuda tasarrufu sağlamak, kamu harcamalarını denetim altına almak, önemli amaçlarımızdan bir tanesidir.

Ayrıca yine bilindiği gibi “Bankacılık Yasası”yla ilgili bir düzenleme yapılarak bankacılık sektörünün de rehabilitasyonuna girilmiştir. Maliye politikası kuşkusuz gelirler politikasıyla desteklenmelidir ve desteklenecektir.

Vergi Yasası yeniden gözden geçirilmiştir. Kamuoyunda “Deprem Vergisi” olarak adlandırılan ek vergiler ve ek vergi kapsamında faiz gelirlerinin vergilendirilmesi vergi alanında yapılan son değişikliklerdir. Ayrıca KDV oranlarının ikişer puan artırılması, gayrimenkul sermaye iradı ve kira gelirlerinden stopajın beşer puan yükseltilmesi gibi pek çok gelir tedbiri yürürlüğe sokulmuştur.

Anlaşmanın ve yani IMF ile yaptığımız stand-by anlaşmasının ve istikrar programımızın temel amacı kamu kesimine çekidüzen vermek ve ileride kamu açıklarının azalmasıyla sağlanan iyileştirmeleri devam ettirebilmektedir.

Faiz dışı dengede sağlanan bu iyileşme ile gelirler politikasının gerek enflasyon ve gerekse reel faizler üzerinde olumlu etkileri olacaktır. Bu olumlu etkileri güçlendirmek ve programda öngörülen enflasyon hedeflerine ulaşabilmek içinde kur ve para politikasının bu çerçevede yürütülmesi gerekmektedir.

Biz hükümet olarak bu programın yürütülmesi için kararlıyız. Son aylarda enflasyon rakamlarının beklenenin biraz üzerinde çıkması bizim program için daha da titiz davranmamız gerektiğini göstermektedir.

Konuşmama bu düşüncelerle son verirken, Rekabet Kurumunun Sayın Başkanını ve tüm mensuplarını üçüncü kuruluş yıldönümü vesilesiyle kutluyorum ve “İkinci Uluslararası Rekabet Sempozyumu”nun başarılı geçmesini dileyerek hepinize en derin saygılarımı sunuyorum.

Dilşad AHMEDOV

*Özbekistan Cumhuriyeti Maliye Bakanı Muavini
(Taşkent/ÖZBEKİSTAN)*

Sayın meslektaşlarım, hanımlar ve beyler; her şeyden önce eğer izin verirseniz, bu güzel ve konuksever Türkiye toprağında bize gösterdiğiniz sıcak ve samimi ağırlamanızdan dolayı size derin ve içten teşekkür dileklerimi iletmek istiyorum ve müsaade ederseniz bizim için çok büyük önem taşıyan uluslararası rekabet politikası ve rekabet ilişkileri sempozyumuna katılma şerefini bize bahsettikleri için Türk Hükümetine, Uluslararası İşbirliği Temsilciliğine ve Türkiye’de Rekabetin Gelişmesi üzerine Rekabet Kurumuna sonsuz teşekkürlerimizi arz edeyim.

Öncelikle Özbekistan Cumhuriyeti’nde pazar ilişkilerinin gelişmesi, Dünya Topluluğuna entegrasi pazar yapılanmasında, ekonominin gelişmesinde ve halkın maddi refahının yükseltilmesine hizmet eden mekanizmalarda çok keskin bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

Pazar mekanizmalarına geçit proseslerinin hızlandırılması, rekabet ortamının düzenlenmesi ve antimonopol politikasının yapılması amacıyla, hükümet kararıyla tekelleştirmede rekabetin geliştirilmesi üzere Komite, Özbekistan Maliye Bakanlığının tabiliğinde kurulmuştur.

Komitenin faaliyetinin temel hedefi, devlet antitekelleşme politikasını gerçekleştirmek, mükemmel rekabet ortamını ve işbirliğini geliştirmektir.

Bizim görüşümüzce, Özbekistan temsilcisinin bugünkü sempozyuma katılması, ülkemizin dünya ekonomisi işbirliğine girmesinde yeni merhaleler entegrasi açacaktır.

Bu tür sempozyumların yapılması, birincisi karşılıklı bağlantıların ve uluslararası işbirliğinin artırılması ve sağlamlaştırılmasına hizmet ediyor ve büyük önem taşıyor.

İkincisi ise, alınan olumlu tecrübelerin alış verişiyle geçerli rekabet politikası alanlarının gerçekleştirmesinde, üçüncüsü, uluslararası rekabet politikasının gelişmesinde yeni üstün yönlerin belirlenmesi.

Müsaadenizle bu iş için burada bulunan değişik ülkelerden gelen temsilcilerin ortak bir noktaya vararak, antitekelleşme politikasının mükemmelleştirilmesi faaliyetlerini ve onu verimli ortak işbirliği yoluna çıkartarak, ilerleteceklerine olan inancımı ve umutlarımı sizlere ifade etmek istiyorum.

Konuşmamın sonunda izin verirseniz, Özbekistan delegasyonu adına, tekrar bu sempozyumu organize edenlere huzurlarınızda teşekkür etmek istiyorum.

Vialesca GERETTI

*Moldova Cumhuriyeti Antitekel İşleri ve Rekabet Departmanı Müdürü
(Kişinev/MOLDOVA)*

Sayın Başkan, sayın hanımlar ve beyler; böylesine ciddi bir forumun kürsüsünden konuşmak bana gerçekten büyük bir zevk ve mutluluk veriyor.

Fırsatı değerlendirerek, Moldova delegasyonu adına böyle bir tedbiri organize edenlere teşekkür etmek istiyorum; nitekim onlar, ikinci kezdir, rekabetin korunması üzerine global ve önemli sorunları tartışma imkanını bize sağlıyorlar.

Moldova Cumhuriyeti'nde rekabetin korunmasına çok büyük önem veriliyor. Öyle ki, bizim ülkenin Anayasası bizim ekonomimizi "yenilikçi rekabeti" baz alarak belirliyor. Bu sebeptendir ki, tekelleşme faaliyetinin kısıtlanması ve rekabetin desteklenmesi hükümetin önemli faaliyet yönlerinden biridir.

Moldova Cumhuriyeti'nde her şey tam sekiz yıl önce başladı. "Tekelleşme Faaliyetinin Kısıtlanması ve Rekabetin Geliştirilmesi Hakkında Kanun" 1982 yılının Şubat ayında kabul edildi. Bu kanun Antimonopol Yasasının oluşturulmasında temel kanun rolünü oynadı ki, şimdi bu kanun onlarca değişik maddeleri ve bunları oluşturan fıkraları kendisinde bulunduruyor.

Bizim Yasamanın kendine özgü birtakım vasıfları olsa da iddia edebiliriz ki, rekabetin korunmasına yaklaşım bakımından çıkartılan, bizim milli kanunlarımızla diğer ülkelerin kanunları arasında önemli derecede uyumsuzluk göze çarpmamaktadır. Antitekelleşme Kanununun mükemmelleştirilmesi süreci, bizim ülkemizde önceden olduğu şekilde devam etmektedir.

Öncelikle onu söyleyeyim ki, Moldova Cumhuriyeti dünya ekonomisine girmek için her şeyden evvel kendi milli kanunlarını dünya tecrübesine uygun bir şekilde getirmesi gerekir. Bu durumda Milli Kanun Yasasının uyum sağlaması diğer ülkelerin antimonopol düzenlemesinin tecrübesiyle aynı zamanda gerçekleşiyor ve yeterince yüksek bir verim sağlayarak yürütülüyor.

Mükemmel Antitekelleşme Kanunu çerçevesinde biz, birkaç yeni yasa hazırladık ve yakın bir zamanda kabul edilmesini beklemekteyiz. Her şeyden

önce bu kanun, Rekabetin Korunması Kanunudur ki, gayesi, şimdi yürürlükte olan Antitekelleşme Kanununu değiştirmektedir.

Diğer önemli bir kanun da, Holding Grupları Hakkında çıkartılacak kanundur. Bir diğer önemli kanun ise, Devlet Tekelleşmeleri Rejimleri Hakkında olan kanun.

Şu anda, Ekonomik Reformlar Bakanlığına bağlı kurulan Antitekel Faaliyeti ve Rekabet Departmanı Moldova Devlet Antimonopol Organı olarak faaliyetlerini sürdürmektedir. Bizim Departmanımız kendi faaliyetlerini bu sıralamada gerçekleştirmektedir.

Pazardaki durumu belirleyen ve üstün olan şirketlerin ayarlanması; tekelleşmenin ve devletin doğal tekelleşmelerinin düzenlenmesi, pazar topluluğunun kontrol edilmesi, diğer normatif kanun ve eylemlerin kontrol edilmesi, Antimonopol Kanununun denetleme kontrolü, reklam işlerinin kanuni kontrolü vesaire kanunların denetlenmesi.

Son zamanlarda bizim antimonopol organımızın faaliyet yönlerinden biri uluslararası faaliyettir. Antimonopol faaliyetlerin müşterek yürütülmesi hakkındaki anlaşmasının Bağımsız Devletler Topluluğuna üye olan ülkeler tarafından imzalanmasından sonra eğitim yardımı amacıyla, Milli Yasanın, kanunların ve normatif dokümanların yeniden hazırlanması için bilgi ve işbirliği alış verişine girmeyi, Moldova Cumhuriyeti kendine bir görev olarak üstlendi.

Faydalı ve zorunlu olan bu faaliyeti Anlaşma çerçevesinde değerlendirirken, biz aynı zamanda iki taraflı anlaşmaların gelişmesine büyük önem veriyoruz ki, mesela bunlardan Beyaz Rusya Cumhuriyeti, Bulgaristan ve Rusya arasında imzalanan anlaşmalar; bundan başka, Romanya ve Ukrayna'nın Antimonopol Kurumları ile de bu tür anlaşmaların imzalanması için görüşmeler sürdürülüyor. Ve tahmin ediyoruz ki, Türkiye ve başka ülkelerden olan meslektaşlarımızla da işbirliğimizi artırma imkanımız vardır.

Rekabetin korunması üzerine etkin devlet politikasının gerçekleştirilmesi, aynı zamanda Avrupa'nın uluslararası teşkilatları ile Dünya Bankası ile MITAÇ'ın programı, TİKA ve CİKA temsilcilikleri ve benzerleri teşkilatlarla sıkı bir işbirliği çerçevesinde yürütülmektedir.

Yabancı devletler ve uluslararası teşkilatlarla olan ortak faaliyetlerin derinleştirilmesinde ve işbirliğinin daha da artırılmasında, bütün bu ülkelerin ilgilerine ve bizim hizmet ettiğimiz işe kuşkusuz ki, karşılık vermekteyiz.

Müşterek antitekelleşme politikasının gerçekleştirilmesi üzerine imzalanan antlaşma çerçevesinde, Moldova'nın kendisinin üstlendiği görevler, ülkenin Dünya Ticaret Teşkilatına girmesi ve Avrupa Birliği ile işbirliği yapması çerçevesinde, ülkede özel Antitekelleşme Kurumunun kurulacağı anın yaklaştığının ve rekabetin korunması üzerine devlet politikasının bütünlüğünü geliştirmenin açık göstergesidir. Yakın zamanda bu problemlerin çözülmesi yukarıda saydığım ölçülerin gerçekleştirilmesinden sonra mümkün olabilir.

Sayın meslektaşlarım, ben bu tür forumların yapılmasının çok önemli ve gerekli olduğunu düşünüyorum ki, bu çerçevede biz hem olumlu,olumsuz tecrübe ve bilgi alış verişine girebilir, hem de bizim kendi iç problemlerimize bakarak, onların çözülmesi ve bu çözümlerin gelişmesi yollarında ortak kararlar alabiliriz.

Müsaade ederseniz, bu sempozyum organizasyonunda emeği geçenlere ve bize gösterdikleri sıcak ilgiden dolayı herkese tekrar teşekkür etmek istiyorum.

Bahtiyarcan FATTAHOV

*Kırgızistan Cumhuriyeti Rekabetin Korunması ve
Geliştirilmesi Milli Komisyon Başkanı
(Bişkek/KIRGIZİSTAN)*

Sayın Sempozyum katılımcıları, iki gün daha birlikte olmak ve sizin karşınızdaki geniş ve mevzuatlı konuşma imkanımızın mümkün olacağını hesap ederek, ben Kırgız delegasyonu adına bu günkü sempozyumu organize edenlere ve Türk Hükümetine, TİKA Başkanlığına ve Türkiye Rekabet Kurumu Organizasyon Başkanlarına teşekkürlerimi iletmeği istiyorum.

Sayın Sempozyum dinleyicileri, Antitekelleşme Kurumu Kırgızistan'da 1991 yılında kurulmuştur ve ben 1991'in Şubat ayından itibaren Antitekelleşme Kurumunun Başkanı görevini yapmaktayım. İlk etapta Kırgızistan'da gerçekleştirilen reformlarda Antimonopol Kurum kendi statüsü birkaç defa değiştirmişti. O Hükümet üyesi statüsü olan bağımsız Devlet Kurumu idi. Sonra o Kırgızistan Maliye Bakanlığına bağlı Devlet Departmanı oldu. 1998 yılından sonra Kurum, Kırgızistan Cumhurbaşkanına bağlı olarak Rekabetin Gelişmesi ve Korunması üzerine Milli Komisyon Bağımsız statüsünü aldı.

Bizim ülkemizde tekelleşme faaliyetinin kısıtlanması, Rekabetin Gelişmesi ve Korunması hakkında Kanun Yasası 1994 yılında kabul edildi. Yeni Statünün alınmasıyla biz kanunumuzu gözden geçirdik ve Avrupa Birliğinin Ortak Rekabet Politikası Kurallarına uyan "Rekabet" adlı yeni kanunu hazırladık.

Bugünkü Milli Komisyon Kırgızistan'da Rekabetin Korunması ve Geliştirilmesi sorunlarına; işadamlarının haklarının korunması, Tüketici Haklarının Korunması ve Reklam hakkında kanunun hayata geçirilmesini düzenleyen devlet fonksiyonlarına bakan bir Kurumdur.

Yeni bağımsızlık statüsünün alınmasıyla Milli Komisyonumuzun faaliyetlerinde son zamanlarda büyük değişiklikler gerçekleşmiştir. Bize Bakanlıkların vekaletinde pazar ekonomisinin çağdaş taleplerine uymayan normatif karar ve eylemleri kaldırma imkanı verildi.

Biz ülkemizin hukuk temellerinin mükemmelleştirilmesi yolunda birçok faydalı teklifi ileri sürdük. Buna örnek olarak, ülkemizde Devletin İcra Organları tarafından neredeyse 60 küsur değişik faaliyet nevine lisans tanınmıştır. Biz

teklif ileri sürdük ve Meclis bizi destekledi, şimdi de bu liste iki kat azaltılmıştır. Biz bugün kendi işimizi Dünya Bankası Uzmanları ve Uluslararası Döviz Fonu ile mutabık olarak, pazar reformlarını engelleyen bazı İcra Hakimiyetli Organların durdurulmasında müşterek yürütmeye çalışıyoruz. Mesela, bu Bakanlık Vekaletinde Kanun olarak kabul edilen normatif eylemlerin uymaması şeklinde ifade edilebilir. Bu eylem açık, aşıkâr ülkemizdeki İşletme Strüktürleri tarafından desteklemesi sonucunda gerçekleştiriliyor.

Sayın meslektaşlarım, ben ümit ediyorum ki, bu iki gün içinde biz fikir alış verişi yaparak ve sizin konuşmalarınızdan, aktardığınız bilgilerden sonra birçok zenginleştirici faktörleri kazanacağız. Kendi tarafımdan ben bu konuşmalarımı sempozyumu organize edenlere ilettim. Ben ümit ediyorum ki, Kırgızistan Antitekelleşme Kurumunun iş tecrübesi de sizler için faydalı olur.

Bir daha size işlerinizde başarılar diler, teşekkür ederim.

Şalva GOGİYABISLI

*Gürcistan Cumhuriyeti Devlet Antitekel Hizmet Başkanı
(Tiflis/GÜRCİSTAN)*

Hanımlar ve beyler; her şeyden önce ben kendi memnuniyetlerimi size iletmek istiyorum; çünkü bugünkü görüşme böylesine güzel ve kadim şehirde yapılıyor ve bu şehir kendi konukseverliğiyle ünlüdür ve biz bunu hissettik ve umarım yine hissedeceğiz.

Tesadüfi değil ki, hatta simge haline gelmiştir diye bilirim, şöyle ki: Büyük İpek Yolu da Türkiye'den geçiyordu ve dün gezinti esnasında bize Avrupa ve Asya'nın birleşme noktasının da bu şehirden geçtiğini gösterdiler. Ben çok mutluyum ki, Türkiye rekabeti kendi ülkelerinde koruyan değişik ülke temsilcilerini bir araya toplama sorumluluğunu üstlendi ve bunu gerçekleştirdi.

Şunu söylemek istiyorum ki: Doğru ve temiz olmayan rekabetin sınırı yoktur ve biz bunu diğerlerinden daha iyi biliyoruz. Bu sebeptendir ki, biz işadamları ve tüketicilerin haklarını savunan bir Kurum olarak hep onların yanında olmalı ve bu hakları kendi sınırları çerçevesinde korumalıyız. Ben böyle kanaattem ki, bu sempozyum kendi hedeflerine ulaşmıştır. Şöyle ki: Biz burada yine görüştük, birbirimizle tanıştık. Ben şurada daha iki yıl önce tanıştığım yüzleri görüyorum ve onlarla biz artık özgürce görüşüyor, telefonlaşıyoruz ve o sorunlar ki resmi seviyede çok zor çözülyordu, artık bunları biz kendi aramızda daha basit, daha mantıklı ve hızlı olarak halletmekteyiz.

Gürcistan hakkında ben ne söylemek istiyorum?

Bizde Rekabet Kanunu kendi pazarımızı tam koruyamıyor. Bunu söylerken ben neyi kastediyorum? Gürcistan pazarında hem yerli ve hem de yabancı işadamlarının hakları ve şartları aynıdır ve eşit seviyede korunmaktadır. Dolayısıyla, bizim bugünkü görüşmemizin mevzusundan uzaklaşmayarak, rekabetin uluslararası ticari ilişkileri ve kurallarını benimserseniz, benim fikrimce, bu çok önemlidir.

Ticari tecrübe sıkı liberalleşme ve işbirliği altında gerçekleşmelidir ki, haksız rekabet ve fiyat uygunsuzluğu olmasın, engellensin. Gürcistan için bugünkü görüşme çok önem taşıyor. Neden? Gürcistan daha geçenlerde Dünya Ticaret Teşkilatına yeni üye oldu ve bundan yola çıkarak, sanki kasıtlı olarak

böyle önemli uzmanların hepsini bir araya toplamışlar ki, biz onların tecrübelerini alarak, dünya ticaret kurallarına uygun bir sistemle çalışalım.

Ben, Türk Hükümetine, TİKA'ya, Türkiye'nin Rekabet Kurumuna çok teşekkür etmek istiyorum.

Ben umarım ki, biz ortak çalışmalarımızı verimli şekilde ileride de devam ettiririz. Bizim tarafımızdan artık sözleşme projesi hazır ve bu sözleşme Türk-Gürcü Ortak Ekonomi Komisyonuna müzakere için takdim edilmiştir. Benim fikrimce, biz bir sonuca vardıracağız. Şöyle ki: Sıkı bir ortak işbirliği ve dostluk garantisini biz verebiliriz; çünkü bizim cumhurbaşkanlarımızın, Sayın Süleyman Demirel ve Eduard Shevardnadze arasındaki karşılıklı anlaşma ve işbirliği gerçeği var olduğundan, biz de bunu umabiliriz ve umuyoruz da.

Size davetiniz için, sıcak karşılamanız için teşekkür ediyorum.

Medet SAKBAYEV

*Kazakistan Ekonomi Bakanı Yardımcısı
(Almaata/KAZAKİSTAN)*

Sayın Başkan, değerli bay ve bayanlar; böylesine önemli ve şerefli bir sempozyumda takdim edilmek Kazakistan ve bizim için büyük bir onurdur.

Kazakistan'daki yeni gelişmeler ve Kazakistan'ın yurt dışı ticaretindeki uluslararası ticari rekabetin önemi üzerine sizin dikkatinizi çekmek istiyorum.

1997 yılındaki kriz sonrası Kazakistan geçen sene epey gelişmeler kaydetti. Ülkenin ödemeler bilançosunun gelişiminde malların fiyatlarının düşmesinin çok büyük bir önemi var, ama yine de geçen sene uluslararası ticaretin gelişmesi ve Yurtdışı Ticaret Kanunlarının daha serbest yönde değiştirilmesiyle yabancı yatırımların ülkeye çekilmesi için Kazakistan uluslararası ticaretteki kendi konumunu sağlamlaştırmayı becerebildi. Bununla beraber rekabetin düzenlenmesi için yasal çevrenin sağlanmasındaki önemli meselelere dikkatin yoğunlaştırılması gerektiğini düşünüyorum.

Son beş yıllık tecrübeler hemen hemen tüm sermaye biçimlerini kapsamına alan “antikriz” yönetiminin unsurlarıyla bağlanmış sermaye yoğunlaşmasının meyillerini bize açıklamaktadır. Pazarlama gelişmeleri geleceğin öncülüğünün gerçek alış veriş olanaklarıyla ticari durumlarını birbirine göre ayarlayan entegre olmuş şirketler tarafından yürütüleceğini kanıtıyor.

Yukarıda belirtilen ticaret gerçekleri ve uluslararası standartları göz önünde tutarak biz doğmakta olan pazarların; yönetim becerileri, donatım, mali ticaret yönetimi ve ürünlerin bilgi işleme yönünden otomatikleşmesi gibi konularda yeterli düzeni yakalamalarında istekliyiz.

Uluslararası endüstri şirketlerinin aralarındaki rekabet günümüzde mali enstrümanların alansal gelişimi, mali mühendislik metotları ve yönetim teknikleri vasıtasıyla yürütülmektedir.

Bizde yapılandırma stratejileri ve sermaye yoğunlaşması gibi konular da ihmal edilmemektedir. Doğmakta olan pazar çerçevesinde, pazar ekonomisine uygun yasal çevreyi yaratmak amacıyla yurt dışı yatırımları sağlanmaktadır. Bir

de gelişmiş ülkeleri örnek alarak yeni pazarların oluşmasında olanak sağlamak dünyadaki tecrübe alış verişini kolaylaştırmak gerekir.

Kazakistan yeterince güçlü siyasi istek ve kesin kararlarla Dünya Ticaret Örgütüne katılmaya amaçlıdır. Şu andaki pazar gelişmeleri sırasında biz diğer uluslararası ekonomik durum İstatistikler Cemiyetiyle işbirliğine gitmeliyiz. Yeni bin yılda biz; küresel ekonomik, mali, ekolojik ve insanlığın diğer sorunlarına göz yummamalıyız.

Dünya ekonomik büyümesinin en büyük stratejisi doğal ve insan kaynaklarını sövmeye dayalı kuru insan bencilliği üzerine temellenemez. Yerli savaş ve bunalıma sebep olan böyle çatışma ve talihsizlikleri yenebilmek, geleceğin refahı için doğal kaynakları başarılı ve verimli şekilde kullanabilmek için çeşitli gelişme düzeyine sahip ülkeler karşılıklı ve koordineli çalışmalıdırlar.

Bitirmeden önce doğmakta olan pazar ve çeşitli gelişim düzeyine sahip olan ülkelere yol gösterip, yön verebilmek, bu konferansın organizatörlerine onların misafirperverlikleri için çok teşekkür ederim.

ULUSLARARASI TİCARET VE REKABET

Prof. Dr. Frederich JENNY

DTÖ ve OECD Temsilcisi

Milli rekabet politikasının uyumu, gelişmiş ülkeler arasında görülmektedir. Sayıları hızla artan birçok ülke Rekabet Yasası ve politikasını ekonomi politikalarının resmi bir parçası haline getirmiştir. Şu anda yaklaşık 80 ülke Rekabet Yasasına sahiptir; Endonezya ve Tayland vesaire dahil olmak üzere. Çoğu da, yaklaşık 20 kadar, var olan Rekabet Yasasını kabul etmektedir, örneğin Malezya.

Bazı durumlarda milli Rekabet yasalarının kabul edilmesi resmi görevlilerin aydınlanmasından kaynaklanmaktadır. Fakat, bazı durumlarda milli Rekabet yasalarının uygulanması dış baskılardan kaynaklanmaktadır; Dünya Bankası, IMF veya Avrupa Birliği'nin "Avrupa Anlaşmaları" ile muhtemel adaylar üzerindeki baskısı.

Birçok Doğu Avrupa ülkesi 90'larda Rekabet Yasasını kabul eden ülkeler arasındadır. Bu ülkeler, Amerikan modelinden çok daha hızlı büyüyen Avrupa modelini kabul etmeyi uygun görmüşlerdir.

Avrupa modeli, Amerikan modelinden birçok yönden farklılık göstermektedir; daha fazla kuralcı bir yaklaşımı vardır, daha adil bir rekabeti içerir ve küçük ve orta ölçekli girişimleri korur, ayrıca Devlet yardımını öngörür, vesaire.

Bununla beraber, yasaların şiddetinde bazı farklılıklar olmasına karşın, Rekabet Yasasının uygulanışına ilişkin olarak Avrupa ve Amerika arasında artan bir şekilde birbirine uyum vardır. Uzun süredir Amerikan Rekabet Yasasının uygulanmasında ekonomik neden büyük rol oynamaktadır, Avrupa'da da ekonomik neden gittikçe artan bir şekilde rol oynamaktadır. Örneğin dikey sınırlamalara karşı Avrupa Rekabet Yasasının uygulanmasına ilişkin olarak önerilen değişiklikler veya birleşime karşı çıkılıp çıkılmamasına karar verilmesi için Amerika'da etkin tartışmalar yapılmaktadır. Bu nedenlerle, Birbirine yaklaşma işlemi, dikey sınırlamalardan veya hakim durumun kötüye kullanılmasından çok, yatay uygulamalarda görülse bile, Rekabet Yasasında

sürekli farklılıklar üzerinde durulmamalıdır, en azından gelişmiş ülkeler grubu arasında.

Bununla beraber, yönetsel farklılıkların oldukça önemli olduğu da doğrudur. Bu, özellikle milli birleşimlerin olduğu alanda problem olabilir.

1) Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler aynı rekabet politikalarını mı uygulamalıdır?

Yetki konusunda farklılıklara neden olan faktörler arasında, ekonomik gelişmenin farklı seviyelerde olması yer almaktadır. Ekonomik gelişim seviyesi, hem ülkenin Rekabet Yasasını ve politikasını uygulama kabiliyetini hem de tröstlerin teşekkül etmesine karşı yasanın ya da Rekabet Yasasının oluşturulmasında ve uygulanmasında statik ve dinamik etkinlikler arasında mübadele sistemini etkilemektedir.

Rekabet Yasasını uygulamak zordur, çünkü, çoğu ihlal vakasının tek tek ele alınmayıp, hepsinin “neden usulü” standardı kapsamında incelenmesi gerekir. “Neden usulü” yaklaşımı, yeterli derecede yasal kesinliğin sağlanması için, kararların tutarlılığı kadar kanun uygulayıcıları tarafından yapılan ekonomik analizi de gerektirir.

Gelişmekte olan ülkelerde, bu tip uygulamalara ilişkin bilirkişi ve kaynaklar yeterli değildir. Bu nedenle, gelişmekte olan ülkelerdeki Rekabet yasalarının gelişmiş ülkelerdeki Rekabet yasaları ile aynı olması beklenmemelidir.

Gelişmiş ülkeler ele alındığında, Rekabet yasalarının bu ülkelerde yavaş bir şekilde geliştiği görülmektedir. Örneğin, Fransa’ya baktığımızda 1956’daki orijinal Rekabet Yasası sadece rekabet karşıtı anlaşmaları yasaklamıştır ve danışmanlık bölümü, “Commission technique des ententes” yardımı ile ekonomi işleri Bakanı tarafından uygulanmıştır. 1960’larda bu yasa hakim durumun antirekabet şeklinde kötüye kullanılması konusunu içerecek şekilde değiştirilmiştir ve danışmanlık bölümünün adı “Commission technique des ententes et des positions dominantes” olarak değiştirilmiştir. Daha sonra 1977 yılında birleşime ilişkin kontrol sistemi geliştirilmiştir ve danışma bölümü “Commission de la concurrence” olarak değiştirilmiştir. Son olarak 1986 yılında rekabet karşıtı anlaşmalar ve hakim durumun kötüye kullanılması, fakat bu birleşme alanında değildi, konusunda karar alma mekanizması “Counseil de la concurrence” adını alan bağımsız bir bölüme geçmiştir.

Avrupa Birliğine baktığımızda, Birleşim kontrolü, Avrupa Birliği içindeki ülkelerle yirmi yıl süren müzakereler ve görüşmelerden sonra ancak Doksanların başlarında sağlanmıştır ve dikey sınırlamalar analizi, bürokratik ve mekanik yaklaşımdan ekonomik teoriye dayalı yaklaşıma geçiş göstermiştir.

Yetersiz bir Rekabet Yasasının uygulandığı uzun yıllardan sonra, 1999 yılında İngiltere, Avrupa Birliği Rekabet Yasasına uygun yeni bir Rekabet Yasası uygulamıştır.

Bu nedenle, bağımsız bir hukuk sistemi olmayan ve birkaç üretim endüstrisine sahip gelişmekte olan küçük bir ülkenin, gelişmiş bir ülkeninki kadar gelişmiş ve ayrıntılı bir Rekabet Yasasına sahip olması beklenemez. En kötü suçları içeren, ileri derecede ekonomik analizleri gerektirmeyen suçlar, daha basit yasaların bu tip ülkeler için daha uygun olduğu ve uygulama mekanizmasının yasa yapıcılarına bırakıldığı doğru olabilir.

Aynı şekilde, geçiş döneminde olan ekonomilerin birçok özel ve kamu tekelleşme ile karakterize edilmesi beklenmektedir, ayrıca, ücret kontrolü ile hakim durumun kötüye kullanılmasını engelleme işlemi gelişmiş ülkelerden daha az görülür.

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler kıyaslandığında, başka bir soru daha gündeme gelmektedir. Bazı yazarlar ve gelişmekte olan ülkelerdeki birçok hükümet görevlisi, Rekabet Yasasının veya politikasının, en azından gelişmiş ülkelerde uygulanan rekabet politikası, statik etkinsizlikleri ortadan kaldırmak için dizayn edilmesini önermektedirler. Aynı zamanda, gelişmekte olan ülkeler, genellikle uzun vadede gelişimi ve verimliliği hedef almakta ve hatta eğer, uzun vadeli gelişimi daha hızlı sağlayacaksa statik etkinsizlikleri de kabul etmeye hazırdırlar. Bu nedenle, bu ülkeler ekonomik gelişim için, endüstriye politikasını, rekabet politikasından daha önemli görmektedirler veya başka bir deyişle rekabet politikasını ekonomik problemlerinin çözümüyle ilgili görmemektedirler.

Dinamik gelişmeyi sağlamaya ilişkin olarak rekabet politikasının nasıl oluşturulması gerektiği önemli bir sorundur. Gelişmiş olan ülkelerde uygulandığı şekliyle Rekabet Yasası, gelişmekte olan ülkeler için çok da uygun değildir ve endüstriyel alandaki politika ile rekabet politikası bu ülkelere uygun bir şekilde hazırlanmalıdır.

Gelişmiş ülkelerde de Rekabet Yasasının ve Rekabet Yasasının uygulandığı ortamla ilgili olup olmaması problemi ortaya

çıkılmaktadır. Örneğin, Amerika'da Rekabet Yasası unsurlarının, yenilik, hızlı gelişim ve değişken teknoloji ile karakterize edilen yüksek teknolojlili endüstrilerde uygun olup olmadığı konusuna ilişkin olarak Federal Ticaret Komisyonu oturumlar düzenlemiştir.

Son olarak, milli Rekabet yasalarının birbirine yaklaşması konusunda da bir soru gündeme gelmektedir.

İş yaşamında olan kişiler, yerel kuralların veya karışık iş uygulamalarının, yani yerel kurallarla teşvik edilen, müsaade edilen veya imkan sağlanan özel uygulamalar rekabete milli Rekabet karşıtı uygulamalardan daha fazla engel olduğunu düşünmektedirler. Eğer bu doğru ise, milli Rekabet yasalarının uygulama alanını genişletmek, istisnalardan, muaf tutma işlemlerinden kurtularak veya rekabet yetkililerinin tarafsız olmasını sağlayarak, yerel rekabet yasalarının bağımsız olarak birbirine yaklaşmasını sağlamaktan daha önemlidir.

2) Milli Rekabet yasalarının birbirine yaklaşması global piyasada rekabet karşıtı uygulamalardan kurtulmak için yeterli değildir.

Bir an için tüm ticaret yapan ulusların işlemsel olarak aynı Rekabet yasalarını uyguladığını farz etsek bile, rekabet karşıtı uygulamalar dünya piyasasında gelişim gösterecektir. Gerçekten de globalizasyonun zorluklarından biri de, ekonomik piyasa boyutu ile her bir yerel tröst karşıtı yetkilisinin yargıya ilişkin sınırlı alanı arasındaki boşluğu büyütmesidir. Bu nedenle her bir rekabet yetkilisi kendi yargı alanında olan rekabeti sınırlayan fakat kendi yargı alanı dışında oluşan uygulamalarla karşı karşıya kalmaktadır.

Böylece, piyasalardaki globalizasyon, ekonomilerde iç bağımsızlığın artmasına ve hükümetlerin kendi milli bağımsızlığını uygulamasına ilişkin güçlükler neden olmaktadır. Bu nedenle, uluslararası rekabetin kötüye kullanılmasını önlemek açısından milli bağımsızlığı yeniden kazanmaya ilişkin olarak ülkeler için uluslararası işbirliği gerekli olmaktadır.

İşbirliği yapan ülkelerin Rekabet yasalarında önemli farklılıklar olsa dahi işbirliği mümkündür. Örneğin Avrupa, Amerika, yakın zamanlarda Amerika, Japonya ve Amerika Avustralya arasında işbirliği anlaşmaları yapılmıştır. Birbirine yaklaşım işleminin, işbirliğini kolaylaştırmasına rağmen, milli rekabet sistemlerinin birbirine yaklaşması işbirliği için çok da gerekli değildir. Bununla birlikte işbirliğinin gerçekleşmesi için ülkelerin kendi milli Rekabet yasaları olması gerekir. Ülkelerin genel hukuk sistemlerindeki veya

Rekabet yasalarının işlevsel alanlarındaki farklılıklar, örneğin, belirli ülkelerde engelleyici yasaların mevcut olması veya tröst karşıtı işlevlerin ihlali Amerika'da suç sayılırken Avrupa'da bir çok ülkede suç sayılmaması veya Amerika'da suç ihtimali taşıyan bir şeyin Avrupa'da suç ihtimali taşımaması bu tip bir işbirliğine engel olma açısından, Rekabet yasalarına ilişkin standartlardaki farklılıklardan daha önemlidir.

Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı OECD, işbirliğine ilişkin olarak farklı unsurların araştırılmasına oldukça fazla zaman ayırmıştır; gizli ya da gizli olmayan bilgi değişimi, müşterek araştırmalar, pozitif veya negatif davranışlar. Aynı zamanda OECD, uluslararası işbirliğine ilişkin olarak birçok önerilerde bulunmuştur, en sonuncusu kartellere ilişkindir. Uluslararası işbirliği hem rekabet karşıtı uygulamalarda, örneğin plastik yemek takımı vakasında, hem de birleşim alanında, örneğin Microsoft vakasında başarılı olmasına karşın, işbirliği anlaşmalarının, herhangi bir durumda kendiliğinden oluşan işbirliğinin koşullarını bir esasa bağlayıp bağlayamadığı veya işbirliğinin yoğunluğunu artırıp artıramadığı sorusu gündeme gelebilir.

Şüphesiz, işbirliği, globalizasyondan kaynaklanan bazı güçlüklerin üstesinden gelmek açısından yararlıdır. Eğer hızla artan ve pahalı işlem maliyetlerinin sınırlanması isteniyorsa, birleşme kontrolünde işbirliğinin gerekliliği artmaktadır.

Fakat işbirliği isteğe bağlı olduğu için, işbirliği sadece rekabet yetkililerinin karşılıklı talebi olduğu durumlarda gerçekleştirilir. Her bir rekabet faaliyetinin uygulama önceliğinin ele alınmasını kapsayacak şekilde karşılıklı istekler belirtilmelidir. Bu, eğer uygulama iki ülkedeki rekabeti etkiliyorsa ve yasanın ihlal edilmesini sağlıyorsa, uluslararası işbirliğinin, uygulanmayabileceği anlamına gelmektedir.

Bundan başka, ele alınan rekabet karşıtı uygulamalar veya yapısal değişiklikler; ters etkiler, ihracat karteli, baskın konumun yönetsel olarak kötüye kullanılması veya bazı birleşmelerin farklı hukuki konumlarda farklı etkileri olması gibi, oluşturduğunda işbirliğine ilişkin unsurlar problem yaratabilir.

Ters rekabet karşıtı uygulamalarda bu tip durumlar pozitif ve negatif davranış mekanizması ile açıklanmalıdır. ICPAC raporunda şöyle belirtilmiştir; "en temel yapıda pozitif davranış kaynak gösterilen rekabet karşıtı davranış ile ilgili olan yargı sistemi ile uygulanan bir mekanizmadır ve araştırma sorumluluğu ile muhtemel bir çözüm bulmayı gerektirir. Özellikle, diğer tarafın

sınırları içinde herhangi bir tarafın menfaatini ters bir şekilde etkileyecek rekabet karşıtı bir davranış oluşursa, “zarar gören taraf” diğer taraftan uygun uygulama faaliyeti talep edebilir.

Eğer karşı taraf rekabet karşıtı faaliyetlere ilişkin olarak yeterli bir şekilde çözüm bulabiliyorsa pozitif davranış, ekstra uygulamalar arama gereksinimini ortadan kaldırabilir. Bununla birlikte, ICPAC raporunda bu konu şu şekilde belirtilmiştir: “Uluslararası alanda, pozitif davranış fizibilitesi konusunda birçok müzakere yapılırken, gerçek durumda pozitif davranışın etkinliğini yeterince değerlendirmek zordur. Pozitif davranış prensiplerinin uygulandığı örnek sayısı oldukça sınırlı kalmıştır.”

Rekabet karşıtı uygulamalardan veya ters etkileri olan yöntemlerden kurtulmak için işbirliğinin yararlılığından söz ederken, iki konum arasında ayırım yapmak yararlı olabilir; bu tip uygulamaların ve işlemlerin önemli ticaret ortağı olan ve benzer ekonomik gelişim seviyeleri olan iki ülkede etkisi olduğu durumlar, bu tip uygulamaların ve işlemlerin, bu ülkelerden birinin, diğerinin küçük veya yetersiz bir ticaret ortağı olduğu ve gelişmekte olan bir ülke olduğu koşulda, iki ülkede etkisi olduğu durumlar.

İşbirliğinin ilk durumda gelişim göstermesi daha muhtemeldir, çünkü, her bir ülke, belli bir durum için işbirliğine doğrudan talepleri olmasa bile, örneğin, diğer ülke adına araştırılması istenen ihracat karteli o ülkenin yerel piyasasını etkilememektedir. Yine de, diğer yetkiliden piyasalarını etkileyecek olan uygulamaları araştırması istediğinde, daha sonraki safhada işbirliğini diğer ülkenin rekabet yetkisinden korumak için, bu tip bir durumda dolaylı olarak işbirliği talebinde bulunabileceğinin farkındadır. Bu nedenle, eğer ele alınan ülkeler önemli ticaret ortakları ise ve böylece ters uygulamaların ve işlemlerin her iki ülkeyi de eşit olarak etkileyeceğini düşünüyorlarsa, bu ülkeler işbirliğinin avantajını tek tek olaylara ilişkin olarak değil global olarak ele alabilirler.

Tersine, B ülkesi küçük, gelişmekte olan bir ülke, A ülkesinin büyük, gelişmiş bir ülke, sadece küçük bir ticaret ortağı ise, A ülkesi B ülkesi ile işbirliğini istemeyecektir. Çünkü, gerçekten de A ülkesi B ülkesine, B ülkesinin A ülkesine yaptığından daha fazla ihracat yapacaktır. Ve muhtemelen A ülkesindeki şirketler B ülkesindeki şirketlerden daha büyük olacaktır ve A ülkesinin B ülkesinde, B ülkesinin A ülkesinde olduğundan daha fazla piyasa gücü olacaktır ve muhtemelen A ülkesinden kaynaklanan ve B ülkesini etkileyen rekabet karşıtı ters uygulamalar, B ülkesinden kaynaklanan ve A ülkesini etkileyen rekabet karşıtı ters uygulamalardan daha fazla olacaktır ve bu ülkede

daha ciddi etkileri olacaktır. Bu nedenle, uzun vadede A ülkesinin, B ülkesinden işbirliği konusunda büyük beklentileri yoktur.

Şüphesiz, eğer A ülkesinin rekabet yetkililerinde, B ülkesinin rekabet yetkililerinde yetersizlik olduğu şüphesi varsa, daha önce bahsettiğimiz etkiler artacaktır.

Bu, rekabet alanında işbirliği anlaşmalarının neden, Amerika ve Avrupa, Avustralya ve Yeni Zelanda gibi nispeten eşit ve önemli ticaret ortağı olan ülkeler arasında ilk önce oluştuğunu ve neden bu tip anlaşmaların gelişmekte olan ve gelişmiş ülkeler arasında oluşmadığını açıklamaktadır. Bu, aynı zamanda neden gelişmiş ülkelerdeki rekabet yetkililerinin, yabancı rekabet yetkililerinin işbirliğine ilişkin taleplerine uymak zorunda kalmak konumunda olmak istemediklerini de açıklamaktadır.

Bu nedenle, gönüllü olan işbirliği, global piyasadaki rekabet uygulamalarının ortadan kaldırılması problemine ilişkin kısmi bir çözümdür. Örneğin; Dr. Mahatir'in Mart ayında Bangkok'ta yapılan UNCTAD konferansındaki konuşmasına bakınız. Çünkü gelişmekte olan ülkeler gelişmiş ülkelerde, endüstriye ilişkin olarak büyük bir pazara sahiptir.

Gönüllü işbirliğine ilişkin alternatiflerin olup olmadığının tartışılıp tartışılmaması gerektiği müzakere edilmektedir. Fakat, aşağıda belirtilen şu noktalara önem vermelidir:

1) Milli Rekabet Yasasının veya politikasının oluşumu, global rekabet piyasasının oluşumu için gereklidir.

2) Milli rekabet veya tröst karşıtı yasaların yerel ekonomik ve hukuki ortama uyarlanması gerekmektedir. Ekonomik gelişim göz önüne alınmaksızın tüm ülkeler için yeterli tek bir Rekabet Yasası veya politikası yoktur. Bu nedenle, Rekabet Yasasının veya politikasının uygulanmasında yavaş ve esnek olan bir yaklaşım tercih edilmelidir.

3) Birbirine yaklaşım, tüm dünyada Rekabet Yasasının geliştirmeye ilişkin yararlı bir tamamlayıcıdır.

4) Milli Rekabet Yasasının veya politikasının uygulanmasının yararlı bir önkoşul olmasına karşın, bunlar global piyasada tüm veya çoğu özel rekabet karşıtı uygulamaların ortadan kaldırılması için yeterli değildir.

5) İşadamlarının iddialarına rağmen, değişim dönemindeki özel rekabet uygulamaların dünya ticaretine zarar verdiğine dair kanıtlar vardır.

6) Milli rekabet yetkilileri arasındaki yerel ya da ikili işbirliği uluslararası rekabet karşıtı uygulamaları ortadan kaldırmak için iyi bir yöntemdir, fakat hepsini ortadan kaldırmak için yetersizdir ve özellikle ters etkileri olan geçiş döneminde olan rekabet karşıtı uygulamaları ortadan kaldırmak için yetersizdir. Buna ilaveten, isteğe bağlı, uluslararası işbirliği çok farklı gelişim seviyeleri olan ülkeler arasında kolay uygulanamayacaktır.

7) Birçok gelişmekte olan ülkenin, hala gelişmiş ülkelerde mevcut olan Rekabet yasalarının ve politikasının kendileri için yararlı olduğunu düşünmelerine rağmen, rekabet karşıtı uygulamaların kurbanı olabileceklerini ve bu tip uygulamalarla savaşmak için iyi silahlara sahip olmaları gerektiğini eskiden olduğundan daha iyi anlamaktadırlar. Bu nedenle, rekabet kültürü, ekonomik rekabetin değerine eskiden şüpheyle bakıldığı ülkelerde hızla gelişmektedir.

8) Bu nedenle, işbirliğine ilişkin uluslararası disiplin ve sınırlamalar, zararlı olan rekabet karşıtı uygulamaları ve hukuki konuları görüşebilmek için, işbirliği yapmak zorunda kaldıkları koşulları yasa haline getirebilmeleri için gereklidir.

9) Ayrıntılı, sabit en asgari standartlarda mutabakata varılması gerekliliği üzerinde durulmazsa, bu tip bir sınırlama getirme çabası başarılı olmayacaktır. Bunun yerine, bu tip çabaların, uluslararası işbirliği oluşturmaya yönelik uygun yöntemler bulmak için gösterilmesi gerekir.

SORULAR

Bir Katılımcı- Fransız rekabetinin bir deneyimi var mı, bir zihniyeti var mı, diğer Avrupa ülkelerinden farklı bir zihniyeti ve deneyimi var mı? Eğer mümkünse, Fransa ile Türkiye arasında rekabet politikası açısından bir karşılaştırma yapabilir mi? Özellikle fiyatların kontrolü açısından; çünkü Fransa’da fiyatların kontrolü ile rekabet politikası arasında sıkı bir ilişki vardır. Bu cevap bizim için çok önemlidir.

Cenk GÜLERGÜN- Rekabet Uzman Yardımcısıyım. Topluluk rekabet hukuku uygulamasında, Topluluk çapındaki rekabet ihlalleri Avrupa Komisyonu üye ülkelerdeki rekabet ihlalleri ise, ulusal rekabet otoriteleri ve mahkemeler tarafından incelenmektedir.

Son zamanlarda üye ülkelerin rekabet hukuku düzenlemelerinin, Roma Antlaşmasının ilgili hükümleriyle uyumlaştırılırken, diğer yandan dikey anlaşmalara ilişkin komisyona bildirim yükümlülüğü hafifletilmiştir. Böylece Komisyonun iş yükünün bir kısmı ulusal otoritelere kaydırılmıştır. Bu noktada ulusal otoritelerin farklı değerlendirmelerinden kaynaklanan uyumsuzluklar konusunda bir tehlike görüyor musunuz, böyle bir tehlike söz konusuysa, böyle bir problem varsa bu nasıl giderilebilir?

Kerem TOMUR- Rekabet Uzman Yardımcısıyım. Benim sorum işçi sendikaları konusunda olacak. Amerika Birleşik Devletleri pratiğinde işçi sendikaları rekabete aykırı bulunuyordu. Bildiğim kadarıyla Avrupa’da bu uygulama yok. Bu farklılaşmanın temelini hocamdan sormak istiyorum. Acaba rekabet kanunları sosyal kanunlardır gerekçesiyle mi açıklıyor?

Ayşe ODMAN- İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesinde görevliyim. Özellikle bu sempozyuma katılımcı olarak katılan ülkeleri de düşündüğümüzde herhalde Mösyö Jenny’nin yaptığı sınıflandırmada belki çok iyi ticaret ortakları olmayan, fakat benzer ekonomik düzeylerde bulunan ülkelerin sayın katılımcılarının bulunduğunu göreceğiz. Acaba bu tabloya baktığımızda kendisinin belirttiği gibi nasıl bir orijinal işbirliği önerirdi?

Birde ihraç yasağı konusundan bahsetti; özellikle gelişmiş ülkeler ve Amerika Birleşik Devletlerinde son derece net ve kesin olarak uygulanan bir politika, şu ana kadar da bu politikadan vazgeçme yolunda herhangi bir görüş bildirmiş değiller. Acaba bu konuda uluslararası organizasyonların gelecekte bir

düzenleme yapması söz konusu olduğunda bu düzenlemeler hangi şekilde değerlendirilecek?

Ahmet Zeki BULUNÇ- Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Ankara Büyükelçisiyim. Benim sorum şu: Sayın konuşmacı konuşmalarında farklı gelişmişlik düzeyinde olan ve farklı ticaret paylaşımına sahip olan ülkeler arasında gönüllü işbirliğinin pek mümkün olamayacağını belirttiler. Küreselleşen dünyamızda ekonomik sınırlarında geliştiğini dikkate aldığımızda, bu gibi koşullarda ne gibi bir düzenlemenin ve nasıl bir işbirliğinin gerekliliği yönünde görüşlerini almak istiyorum. Teşekkür ederim.

Bir Katılımcı- Benim sorum işbirliği ile ilgili olacak. Kalkınma için ne çeşit bir işlemsel uyum gerekmektedir? Bazen yönetsel konular bağımsız olmayan konulardan daha kolay olabilmektedir, bazen de bunun tersi daha doğru olmaktadır. Birleşmeler, Amerika ile Avrupa arasındaki uyumu sağlamak için yapılan dikey sınırlamalar, gibi yönetsel işlemlerin değiştirilmesi daha zor olabilmektedir. Açıklık da önemli bir konudur. Benim sorum özellikle işverenle işçi temsilcileri arasındaki toplu görüşme ve pazarlık konusunda Amerika'nın durumu, Amerika'nın istisnai bir konumu olup olmadığı ve bunun rekabet karşıtı bir durum yaratıp yaratmayacağı ile ilgilidir. Teşekkür ederim.

Bir Katılımcı- Makedonyalıyım. Gelişmekte olan ülkeler sermaye problemi ile karşı karşıya kalmaktadır. Bu da yabancı yatırımcıya tekelleşme ve bundan yararlanma imkanı vermektedir. Benim sorum ne şekilde hem yabancı yatırımı sağlayıp, hem de kendimizi bu tekelleşmeye karşı koruyabiliriz. Teşekkür ederim.

Ali ÜÇKARDEŞ- TOSYÖV İzmir Şube Başkanıyım. Organik tarım gelecekte önem kazanmaktadır ve Türkiye'mizde de organik tarım yeni yeni gelişmekte ve yeni yeni oluşmaktadır.

Çok az firmayla başlayan bu organik tarım, uluslararası ülkelerde de aynı mıdır, bunlarda aynı yasalara tabii midir, yoksa bunlar için özel bir yasa uygulamasına geçilmiş midir? Bunu öğrenmek istiyorum. Teşekkür ederim.

Semih SARAÇOĞLU- Se-Sa'da Grup Başkanı olarak görev yapıyorum. Benim sorum, Fransa'da Markalar Kanunuyla, Rekabet Kanunu birebir paralellik sağlamaktadır. Fransa'da haksız rekabetin önlenmesi bakımından paralel marketle ilgili ne tür önlemler alınıyor?

CEVAPLAR

Bu sorular bu seminerin çok etkin olduğunu göstermektedir. Birçok ilginç ve oldukça önemli sorular sorulmaktadır. Sorulan soruları elimden geldiğince en iyi şekilde cevaplamaya çalışacağım.

Sanırım öncelikle hukuki açıdan Ticaret Birliğine ilişkin istisnalar ile başlamak daha doğru olacak.

Amerika yasaları ile Fransız yasaları arasında bir fark vardır. Fransız yasasında İşçi Sendikaları Kanunu ile ilgili bir ayırım yoktur, bu uygulanmamaktadır. Fakat son zamanlarda, boykot düzenlemeleri yapan birçok işçi sendikası vakası ve firmaların işçi anlaşmaları ile çalışmak istemedikleri durumlar olmuştur, bu da Rekabet Yasasını ihlal etmektedir.

İşçi Sendikası Kanununun ihlaline ilişkin kararlar Rekabet Kanunu içinde yer almaktadır. Bu nedenle, Ticaret Birliği konusunda istisna yoktur. Uygulanan kanunlar vardı, sadece anlaşmalarla değil, kullanılan yöntemler de piyasada Rekabet Yasasını ihlal edebilir. Bu nedenle, görüşmelerde yer almayan daha sıkı unsurlar uygulanmalıdır. Bu nedenle, İşçi Sendikası Kanununa ilişkin olarak daha sıkı görüşmeler yapılması kararı alınmıştır.

Bununla beraber, işçi sendikası firmalarla uygulamalarını yürütürse, bu Rekabet Yasası kapsamı dışında kalmaktadır. Fakat işçi sendikası firma ile boykot konusunda anlaşma yaparsa, üçüncü taraf olan A firması, B firmasının rakibidir. Eğer işçi sendikası daha yüksek ücret için boykot yaparsa, bu da Rekabet Yasası kapsamı dışında kalır.

Bizde kısmi olarak istisnalar vardır, çünkü ortak alınan kararlar istisnai duruma girer. Fakat, işçi sendikasının davranışına ilişkin olarak tam istisnai durum yoktur.

Bununla beraber, sanırım soru, işçi sendikalarının sosyal durumun ne olduğu ve bu konunun mantıki çözümünün önemi idi.

Bunun önemi, yapısal olarak tanınan kurumların bağımsızlığı politikası ve ticaret endüstrisinde bağımsızlığı tanınan rekabet politikası arasındaki sınırı oluşturmasıdır. Fakat bu konu iki bağımsızlık arasındaki organizasyonu sağlamalıdır. Bu ülkeden ülkeye değişebilir. Çoğu ülkelerde, daha önce açıkladığım nedenlerle, Ticaret Birliği, Rekabet Yasasının dışında bırakılmaktadır. Bununla beraber, hukuki anlamda oldukça küçük farklar vardır. Avrupa Birliği'nde

Rekabet yasaları arasındaki farklılıklar örnek teşkil edebilir. Bunun en iyi örneklerinden biri Fransız yasaları ile Alman yasaları arasındaki farklılıktır.

Alman yasasında ele alınan şey, hakim durumun olup olmamasıdır. Fransız yasasında böyle bir şey yoktur. Fransız yasasında hakim durumun olup olmaması değil, hakim durumun kötüye kullanılması ele alınmaktadır. Fransa'da örneğin birleşme kontrolü, Rekabet Yasası kapsamında değerlendirilmekte ve Bakanlık ekonomik gelişim açısından, birleşimin avantajları ile rekabet açısından birleşimin dezavantajları arasında denge kurmaktadır. Fakat bu birleşim kontrolü, hakim durumun oluşması açısından, birleşimi sınırlamamaktadır. Başka bir deyişle, birleşmeler, hakim durumun oluşmasına kesinlikle neden olmaktadır, fakat biz bu konuyla ilgili olarak gelecekte ne olacağı konusunda veya rekabete ilişkin sınırlamaların, ekonomik gelişim ve teknolojik gelişimlere olan etkisi ile pek ilgilenmemekteyiz. Bu da rekabet yetkililerinin avantajları ve dezavantajları dengeleme konusunda daha iyi olmalarını sağlamaktadır. Diğer yandan, diğer bir farklılık da, Fransa'da dikey sınırlamalara ilişkin olarak daha sıkı yasalar olmasıdır. Birçok ekonomistlerin, ki ben de bunlardan biriyim anlam veremediği bir unsur vardır, fakat bu Fransız yasasının bir parçasıdır, bu da bağımsızlığın kötüye kullanılmasıdır. Bizim en önem verdiğimiz konu bir firmanın diğer firmayla anlaşması yoluyla haksız rekabete sebep olmasıdır.

Bu konu aslen Almanya'da gündeme gelmiştir, fakat şu anda bu konuyla ilgili olarak bizim daha sıkı kanunlarımız vardır. Avrupa'da başka ülkelerde mevcut değildir. Fransa'da bu konunun sıkı bir şekilde ele alınması, politik veya sosyal nedenlerle olabilir veya büyük firmaların birleşmesinin rekabeti engelleyici birleşmeler olabileceğinden ve üreticiler üzerinde büyük baskı yaratabileceğinden ve küçük firmalar konusunda haksız rekabete neden olabileceğinden kaynaklanmaktadır. Bunlara politik reaksiyonlar oluşmaktadır.

Diğer bir soru da, Avrupa da Rekabet yasalarında farklılıklar olduğunda bunun farklı hassasiyetleri olan ülkeler arasında problem yaratıp yaratmayacağı ile ilgili idi.

Bu sorunun cevabı evettir, mutlaka hepsi de aynı yasaya sahip olsa tabii ki her şey çok daha kolay olurdu. Fakat eğer sorunuzu Avrupa'da benzer uygulamaları engelliyor mu veya Avrupa'da milli rekabet yetkilileri arasında işbirliğini engelliyor mu şeklinde sorarsanız, bu sorunun cevabı kesinlikle hayırdır. Küçük farklılıklar vardır fakat küçük farklılıklar olsa da benzerliklerden yola çıkarak işbirliği sağlanabilmektedir.

Rekabet yasalarındaki uyum ve işbirliğinin en önemli ayrıntı olduğuna inanmıyorum. Uluslararası alanda ekonomik kalkınma seviyesi, ortak standartların kurulması yönünde, ülkeler arasında oluşan daha büyük bir farklılıktır.

Farklı ekonomik kalkınma seviyesinde, global anlamda gelişim söz konusu olduğunda ne gibi yönetsel ayarlamalar yapılabilir gibi bir soru sorulmuştur.

Gerçekte yapılması istenen şey prensiplerin geliştirilmesi ve ülkeler arasında nasıl bir işbirliği istendiğinin belirlenmesidir. Açıklığın ve bu prensiplerin belirlenmesi önemlidir. Ticari prensipler uygulandığında açıklık rekabet politikası alanında en önemli unsurlardan biridir.

Uluslararası topluluklarda uygulamaların kurbanı olan ülkelerde göz önüne alınmalıdır. Danışma prensipleri WTO anlaşmalarının rekabet alanındaki uygulamaları müzakere edilmelidir. Ayrıca, Rekabet Yasası ile kalkınma konusu arasındaki ilişki konusunda da birçok soru vardı ve özellikle yabancı yatırımın haksız rekabete neden olup olamayacağı konusunda bir soru bulunmaktaydı.

Yabancı yatırımın rekabeti sınırlandıracağı düşünülmektedir. Sanırım bu, özellikle de geçiş döneminde olan ülkeler için büyük bir sorundur. Bu iki şeye neden olmaktadır; bunlardan biri, rekabet olmayan, büyük firmaların birleşiminin söz konusu olduğu milli uygulamalardır. Çünkü bu birleşimler tekelleşmeyi sağlayabilmektedir. Diğeri, uluslararası ticarete ilişkin rekabet karşıtı davranışlardır.

Milli uygulamalar konusu üzerinde durmak istiyorum. Bu sorun Macaristan, Polonya gibi özelleştirmeye geçiş döneminde olan ülkelerde gündeme gelmektedir.

Geçmişe bakıldığında öğrendiğimiz şey rekabet unsurunun mümkün olduğunca hızlı bir şekilde uygulamanın bir parçası olması gerektiğidir. Bu sabah da belirtildiği gibi rekabet unsuru özellikle geçiş döneminde olan ülkeler için oldukça önemlidir.

Bazen rekabet, Maliye Bakanlığının karşısında olabilir, Maliye Bakanlığı özelleştirmeyi en aza indirgeyerek karını azaltması gerektiğini fark edebilir. Fakat, sanırım bu durum para girişi olmadığı zaman kötüdür.

Venezüella ve Brezilya gibi ülkeler gelecekteki rekabet uygulaması gereklerini yerine getirmek açısından başarılı olmuştur. Böylece kamu tekelleşmesinden özelleşmeye geçiş uygulamalarına ilişkin olarak sermaye sağlamıştır. Bu kalıcı bir çözüm değildir, fakat, kurumsal ayarlamalar yapılması açısından acil çözümdür.

Kısaca şunu belirtmek istiyorum: Fransa'da 1986 yılında ücret kontrolü denge unsuru oluşturmuştur. Bu, 1953-1986 yılları arasında Rekabet Yasası ve hükümetin ücretlere müdahalesi uyumunu yaşadığımız anlamına gelmektedir. Hükümet maksimum ücret artışı sağlamak suretiyle düzenleme yapmıştır. Dürüst olmak gerekirse, bu gerçekte iyi bir sistem değildir. Çünkü, ücret kontrolünün kendisi zaten ücret konusunda anlaşmalara yol açmaktadır. Firmalar ne kadar ücret artışı yapacakları konusunda Bakanlığa danışmaktadır ve firmalar bir araya gelerek ücret konusunda anlaşmaya varmaktadır.

Doğal olarak firmalar ücretleri artırabildikleri kadar fazla artırma eğiliminde olmaktadır. Fakat sonunda ücret kontrolü sorununu dengelemeyi başardık. Enflasyonu iki rakamdan tek rakama çekmeyi başarmış bulunuyoruz. Belirtilen iki politika arasındaki uyum problemini geçmişte yaşadık, ama şu anda böyle bir problemimiz yok.

Konuşmamı bitirirken, beni dinlediğiniz için teşekkür ederim.

R. Shyam KHEMANI

Dünya Bankası Temsilcisi

Öncelikle, bu konferansa katılmam için beni davet eden başkan ve rekabet kurulu yetkililerine teşekkür etmek istiyorum. Birçok ülkenin temsilcisi ile böyle önemli bir uluslararası konferansta yer almak benim için memnuniyet vericidir.

Burada birçok ülke Rekabet Yasası politikasının önemini vurgulamıştır. Birçok ülkede milli ekonomilerinde ve ekonomik yapılanmalarında bu tip politikaları uygulamışlardır. Bu bölgede Türkiye'nin rolü de büyüktür ve dilerim Türkiye bu başarıyı devam ettirir.

Bu gün rekabet politikası konusundaki deneyimlerimi sizinle paylaşmak istiyorum. Son on yılda nasıl geliştiği ve nasıl uygulandığı konusunda konuşmak istiyorum.

Öncelikle açıklayacağım düşüncelerin kendime ait olduğunu belirtmek istiyorum. Dünya Bankası, Rekabet Yasası politikası konusunda resmi bir konuma sahip değildir. Fakat özel sektörün kalkınması ve piyasa bazlı reformlara ilişkin olarak, Rekabet Yasası politikası, Dünya Bankasının politikasının bir parçası olmuştur. Bu nedenle, Dünya Bankasının bu alandaki önerileri, ülkelerin özel durumlarında çok önemli olmuştur. Bu nedenle, tek bir çözüm yoktur. Tüm dünyadaki ekonomilerde rekabet politikasının temel kuralları değişmez. Hatta daha da ileri giderek ekonomik kalkınma seviyesine göre bu temel kuralların değiştirilmesine gerek olmadığını söylemek istiyorum. Fakat, rekabet politikasının geliştirilme oranı ekonomik kalkınma oranına göre değişebilir.

Gerçekten de bunun uygulanmasında rekabet politikasının uygulanmasına ilişkin esnek yaklaşıma gerek duyulmaktadır.

Bir ülkenin rekabet politikası ile diğerininkini kıyasladığımızda, bir ülkeden diğerine temel kuralların değişmesi gerektiği anlamına gelmemektedir. Önemli olan şey, o ülkenin rekabet karşıtı davranışlara ve diğer ayarlamalara ilişkin olarak, rekabet politikası ilkelerinin hangilerini uygulaması gerektiğidir.

Bunun önemi üzerinde durmamın nedeni, bu alanda açık bir rekabet politikası ve açık mesajlar oluşturmak gerekliliğidir. Bu alan özel sektör

arasında, milli ve uluslararası yatırımcılar arasında ortak alan olacaktır. Diğer hükümet politikaları ile karşılaştırıldığında en dolaysız yöntem olacaktır. Açık olmayan bir rekabet politikası iş yaşamında belirsizliğe yol açacaktır.

Rekabet politikasına sahip olmanın ve onun etkin bir şekilde uygulanmasının amacı iş yaşamında kesinliği sağlamak belirsizlikten kurtulmaktır. Böylece, yatırımcılar, milli firmalar kuralların ne olduğunu bilecek ve buna uygun olarak davranacaklardır. Bu açık kurallara sahip olmanın diğer bir yolu da şüphesiz rekabet yetkisini bağımsız ve açık hale getirmektir. Böyle bağımsız bir yapıya sahip olunmazsa, bir rekabet kuruluşunun her zaman politik bir baskıya maruz kalma riski vardır. Sanırım soru cevap bölümünde bu konu daha detaylı bir şekilde ele alınabilir.

Ayrıca Rekabet Yasası politikasının uygulamaya konmasının rekabeti garanti etmeyeceğini belirtmek istiyorum. Rekabet Yasası politikasına sahip olmadan rekabete sahip olamazsınız.

Bununla beraber, ekonomi, merkezi yapılanmadan, az korumalı ve ağır hükümet müdahalesi olan yapıdan, ekonomik kalkınmaya ilişkin piyasa bazlı yaklaşıma geçtiğinde, rekabet politikası, rekabet yöntemlerini korumakta önemli rol üstlenmektedir.

Rekabet Yasası uygulamaya konduğunda bu sadece rekabetin uygulanmasına yönelik değildir, bu, rekabet yöntemlerinin korunmasına da yöneliktir.

İş yaşamının doğal bir eğilimi vardır; bu doğal eğilim de, yasal olmayan bir şey yoktur, piyasayı kontrol etmeye çalışmak, piyasaya hakim olmak, rekabetin avantajlarından yararlanmak, bunların hiç birinde yasal olmayan bir şey yoktur. Aksine, bütün bunlar teknolojinin gelişimini ve ekonomik kalkınmayı sağlamaktadır. Bununla beraber, bunların gerçekleştirilmesine ilişkin yöntemler belli kurallar çerçevesine alınmalıdır; burada da rekabet politikası önemli rol oynamaktadır. Bununla birlikte, özel rekabet politikası olmayan birçok ekonomi vardır, örneğin Singapur'un ekonomisinde rekabet politikası hakim değildir; fakat, dünyadaki en iyi rekabet ekonomisidir.

Bu konuda benim düşüncem; gerçekte rekabet politikasına sahip olduklarıdır, bu sadece ticaretin serbestleşmesi yönünde değildir, çünkü rekabetin oluşması için yeterli değildir, fakat tedarik konusunda hükümetin politikası etkilidir. Örneğin en az beş katılımcı firma olmadan ihale açmamaktadır. Bu firmalar bağımsız olarak ihaleye tekliflerini sunmaktadır.

Örneğin hava taşımacılığı veya diğer alanlarda en az beş firmanın rakip olması şarttır. Bu, onların yasa olarak rekabet politikasına sahip olmadıklarını fakat yine de rekabet politikasına sahip olduklarını göstermektedir.

Rekabet politikası ve ekonomik kalkınma ile ilişkisi üzerinde çok fazla durmak istemiyorum. Bize dağıtılan kağıda bu konuda kısa bir not yazmıştım. Benim üzerinde durmak istediğim şey rekabet politikasının sektöre ne şekilde dağıldığıdır.

Sektörle, uygulanan rekabet politikasının, etkinliği artırmadığı, düşük ücret, seçim şansı ve tüketicinin refahını sağlamadığı sektörü kastetmiyorum. Telekomünikasyon hizmetlerinin deregülasyon alanında olsun, gücün deregülasyonunda olsun veya ithalat alanındaki rekabete engel olsa da, bu ekonomilerde, ekonomik kalkınmanın başladığı görülmektedir. Bu tabii ki risk olmadığını göstermez. Bazı imtiyazların ve yabancı yatırımların yapılması sonucunda, hükümetin bazı özel tekelleşmelere izin verdiği durumlar da olmaktadır. Bu nedenle, rekabet politikası geliştirilememektedir.

Dünya Bankasında edindiğim başka bir deneyim daha vardır. Birlikte iş yaptığımız bir çok ülke vardır. Uçakta gelirken son yedi buçuk yılda ziyaret ettiğim, seminerlere katıldığım, eğitim ve teknik yardım programları yaptığımız ülkeleri saydım. Bu ülkelerin sayısı 27 idi. Rekabet politikasının uygulandığı 1990'lerden beri, benim ve Dünya Bankasından bir grubun ilgilendiği ülke sayısı ise 40-50 arasında idi. Bu ülkelerin çoğunluğunda gördüğüm kadarıyla rekabetin sınırlanması için hükümet hala tek önemli kaynak olarak kalmıştı. Tekelleşmenin sınırlanmasında, özelleşmeye girişte, rekabet politikasının zayıf bir şekilde uygulandığı ülkelerde hükümet hala rekabet karşıtı olaylarda önleyici faktördür.

Benim deneyimlerime göre, rekabet politikasının uygulanması hala birçok probleme neden olmaktadır. Bütçe ve çalışanlar konusunda problem yaratmaktadır. Rekabet politikasının nasıl uygulanacağı konusunda analitik metotlara ilişkin bilginin yetersiz olması probleme neden olmaktadır. Olması gereken bağımsızlık ve açıklığın olmadığını görmekteyiz. Bunun sonucunda, 1990 yılından beri rekabet politikasını uygulayan bu 40 ülke rekabet politikasına ilişkin bir garanti verememektedir; ayrıca kurumsal yapıların olması gerektiği kadar etkin olmadığını da görmekteyiz.

Tüm bunlar rekabet politikasını uygulamak isteyen ülkelere örnek olabilir. Gelişmekte olan ülkeler rekabet politikasını uygulamaya hazır değildir. Çünkü bu tip rekabet politikasını uygulamak, hükümetin piyasaya karışmasının

başka bir çeşidedir. Rekabet politikasının uygulanmasını gördüğümüz gibi ekonomide başka bir çeşit bozulmaya neden olabilmektedir. Bu nedenle rekabet politikasını uygulayan ülkelerin deneyimlerine önem verilmelidir.

Şöyle bir sorum olacak: Aynı yapı, Merkez Bankasına, gümrük ve tüketici birliğine veya her çeşit kamu kuruluşuna uygulanabilir mi? Bu hükümetin bu tip kuruluşları oluşturmaması, uygun banka sistemi kurmaması anlamına gelmemektedir. Bu, rekabet politikasını uygularken, kurumsal yapıyı oluşturmada, kapasiteyi oluşturmada, uygun eğitim ve kalkınma sağlamada dikkatli olunması gerektiği anlamına gelmektedir. Yani bu tip rekabet politikasının uygulanmaması gerektiği anlamına gelmemektedir. Bazıları daha da ileri giderek, sadece serbest ticaretin olduğu deregülasyonun olduğu, milli ekonomide tekkeleşmeyi önlemede yeterli olan Singapur tipinde bir yapıya ihtiyaç olduğunu söylemektedir. Bu konudaki düşüncelerimi bir kaç sayfa şeklinde yazdım, internette de mevcuttur.

Fakat şunu belirtmek istiyorum: Zaman serbest ticarete sahip ekonomilerde dahi yerel piyasaya hakim olunmasından dolayı, piyasaya girmekte zorlanma ve yerel kartellerden dolayı ya da uluslararası kuruluşlar veya milli kuruluşlar arasındaki kartelden dolayı rekabet karşıtı durumlarla karşılaşmaktadır.

Dünyadaki en açık ekonomisi olan Amerika ve Kanada gibi ülkelerde bile Amerikan, Alman ve Japon firmaları arasında bu tip uluslararası kartellere ve rekabet karşıtı düzenlemelere rastlanmaktadır. Sonuçta Amerika Adalet Bakanlığı bu tip kartellerin engellenmesine ilişkin olarak son iki buçuk yılda, cezalardan 2.2 milyon dolar toplamıştır. Yani açık piyasaya ve serbest ticarete sahip ülkeler de rekabet karşıtı düzenlemelere maruz kalmaktadır. Böylece, gelişmekte olan ülkelerde ne olacağını düşünebiliyor musunuz?

Ekonomik kalkınmaya ilişkin olarak tartışılan diğer konu da rüşvet konusudur. Sanırım yine rekabet politikası bu konuda büyük önem taşımaktadır.

Doğu Asya'daki yapısal reform programında Dünya Bankasının deneyimi bu yönde olmuştur. Rekabet politikasının koyduğu sınırlamalarla ve bürokrasi ile firmaların yakın ilişkisinden dolayı hükümetin uygulamak zorunda olduğu diğer sınırlamalarla korunması gereken bir piyasaya sahip olduğunuzda, rüşvet söz konusu olacaktır. Örneğin Endonezya'da, ekonomide bu tip olayların görünmesinden dolayı tekelleşme büyümüştür. Bu ekonomideki kuruluşlar bürokrasi ve aynı zamanda finansal kuruluşlarla iş ilişkilerini geliştirmişlerdir. Bu nedenle sermaye girişi sağlanamamakta, tekelleşme önlenememektedir.

Böylece, deregülasyon ve ticarete serbestleşme yoluyla rekabet politikasını uyguladığımız böyle bir ortamda, iki şeye izin verilmektedir; birincisi imtiyazı kuvvetlendirmek, yani daha önce ekonomide yer alamayan kişilerin ekonomiye girişini sağlamak, ikincisi ise ekonomi idaresindeki açıklığı sağlamaktır. Bu nedenle, rekabet, bozulma ve rüşvet arasında bir ilişki yoktur.

Kısaca konuşmak istediğim diğer bir alan da, birçok gelişmekte olan ülke rekabet politikası, deregülasyon ve ticari serbestlik yoluyla açık piyasa unsurunu gerçekleştirdikleri zaman, çok uluslu piyasa girişimlerinde daha adil bir piyasa sağlayacaklarını, milli kuruluşların çok uluslu girişimlerin karşısında rekabet sağlayamayacağını ve gelişemeyeceğini düşünmektedirler. İkinci olarak, kendilerinin küçük ekonomiler olduğunu ve ekonomik kaynaklarının yetersiz olmasında dolayı, ekonomilerinin endüstriyel ülkelerin piyasalarına gereksiz bir biçimde açık olacağını düşünmektedirler.

Yedi buçuk yıldır Dünya Bankasında çalışmaktayım ve bu konuda düşüncemin değiştiğini söylemeliyim.

Serbest ticarete ilişkin olarak ekonomi ile ilgili öneriler sunmuştum. Fakat şimdi, gelişmekte olan ülkelerin ve bu ülkelerdeki şirketlerin bazı dezavantajlara sahip olduğunu fark etmiş bulunuyorum. Rekabet politikasının uygulanması, kontrolsüz rekabetin ekonomiye girmesi anlamına gelmemektedir. Bu nedenle çok uluslu piyasa girişimlerde tam serbestlik ve haksız rekabet oluşmamaktadır. Fakat rekabet politikasının milli piyasada, milli kuruluşlar arasında uygulanması gerektiği düşüncesi yanlıştır. Milli kuruluşlar arasındaki rekabetin sınırlanması gerektiği konusunda hiç bir inandırıcı taraf yoktur.

Michael Porter ve diğerleri tarafından yapılan incelemeler, rekabetin milli piyasada oldukça önemli olduğunu göstermiştir ve bir ülke, milli piyasadaki rekabeti sınırlama ile hem kendi insanlarının ekonomide yer almasını önlemekte hem de ücretlerin artması ile uluslararası alanda gerçekten de rekabet edememektedir. Eğer yabancı yatırımın ekonomiye girmesi önlenirse, ki bu globalleşme sürecinde oldukça zordur, bu, milli piyasada kesinlikle rekabete sınırlama getirmeyecektir. Yabancı girişimin belli bir süre, ki bu süre en az beş yıl en fazla yedi yıldır, korunmaya gereksinimi vardır.

Belirtmek istediğim diğer bir nokta da, ilişkide bulunduğum, tavsiyelerde bulunduğum ülkelerdeki işadamları genellikle rekabet politikasını, hükümetin piyasaya karışmasının bir başka şekli olarak ve yaşamlarını zorlaştıran bir başka yöntem olarak görmektedirler. Çünkü, tüketici ücretlerden, kaliteden, hizmetten ve üründen şikayet etmektedir; bu nedenle üreticiler bu

gereksiz Őikayetlere maruz kalmaktadır. Bu rekabet politikasının 6nemine ilişkin kısa bir inceleme idi.

Őikayetlerin y6zde 80, hatta y6zde 90'ı rekabet yetkililerinden gelmektedir. Şirketlerin, diŐer Şirketler konusunda Őikayetleri vardır, 6nk6n6 ücret kartellerine maruz kalmaktadırlar veya piyasaya girmekte engellerle karŐılaŐmaktadırlar. Bir firmanın diŐer firmaya uyguladıŐı t6m bu politikalar 6retim maliyetini ve rekabeti artırmaktadır.

Sonuç olarak, rekabet politikası konusunda bir6ok yanlış anlama yanlış inan6 vardır. Aynı zamanda, rekabet politikasını uygulayan 6lkeler hem h6k6met hem de 6zel sekt6r ilişkilerinde bir 6ok g66l6kle de karşılaşmaktadır.

Rekabet politikasına adil bir aktivite kazandırılmalıdır. Hem h6k6met i6inde hem de diŐer kuruluşlar arasında rekabet politikasının ne olduŐu iyi a6ıklanmalıdır. Bu, 6zellikle rekabet politikasının uygulanmasında ilk strateji olmalıdır. EŐitim programları hem rekabet politikasının yanlış anlaşılmasını 6nleyebilmekte hem de rekabet politikası konusunda destek saŐlamaktadır. Fakat bu, kavramın yanlış anlaşılmasından dolayı ger6ekleŐememektedir.

TeŐekk6r ederim.

Zoltan NAGY

*Macaristan Ekonomik Rekabet Kurumu Başkanı
(Budapeşte/MACARİSTAN)*

Macaristan'da son on yılda ekonomide önemli gelişmeler olmuştur. Geçiş döneminde rekabet politikası ve rekabet politikasının uygulanması konusunda konuşmak istiyorum.

Macaristan rekabet politikasına ve Rekabet Yasasına ilişkin, temel rekabet kuruluşlarına sahiptir.

Komünizm döneminden önce Macaristan, diğer Avrupa ülkeleri modeline benzer bir rekabet modeli uygulamaktaydı. 1923 Yasası haksız rekabete neden olan piyasa uygulamalarına karşı kişisel çözümler sağlamaktaydı. İş alanında özel kurallara ilaveten standart uygulamaları da getirmiştir. Büyük kuruluşlar arasındaki kartellerin deregülasyonunu sağlayan yasa 1931 yılında uygulanmıştır ve kamu ve kişiler için modifikasyon uygulaması sağlamıştır.

Komünizm döneminin başlangıcında rekabet politikası ve rekabet politikasına ilişkin unsurlar yasaklanmıştı. 1960 ekonomik reformu hatta daha çok 1980'lerde özel sektör teşvik edilmiştir. Böylece, sivil mahkeme kamunun zararına olan uygulamalar için özel cezalar hazırlamıştır. Bu da haksız rekabete neden olmuş, tüketiciye de zarar vermiştir. Bu kuralların amacı, ürün rekabetinden ziyade planlanmış ekonomi kapsamında gelişim sağlamaktır. Hala etkinliği artırmak için kurallar vardır. Uygun olmayan bir rekabet politikası da 1984 yılında uygulanmaktaydı. Kartellere, haksız konumun kötüye kullanılması gibi haksız rekabete neden olmuştu.

Komünist ideoloji sistemi politik açıdan çökmüş ve ekonomik buhranın sürdüğü birkaç yıl geçiş döneminde olan ekonomiyi silip götürmüştür.

1990'ların başlarında tüm bölgede üretim kapasitesi oldukça düşmüş, enflasyon yükselmiştir. İç ve dış krizle savaşılmak zorunda kalmış, bu durumda özelleşme başlamıştır. Piyasa ekonomisine ilişkin kuruluşların oluşturulması sırasında, rekabet politikası konusunda geçiş dönemi yaşanmıştır. Politik değişimlerin olduğu kısa dönem içinde Milli Parlamento rekabet politikası oluşturmak ve kuruluşların gelişimine önem vermek zorunda kalmıştır.

Macaristan'da rekabet politikası gelişimi bu şekilde olmuştur. Macaristan 1973 yılında GATT'ye üye olmuştur. Birkaç yıl sonra piyasa ekonomisindeki gelişimlerin Macaristan ekonomisine büyük etkisi olmuştur.

1980 yılında ücret sistemi uygulanmaya başlanmıştır; bu da yerel fiyatların, piyasa fiyatlarına dönüşümünü sağlamıştır.

Rekabete ve yaşam standardına ilişkin olarak ülke kredi kullanmak zorunda kalmıştır. Hükümet, krizden kurtulmak ve verimliliği artırmak için rekabet politikası oluşturmak zorunda kalmıştır.

Serbestleşme işlemini gerçekleştirmek için hükümet, 1989-1990 yıllarında yatırımı ve hammadde ihracatını ve yarı tamamlanmış ürünün ihracatını serbest bırakmıştır. Aynı zamanda tüketim malları da bu gruba sokulmuştur. Bununla birlikte ücret serbestliği de sağlanmıştır. Son on yılda önemli uluslararası olaylar olmuştur ve ticaret politikası oluşturulmuştur.

1992 yılında Avrupa Birliği ile anlaşmalar imzalanmıştır. Bu anlaşma ticaret politikasının uyumunu ve serbest ticaret hedefinin gerçekleştirilmesini sağlamıştır. Üye ülkeler arasında kota konmasını da sağlamıştır.

Serbest ticaret politikasının, rekabet ilişkilerinin oluşturulmasında olumlu etki yaptığını görmekteyiz. Serbest ticaretten sonra özelleştirme konusunda konuşmak istiyorum. Özelleştirmenin, etkin olan ekonomiyi nasıl sağladığı konusuna değinmek istiyorum.

En önemli rekabet politikalarından biri, rekabet politikasının nasıl kullanılması gerektiği ve rekabet ortamında rekabet yetkililerin nasıl bilgi vereceğidir. 1993'ten 1997 yılına kadar, Macaristan rekabet yetkilileri özelleştirme konusunda bilgi vermiştir.

Karar verme mekanizmalarının ihtiyacı olan şey tavsiyedir. Özelleştirme, piyasa yoğunluğunun artması ile karakterize edilmektedir. Ülkelerin çok uluslu şirketlerden sağlanan sermayeye ihtiyacı vardır.

Diğer yandan, Macaristan, rekabet anlaşmaları, ülkede kayıtlı olmayan şirketleri de kapsamaktadır.

Özelleştirme, rekabet politikası açısından bazen problem yaratmaktadır. Özelleştirme bazı sektörlerde tercih edilebilir. Çok uluslu şirketler tarafından yapılan yatırım Macaristan ekonomisine katkıda bulunmaktadır. Tütün ve

donmuş yiyecekler alanında özelleştirmeden kaçınılmaktadır; çünkü bu alanlar özelleştirmeden önce ayrı tutulmaktaydı.

Basın ve kimya endüstrisi alanında piyasa koşulları daha iyi uygulanmaktadır. Özelleştirme geçiş döneminde olan milli piyasanın yapısını etkilemektedir. Rekabet yetkilileri yoğunluğun artmasına izin vermelidir. 1990'ların başlarında ihracat büyük önem taşımaktaydı. Buna ilaveten, üretimin artması ve teknik gelişim sağlanmıştır. Tarım ve endüstri hizmetlerinde özelleştirmeye gereklidir.

Gelecekteki Rekabet yasalarından da biraz bahsetmek istiyorum. Macaristan Rekabet Yasası 1996 yılında haksız piyasa uygulamaları üzerine yapılmıştır. 1997 yılında eskisi 1990 yılındaki ile değiştirilmiştir. 1990 Antitröst Anlaşması uygulamalarına tam garanti veriyordu. Bu anlaşmanın yapılmasından önce Hükümet tarafından müzakere edilmiştir. Yapılması gereken şey rekabeti sınırlamaktı. Bu anlaşmanın içeriği geçiş döneminin kurallarla belirlenmesi idi. Fakat bu geçiş döneminin ne kadar süreceğini hiç birimiz bilmiyorduk.

1996 anlaşmasında rekabet politikasının en önemli hedefi modifikasyonlardır. Bu dönemde rekabet politikasına ilişkin her ayrıntıyı gözden geçirdik.

En iyi çözümleri bulmaya çalıştık. Macaristan'da önemli rol oynayan bazı rekabet politikaları ile çeliştirdiğimiz noktalar da olmuştur.

Hem rekabeti korumak hem de bağımsızlığı sağlamak zorundaydık. Bu yatay sınırlama kapsamına giriyordu. Rekabet anlaşmalarına karşı yasaklamaların bazıları Avrupa Birliği modeli idi. Üretim sektöründe kaliteye önem verildi. Piyasa, tüketici ve üretici arasında yapılan fizibiliteye göre belirlenmekteydi. Rekabet politikasına zarar veren dikey sınırlamalara izin verilmemiştir. Kartellere ilişkin genel yasaklamalar Macaristan politikasında önem taşımaktadır.

Bizim yasalarımızın koşullarına göre az önem taşıyan anlaşmalar yasak değildir. Diğer bir deyişle, eğer taraflar yüzde 10 oranında ücret karteline ve piyasa paylaşımı anlaşmalarına girerse bu yasalara uygun olmaktadır. Bu küçük ve orta ölçekli girişimleri korumak için düzenlenmiştir. Hakim durumun kötüye kullanılmasına ilişkin yasa, genel politikaya göre belirlenmemektedir. Tüm yapısal değişiklikler, yoğunluk kontrolü koşuluna göre değerlendirilmektedir.

Birleşimlere gelince, birleşimlerin milli piyasayı artırdığına inanmaktayız. Çünkü, Macaristan piyasası açık bir piyasadır; ihracat önemli bir kaynaktır. İthalat sınırlamalara tabi tutulmamaktadır.

Daha önce belirttiğim gibi, özelleştirme Hükümet kontrolü altındadır. Bu nedenle rekabet anlaşması 1990 yılında uygulanmıştır ve özelleştirme bu yasa kapsamı dışında bırakılmıştır.

1923 yılından beri, adil rekabetin korunması her Macaristan yasasında yer almaktadır. Adil bir rekabeti sağlamak için hangi kuralların uygulanması gerektiği uzun süre tartışılmıştır ve boykot ve haksız rekabetin yasaklanması konusunda fikir birliğine varılmıştır. Bizim Rekabet Yasamız aynı zamanda ihalenin adil olmasını da sağlamaktadır. Tüketicinin seçim hakkını sınırlamaya karşı Rekabet Yasamız vardır.

Özet olarak, Macaristan rekabet politikası bazı farklar olmasına karşın Avrupa modeline yakındır. Rekabet politikasının Macaristan ekonomisinin başarılı geçiş döneminde önemli rol oynadığını belirtmek istiyorum.

Konuşmamın sonunda, izninizle Türk yetkililerine teşekkür etmek istiyorum.

Nickolay PAVLOV

Bulgaristan Rekabetin Korunması Komisyonu Başkanı

Bulgaristan'ın yeni Anayasası; gerçek rekabetin ve tüketici haklarının kötüye kullanılmaması şartıyla, Rekabet Kanununun ekonomik faaliyetler için bütün vatandaşlara ve tüzel kişilere eşit koşullar ve şartlar temin ve garanti etmesi talebini ileri sürdü. Bu Anayasa talebinin gerçekleştirilmesinde 1991 yılından başlayarak, Bulgaristan'ın demokrasi tarihinde ilk kez olarak Rekabetin Korunması Hakkında Kanun kabul edildi.

Pazarda rekabetin korunmasını engelleyen ve etkin olan mevcut eksikliklerin giderilmesi için, Bulgaristan Rekabet Kanununun Avrupa Birliği'nin Rekabet Kanunlarıyla uzlaştıran Meclis, 1998 yılında Rekabetin Korunması hakkında yeni Kanunu kabul etti. Kanun, rekabetin korunması üzere kurumların özgür olduğuna dair hakları sayarak, Rekabeti Koruma Komisyonunun Hazineye bağlı olmadığını ve bunun Uluslararası Rekabeti Koruma Kurumlarının bağımsızlığı tezine uygun olduğunu göstermiştir.

Kanuna uygun olarak, Komisyon 11 üyeden oluşmaktadır: Komisyon Başkanı, iki Yardımcısı ve sekiz Komisyon üyesi. Bunlar, serbest halk seçimi yoluyla Bulgaristan Milli Meclisi tarafından 5 yıllık bir süre için, ikinci kez seçilme hakkı üzere seçilmiştir.

Kanun kurallarda hiçbir esnekliğe yer vermeyerek, başkan ve üyelerin yeniden seçilmesinin yalnız ikinci defa yapılan demokratik seçimler yoluyla mümkün olduğunu vurgulamaktadır. Mesleklerinde uzman olan kişilere olan ihtiyaçtan dolayı, Komisyon üyelerinin yalnız hukukçulardan ve ekonomistlerden oluşmasını şart koşan kanun, bunların da mesleklerinde 5 yıllık çalışma süresini doldurmuş olması gerektiğini, ayrıca Komisyon Başkanının ise 10 yıllık çalışma süresini tamamlamış olması gerektiğini de şart koşmaktadır. "KAZİKA"; bu kısaltılmış adıdır, 10 kişiden oluşmaktadır ve bir kararın onaylanması için en az 6 üyenin oyu gerekmektedir. Şöyle ki; aleyhte oy veren üyelere de kendi özel fikirlerini beyan etmek imkanı komisyon tarafından sağlanıyor ve bu alınan kararların ayrılmaz bir parçası sayılıyor. Tüm Kurul üyelerinin her birine ayrı ayrılıkta düşen sorumluluk, onların tüm kararların alınmasında politik ve ekonomik baskı yapma imkanının olması, komisyonun kararları kabul etmesinde bağımsızlığının ek garantisi olarak ortaya çıkmaktadır.

Komisyon yetkili teşkilata bunun ya kaldırılması, ya da değiştirilmesi teklifinde bulunuyor ve KAZİKA kanun emriyle ceza kesmelere izin vererek ve

vergi kararlarının incelenmesinde üretimi tespit ederek, komisyonun yetkilerini tayin ediyor.

KAZİKA, devlet tarafından yapılan fiyat artışlarının makbulü durumunda, özelleştirme sözleşmeleri yapılmadan önce fikir veriyor. Komisyonun aldığı kararlar hakkında şikayetler Yüksek Mahkeme Kuruluna verilebilir.

Milli yasadaki kanunlardan başka, Rekabetin Korunması prosesi Avrupa Anlaşması normlarına uygun bir şekilde düzenlenmektedir. Buna esas olarak Bulgaristan'da Anayasanın 4'üncü Maddesinde gösterilen bütün uluslararası kararlar ve mevcut düzen, iç hukukun ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Bu normlar tezat oluşturarak Milli Hukuk Normları karşısında üstünlük taşımaktadır.

Kanun, ekonomik faaliyetler alanındaki serbest işbirliğinde rekabetin korunmasını ve onun politik amaçlarını belirlemektedir. Şöyle ki; "bu kanun mutabakatlara karşı korunmalar, uzlaşma ve işbirliği tecrübesi hakkındaki kararlar, tekelleşmenin kötüye kullanılmasına karşı ve bu durumda ekonomik faaliyetlerin birleştirilmesine karşı ve haksız rekabete karşı bir kalkandır ki, bu da uygun pazarda özellikle rekabetin çözümlenmesi için belli sınırlamalar konmasını gerektirir." Bu bir nevi yasal olmayan anlaşmalara ve ortak uzlaşma tecrübelerine karşı koruma ve önlem uygulaması gibi de algılanabilir.

Kanun, rekabetin sınırlandırılması sonuçlarını veya hedeflerini taşıyan mutabakatlara, uzlaşma tecrübesi hakkındaki kararlara yasak getiriyor. Bütün sınırlama anlaşmalarına bakmayarak, bu onu gösteriyor ki, Bulgaristan Serbest Pazar şartlarının gerektirdiği koşulları ve Avrupa'nın mükemmel tecrübesini artık benimseme ve uygulama aşamasına doğru hızla yükselmektedir.

Kanunun 9'uncu Maddesindeki emirlere baktığımızda, hedeflerin tamamen Roma Anlaşmasındaki 81'inci maddeden alındığını görüyoruz.

Normdaki genel yasaklama hem resmi ve hem de gayriresmi olan ortak işbirliği ve uzlaşma tecrübesi kararlarına getirilen yasaklamalardır. Başka bir deyimle, bu yasaklar anlaşmayı yapan taraflar arasındaki yatay ve dikey bağlantılar göz önünde bulundurulmadan, dağıtımın ve üretimin tüm aşamalarında uygulanıyor. Yasakların hedef noktası; onun hukuki veya teşkilatı olmasına rağmen, kurumlar halinde değil, görevsel, yani fonksiyonel ayrılan şirketlerdir.

Bulgaristan Komisyonu tarafından uygulanan yasak anlaşmaları ve uzlaşma tecrübeleri üzere politika, özellikle geçişi istisnai, olağanüstü durumlarda, Pazara yönelik gizli anlaşmalarda öne çıkmaktadır. KAZİKA ise, kendi özel inisiyatifiyle yürüttüğü incelemelerde, özellikle pazarın düzenlenmesi için kartel fiyatlandırılmasına büyük önem veriyor, ki bu da, Bulgaristan pazarındaki yasak anlaşmalar ve uzlaşma tecrübesinde en geniş uygulanan yöntemlerden sayılır.

Rekabetin Korunması Hakkındaki yeni kanun yürürlüğe sokulduktan sonraki döneme özgü eğilimlerin, alınan kararların uygulanması dönemidir, ki bunun da altında esasen kanunlar mevcut pazarda haklı olan serbest rekabeti desteklemektedir, ifadesi yatıyor.

1999 yılında KAZİKA kartel anlaşmaları üzere altı tane karar çıkartarak, dokuz şirkete toplam 1 milyon 300 bin Leva ceza kesme işlemini gerçekleştirdi, ki o zaman bizde 1 Leva 1 Alman Markına bedeldi.

Özellikle ilgi çeken hususlardan biri de beyaz rafine edilmiş şeker ve çimento kartel pazarları hakkında çıkarılan kararlardır. Şimdi önce çimento işi üzere kartelleşmeye bir örnek göstermek istiyorum, ki bu KAZİKA tarafından tespit edilmiştir.

Öncelikle, izafi zaman durumuna göre aynı anda ve farklı olmayan yükselişin değerlendirilmesinde ve çimentonun fiyatının kabul edilmesinde birkaç şirket bir araya gelerek, ortak noktaya varmışlardır. Lakin KAZİKA bu davranışı ortak iş uzlaşması tecrübesi gibi değerlendirerek, ekonomik düzeyde alınan kararın ülke için ne kadar zararlı ve negatif olduğunu göz önünde bulundurarak, yeni kanun hakkında karar imzaladı ve bununla komisyon çok büyük bir ölçüde ekonomik onaylamalar tayin etti. Karar, Yüksek İdari Mahkeme Kuruluna şikayet edildi ve şikayet neticesiz kaldı.

Gelelim “şeker karteli” hakkında alınan karara. KAZİKA tespit etmiştir ki, yapılan anlaşmanın gerçek özünde belli kurallara uyarak pazarda şekerin dağıtılması ve şekerin minimal satış fiyatının yatay tayini probleminin çözümlenmesi esas olarak öne çıkmaktadır.

İlginç olan bir diğer durum da vardır. Bu sınırlandırma anlaşmasına katılanların hepsi ki bunlar beyaz şekerin en büyük üreticileridirler. Bulgaristan topraklarında bulunarak, bütün ortak faaliyetlerini iç pazara yönelik sürdürmüşler. Bu durumda da KAZİKA, Avrupa Anlaşmasındaki Birleşme Hakkındaki Kanunun 64’üncü maddesinin ihlal edildiği kanaatine varmıştır, ki

bu madde de, Bulgaristan ve Avrupa Birliği arasında yapılan ticarete zarar verebilecek her türlü anlaşma veya sözleşmeyi kesinlikle yasaklamaktadır.

Komisyon buradan yola çıkarak, kartelin milli değerlendirilmesi rekabeti kısıtlıyor, engelliyor ve bu durumda da doğal olarak Bulgaristan pazarına girmeye çalışan yabancı şirketlerin de engellenmesine sebep oluyor ve bununla birleşme hakkındaki Avrupa Anlaşmasına göre ülkeler arasındaki ticari işbirliğine de zarar veriyor, kanaatine varmıştır.

Anlaşmanın 64'üncü maddesini bizzat göz önünde bulundurmak komisyona Avrupa Birliği Mahkemesinin ve Avrupa Komisyonunun geniş tecrübesinden yararlanarak, ekonomik gruplaşma ve kurumlaşma kartelleri, uzlaşma tecrübesi hakkındaki sözleşmelerini tartışma imkanını sağladı.

Onaylama ölçüsünün tespitinde Komisyon Avrupa Birliği Komisyonunun tayini ve yönetimiyle önemli bir kanıya varmış oldu ve kanun tekelleşme durumunda olanların görevi veya tuttuğu mevkiini kötüye kullanmalarına karşı çıkmakla, taraflar arasındaki tekelleşmeyi kötüye kullanma fırsatlarına genel bir yasak koyarak, kanunen ekonomik faaliyetlerin belli alanlarında sınırlı, kısıtlı haklara sahip olan şirketlerin durumunu tekelleşmeye göre ayarlıyor, düzenliyor.

Bulgaristan Anayasasının 18'inci maddesinin 4'üncü fıkrasına göre, kanun, “devlet tekelleşmesi konabilecek tüm faaliyetlerin kapatılmasını veya devlet denetimi altına alınmasını” karara almıştır. Bu demir yolu taşıtları, bu sınıftan ve bu türden olan ve halka hizmet veren bütün taşıtlar ve vasıtalar, kullanılan atom enerjisi, radyoaktif ürünlerin üretimi, silahlar, patlayıcı ve öldürücü maddeler gibi adlandırılabilir.

Rekabetin Korunması Hakkında Kanun bu tür faaliyetlerde tekelleşmenin uygulanmasını kesinlikle yasaklamakta ve bu yasağın çiğnenmesi durumunda ise böyle eylemlerin geçersiz olacağını ısrarla uyarılmaktadır.

Böyle bir Kanunun, özellikle Avrupa Rekabet kanunlarında adı geçen kriterlere, ki bunlardan esasen; pazar payı, finansal güç, pazara girme imkanı, değişik şirketlerle ekonomik ilişkiler, rekabet edenlerin, yani müteahhitlerin ve tüketicilerin faaliyetlerine ilişkin bağıllık gibi durumlara dayanarak ve onlardan etkilenerek, ortaya çıktığı görülmektedir, uygun pazarda yüzde 35'ten fazla paya sahip olma durumunda kanun yeniden yapılandırılarak bu payın geçersiz olduğuna karar vermiştir. Ekonomik rekabette buldukları konumu kötüye

kullanan ki, buraya kısıtlı hakları olan şirketlerde dahildir, bunların oranı yüzde 40'ı bulmaktadır.

1999 yılında komisyon; 6 kötüye kullanma durumunu tespit ederek, 90 bin Alman Markı tutarında ceza kesmiştir. Komisyonun görevi kötüye kullanma yasağı politikasının temeli "Portvan Anlaşması"na dayalıdır. Komisyonun yaptığı incelemede, örneğin limanı kendi mülkiyeti gibi gösteren bir şirketi tespit ederek, bu durumu şirketin bulunduğu konumu kötüye kullanması olarak değerlendirmiştir.

Bu şirket rakip şirketlere nazaran daha özgürdür; yani pazardan sağ çıkabilenlerdendir. Kendi mülkiyetine güvenerek güçlenen bu şirket, (diğer şirketler ki, onlarda bu şartları yenme imkanına sahiptiler) liman bölgelerine hareket etme izni vermeyerek onları engellemiştir. Firmanın bu davranışı görevi kötüye kullanmak gibi değerlendirilerek, bu davranış uygun pazara girmek için uğraşan yeni şirketlerin önünde bir engel oluşturmuş ve rekabeti kısıtlamıştır.

Su dağıtma sistemi ve kanalizasyon hakkındaki çıkardığı kararlar ilk defa komisyon dağıtım hakkında Avrupa Anlaşmasının 66'ncı maddesinin kriterlerini göz önünde bulundurarak karar almıştır ki, özel ve istisnai hakları olan şirketlerin oluşturulması durumunda serbest rekabetin koşullarını, daha doğrusu, Roma anlaşmasının 82'nci maddesini esas alarak değerlendirilmesi gerekir.

Ekonomik faaliyetlerin birleşmesi konusunda yapılan denetim, kanunun ekonomik faaliyetin birleşmesinin artışını iki ve daha fazla özgür şirketin etkin birleşmesi gibi veya değerli hisse senetlerini almak yoluyla yada sözleşme yoluyla pay ve mülkiyetin elde edilmesi gibi değerlendirilen, bir ve daha fazla şirketin ve onun bölümlerin üzerinde yapılan direkt ve köklü kontrolüdür. Birleşmeye iştirak eden şirketlerin hisse artışı yüzde 20'yi veya ticari devir miktarı 15 milyar lev'i geçtiği takdirde komisyonu önceden haber verme zorunluluğu vardır.

Uygun pazardaki etkinliği artırmak amaçlı yatırımların değerlendirilmesi durumunda komisyona ve devletin yerli organlarına önceden haber verme gibi zorunluluk mutlaka dikkate alınmalıdır.

Bulgaristan pazarının sınırlarının belirlenmesi açısından dikkat edersek, "Lukoil" petrol şirketi hakkındaki kararı göz önünde bulundurarak, komisyon Belgrat pazarının sınırları iç pazarın sınırlarına uymamaktadır, kararına varmıştır.

Bu tespate dayanarak komisyon mevcut Belgrat pazarı Bulgaristan'ın, Makedonya'nın, Yugoslavya'nın, Romanya'nın, Kuzey Yunanistan'ın ve Türkiye'nin Avrupa tarafındaki topraklarını kapsamaktadır kararına varmıştır.

1999 yılında Komisyon, kendisinin ilk ceza kesme kararını gerçekleştirmiştir ki, bunun nedeni, ekonomik faaliyetlerin birleştirilmesi hakkında komisyona önceden haber verme zorunluluğunun ihmal edilişi olmuştur.

Komisyonun faaliyetinin başlıca hedefi; Bulgaristan ekonomisinin yeniden doğması ve bu ekonominin düzenlenmesi yolunda atılan adımlar ve yapılan işlerdir.

Kabul edilmiş kanunun etkin olmasının yanında Komisyon, Bulgaristan ekonomisinde regülasyon ve deregülasyon yapılması ve gerçekleştirilmesi politikasını izlemektedir.

Maalesef buna çok geç kalınmıştır diye düşünüyorum. Yanlıslara göz yummak ve deregüle etmek birbirine bağılı prosedürlerdir ki, bu da pazarda rekabetin gelişmesine sebep olan çok önemli etkenlerdir.

Çok kısa bir zaman sürecinde Rekabeti Koruma Komisyonu ekonomik hayatın bütün alanlarını etkileyen önemli bir faktör rolünü almıştır. Bunun neticesinde Bulgaristan'da Rekabet Kanununun çözümlenmesinde vatandaşlarda ve tüzel kişilerde yeni bir rekabet kültürünün temeli oluşturuldu diye iddia edebiliriz.

Dikkatinize teşekkür ederim.

Prof. Dr. John CUBBIN

Her şeyden önce bu önemli konferansa bu önemli sepozyuma davet edildiğim için çok teşekkür ederim.

Bu gün rekabet politikasının en iyi örneklerinden biri olan İngiltere konusunda konuşmak istiyorum; ayrıca değişikliklerin nedenlerinden bahsetmek istiyorum.

Çalışma koşullarını düzenleyen şey şüphesiz politikadır. Yani birinci olarak konuşacağımız konu prensiplerin geliştirilmesidir, çünkü bu konu gelişmekte olan ülkelerde çok tartışılan bir konudur.

Sonuç olarak bu konuyu iki yönde ele almak istiyorum; birincisi, bu prensiplere ilişkin fizibilite, ikincisi uygulama.

İzinizle öncelikle İngiltere'nin politikasına dönmek istiyorum. Yani, Uygulama prensibine göre İngiltere politikasından bahsetmek istiyorum. Yaklaşık 50 yıllık bir sürede rekabet politikası ayrıntıları üzerinde durulmaktadır. Kağıtta da görülmektedir; şu anda daire içine alıyorum. Öncelikle şunu söylemeliyim: İngiltere'de herkes bu düşünceyi kabul etmemektedir. Rekabet politikasını kuvvetlendirme yönünde birçok deneyim vardır. Tüketici refahını artırmada rekabet politikasının büyük etkisi vardır.

İzinizle prensipler konusuna dönmek istiyorum. Öncelikle rekabet politikasının öneminin fark edilmesi konusuna değinmek istiyorum. Tekelleşmenin önlenmesi için İngiltere'de yasalar mevcuttur, 1947 yılında uygulanan yasa ile tekelleşme uygulamalarını sınırlamıştır. İngiltere'nin ekonomisi kartellerle karakterize edilmişti. Şirketler arasındaki anlaşmalar İngiltere'nin endüstrisinde en çok görülen şeydi. Fakat, Tekelleşme Komisyonu bu tip kartellerin ekonomiye zarar verdiğine karar vermiştir.

1956 yılında, sekiz yıl sonra, sınırlı ticaret uygulamaları anlaşması imzalanmıştır. Bu etkin bir şekilde yatay anlaşmalara çözüm getirmiştir. Ödemeler dengesi, işsizlik problemi çözüme ulaştırıldığında şirketler ekonomiye giriş noktası bulabilmektedirler. Fakat uygulamaya gelince, kartellere ilişkin ağır cezalar vardır ve şirketler kartellere devam edemeyeceğinin farkındadırlar. Sonuç olarak, Kartel anlaşmaları yok olmuştur, böylece, doğal olarak, büyük

birleşimler başlamıştır ve 1950 yılında açık olan anlaşmalar yapılmaya başlamıştır.

Sonuç birleşimlerin ortaya çıkmasıdır. Birleşimler, yatay anlaşmalarla aynı etkiyi yapmaktadır.

Son yıllarda rekabet konusunda artış gözlemlemekteyiz. Bu sadece rekabet politikasının etkinliğinden değil, açık dünya ekonomisinin gelişmesinden de kaynaklanmıştır. Gaz, elektrik ve telefon ücretleri düşmüştür. Gerçekte rekabet politikasının uygulandığı her alanda ücretler düşmüştür. Elektrik, telefon endüstrisi, cep telefonu en iyi bilinen örneklerdir.

Rekabet politikası her alanda seviyeyi yükseltmektedir. Kara yollarının özelleştirilmesindeki etkisi de olumludur. Kamyon ihaleleri gibi bazı ihaleler de rekabete maruz kalmaktadır. Yaklaşık altı yıldır trene ilişkin uygulamalarda rekabet kapsamındadır.

Problem özelleştirme değildir; problem, özelleştirmenin nasıl yapılacağı, rekabet politikasının nasıl uygulanacağıdır. Her şeyden önce ticari gerçeklerin göz önünde tutulması gerekir. Rekabet politikasının önemli olduğuna dair büyük bir inanç vardır. Rekabet politikası yoluyla tüketicinin de haklarının korunması gerekir. Rekabet politikası tekelleşmeyi de önlemelidir.

Daha önceki konuşmacılar bunların örneklerini vermişlerdir. Yapı malzemeleri ve seker endüstrisi yatay anlaşmalara maruz kalmıştır. Büyük birleşimler de yatay anlaşmalara bir alternatiftir.

1965 yılında tekelleşmeler birleşmelere dönüşmüştür. Bu yasanın bir ilginç yanı da kullanılan kriterin kamu yararına olmasıdır. Kamu politikası haline gelmiş ekonominin refahı olarak tanımlanmıştır. Ayrıca bu yasa hem piyasada adil rekabeti sağlamakta hem de gittikçe de sosyal değerlere yaklaşmaktadır.

Daha önce açıkladığım gibi, ödemeler dengesi, işsizlik ve tekelleşme üzerinde etkisi vardır. Böylece kamu yararına da işlemektedir.

Üçüncü prensip, amaç basit tutulmalıdır. İki alanı örnek verebiliriz. Birincisi Tekelleşme ve Birleşme Komisyonunun işleyişi, ikincisi, önceleri devlet kontrolünde olan kuruluşların özelleştirilmesi.

Tekelleşme ve Birleşme Komisyonu çok ilginç raporlar hazırlamıştır. Kamu endüstrisindeki problem, farklı topluluklardan oluşan bir komisyon olması ve farklı düşünceler olmasıdır.

Tekelleşme Komisyonu 30 üyeden oluşmaktadır ve 6-7 ayrı gruptan oluşmaktadır. Böylece farklı grup üyelere sahipsiniz ve hepsi farklı problemlerle ilgilenmektedir, bazen de aynı konu üzerinde farklı düşünceler ortaya çıkmaktadır.

Bazen iş alanları için hükümetin müdahale etmesi gerekmektedir. Ayrıca bazen rüşvet problemini de çözmek zorunda kalabilmekteyiz.

1984 yılında önemli bir olay tekelleşmeye neden olan birleşmelerin yasaklanması gerektiği idi. Rekabet karşıtı birleşmeler engellenmelidir. Hong Kong ve Çin işbirliği buna bir örnektir. Bu birleşme yasaklanmıştır ve karargah Edinburg'dan Londra'ya taşınmıştır. Bu yaşandıktan kısa bir süre sonra, aynı şey bir İngiliz bankası olan Milli İngiliz Bankasına ilişkin olarak yaşanmıştır. Bu nedenle Birleşim Komisyonunda hedef problemi yaşamaktayız.

Diğer problem yaşadığımız alan da kamu sektöründe özelleştirme problemidir. Kamu sektöründe emniyet olmaması da bir problemdir. Millileştirilen endüstri sektöründe politika hedefinin gerçekleştirilememesi problemi vardır. Üretim etkinliğini artırıp fiyatları artırmaya yoğunlaştığı zaman hedeflerin alanı daraltılabilir ve ekonomik regülasyon sağlanabilir. Hedefin sınırlı tutulması, yavaş yavaş öğrenmemiz uygulamamız gereken bir prensiptir.

Dördüncü ilke açıklıktır. Açıklık olmadığı sürece uyguladığımız yasanın etkin ve adil olamayacağını hepimiz fark etmişizdir. Açıklık olmadan hangi faaliyeti göstereceklerini ve sonuçların ne olacağını bilemezler.

Yaşayarak ve hata yaparak öğrendiğimiz diğer bir unsur da birleşimleri önermekten sorumlu olan ticaret kuruluşlarıdır. Bunun nedeni, bir kamu olayı ortaya çıktığında Tekelleşme ve Birleşim Komisyonu ayrıntılı olarak 150 sayfalık rapor hazırlamaktadır. Bu, açıklık için çok da gerekli değildir. Bu değişmiştir ve Mart ayının başlarından itibaren yeni Rekabet Yasası uygulanmaya başlanmıştır. Bu, 1997 rekabet politikası yasasıdır. Avrupa Birliği Komisyonunununkine kıyasla daha fazla araştırmaya yönelik bir rekabet politikasıdır. Bunlar uluslararası seviyededir ve açıklığa dayalıdır. Bunun ilk kanıtı, yeni yasa konusunda büyük bir kılavuz hazırlanmış olmasıdır. Şu ana

kadar 10 cilt şeklinde yayınlanmıştır, her biri 60 sayfadır, çok daha açıktır, çok daha büyük değer taşımaktadır.

Sonuç olarak; Ticaret Endüstrisi Sekreterliği bu raporların geliştirilmesine ilişkin olarak tedbirler almıştır.

Diğer önemli bir prensip, kısa dönemli politik baskılardan bağımsız olmaktır. Kısa dönemli baskılar diyorum; çünkü, açıkçası rekabet politikası, politika ile paralel gitmeli ve uzun dönemli etkileri olmalıdır.

Millileştirme endüstrisi direktörü hükümetteki değişikliklerin ekonomideki değişiklikler olduğunu düşünmektedir. Ücret artışı bir yıl enflasyon içinde eritilirken, bir sonraki yıl hükümet politikası nedeniyle ücret artabilir, bir başka yıl yatırımlardan dolayı mikro ekonomik unsur gelişebilir, bu paranın nereye harcanacağına bağlıdır. Kısa dönemli politik hedefler endüstrinin millileştirilmesini olumsuz etkilemektedir. Kısa dönemli politik baskılar da rekabet politikasının etkinliğini azaltmaktadır.

Özelleştirme kuruluşlarındaki düzenlemeler bir garanti taşımaktadır. Fakat bunun riski hükümetle yapılan sözleşmeler arasındaki ilişkinin yeterli olmamasıdır. Bu nedenle politika bağımsızlık konusunda tartışmalar sürmektedir. Fakat insanlar bağımsız olmasından yanadır, Telekom bunun bir örneğidir.

Son prensip de rekabet ilişkin gücün regüle edilmesidir. Çünkü politik olarak bağımsızlık ve hedefin sınırlı tutulması ve açıklık, gücün yeterli olmadığı yerde anlamsızdır.

Uygulama gücü İngiltere’de yüzde 10 oranında sermaye tedavülü sağlamıştır. Uygulama gücünün artırılmasının bir önemi de uygulama gücünün araştırmayı artırmasıdır. Şüphesiz gücün bir etkisi de yasanın sorumluluğunu taşımak, kuruluşların rekabetini sağlamak, istatistik olarak yapılan hesaplardan yararlanmak ve danışma sağlamaktır. Bu müdahale tartışmalara da neden olmaktadır ve neden olacaktır. Bu konuda avukatlar arasında da tartışmalar olduğunu bilmekteyim. Belli bir ekonomiye sahipseniz, bir şey, başka bir ekonomiye sahipseniz başka bir şey doğrudur görüşünü savunmaktadırlar. Fakat ben, hala bunun gerekli olduğuna inanmaktayım. Bunun politikasına ilişkin olarak teknik seviyedeki bilgiyi artırdığına inanıyorum.

İznilenle kalan süremi gelişmekte olan ülkelerdeki uygulamaya ayırmak istiyorum. İşbirliğinde yoğunlaşmaktan doğan konular vardır. Petrol şirketleri

büyük kuruluşların ilişkileri problem yaratabilmektedir. Bunlar bazen rekabet politikası içinde yer almaktadırlar. Bunu daha sonra resmi olmayan bir biçimde ele almak istiyorum. Ayrıca diğer ülkelerdeki uygulanabilirlik özelliğinden bahsetmek istiyorum. Bunu iki şekilde ele almak istiyorum; birincisi, ilkeleri diğer ülkelere uygulamak geçici mi olmalıdır, ikincisi, prensiplerin doğal olarak uygulanabilir olup olmadığıdır. Güçlük özellikle bunların uygulanmasındadır. Ayrıca yasaların mevcut olması önemlidir. İcra organlarının da bağımsız olması gerekmektedir. Ticaret konferanslarındaki müzakereler de önem taşımaktadır.

Rekabet politikasının, gelişmekte olan ülkelerin yararına olmak koşuluyla ılımlı hale getirilmelidir. Örneğin büyük milli kuruluşların birleşmesine izin verilmelidir. Böylece uluslararası kuruluşlarla rekabet edebilirler.

Bence rekabet politikası gelişmekte olan ülkeler için hala geçerlidir. Kartellere izin vermek ücretleri artırmaktadır. Hem tüketicileri hem de üreticileri etkilemektedir.

Piyasanın geçici olarak mı rekabet içinde olması gerektiği konusuna gelince, şüphesiz bazı ekonomiler kartellere karşı daha hassastır. Burada hedeflerin sınırlı tutulması önemlidir. Örneğin, bir politikacının ücretsiz elektrik verme önerisine karşı biz ücretsiz elektrik istemiyoruz; biz 24 saat elektrik istiyoruz cevabı gelmiştir. Bu, hedeflerin sınırlı tutulmasına ilişkin iyi bir örnektir.

Kısaca özetlemek gerekirse; ekonomiyi şekillendiren rekabet politikasıdır, rekabet politikasının nasıl uygulanacağı konusunda düşünmek gerekir.

Teşekkür ederim.

Prof. Dr. Erol KATIRCIOĞLU

*Marmara Üniversitesi, İngilizce İktisat Öğretim Üyesi
(İstanbul/TÜRKİYE)*

Sayın başkanlar, sayın misafirler; ben konuşmamı kalkınmakta olan ülkelerin rekabet politikaları nasıl olmalıdır çerçevesinde yaparken daha ziyade Türkiye'yi, Türkiye'nin deneyimlerini de işin içine katarak ele almak istiyorum ve böylelikle hem bir yandan teorik olarak tartışılması gereken noktaları tartışmak mümkün olabilir, hem de Türkiye'nin rekabet politikası çerçevesinde yaşadıklarını bir ölçüde tekrar konuşma fırsatı bulmuş oluruz diye düşünüyorum.

Bütün gelişmekte olan ülkelerde iktisatçılar da siyasetçiler gibi uzun süre büyümeyle ilgilendiler. Yani, bir ekonominin büyümesi iktisatçılar için de siyasetçiler için de her şeyden önemli oldu. Bunun anlaşılır bir nedeni var tabii ki. O da büyümenin istihdam, yani zenginlik anlamına gelmesi. Dolayısıyla da büyüme kavramına ekonomik bakımdan en önemli kavram diye bakılabilir.

Fakat açıktır ki, büyüme belirli bir ekonomik yapı içinde ortaya çıkan bir sonuç. Dolayısıyla da farklı ekonomik yapılar, yani piyasa sisteminin farklı çalıştığı ekonomilerde, farklı büyüme oranları elde edilmesi mümkün. Yani demek istediğim şu: Özellikle piyasa süreçlerinde sorun olan ekonomilerin daha fazla büyüebilecekken daha azına razı olmuş oldukları bir gerçek. Sanıyorum Türkiye de bu ülkelerden biri. 1980 öncesinde demin ifade ettiğim gibi iktisatçılar ve siyasetçiler ekonominin mikro süreçleri değil daha ziyade makro dengeler ve büyüme ile ilgilenmişler, büyüme onların da en önemli ilgi alanları olmuştur. Fakat, ilk defa 1980'de daha doğrusu 1981 Anayasası'nda rekabet konuları Türkiye'nin gündemine girdi. Anayasanın bir maddesi çerçevesinde devletin rekabetçi bir ekonomik ortam yaratması gerekliliği Anayasal bir gereklilik haline geldi. Daha sonraki yıllarda yanılmıyorsam 1983 ya da 1984 olması lazım, bir antikartel yasası hazırlandı. Yasa son şekline gelmişti ki birşeyler oldu ve meclisten geçemeyerek kadük kaldı. Daha sonra yine bildiğiniz gibi, şu andaki yasanın ilk hazırlığı 1991 yılında yapıldı. 1994 yılında yasa yürürlüğe girdi, 1997 yılında da yasa gereği Rekabet Kurulu ve Rekabet Kurumu oluştu.

Bugün aradan geçen iki yıldan sonra yani Rekabet Kurulunun kuruluşundan iki yıl sonra bu geçtiğimiz dönemdeki, yani 1980'lerden bu yana rekabet konularındaki tartışmaların zayıflığını düşünürseniz bugün rekabet politikalarının nasıl olması gerektiğini çok değerli katılımcılarının da bulunduğu

böylesine bir toplantıda tartışıyor olmak bence önemli bir ilerleme diye düşünüyorum.

"Kalkınmakta olan ülkelerde rekabet politikası" ifadesi açıktır ki özel bir vurgu taşıyor. Çünkü neden sadece rekabet politikası değil de kalkınmakta olan ülkelerde rekabet politikası diye ifade edilmiş olduğunu düşündüğümüzde bu ifade açıktır ki, bu ülkelerin kalkınma süreçlerinde sanayii politikaları dediğimiz, yani ekonominin genel yapısını yönlendirmeye yönelik olmak üzere alınan veya alınmakta olan çeşitli kararların yanısıra bir de rekabet konusunda verilmesi gereken kararların varlığına işaret ediyor.

Şimdi bu çerçeveden baktığımızda, ben başlangıçta "nasıl bir rekabet politikası" konusunu tartışabilmemiz için çok kısa da olsa rekabetten ne anladığımızı, ne anlamamız gerektiğini birkaç cümle ile de olsa açıklamak ihtiyacı hissediyorum. Biliyorsunuz iktisat literatüründe çok kabaca bir ayırım yapılırsa iki farklı eğilim var ve bu iki farklı eğilim aslında antitröst literatüründe zaman zaman öne çıkmış olan iki yaklaşım aynı zamanda. Bunlardan biri rekabet ki, daha klasik daha eski olan bir görüştür bu, bir durum olarak, bir piyasa yapısı olarak algılıyor. Yani bu yaklaşım ideal olarak bir rekabet piyasası tanımlıyor ve bu piyasaya da tam rekabet piyasası adı veriyor. Bu yaklaşıma göre gerçekte varolan piyasalar, bu, tam rekabet adı verilen piyasalara benzemeleri gerekiyor. Yani bu yaklaşım öyle bir piyasa yapısı önermektedir ki, ayrıntısına girmeyeceğim, ama sonuçta hem tüketicinin, hem de toplumun refahı neredeyse otomatik olarak maksimize edilmiş oluyor.

Bu yaklaşıma göre eğer gerçek piyasa yapıları ideal tam rekabet piyasası modelinden uzaklaşmış iseler o zaman bu piyasalar rekabet yasaları vasıtasıyla bu ideal hayata veya bu ideal örneğe yaklaştırılmaları gerekir.

İkinci anlayış ise, rekabeti bir süreç olarak kabul ediyor. Bir başka ifadeyle rekabeti pazarın en büyük payını almaya yönelik bir yarışma süreci olarak görüyor. Bu yarışma süreci de aslında cazip bir arz yaratmak üzere yapılan bir mücadeleyi ifade ediyor. Cazip arzdan kastım ise; düşük fiyat yüksek kalitenin gerçekleştiği bir arz yaratılması çabası.

Şimdi rekabeti bir süreç olarak ele alırsak, aslında rekabet etmeyi içerdiği kadar etmemeyi de içerdiği açık ve dolayısıyla da Sayın Khemani'nin de konuşmasında belirttiği gibi bu davranışların illegal olduğunu söylememize de gerek yok.

Bu ikinci yaklaşımın önerdiği politikalar ise diyebilirim ki; serbest ticaret, devlet regülasyonlarının kaldırılması ve bir ölçüde de yatay birleşmelerin kontrolü gibi politikalardır.

Bu iki yaklaşım da netice itibariyle, yaşadığımız ekonomik modelin içinde yapılan gözlemlerden ortaya çıkmış olan iki görüş. İki görüşün de doğru ve gerçeği ifade eden yanları var. Fakat sanıyorum daha pragmatik olan ki Avrupa Topluluğu'nun yaklaşımı da böyle, rekabeti bir süreç olarak gören ikinci yaklaşımdır. Bu yaklaşıma göre rekabet bir süreçtir ve bu sürecin iyi işlemesi için bu süreci önleyebilecek ya da çarpıtacak "piyasa gücü"nü de kontrol edilmesi gerekir. Bu nedenle de bu yaklaşım daha çok adil ve çalışabilir bir rekabet ortamının yaratılmasını amaçlar. Nitekim bugün birçok antitröst otoritesinin temel yaklaşımı bu.

Bütün bunları söylememin nedeni ise şu: Türkiye'deki karşılaştığımız rekabet sorunlarının aşılmasında bu son ifade etmeye çalıştığım daha pragmatik, daha eklektik belki ama daha pragmatik olan ikinci yaklaşımın, daha yararlı olacağını düşünmem.

Biraz önce ifade etmek istediğim rekabet anlayışı çerçevesinde nasıl bir rekabet politikası olması gerektiğini konuşabilmek için, özellikle az gelişmiş ülkelerde nasıl bir sanayii yapısı var ve bu yapı nasıl evriliyor diye bakmak gerekiyor. Fakat, zamanımızın darlığı nedeniyle ben açıklamalarımı kısa tutacağım. Türkiye dahi az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelerin çoğunda iki temel özellik var. Bunlardan birincisi devlet ekonomide çok etkin. Bu, devletin sadece kurallar belirlemesi bağlamında değil, bizatihi üretim yapması, yani bizde KİT'leri kastederek söylüyorum, devletin ekonominin çok içinde olması.

İkincisi ise özel kesimde çok güçlü firmaların çok yaygın olması. Türkiye bağlamında söyleyecek olursak holding tarzı şirketlerin çok yaygın olmasını kastediyorum. Kısacası bir yandan hakim firma grupları bir yandan devletin bu denli ekonominin içinde olması gelişmekte olan ülkelerin en tipik iki özelliği olduğunu düşünüyorum.

Özellikle özel kesimin örgütlenme tarzı üzerinde belki birkaç şey daha söylemek gerek. Bu "hakim firma" özelliği taşıyan firma gruplarının Türkiye'de üç temel karakterleri var. Aslında bu tür yapılara sadece Türkiye'de değil gelişmekte olan ülkelerin çoğunda rastlıyoruz. Bunlardan bir tanesi, bu firma grupları çok mallı çok fabrikalı üretim yapıyorlar. İkincisi, sermaye genellikle bir aileden geliyor ve aile şirketi olma özellikleri devam ediyor. Üçüncüsü ise, aşağı yukarı mutlaka diyebilirim bir finans kuruluşuna veya bir bankaya

sahipler. Bu tür yapılar bu ülkelerde devletin de koruması altında, -devletin korumasından kastettiğim ithal ikamesi şeklinde ki dış ticaret politikası da dahil olmak üzere- rekabetten izole olmuş bir biçimde yapılaşıyorlar. Türkiye’de 1980 öncesine baktığımızda bu söylediklerimin özel kesimin tipik özelliklerini özetlediği oldukça açık.

İşte bugün tartışacağımız rekabet politikalarının uygulanacağı yapı böyle bir yapı. Yani bir yandan devletin üretimde var olduğu ve bir çok şeyi belirlediği; diğer taraftan, hakim firma gruplarının var olduğu bir yapı.

Şimdi bu 1980 itibariyle baktığımızda, Türkiye’de böyle bir yapı vardı ve bu yapı 1980’den sonra değişmeye başladı. Bu değişimin üç temel noktada gerçekleştiğini düşünüyorum. Bunlardan bir tanesi, devlet harcamalarını karşılayamaz hale geldi. Dolayısıyla da devletin yeniden yapılandırılması diye bir konu gündeme geldi. İkincisi, dış ticaret liberalize oldu, Türkiye için olduğu kadar, bir çok gelişmekte olan ülkede de bu oldu. Liberalizasyon bir anlamda yabancı rekabetini, yabancı ülkelerin rekabetinin yerli ulusal ekonomilerde hissedilmesini sağladı. Üçüncüsü ise, bu süreçte bence önemli bulduğum üçüncü gelişmede, KOBİ’ler dediğimiz; Küçük Orta Sanayinin gelişmesi biçimde bir süreç yaşandı. Yani, 1980’lerden günümüze kadar baktığımızda diyebilirim ki, bu üç süreç birlikte gelişti.

Devlet zayıfladı ve devletin yeniden yapılanması gündeme geldi. Ticarete 83’ten itibaren biliyorsunuz tarifeler çok ciddi bir şekilde düşürüldü ve sonunda 1995 yılında Gümrük Birliği kararı alındı ve bu süreçte yine açıkçası çeşitli gözlemlerle doğrulanabilecek olan KOBİ’ler diye ifade ettiğimiz yeni iktisadi aktörler ekonomiye girmiş oldu.

Şimdi, fakat yine Sayın Khemani’nin bence çok doğru bir gözlem olarak belirttiği gibi, bütün bu değişmeye rağmen, yani 1980 yılından itibaren aşağı yukarı gelişmekte olan ülkelerin çoğunda çok bir şey de değişmedi. Yani 1980 ve yaşadığımız zamana baktığımızda, bir çok şey değişmiş olsa bile yine de rekabet bağlamında değişmeyen çok şey olduğunu söylemek mümkün.

Nitekim bu durumu bir ölçü kullanarak belirlemek de mümkün. Örneğin "Dört Firma Yoğunlaşma Oranları" çerçevesinde baktığımızda Türk imalat sanayiinin yüzde 60’ında, 50’yi kritik düzey olarak kabul ederseniz, yüzde 60’ında aşırı derecede yoğunlaşma olduğu 1976 yılında yapılan bir çalışmayla ortaya çıkarılmıştı.

Daha sonraki yıllarda yapılan bütün çalışmalarda istisnasız söylüyorum, son 97 rakamı geçen gün yayımlandı aynı rakamı, yani yüzde 60 rakamını orada yine görmek mümkün. Yani, hala şu anda yine Türk imalat sanayii için söylüyorum tabii ki, Türk imalat sanayiinde yüzde 60'ında aşırı derecede tekelleşme var.

Tabii ki bu sonuç yumuşatılması gereken bir sonuçtur. Birincisi kullanılan ölçünün, yani dört firma yoğunlaşma oranının duyarsız bir ölçü olması, ikincisi ise ithalatı dikkate almaması bu ölçünün güvenilirliğini azaltmaktadır. Bunları da göz önüne alarak bir önceki ifadeyi yumuşatırsam diyebilirim ki 1980'den bu yana Türkiye'nin liberalleşme macerası alınan zaman zaman radikal sayılabilecek bütün kararlara rağmen, olması gereken sonuçları vermedi diye düşünüyorum. Bugün hala bu söylediğim çerçevede sorunlar var ve sanıyorum rekabet politikalarını düşünürken bu çerçeveyi dikkate almak, bu çerçeveye referans vermek zorundayız.

Şimdi diyebilirsiniz ki, bunlar, yani devletin bu denli güçlü olması, dış ticaret ve KOBİ konusu, bütün bunlar aslında sanayi politikalarını ilgilendiren meseleler. Dolayısıyla, rekabet politikalarının bu politikalarla ilişkisi nedir diye sorabilirsiniz. Ben öyle sanıyorum ki, bunlar arasında yakın bir ilişki var. Bu nedenle de özellikle Türkiye bağlamında Rekabet politikası bu üç alandaki sanayi politikalarına yardımcı olmak düşüncesiyle uygulanması gerekli kanaatindeyim. Bu cümlemi biraz daha açacağım. Şunu söylemek istiyorum: Türkiye, biliyorsunuz 1980'lerde gelişmekte olan ülkeler içinde özelleştirme konusunu tartışan ilk ülkelerden biri idi. Fakat, bugün hala özelleştirmeyi tartışıyor. Gerçekten 20 yıllık performansına baktığımızda Türkiye'de özelleştirmede çok ciddi adımlar atmadığımızı görüyorum.

Yani, bu hükümet kararlı ve daha ciddi adımlar atılacak gibi gözükse de, şimdilik durum bu. Dolayısıyla da özelleştirme önümüzdeki günlerde daha da hızlanacak ve üstelik kamu tekeli konumunda olan şirketleri veya imtiyazlı şirketleri de içerecek bir biçimde genişleyecektir. Bu türden şirketlerin çoğunun doğal tekel konumunda olması ise bu şirketlerin mutlaka regüle edilmelerini gerektirecektir. Dolayısıyla da Rekabet Kurumunun somut bir öneri olarak söyleyeyim, Rekabet Kurumunun bu özelleştirilecek olan şirketlerin özel tekel yaratmalarını önlemeye çalışmasının yanı sıra, regülasyon kurullarının nasıl oluşacağı konusunda da mutlaka ve mutlaka bir şeyler yapması gerekir diye düşünüyorum. Çünkü açıktır ki, Türkiye özerk ve bağımsız olunması çok zor olan bir ülke ve dolayısıyla da çok da bilmediğimiz bu regülasyon kurullarının nasıl oluşturulacağı doğrusu beni kaygılandırıyor. Yani, eğer normal siyasi

sürece bırakırsak bu kurulların kaçınılmaz olarak yeni rant mekanizmaları anlamına geleceğinden açıkçası kuşku var.

Dolayısıyla da rekabet politikaları nasıl sanayi politikalarına yardımcı olur sorusunun bir cevabı olmak üzere bu özelleştirme konusunda regülasyon konusuna mutlaka ve mutlaka rekabet kurumunun müdahale etmesi gerekli diye düşünüyorum.

İkincisi dış ticaret konuları ki, bunlar da sanayi politikasının içinde olan konular ama rekabet politikaları da bunun içinde, yani dış ticaret politikaları çerçevesinde yorumlanabilir. Çünkü eğer bugün, evet tarifeler kaldırılmıştır, Gümrük Birliği içindeyizdir ama bütün bunlar şunu garanti etmiyor; yani konuşmacılar da belirttiler, liberalleşme kendi başına, yani dış ticaretin serbestleşmesi kendi başına rekabeti sağlayan bir mekanizma değildir. Bir örnek olarak söylüyorum, gümrükler sıfır olduğu halde ithalattan gelen veya gelebilecek olan rekabetçi baskıyı önlemeye yönelik olmak üzere yerli üreticilerin yapabilecekleri çok şey vardır. Dolayısıyla da eğer ithalattan gelen rekabetin disipline edici bir etki yaratması isteniyorsa, o zaman vergilerin sıfırlanmasının yanı sıra yerli firmaların özellikle dağıtım kanallarındaki güçlerinin sonucu ellerinde tuttıkları piyasa gücünün varlığını azaltmaya yönelik rekabet politikalarının önemli olacağını düşünüyorum.

Üçüncü olarak KOBİ konusu ki, yine sanayi politikalarından bir tanesidir. Fakat, KOBİ konusu bence rekabet politikalarını da çok yakından ilgilendiren bir konudur. Ayrıntısına girmeyeceğim ama, Türkiye’de KOBİ konusu çok özel bir konu diye düşünüyorum. Çünkü; Türkiye’deki sanayi yapılanması içinde büyük güçlü firmaların varlığına önemli bir tehdit unsuru taşıyan bir gelişme olarak ortaya çıktı. KOBİ konusu gerçekten dünyanın her yerinde 1980 sonrası önemli olan bir konu oldu onu biliyoruz. Ama Türkiye’de sanırım çok daha önemli bir konu oldu, öyle ki hemen siyasi bir konu haline geldi ve siyasi partilerin üzerinde en çok tartıştığı ve konuştuğu, bir konu haline dönüştü. Dolayısıyla da KOBİ konusu önemli. Rekabet politikası çerçevesinde ne yapılabilir diye baktığımızda, özellikle sonuçta rekabetçi bir etki yaratabilecek olduğunu düşündüğümüz alanlarda KOBİ’lere destek vermek gerektiğini düşünüyorum. Yani, onların yapacakları Rekabet yasalarına aykırı olmakla birlikte çeşitli antlaşmalar yapmalarına izin vermek gerektiği kanaatindeyim. Özellikle teknolojiyle bağlantılı antlaşmalarına izin vermek gerekiyor. Yani “de minimis” kuralı çerçevesinde KOBİ’lerin yeniden düşünülmesi gerektiğini düşünüyorum. Buna bağlantılı olarak da, bence bununla çok yakından ilgili Türkiye’de varolan sanayii yapısını düşündüğümüzde; bankacılık sektörünün yeniden yapılanması gibi bir mesele var ve bu da bence

yine KOBİ'ler ve rekabet politikaları çerçevesinde düşünülmesi gereken bir konu.

Bunun nedeni şuradan kaynaklanıyor: Biliyorsunuz Türkiye'de bankalar, demin ifade ettiğim gibi büyük şirketlerin ya da gruplarının uzantıları olarak vardılar. Türkiye'de bankacılık son yıllarda öyle bir hale gelmişti ki, doğrudan doğruya topladığı mevduatları devlete yüksek faizlerle borç veren bir faaliyet haline dönüşmüştü. Fakat IMF ile yapılan antlaşma ve sonrası, yani içinde bulunduğumuz dönemde uygulanan program çerçevesinde, bankacılık bir ölçüde olması gereken yere doğru evrilecek diye düşünüyorum. Yani, sahiden para ticareti yapan kuruluşlar haline dönüşecekler diye düşünüyorum ve bu çerçevede de rekabetin artması KOBİ konusunda da önemli bir rahatlık getireceğini düşünüyorum. Çünkü KOBİ konusu hepimizin de bildiği gibi aslında bir finans konusudur. KOBİ'ler vardır ama KOBİ'lerin varoluşlarının, bir sorun halinde oluşların temel nedeni ise yaşadıkları finans sorunudur ki, bu da kredi tayinlaması dediğimiz ve gelişmekte olan ülkelerde çokça gördüğümüz bir olayın bir başka ifadesidir.

Evet özetleyecek olursam, galiba söylemek istediklerim üç temel noktada birleşiyor. Rekabet politikasını geliştirmekte olan ülkeler çerçevesinde düşündüğümüzde sanayi politikası ile birlikte ele alınması gerektiğini düşünüyorum. Çünkü rekabet politikaları bir ekonomideki iç piyasalardaki rekabeti artırmaya yönelik kuralları ifade eder. Sanayi politikaları ise, o sektörlerin dünyadaki rekabetçi düzeye gelmelerini ifade eden çabaların bir toplamını. Dolayısıyla da bunlar zaman zaman birbiri ile çelişir gibi görünürse de bu söylemeye çalıştığım çerçeve içinde çelişmezler diye düşünüyorum ve birlikte yorumlanmaları gerektiğini düşünüyorum ve ancak böylelikle ki, hem bir yandan kalkınmanın gerekleri yerine getirilebilir yani firmaların içinde çalıştığı piyasaların daha çalışabilir hale gelmesi sağlanabilir ve hem de rekabet kuralları yani; adil ve etkin bir rekabet sağlanabilir.

Beni dinlediğiniz için hepinize teşekkür ederim.

SORULAR VE CEVAPLAR

Necati ARIKAN- Şöyle bir örnek vermek istiyorum: Uluslararası bir şirket dünya piyasalarında çok güçlü, gelişmekte olan bir ülkenin piyasasına geldiği zaman piyasa payını ele geçirmek için ana merkezlerinden sübvanseler alarak, yani muhakkak alıyorlar, o bölgede zarar etse de dokunmuyor başka yerden de o zararını düşebiliyor. Bu rekabet politikasında hangi şeye girer; yani bir yerde hakim durumu kötüye kullanma olur mu, tedbir gerekir mi gerekmez mi?

İkinci konu, Sayın Katırcıoğlu'nun yorumuyla ilgili bir görüşüm var. Sayın Katırcıoğlu'nun bir saplantısı var galiba büyük kuruluşlar için, efendim bütün dünyada büyük kuruluşlar vardır. Yani büyük kuruluşlar ekonominin lokomotifidir. Almanya'yı Siemens'le, Mercedes'le, Volkswagen'le biliriz. Amerika'yı General Motors, Chreysler, General Electric; bunlar ekonomiyi çeken kuruluşlardır.

KOBİ'lerle büyük kuruluşlar aslında rakip değil, birbirini tamamlayan kuruluşlardır. Çok nadir sektörlerde de rekabetleri olabilir. Asıl tamamlayan, yani büyük kuruluşlar pazar açarlar, KOBİ'lere mesela otomotiv sektöründe misal vermek istiyorum; Türkiye'de otomotiv sektörü kurulmamış olsaydı bir yığın KOBİ'de bugün olmayacaktı. Bu konuda sayın Katırcıoğlu'nun görüşü nedir? Teşekkür ederim.

Bir Katılımcı- İki zor sorunuz için teşekkür ederim. Evet sanırım Dünya Ticaret sistemi çalışmaktadır ve sanırım rekabet politikası bir ülkede yokken diğer bir ülkede mevcuttur.

Ticaret konusuna ilişkin olarak haksız rekabetten bahsettiğimiz zaman, iki durum arasındaki fark göz önüne alınmalıdır; biri, haksız rekabet uygulamalarının olduğu iç piyasadır. Bu, kuruluşun uluslararası kuruluşlar arasında piyasaya girme kabiliyetini etkilemektedir. Diğer durum ise, bir kuruluşun dış piyasa konusunda haksız rekabete maruz kalmasıdır. Bu nedenle bu iki durum arasındaki fark ele alınmalıdır. İkisi de ticareti etkilemektedir. İzinizle önce, ülkede yasa yetersizliği olması nedeniyle, yabancı şirketlerin ihracat yapması ve o ülkede piyasaya girmesi engellenen birinci durumu ele almak istiyorum.

Bu ülkede, özel uygulamalar yoktur. Fuji-Kodak olayı buna bir örnek teşkil edebilir. Bu olayda bahane, Kodak'ın filmi Japonya'ya sokmaması gerektiği çünkü, Fuji'nin haksız rekabete uğrayacağı idi. Bunun nedeni Japonya

hükümetinin rekabet politikası uygulamaması idi. Rekabet politikası uygulansaydı Kodak böyle bir duruma maruz kalmazdı. Bu tip bir durum Dünya ticaretini temsil etmektedir, Kodak böylece iyi bir geliri kaybetmiştir. Kamu sınırlamalarına gelince, hükümet kendi firmaları için para yardımı yapmaktadır, bu da bu piyasaya ürün satmayı ve bu piyasaya girmeyi önlemektedir. Gerçekte, eğer yabancı bir firma, milli bir kuruluşla aynı muameleyi görmezse WTO'nun kurallarına maruz kalmaktadır. Bu nedenle Dünya Ticaret Örgütü'nün WTO sistemine uyulmalıdır. İkinci sorunuz transfer ücretinin içeriği idi. Çok uluslu girişimler her zaman transfer ücreti kapsamındadır. Yine bir çok ülke bu tip bir durumu değerlendirecek resmi kamu politikasına sahip değildir.

Bu nedenle tek yöntem, eğer rekabet politikasına sahipseniz, ithalat şirketinden sizin piyasanızdaki uygulamalarına ilişkin olarak transfer ücreti talep edebilirsiniz. Eğer bu şirket sizin ülkenizde destek görmezse, rekabet politikanız olsa bile bu şirketten transfer ücreti talep edemezsiniz. Daha önce böyle bir vakada çalışmada bulunmuştum. Venezüella firmalarının tersine, Kolombiya kendi ürünlerini Meksika'da satmakta güçlük çekiyordu yani dezavantajlı idi. Çünkü Venezüella firmaları devlet girişimlerinden destek alıyordu. Bu, WTO ve anlaşmalardan önceydi.

Benim Kolombiya firmalarına tavsiyem, aynı ürünü Venezüella firmaları ile aynı fiyata almak için yardım almaları idi. Bu yaptılar ve başarılı da oldular. Özel sınırlamalara gelince, WTO özel sınırlamaları ile değil, kamu politikası ve hükümet sınırlamaları ile ilgilenmektedir. Eğer ikinci durum hükümetten destek alıyorsa, WTO sistemi geçerlidir. Eğer özel transfer ücreti desteği sağlanıyorsa şirket belki ürünü aynı fiyata alabilir. Amerika gibi bazı devletlerde ihracat imkanı olduğu için bu uygulanabilir. Bu da bu konunun karmaşıklığıdır.

Prof. Dr. Erol KATIRCIOĞLU- Evet, sayın Arıkan'ın sorusuna şöyle bir cevap vermek istiyorum: Ben büyük şirketlere takmadım, doğrusunu isterseniz biraz haksız bir eleştiri oldu diye düşünüyorum, sadece bir gerçeği ifade ediyorum. Yani, bunu açıklıkla kabul etmekte bir zarar da yok aslında. Netice itibarıyla, bizim büyük şirketlerimiz sahiden bir piyasa testinden geçip de büyük olmadılar, bunu hepimiz biliyoruz ne zaman büyük oldular; özellikle ithal ikameci politikaların uygulanmaya başlandığı 60'lı yıllardan 80'lere kadar şu anda büyük firma dediğimiz firmaların çoğu bu dönemde oluştu. Ve şunu da reddetmiyorum: Yani ithal ikameci dönemde devletin çeşitli korumalarıyla yani bir yandan gümrüklerle bir yandan KİT'lerin girdi olarak kullanılan KİT ürünlerinin ucuza verilmesi şeklindeki sübvansiyonları, bir yandan da açık teşviklerle büyük şirketlerimiz büyük şirket oldular. Ve doğrusunu isterseniz büyük şirketlerimiz bir yandan kendileri büyürken aslında Türkiye'de büyüdü;

yani 1960'lı, 70'li, 80'li yıllara gelene kadar ki, performansı çok da kötü bir performans değildir ve sanıyorum bu performansın altında da bu şirketlerin çabaları yatmaktadır. Bunları reddediyor değilim, ama şunu sizin de kabul etmeniz lazım gelir ki: 80'li yıllarda, globalleşmenin Türkiye'yi etkilemesi, 24 Ocak Kararları, dışarı açılma vesaire gibi o süreçler yaşandığında büyük şirketler bir rekabetçi piyasa yapısı içinden süzülerek gelen şirketler olmadıkları için zorlandılar. Zorlandıkları zaman da benim yine tabii gözlemim ve yaptığım yorum bu gelişme sürecine de engel olmaya çalıştılar.

Yani 1980'li yıllarda bakın çok şeyi hatırlayacaksınız, faizler serbest bırakıldı iki hafta sonra bankalar aralarında centilmenlik antlaşması yaparak faizleri belirlediler. Hatta, sayın Necati Arıkan hatırlayacaklardır ilk özelleştirmeye karşı argümanı da söyleyen de Ali Koçman'dır TÜSİAD başkanıydı o sırada, özelleştirmeye karşı beyanatta bulunmuştu.

Dolayısıyla, şunu demek istiyorum: Büyük şirketlere karşı özel bir tavrım yok, sadece var olan şirketlerimizin geçmişlerini unutmamaları gerektiği veya en azından geçmişte böyle bir yapıdan geldikleri bir gerçektir. Yine bir başka gerçek de, yeni dünya düzeni içinde de onlarda değişmektedirler bunu da kabul ediyorum; yani bugün anlayışları itibariyle de büyük ölçüde kendilerini yeni dünya trendine uydurmaya çalışmaktadırlar, bu yönde çabaları vardır, ben bunları reddediyor değilim. Eğer yanlış anlaşılıysam bağışlayın.

İkinci olarak, KOBİ'ler, doğrusunu isterseniz KOBİ'lerle ilgili şöyle bir cevap vereyim; dışarıdan baktığımızda ben söylemiyorum kendileri söylüyor zaten, yani KOBİ'ler bugün büyük sermaye ile bir çelişkileri olduğunu kendileri ifade ediyorlar. Zaten bunun da belki bir ifadesi olmak üzere biliyorsunuz ayrı örgütlenmelere gittiler, yani bugün Anadolu'nun çeşitli yerlerine yayılmış sanayici ve iş adamları dernekleri bir anlamda 80 sonrası ekonomi ikliminde yeşeren, büyüyen KOBİ'lerdi ve bunlar kendi aralarında örgütlenmek zorunda ve ihtiyacında hissettiler; çünkü Türkiye'de mevcut sistem öyle bir sistemdi ki, gerek devletin gerek ve gerek özel kesimin yarattığı birçok giriş engeli vardı. Özellikle KOBİ'lerin demin yine konuşmamda belirttiğim gibi, finans sorunları yaşayan firmalar olduğu düşünüldüğünde ve yine aynı zamanda özel kesimin bankalarının büyük şirket gruplarının bankaları olduğu düşünüldüğünde bir anlamda finans piyasalarında kredi tayinlaması yaparak küçük ve orta ölçekli sanayinin gelişmesine engel olmuştur demiyeyim, o kadar güçlü bir lafı söylemeyeyim, ama sanırım önemli bir sorun yaratmıştır. Nitekim bütün bu olaylarda büyük sermayeyi temsil eden TÜSİAD'la daha ziyade KOBİ'leri

temsil eden SİAD'lar arasında bir itişme ve çekişmenin olduğu da basına oldukça sık yansımıştır.

Yine hatırlayacaksınız çok yakın bir zaman önce “Mali Milat” konusu tartışılırken küçük sanayinin temsilcisi durumunda olan temsilcilerle, büyük sanayi arasında inanılmaz bir kavga ortaya çıktı. Dolayısıyla da benim bu konuda kanaatim şudur: KOBİ'ler ile büyük sanayi birlikte yaşamayı yaratabilmeleri lazımdır. Türkiye’de bu yaratılmış değildir, yani Türkiye’de hala KOBİ’lerle büyük sanayi arasında bir itişme, bir çekişme vardır ve bir birlikte varoluş durumu henüz yaratılamamıştır ve bunun yaratılması gerektiğini düşünüyorum ki, bu da aslında yani sabahtan beri konuşuyoruz, rekabet eğer buradaki katılımcılar açısından önemli bir kavramsa, bu kavram çerçevesinde düşündüğümüzde bu yorum ve önerilerin bu kavrama aykırı olmadığını düşünmüyorum. Teşekkür ederim.

Nurseli TARCAN- Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu Genel Sekreter Yardımcısıyım.

Benim sorum Sayın Profesör Katırcıoğlu’na; değerli tebliğlerinde, rekabet politikalarının sanayi politikaları ile ele alınmasını gerektiğini, böyle bir durumun olması gerektiğini vurguladılar.

Ancak, hepimiz biliyoruz ki ülkemizde bu politikaların belirleyicisi siyasiler, ama uygulayıcısı özellikle rekabet politikaları uygulayıcısı ise Rekabet Kurumu. Bu durumda ortada bir ikilem var, uygulayanla belirleyen arasında; dolayısıyla da her iki kesime de üzerine düşen birtakım görevler olması gerekir diye düşünüyorum.

Önümüzdeki yıllarda, 2000’li yıllarda sizce rekabet politikalarının sanayi politikalarını destekler doğrultuda gelişebilmesi açısından devlete ve Rekabet Kurulu’na düşen görevler neler olmalıdır? Bu birinci sorum.

İkinci soruma biraz önce sayın Necati Arıkan değindiler, KOBİ’leri destekleyelim, büyük sanayi kuruluşlarını biraz dışarıda tutalım. Bu sanki biraz ayırımçı bir yaklaşım, Türkiye eğer bugünlere gelebildiyse bu büyük sanayi kuruluşlarının gücü ve çabası sayesinde olmuştur diye düşünüyorum.

Kaldı ki, rekabet açısından konuya yaklaştığımızda küçük sanayi her zaman için büyük sanayinin önünde bir yerde haksız rekabet unsurudur. Özellikle küçük sanayinin kayıt dışına kaçışı kayıt dışında çok daha kolay yerleşmesi gibi faktörleri ele aldığımızda büyük sanayi açısından küçük sanayi

işletmeleri korunması gereken faktör olmanın ötesinde, belki birazcıkta dikkat edilmesi en azından devlete düşen görevler bağlamında üzerlerine gidilmesi gereken bir sektördür diye düşünüyorum ve sizden bu konuya yaklaşımlarınızı rica ediyorum. Teşekkür ederim.

Prof. Dr. Erol KATIRCIOĞLU- Evet, sanayi politikası ve rekabet politikası arasındaki ilişkiler önemli, belki biraz daha açmak gerekirdi ama çok temelde şunları söyleyeyim: Rekabet politikası ve sanayi politikası arasındaki temel farklardan bir tanesi, rekabet politikaları kanunlardan oluşur, kuralları ve prosedürleri ve birikmiş içtihatları vardır. Fakat öte yandan sanayi politikaları ise, doğrudan doğruya siyasi süreç tarafından belirlenir. Dolayısıyla, böyle temel bir farklılık vardır.

İkinci olarak rekabet politikalarının uygulanmasından ortaya çıkabilecek sorunlardan bir tanesi tabii ki, siyasetle, yani; siyasi mekanizmayla nasıl bir ilişki içinde olmaları gerektiği?

İşte ben, doğrusunu isterseniz bazı politikaların yani demin konuşmamda ifade ettiğim bazı politikaların siyasi süreçleri gerektirmeksizin uygulanabilecek politikalar olduğunu düşünüyorum. Yani, örneğin şirket birleşmeleri ve satın alma tüzüğü çerçevesinde uygulamalar sanayi politikalarını destekler bir biçimde düşünülebilir ve uygulanabilir.

Yine konuşmamda bir örnek vermiştim, bir başka örnek de şu olabilir: Eğer ulusal şampiyonlar yaratmak istiyorsanız ki, bu da bir sanayi politikası olabilir, ekonomi dışı açık olduğu sürece şirket birleşmeleri ve satın almalarında daha yumuşak davranabiliriz. Bu uygulama sanayi politikası anlamında bir etki yaratır, ama siyasi herhangi bir ilişki gerektirmez. Yani bunu uygulayabilirsiniz, bu Rekabet Kurulunun kendi inisiyatifi içinde olabilecek bir yaklaşım olabilir.

Tabii buna benzer çeşitli açılımlar yapmak mümkün, fakat tabii özellikle regülasyon meselesine geleceğiz; özelleştirmelerle sonucunda ortaya çıkma ihtimali olan özel sektördeki piyasa gücünün kontrolü konusunda Rekabet Kurulunun fiilen yapabileceği sadece var olduğunu ve bu konularda en duyarlı kuruluş olduğunu söylemenin ötesinde siyasi sürece doğrudan bir etki yapması mümkün değildir. Fakat, ben tabii şöyle bir niyetle söylemiş oldum, önerimde o çerçevedeydi; ekonominin aynı zamanda rekabetçi bir ekonomi olmasını isteyen bir hükümet, bir yönetim, bir anlamda bu Rekabet Kurulunun regülasyonlar konusyla ilgili olarak önerilerini dikkate alması gerekir diye düşünüyorum.

Yani daha açık söyleyeyim; eğer Telekomünikasyon Kurulu bir regülasyon kurulu olarak kurulmuşsa, bu konuda karar veren siyasilerin, bunun oluşum süreçlerini Rekabet Kuruluna da danışması lazımdı diye düşünüyorum.

Dolayısıyla da o yönde önümüzdeki yıllar itibariyle de baktığımızda Rekabet Kurulunun yapabileceği çok da bir şey yok bu konuda. Fakat, KOBİ konularında yine yapabileceğimiz bir şey var; yani De minimis Kuralı çerçevesinde KOBİ'lerin Rekabet yasalarının dışına taşınmasını sağlayabilir. Bu da kendi inisiyatifleri içinde, kendi kanunları içinde olabilir.

Dolayısıyla da, bu çerçevede aklıma gelen cevaplar bunlar. Yalnız bir şeyin de altını çizerek cümlemi bitireyim isterseniz; her nasıl bir politika uygulayacaksınız mutlaka açık ve net olmak durumundadır. Yani, oyuncuların karar seti içinde önceden bilmeleri gereken bir biçimde bunu dizayn etmeniz lazım. Dolayısıyla da yani rekabet kurallarının uygulanmasındaki titizliği sanayi politikasına verilecek olan desteklerle ilgili uygulamalarında da açık ve net olması gerekir diye düşünüyorum.

İkinci sorunuz, KOBİ'lerle ilgili olarak sorduğunuz soru doğrusunu isterseniz, KOBİ'lerin herhangi bir ekonomideki konumu da böyle bir şey aslında yani; KOBİ'lere İngilizce ifadeyle "Loyal Opposition" adı da veriliyor. Yani hem sadık, hem muhalefet olan olgular bunlar. Dolayısıyla da, büyük sanayinin ilişkileri zaman zaman tamamlayıcı olabiliyor, yani sadık anlamında bir ilişki ortaya çıkıyor, zaman zaman da muhalefet biçiminde bir ilişki çıkabiliyor. Dolayısıyla da, bu türden bir çelişkinin varoluşunda bir sakınca yok. Sadece Türkiye'de bu öyle bir biçimde oluşuyor ki, benim rahatsızlığım oradan kaynaklanıyor bir bakıma, yani KOBİ politikası bence Türkiye'nin, tabii yine deminki konuşmamda ifade etmeye çalıştığım bir sanayi yapısı analizinden sonra vardığım bir sonuç olarak söylüyorum; KOBİ'ler Türkiye ekonomisinin dinamiğini teşkil eden bir olgudur diye düşünüyorum. Ama, bu dinamiği teşkil etmek meselesi rekabetin bir süreç olarak algılanıp, o süreçte cazip arz yaratmak yönünde, taze güçler anlamında, taze gelişim gücü anlamında olduğundan dolayı bir bakıma böyle bir yorum yapıyorum ve dolayısıyla da onların önlerinin açılması gerektiğini düşünüyorum.

Şu anda mevcut sanayi yapımız maalesef küçük orta sanayinin gelişmesini büyük ölçüde var olan potansiyelleri tam olarak ortaya çıkarmasını önleyen birtakım katılıklara sahip olduğunu düşünüyorum ve dolayısıyla o katılıkların gevşetilmesi, yumuşatılması gerektiğini düşünüyorum. Bu katılıklar tabii, amaçlı yapılan katılıklar olması gerekmiyor, böyle de anlamayın lütfen, ama, yani sanayi öyle yapılanmıştır ki, örneğin risk unsurundan dolayı veya

demin ifade ettiğim gibi işte Devlete borç vermenin daha karlı olmasından dolayı olabilir. Ama sonuçta toplam yatırılan fonlardan yüzde 3-4 civarında KOBİ'lerin bir pay aldığı, eğer bir gerçekse ki, gerçek olduğu ifade ediliyor çoğu konuşmacı da bunu söylüyor; dolayısıyla da burada bir sorun var ve bu sorun tek taraflı bir sorun değildir. Bu sorunun, bu sanayi yapılanmasıyla da bir bağlantısı var diye düşünüyorum. Teşekkür ederim.

Ragıp QULİYEV- Azerbaycan Cumhuriyetinden. Bütün konuşmacılarımız fevkalade enteresan konuları tartışma hedefine getirdiler. Benim bir sorum Doktor Khemani'yedir.

Sayın Doktor Khemani; rekabet politikasının verimliliği bugün söz konusu olabilir mi ve eğer bu söz konusu olabilirse onun boyutları, yani ölçüleri nedir? Hangi ölçülerde biz rekabet politikasını verimli bir politika gibi değerlendirebiliriz, bir milli bir ekonomi çerçevesinde?

Dr. Shyam KHEMANI- Başka bir deyimle, "Rekabet politikasının verimliliğini değerlendirebilir miyiz" derken, Rekabet Kurulunun verimliliğini mi kastediyorsunuz, yoksa ekonomi üzerindeki etkisini mi kastediyorsunuz?

Ragıp QULİYEV- Politikanın değerlendirilmesi yok, politikanın oluştu-rulması. Yani, politikanın pratik verimliliği, sonuçları, bunun ölçüleri, boyutları ne olabilir?

Dr. Shyam KHEMANI- Öncelikle şunu açıklamak istiyorum: Milli ekonomik çerçevede, dört politikanın dört önemli noktası vardır; birincisi, makro ekonomik politikadır, mali politikadır, ticaret politikasıdır ve rekabet politikasıdır.

Hükümetin ekonomik sistemini ele aldığınızda, sanayi ülkelerinde, gelişmekte olan ve geçiş döneminde olan piyasa ekonomilerinde rekabetin uygulandığı bir yer yoktur. Rekabetin kurallarının oluşturulduğu yer Rekabet Kurulu olmalıdır. Bu iki yolla yapılmalıdır; biri, küçük ve orta ölçekli girişimler söz konusu olsa dahi, hükümetin müdahalesi söz konusu olduğunda, rekabeti savunmak ve bu müdahaleyi en asgari düzeye çekmektir. İkincisi, bu politika, özel veya kamu girişimi olsun, girişimler arasında rekabet karşıtı bir durumla savaşımalıdır. Bunlar, rekabet politikası bürosunun iki en önemli görevidir.

Genel olarak, rekabet politikasına dönersek, bu tip bir politikanın etkisini gördüğümüz yerde hükümetin daha önce girişimlerde bulunduğu alanlardaki etkisini görmek çok kolaydır. Çünkü, Kanada'da kamu girişimlerinin

veya Amerika’da devlet girişimlerinin veya sizin ülkenizdeki veya başka ülkelerdeki devlet girişimlerinin etkin olduğu çok nadir görülmektedir. Bu nedenle, hükümet iş alanından çekildiğinde verimlilik artmaya başlamaktadır. Düşük ücretler, daha iyi ürün hizmetleri vesaire alanlarında verimlilik artmaktadır. Doğal tekelleşme, elektrik, su, telefon vesaire hizmetlerinde bunu daha kolay görmekteyiz. Fakat önemli olan şey bunu nasıl yapacağınızdır.

Rekabet sonuçlarını gördüğünüz diğer alanlar, firmalar arasında rekabetin sağlandığı alanlardır. Bu nedenle, rekabet politikası, ücret kontrolü veya ücret sabitlemesine ilişkin anlaşmalar yapılmasına izin veren veya piyasa paylaşımı düzenlemeleri yapan hükümet politikasından ayrılamaz. Bazen tavsiyelerde bulunduğum Rusya ekonomisinde bile, rekabet oluşmasına izin verilmektedir. Bu, performansın, tüketici refahının gelişmesine neden olmaktadır. Bu da rekabetin yararlı olduğu bir alandır. Rekabet politikası milli politika olarak düşünülmelidir.

Meslektaşlarımdan biri oldukça ilginç bir konudan bahsetti; rekabet politikası sanayi politikasına sahiptir deyimini kullandı. Diğer bir deyişle, belli firmaları veya sektörleri desteklemeyen bir politikaya sahipsiniz, fakat genel anlamda sanayi politikasını içeren rekabet politikasına sahipsiniz.

Eğer bana birkaç dakika daha verirsiniz, küçük ve orta ölçekli kuruluşlarımdan bahsetmek istiyorum.

Rekabet politikası genel bir yasa, genel bir uygulamadır. Yani, ekonomideki tüm sektörler için geçerli olmalı ve ticari ekonomik faaliyetlere katılan firmalar için eşit olarak uygulanabilmelidir.

Ticari ekonomik faaliyetinin anlamı üzerinde durmak istiyorum. Bu, özel girişimler olduğu kadar devlet girişimlerinin de hizmet ve ürün satışı işinde olmasını ifade etmektedir. Savunulması gereken devlet girişimleri de vardır. Bunların rekabet politikasına maruz kalması çok da gerekli değildir. Bu nedenle, genel yasalar ve genel uygulamalar gibi bazı istisnalar olabilmektedir. Bu istisnaların ekonomiye uygun mantığı olmalıdır. Amerika ve Kanada’da işveren ve işçi arasındaki toplu sözleşmeler bu istisnalar arasındadır. Bu işçilerin bir araya gelmesi ve görüşmesi, çünkü tek başına birey zayıftır ve çalışma koşulları ve ücretler vesaire konusunda müzakerede bulunabilmesidir. Fakat bu, firmanın satış yapmasını önlemek için boykot yapmaları anlamına gelmemektedir.

Küçük ve orta ölçekli kuruluşlara gelince, rekabet politikası kapsamında küçük ve orta ölçekli kuruluşlara özel bir uygulama yapılmasının gerekli olduğunu sanmıyorum.

Özellikle rekabet politikası kapsamında dediğimi belirtmek istiyorum. Rekabet politikası genel olmalıdır, tüm sektörler için uygulanmalıdır, fakat açık ve net prensipleri olmalıdır. Bunun nedeni, eğer küçük ve orta ölçekli kuruluşlar için özel bir uygulama yaparsanız, bir dahaki sefere ülkedeki gelişmemiş bölümler içinde ve bir daha ki sefere ithalat için özel bir uygulama yapmanız gerekebilir.

Bildiğiniz gibi, net olmak rekabet politikasının prensibidir ve İngiltere'deki meslektaşlarım buna saygı göstermektedir. Çünkü, biliyorsunuz, İskoçya'nın istihdamı söz konusu olduğunda İngiltere, rekabet sistemi çok amaçlı sistemin zararını görmüştür. Bu tabii ki, küçük ve orta ölçekli kuruluşların özel bir uygulamaya tabi olamaması anlamına gelmemektedir. Fakat bu uygulama Rekabet Yasası içinde yer almamalıdır. Küçük ve orta ölçekli kuruluşlara ilişkin özel bir politikası uygulanabilir. Düşük gelirli insanlar için bazı politikalar vardır, örneğin yaşam standartlarını korumak için, bu insanlar vergi kredisi alabilmektedir ve parasal olarak desteklenmektedir.

Küçük ve orta ölçekli kuruluşlar ele alındığında, açık olan politikalar yoluyla, onlara ilişkin özel uygulamalar yapılabilir.

Büyükliğe gelince, firmanın büyük olması performansın yüksek olması anlamına gelmemektedir. Büyüklük ve ihracat performansının, büyüklükle verimliliğin, büyüklükle istihdamın açık bir şekilde pozitif bir şekilde birbiriyle ilişkili olmadığı kanıtlanmıştır.

Çin tipindeki ekonomiler küçük ve orta ölçekli kuruluşları içermektedir ve daha çok iş istihdamı vardır, daha çok ihracat yapmaktadırlar. Bunu yapabilmektedirler; çünkü, birbirleriyle rekabet halindedirler ve özel bir uygulamaya tabi değildirler. Böylece firmanın büyüklüğü de küçük ve orta ölçekli kuruluşlara özel bir uygulama yapmak da başarı garantisi değildir. Fakat oyunun kurallarını eşit uygulamak gerekir. Küçük ve orta ölçekli kuruluşlar, diğer kuruluşlarla eşit bir şekilde finanse edilmelidir.

Bir Katılımcı- Kazakistanlıyım. Maalesef göl kenarında yaşayan insanların geliri iki misli olmaktadır. Balık tutma döneminde birbirleri ile rekabet etmektedirler. İki yıl içinde olan şey bu tip bir rekabetin ortaya

çıkmasıdır. Belki de bu gölde balıkçılık kalmayacak. Bu anlamda, uluslararası seviyede ne çeşit bir uygulama yapılabilir?

Zoltan NAGİ- Bu ilginç sorunuz için teşekkür ederim. Bu geçmişte ilgilendiğimiz bir konuydu.

Bu rekabet politikası ile diğer tipteki politikalar arasındaki farklılığı belirtmek için oldukça iyi bir örnek oldu. Bu durumda ekolojik politika hakkında konuşmalıyız.

Ekonomik korku gündeme geldiğinde, oldukça açık analizler ve uluslararası ve milli seviyede kalkınma politikası vardır. Kanada'da inceleme yapmaya gittiğimde beni çok etkileyen şeylerden biri ekonomistlerin ekonomi politikası uygulamaya olan isteklilikleri idi. Orada karşılaştığım bana ilk sorulan sorulardan biri somon balıkçılığı ile ilgiliydi. Bunun cevabında net şeyler söylenebilir. Alternatif politikalar hakkında fazla konuşmak istemiyorum, eminim bunların çoğunun farkındasınızdır.

Asıl konuya dönersek, bazı piyasa problemleri var, ki maalesef rekabet politikası ile bu problemlere çözüm bulamamaktayız. Bu nedenle, rekabet politikası ile diğer politikaları birbirinden ayırmak önemlidir.

Doğan DERELİ- MERİT Danışmanlıkta çalışıyorum. Profesör Cubbin'e iki sorum var; bir tanesine aynı zamanda Mr. Nagy de cevap verebilir.

Birinci sorum, bu rekabet politikasında hem İngiltere'de, belki Macaristan'da da gündem nasıl belirleniyor? Yani sormak istediğim; uzun vadeli hedefler var mı veyahut objektifler var mı? Mesela şu sektöre yönelik çalışalım, bu konuya daha fazla yönelelim, diye bir düşünceler var mı? Mesela, İngiltere de bu şekilde mi çalışıyor? Aynı zamanda devalüasyonla ilgili belli çalışmalar varsa, endüstri politikasında; yani rekabet politikası da buraya yöneliyor mu, yoksa kendi hedeflerini mi belirliyor?

Bunun dışında bir de sormak istediğim, alternatif olarak da, yani bu rekabet politikası gündemi gelişen şartlara göre her gün değişiyor mu, yani benim anlamak istediğim, genelde uzun vadeli nereye gidiyor, bunu kim belirliyor, rekabet politikasını belirleyen kimseler mi, yoksa politikacılar mı belirliyor? Bu konuda görüşlerinizi istiyorum. Bu soru aynı zamanda daha kısa bir uygulama süresi olan Macaristan'da nasıl oluyor? Onun da görüşlerini almak isterdim.

Yine bu daha çok İngiltere ile ilgili. Bu yazılardan gördüğüm kadarıyla, bütün Rekabet Kurulunun kararlarına yargı yolu açık. Yani, akületme olanağı var. Bizim sistemimizde anladığım kadarıyla Danıştay'a başvurulabiliyor, oradan karar çıktığı zaman kesinleşiyor.

Buna karşılık İngiltere'de daha böyle ihtisaslaşmış bir Komisyon bu kararları temyiz ediyor ya da yargı yolunda sonuçlandırıyor. Bunun bir sebebi var mı, İngiltere'nin bu özelliği mi, kendine has sistemi mi, yoksa bunun bir faydası var mı? Yani, hem İngiltere açısından, hem de diğer ülkelerle ilgili olarak bunun ne faydası var, ne zararı var, görüşleri nedir? Onu öğrenmek istiyorum. Teşekkür ederim.

Konuşmacı- İlk soru sanırım iki kuruluşun; nasıl beraber çalıştığı yönündeydi.

Bunu iki şekilde değerlendirmek gerekmektedir; sanayi politikasının özelleştirilmesine ilişkin milli kuruluş. İngiltere'de sanayi politikası aynı zamanda İngiltere'nin rekabet politikasıdır.

1970'lerin başlarında ve sonlarında yaşanan deneyim birleşimlerin IIC işbirliği ile garanti altına alınmasıydı. Daha sonraki yıllarda yabancı şirketler nedeniyle milli piyasa tehlikeye girmişti.

Diğer soru Rekabet Kurulu ile ilgiliydi sanırım.

Açıkçası ben Rekabet Kurulu üyesi değilim. Fakat politikayı idare etmekte çok az etkileri vardır. Genelde rekabet konusunda yol gösterebilirler.

Haklı Rekabet Ofisi 1973 yılında ismini almıştır. Tüketici refahını ve rekabet politikasının korunması için çalışmaktadırlar. Haksız Rekabet bölümü iki kısımdan oluşmaktadır; birincisi, kredi birliklerini temsil eder, ikincisi, rekabet politikası bölümüdür. 1998 Rekabet Yasası ile sınırlanan, fazla gücü olmayan bir bölümdür. Gerçekte, bunların çoğu tüketicilerden ve firmalardan şikayetler gelmektedir.

Rekabet Kurulu 1973 Adil Ticari Yasası kapsamında Dışişleri Bakanlığımıza önerilerde bulunmaktadır. Bakanlıkta bu öneriler ışığında kararlar almaktadır. Rekabet Kurulu önerilere yönelmiştir. Kuruldan çıkan son raporda 356 öneri bulunmaktadır. Genel Direktörün söylediğine göre, Rekabet Kurulunun hedefi, önerilerde bulunmak, rehberlik sağlamaktır.

İngiltere’de iki sistem vardır, birincisi, elektrik ve su ve demiryolu yasalarıdır. Bu alanlarda doğal tekelleşmeler vardır. Önerilerde mutabakata varılmadığı takdirde lisans değiştirilmektedir. Lisans değişikliği ücret düzenlemelerini sağlamaktadır. Sektörün düzenlemeleri konusunda mutabakata varılmadığı takdirde, karar için Rekabet Komisyonuna başvurulmaktadır. Zaman zaman bu tip durumlar gerçekleşmektedir. Bu sadece Rekabet Komisyonunun değil Tekelleşme ve Birleşim Komisyonu da bu tip konularla ilgilenmektedir.

İkinci sistem yargı sistemidir. Sanırım katılımcı herkes yargıya başvurabilmektedir dedi. Bu, İngiltere’nin yasa kapsamında doğru değildir. Bu yasa kapsamında, yargı sistemine başvurmak için kanuna uygun bir şekilde hisseniz olduğunu belirlemeniz gerekmektedir. Çok önemli bir konuda devlet hizmetidir. Bu alanda genellikle dava kaybedilmemektedir, çünkü oldukça hassas davranmaktadırlar. Sanırım cevaplar bu kadar.

Konuşmacı- Sorunuz için teşekkür ederim. Bizim ofisimizin bağımsız olduğunu söyleyebilirim. Tek bağımsız olmadığımız konu mali alandır, çünkü bu mali alan bütçe olarak adlandırılmaktadır. Bizim işimiz altı yıllık bir iştir. Bizim iki alanımız vardır; birincisi şikayetler, ikincisi piyasa analizidir. Yıllık yıla hangi piyasanın analiz edileceğine karar vermekteyiz. Tütün endüstrisi, kablolu TV endüstrisi, Telekom endüstrisi bunlara örneklerden bazılarıdır. Bunlar bizim analiz ettiğimiz serbest piyasadır. Analiz ettikten sonra bu alanlara ve kartellere ilişkin olarak bir problem olup olmadığını belirlemekteyiz. Geçen yıl aktivitelerimizi daha özel hale getirerek profesyonel organizasyonlar oluşturduk. Bunlar Ticaret Odası Organizasyonlarıdır. Bunlarla çalışmaya başladık. Sanırım bu bizim çok isabetli bir biçimde aldığımız bir karardı.

Philippe BRUSSICK

*UNCTAD Temsilcisi
(Cenevre/İSVİÇRE)*

Sayın Başkan, sayın başkanlar, değerli konuklar; ilk önce Türk Rekabet Kurumu Başkanı Sayın Profesör Doktor Tamer Müftüoğlu'na ve bütün Türk Rekabet Kurumundaki arkadaşlara büyük bir teşekkür etmek ve hazırladıkları bu güzel sempozyum için tebrik etmek isterim.

Dünyaca meşhur olan Türk misafirperverliğini bir daha tespit edebiliriz, çok teşekkür etmek isterim.

Rekabet politikası, uluslararası rekabet ve kalkınma arasındaki ilişki hakkında konuşmak istiyorum. Kağıtlar bu sabah dağıtılmıştır. Mikrofonu beklerken, hakkında konuşacağım konuyu açıklamak istiyorum. Bu sabah konuşacağım konu, rekabet politikasının uygulanmasına ilişkin problemler ve çözümleri ile gelişmekte olan ülkelerin deneyimleridir. Aranızdan bazılarının bildiği gibi UNCTAD'ta çalışmaktayım.

Şunu söylemeliyim: UNCTAD sadece rekabet politikası ile değil, tüm kalkınma konuları ile ilgilenmektedir. Bununla beraber, rekabet alanında sizinle paylaşmak istediğim çok önemli sonuçlara varmış bulunuyoruz.

Birleşmiş Milletler Kalkınma ve Ticaret Konferansının UNCTAD X'uncu oturumu 12-19 Şubat 2000 tarihinde, Bangkok'ta başarıyla sonuçlandırılmıştır.

Rekabet prensibi alanında UNCTAD X'da Bangkok Beyannamesinde, globalizasyonu daha etkin ve eşit kılmak için, tüm uluslararası topluluğun, ticaret, yatırım, rekabet ve finans alanlarında işbirliği ile global ortamı sağlamaktan sorumlu olması konusunda mutabakata varılmıştır. (Bangkok Beyannamesi; Global Diyolog ve Dinamik İş Yaşamı, TD / 387, para. 4)

Buna ilaveten, "Faaliyet Planı"nda UNCTAD'ın rekabet alanındaki konularının şunlar olması konusunda mutabakata varılmıştır:

“138. UNCTAD, rekabete ilişkin kanun ve prensiplerin oluşturulması konusunda, milli talimatını ve kurum çerçevesini oluşturmak isteyen ilgili ülkelere yardımına devam etmeli ve hatta bu yardımları artırmalıdır.

139. UNDP, Dünya Bankası ve diğer ilgili organizasyonlarla işbirliği ile, bu alanda, UNCTAD, rekabet ve tüketicinin korunmasına ilişkin olarak gelişmiş ülkelerde kamu kuruluşlarının kapasitesini kuvvetlendirmeli, bu ülkelerin, bu konuya ilişkin olarak, halkı ve özel sektör temsilcilerini eğitmesine yardımcı olmalıdır.

140. UNCTAD, gelişimle yakından ilgisi olan Rekabet Yasası ve prensibine ilişkin konuları incelemeye devam etmelidir. Aynı zamanda, önemli sektörlerdeki sınırlamalar ve bu sınırlamaların gelişmekte olan ve ekonomileri geçiş döneminde olan ülkelerdeki etkisi konusunda periyodik olarak rapor hazırlamalıdır.

UNCTAD, uluslararası anlaşmaların rekabet üzerindeki gelişimsel etkisini incelemelidir.

141. UNCTAD özel ülke ve vaka incelemeleri ile, rekabetin ticaretle ilgili yönünü olduğu kadar, rekabet ve yarışma arasındaki ilişkiyi incelemeli, açıklığa kavuşturmalı ve izlemelidir.”

Yukarıda açıklanan zorunluluklar, rekabet kanunu ve prensibi alanında, gelişmiş ülkelerdeki ana konuların bir özetini oluşturmaktadır. Bangkok Beyannamesi’nde globalizasyonun daha etkin ve tarafsız olmasını sağlamak için, ticaret, yatırım ve finans alanında olduğu kadar rekabet alanında da işbirliğinin gerekliliği vurgulanmıştır. Bu önemli bir adımdır. Şimdiye kadar olduğu gibi UNCTAD, rekabeti ticaret ve yatırım konularının bir parçası olarak ele almış, diğer iş alanları ile eşitlik konusunda ağırlığını koymamıştır.

Faaliyet Planında, UNCTAD X, UNCTAD’dan ülkelere olan yardımını artırmasını ve kendi yerel düzenlemelerini yapmalarını ve kurumsal çerçevelerini oluşturmalarını istemiştir.

UNCTAD’dan UNDP, Dünya Bankası ve bu alanda aktif olan diğer organizasyonlarla işbirliği içinde, gelişmiş ülkelerde rekabet ve tüketici korumasına yönelik olarak, kamu kuruluşlarının kapasitesini kuvvetlendirmesi ve bu alanda özel sektör temsilcilerini ve halkı eğitmesi istenmektedir. Burada, rekabetle tüketici politikası arasındaki önemli bağlantı vurgulanmaktadır. Rekabet politikası konusunda özellikle Seattle dönemi öncesi ve sonrası ortaya

çıkan yanlış anlamalar ve dezavantajlardan sonra NGO'larla, özel sektörle ve halkla ciddi bir diyalog ve bağlantı gereksinimi ortaya çıkmıştır. Birçok ülke, uygulamada Devlet tekelinden geçiş yaşamadan "serbest piyasa" ve rekabet ortamına atlamıştır. Rekabet ve serbest piyasanın büyüme için gerçekten güçlü kaynaklar olmasına karşın piyasada zayıf kalma durumu da yaşanabilir. Bu tip alanlarda rekabet başarısız olduğu takdirde devletin müdahalesine ve kontrolüne ihtiyaç duyulmaktadır. Bu tip alanlar daha fazla incelenmeli, müzakere edilmeli ve aydınlığa kavuşturulmalıdır. Hızlandırılmış yapısal ayarlamaların yapıldığı dönemde, kaçınılmaz bir şekilde ortaya çıkan piyasanın zayıflaması, problemler ve zorluklar gibi konuları açıklarken piyasa bazlı politikaların avantajları da açıklanmalıdır.

Bu nedenle, Konferansta alınan kararlar, UNCTAD'dan kalkınmaya ilişkin olarak Rekabet Yasası ve usulleri ile ilgili olan konuları incelemesi istenmektedir. Bu anlamda, UNCTAD'dan stratejik sektörlerdeki sınırlamalar konusunda periyodik olarak rapor hazırlaması ve bu sınırlamaların, gelişmekte olan ülkelerdeki bu tip sektörlerin rekabetini ve geçiş döneminde olan ekonomileri nasıl etkilediğini incelemesi de istenmektedir.

Uluslararası ticaret boyutuna gelince, Konferansta UNCTAD'dan rekabetin muhtemel uluslararası anlaşmaların kalkınmaya olan etkisini incelemesi istenmiştir. Açıkçası bu, sınırlayıcı iş uygulamalarının kontrolüne ilişkin olarak, mevcut birçok milletlerce mutabakata varılan UNCTAD Tarafsızlık Prensipleri ve kurallarını olduğu kadar, ikili işbirliğini ve Dünya Ticaret Örgütünden WTO kaynaklanan çok uluslu anlaşmaların ana hatlarını da içermektedir.

Buna uygun olarak, rekabet konusunda UNCTAD X, gelişmekte olan ülkelerin ve bu alanda geçiş döneminde olan ülkelerin kaygılarını belirlemektedir; bu, rekabet, uluslararası yarış ve gelişim arasındaki bağlantıdır.

A- Milli Düzenlemeler ve Kurumsal Çalışmalar

Bu alanda diğer organizasyonlarla, özellikle de Dünya Bankası ve Dünya Ticaret Örgütü WTO ile işbirliğiyle UNCTAD gelişmekte olan ve geçiş döneminde olan ülkelere Rekabet Yasası ve politikası konusuna ilişkin teknik yardım, tavsiye ve eğitim programları sağlamaktadır. Rekabet Yasasının uyarlanmasına ilişkin olarak gelişmekte olan ülkeler ve diğer ülkeler tarafından ilgi gören UNCTAD'a sürekli olarak, teknik yardım talebi gelmektedir.

Şu ana kadar gelen talep tipleri şu şekildedir:

(a) Rekabet yasaları olmayan Devletler, sınırlı iş uygulamaları, mevcudiyetleri ve ekonomilerindeki muhtemel ters etkiler konusunda bilgi talebinde bulunabilirler. Bu, ekonomilerindeki sınırlı iş uygulamalarının incelenmesini gerektirebilir.

(b) Rekabet yasaları olmayan Devletler, iş adamı ve tüketici gruplarını olduğu kadar hükümet görevlilerini ve akademisyenleri de içeren seyirci grubuna hitap eden bilgi verici seminerler talep edebilirler.

(c) Rekabet Yasası oluşturmakta olan Devletler, diğer ülkelerde uygulanmakta olan Rekabet yasaları ile ilgili bilgi talebinde bulunabilir, Rekabet yasalarını oluştururlarken tavsiye isteyebilirler.

(d) Rekabet yasalarını henüz oluşturan Devletler, rekabet yasasına ilişkin yetkileri oluşturmak için tavsiye talebinde bulunabilir; bu, RBP'lerin kontrolünden sorumlu memurların eğitimini, hizmetiçi eğitimi, eğitim seminerlerini içermektedir.

(e) Bu tip Rekabet yasalarını uyarlamış olan ve RBP'lerde kontrolü konusunda deneyimi olan Devletler, belirli konularda ve bilgi değişimi konusunda birbirlerinden danışma talebinde bulunabilirler; rekabet yetkilileri arasındaki bu tip bilgi değişimlerine ilişkin seminerler organize edilebilir:

(f) Kendi Rekabet yasalarını yeniden gözden geçirmek isteyen Devletler, Rekabet yasalarını en etkin hale getirmek için diğer ülkelerdeki rekabet yetkililerinden tavsiye almak isteyebilirler.

(g) Buna ilaveten, Almanya, İsveç ve İngiltere gibi birçok ülke, UNCTAD'ın yabancı, rekabet alanında görev alan kişileri kendi rekabet yetkilerine ilişkin olarak eğitime talebini kabul etmiştir. Dil ve gizlilik nedenleri ile bazen organize edilmesi zor ve zaman alan işlemler olmalarına karşın bu tip personel değişimleri, yakın zamanlarda kurulan rekabet alanında çalışan görevlilerin hizmet içi eğitiminde en etkili yöntem olabilmektedir.

Sonuç olarak, hızlı bir şekilde artan sayıda gelişmekte olan ülkelerde ve geçiş döneminde olan ekonomilerde Rekabet yasaları uygulanmaktadır. Aşağıda verilen tablo, Rekabet Yasasını uyarlayan ve UNCTAD tarafından, bu tip Rekabet yasalarını hazırladığı veya Rekabet yasalarında değişiklikler yaptığı bilinen ülkeler konusunda bir fikir vermektedir.

B- Kalkınmaya İlişkin Olarak Rekabet ve Uluslararası Rekabet

Uluslararası alanda, büyük çok uluslu şirketler arasında büyük birleşme veya devralma olaylarına şahit olmadığımız bir gün bile yoktur.

Bu, bankacılıktan sigortacılığa, otomobilden havacılığa kadar her sektörde görülmektedir. Global rekabetten dolayı baskı altında oldukları için, şirketler, tüm sektörlerde maliyeti azaltma ve artan bir şekilde birleşme sağlayarak kendi hissedar değerlerini artırmaya yönelik olarak sürekli araştırma içindedirler. Bu yükselme devam ederse, bu artışlar, kaçınılmaz bir şekilde rekabeti öldürecek ve global tekelleşme sağlayacaktır. Yerel piyasada zaten baskın olan bazı mega şirketler tek veya ikili şirketler olarak dünya piyasasını kontrol edebileceklerdir. Yerel rekabet yetkilileri, bu sorunla ciddi bir şekilde uğraşmamaktadır, çünkü, bir yandan şirketler rekabeti artırmaya diğer yandan üstün oldukları noktaya ulaşmaya ve hatta piyasada tekelleşmeye çalışmaktadır.

Üstelik, birleşimin etkisi yerel piyasada eşit olarak dağılım göstermemektedir. Büyük bir birleşim ekonominin iyi olması durumunda piyasada uygun, elverişli bir rekabet yaratabilir fakat küçük az gelişmiş ekonomilerde iki şirketin birleşmesi tekelleşmeye veya bu şirketlerin kabul edilemez bir şekilde piyasaya hakim olmasına neden olabilir.

Milli düzeyde değerlendirdiğimizde, globalizasyonun milli girişimleri, çok uluslu şirketlerle rekabete soktuğunu görürüz. Yavaş bir şekilde ilerleyen rekabet kaçınılmaz bir şekilde piyasada mevcut olan ürünlerin ve hizmetlerin kalitesini artırırken, büyük çok uluslu şirketler, daha küçük, daha az etkin, yetersiz teknolojiye sahip milli şirketlerle karşı karşıya kaldıklarında daha avantajlı duruma geçmektedirler.

Buna ilaveten, büyük şirketler, küçük rakiplerinden kurtulmak için rekabeti engelleyici uygulamalara çok daha kolay bir şekilde dayanabilirler. Bu nedenle milli rekabet kurallarına gereksinim duyulmaktadır. Fakat Seattle Dünya Ticaret Örgütü WTO İdari Konferansında, bazı gelişmekte olan ülkeler, rekabet konusunda çok uluslu anlaşmalar yapılmasının gelişmekte olan ve diğer küçük ve az gelişmiş ticari ortakların, piyasalarını daha baskın olan veya rakip olan işletmeyi devralma ve/veya bu rakiplerinden kurtulma gücünde olan büyük çok uluslu şirketlere açmaya zorladığını ifade etmişlerdir.

UNCTAD X'un talep ettiği gibi, bu konu derin bir şekilde incelenmeli, etkinlik, ücret ve kalite konusunda global rekabetin olumlu etkilerini artırmaya yönelik doğru kararlar alınması için çaba gösterilmelidir. Aynı zamanda küçük

ortaklı ticari şirketlerin, kendi hakim konumlarıyla tekelleşmeyi sağlayan firmalar nedeniyle global rekabetle yok olmamasını sağlamak gerekmektedir.

Sonuç

“Daha etkin ve daha adil” konusu ilk defa 1980 yılında UNCTAD’da “Birçok Milletlerce Mutabakata Varılan Tarafsızlık Prensipleri ve Kuralları” oluşturulurken ele alınmıştır. Bu kararda gelişmekte ve az gelişmiş ülkeler için özel ve farklı bir yaklaşımın gerektiği göz önünde bulundurulmuştur. S&D Prensibi, Dünya Ticaret Örgütü çok uluslu ticaret sisteminde kabul görmektedir. “rekabette çok ulusluluk” WTO’da görüşüldüğünde veya görüşülürse, bu prensibin, MTS’nin diğer ana prensipleri ile ne ölçüde var olabileceğinin belirlenmesi gereklidir: bu ana prensipler, ayırım yapmama, ticari mübadele usulü ve açıklıktır.

Şu anda, Sınırlayıcı İş Uygulamalarının Kontrolüne İlişkin Birçok Milletlerce Mutabakata Varılmış Tarafsızlık Prensipleri ve Kurallarına ilişkin tüm görüşleri incelemek için UNCTAD, 25-29 Eylül 2000 tarihinde Cenova’da yapılacak olan Dördüncü Birleşmiş Milletler Konferansının hazırlığını yapmaktadır. 7-9 Haziran 1999 tarihinde Cenova’da ikinci oturuma katılan Rekabet Yasası ve İdaresi Konusunda Hükümetler arası Uzmanlar Grubu, Mutabakata Varılan Sonuçlar” bölümünde UNCTAD’ın yardımı ile Dördüncü İnceleme Konferansına ilişkin, prensiplerin uygulanması konusundaki deneyimleri içeren, hazırlık niteliğindeki toplantıların yapılmasında, yerel başlangıcı yaptıklarını belirtmişlerdir.

Buna uygun olarak, şu anda UNCTAD, Dördüncü İnceleme Konferansına ilişkin dört yerel seminer hazırlığı içindedir. Bunlardan biri 13-15 Nisan 2000 tarihinde Hindistan’ın MRTP Komisyonu işbirliği ile Asya-Pasifik’te Jaipur’da Hindistan’da yapılacaktır, diğeri, 26-27 Haziran 2000 tarihinde, geçiş dönemindeki ülkelere ilişkin olarak, Ukrayna Tekelleşme Karşıtı Uygulama Komitesi işbirliği ile Kiev’de, Ukrayna’da yapılacaktır, bir diğeri de 12-13 Haziran 2000 tarihinde “Moroccoan Direction des Prix et de la Concurrence” işbirliği ile Afrika’ya ilişkin olarak Casablanka’da, Fas, diğeri ise Latin Amerika ve Karayib’e ilişkin olarak, Avrupa Birliği Ekonomi Komisyonu işbirliği ile Santiago de Chile’de yapılacaktır.

SORULAR VE CEVAPLAR

Metin HASSU- Rekabet Kurumu Uzman Yardımcısıyım. Benim sorum şu olacak: Uluslararası ticari rekabetin gelişmesinde eşitçilik ve adaletçilikten bahsedildi. Tabii bu konuşmalarda politikalarından beklentilerden bahsetmek çok güzel. Uluslararası ticaretin gelişmesinde hepimiz umuyoruz ki, gelişmekte olan ülkeler de gelişmiş ülkeler kadar ticaretten gerekli payları alabilsinler. Ancak, görünen uluslararası ticaretin fotoğrafına baktığımızda, özellikle finansal piyasada çok önemli giriş engelleri var.

Kendi ülkemden örnek vermek istiyorum; Türkiye gibi gelişmekte olan ülkeler, özellikle büyük miktardaki yabancı doğrudan yatırımlarda örneğin müteahhitlik yatırımlarında ki, değeri bugün 1 milyar doları bulan, bizim müteahhitlerimizin de Pakistan'da 600 milyon dolara varan, almış oldukları müteahhitlik ihalelerinde olduğu gibi, büyük miktardaki doğrudan yatırımlarda bu yatırımları gerçekleştirebilmek için gerekli finansal desteği tabii ki, gelişmiş ülkelerin finansal kuruluşlarından almak zorundalar; Almanya gibi, Fransa gibi. Ancak, gelişmekte olan ülkelerin bu konuda karşılaştığı en büyük giriş engeli bu kredileri almak durumunda kendilerine yapacakları yatırımın sigortalı olması konusunda genel şart öne sürülmekte. Tabii gelişmekte olan ülkelerin bu sigortayı alabilmesi kendi devlet kurumlarından alabilmesi mümkün değil. Rusya'da 1 milyar dolarlık yatırım yapacak olan bir Türk müteahhidinin kendi hazinesinden bu sigorta imkanına sahip olabilmesi mümkün değil. dolayısıyla, doğal olarak almak zorunda olduğu krediyi rakiplerinden, gelişmiş ülke firmalarından daha yüksek faiz oranlarıyla almak zorunda. Katılmakta olduğu ihalelerde başlangıçta doğal bir giriş engeliyle karşılaşmakta.

Tabii ki, burada UNCTAD'tan bir çözüm beklemiyorum. Ancak, kendilerinin gelişmekte olan ülkelerde, özellikle büyük yatırımlarda, doğrudan yatırımlarda firmaların karşılaşmış oldukları bu finansal giriş engellerinden, ihalelerin başlangıcında karşılaşmış oldukları finansal giriş engellerine bakış açılarını öğrenmek istiyorum ve bununla ilgili geleceğe yönelik beklentilerini, projelerini öğrenmek istiyorum. Teşekkür ederim.

Philippe BRUSSICK- Sanırım bu çok önemli bir konu. Mali engellerden dolayı, gelişmekte olan ülkelerdeki şirketler büyük çok uluslu şirketlerle kıyaslandığında otomatik olarak dezavantajlı olmaktadır. Bu nedenle rekabet engellenmektedir. Bizim bu somut konularla ilgilenmememizin nedeni de budur. Zayıf ortakları olan kuruluşlar dezavantajlıdır. Gelişmekte olan ülkelerdeki şirketlerin özel bir muameleye tabi tutulması gerekmektedir. Fakat bunun nasıl yapılacağı oldukça karmaşık bir konudur. Üzerinde müzakere

yapılması da oldukça güçtür. Kesinlikle özel muamele gerekmektedir. Teşekkürler.

Oğuz KARAKOÇ- Rekabet Uzman Yardımcısıyım. Bizlere ve misafirlerimize çok yararlı olacağına inandığım bir konudaki değerli sunumu için sayın Brussick'e teşekkür ediyorum.

Sorum; gelişmekte olan ülkelerin Rekabet Kurumlarının ekonomik kalkınma için sanayii politikaları koruma edinmiş bir rekabet politikası uygulama şansları var mı? Yani, rekabet politikaları kalkınma için bir ekonomik enstrüman olabilir mi?

Philippe BRUSSICK- Gelişmekte olan ülkeler dediğimiz zaman birçok farklı tipte ülkemiz vardır. Çok gelişmiş olan ülkelerimiz vardır, çok az gelişmiş olan ülkelerimiz de vardır. Şüphesiz aralarında farklılıklar vardır. Politik istikrar varsa, rekabeti oluşturma kurumu oluşturabiliyorsa, bu ülkeler rekabet politikası uygulamak konusunda en büyük şansa sahiptir. Rekabet politikasını uygulamakta hızlanabilirler.

Daha önce söylediğim gibi, açıkçası bazen hükümetler gelip gitmekte, yeni hükümetin konuya bakış açısı farklı olabilmekte ve rekabet kurumu elde etmesi gereken başarıyı sağlayamamaktadır.

Aynı zamanda belirtmek istediğim bir konu daha var, bu konu dün Bay Jenny tarafından da ele alınmıştı, bazı ülkelerde rekabet politikasının uygulanmasında güçlükler olması, rekabet politikasının uygulanamamasına neden olmaktadır ve bazen şöyle denmektedir; rekabet politikamız var, rekabet yasamız var, fakat hala problemlerimiz var, bu nedenle, bunlara ihtiyacımız yok, çünkü etkin değiller. Öncelikle halk ikna edilmelidir. Halkın eğitilmesi gerekmektedir. Halk derken yalnızca sokaktaki halkı kastetmiyorum. Meclis üyelerini ve bakanları da kastediyorum. Bakanların bu konuda iyi fikirleri olabilir, fakat bazen önerileri rekabeti engelleyici öneriler olabilmektedir. Bunların hepsi olmalıdır.

Sanırım Türk Rekabet Kurumu bu işi iyi bir şekilde gerçekleştirmektedir. Onları tebrik ediyorum.

Hans Jürgen RUPPELT

*Alman Rekabet Kurumu
Ticaret ve Transport Bölümü Karar Organı Başkanı
(Berlin/ALMANYA)*

Bu mükemmel konferansta Almanya'nın bakış açısından Rekabet Yasasının uygulanmasına ilişkin görüşlerimi belirtme fırsatı bulduğum için çok mutluyum.

Hem bu mükemmel konferans için hem de konuk severlilikleri için Türk Rekabet Kuruluna teşekkür etmek ve kutlamak istiyorum.

Uygulama problemi konusuna döndüğümüzde, öncelikle rekabet politikasının genel çerçevesinden daha sonra da piyasa gücü ve birleşimlere ilişkin olarak kartellerden bahsetmek istiyorum. Son yıllarda birçok ülke rekabet politikasını korumak için yasalar yapmışlardır. Avrupa Birliği üye ülkeleri gibi sanayi ülkeleri de bunların arasındadır. Fakat bu gelişmekte olan ve ekonomileri geçiş döneminde olan ülkeleri de kapsamaktadır. Bu gerçek, rekabet prensiplerinin çoğu ülkeler tarafından kabul edildiğini ve rekabet politikasının uluslararası düzeye geldiğini ve globalleştiğini göstermektedir.

Bu konu, Dünya Ticaret Örgütünde ele alınmaktadır. Sanırım bu konu daha sonra daha ayrıntılı bir şekilde ele alınmalıdır.

Rekabet politikasına ilişkin problemler uluslararası seviyede ele alınmalıdır. Ayrıca, rekabet kurallarının uygulanmasına ilişkin olarak birçok analitik sorular ortaya çıkmaktadır. Bu konuda deneyimi olan ülkelerden sanırım yardım alınabilir. Kurallara ve uygulamaya ilişkin bir çok farklılık olmasına karşın bu yardım alınabilir.

Bu nedenle, aynı tipte rekabet kurallarının her ülkede uygulanabileceğini savunmuyorum. Gelişmekte olan ekonomiye, sanayi ekonomisine aynı tipte rekabet kuralı uygulanamaz. Bunun milli ekonomiyi tehlikeye sokacağına inanıyorum. Fakat kuralları uygulama safhasında bu tip farklılıklar göz önünde tutulmalıdır.

Almanya'nın deneyimlerine dayanarak bazı uygulama etkilerini vermek istiyorum. Yine dikkatinizi rekabet kurallarının uygulanması yönüne çekmek

istiyorum. Rekabet kurallarının uygulanmasındaki etkinlik genelde büyük ölçüde kamu politikasına bağlıdır. Bundan başka, halkın düşünceleri önemlidir. Özellikle medya önemlidir. Eğer halk rekabet kurallarını ekonominin gelişmesinde engel olarak görüyorsa, rekabet kurallarını uygulamak çok zordur. Almanya buna güzel bir örnektir. Almanya rekabet politikası politik açıdan büyük çoğunluğu sağlamıştır. Uygulanan yasa rekabeti sınırlamıştır, bu yasa ekonominin yapısını oluşturmuştur.

Hepinizin bildiği gibi, Almanya uzun süreden beri iyi oluşturulmuş kartellere ve yoğunlaşmaya sahiptir. Serbest rekabet ekonomisi Almanya'da kartellere ilişkin olarak köklü bir değişim getirmiştir. Rekabeti engelleyici uygulamalar, kartellerin yasaklanması dahil olmak üzere yeni bir yapı getirmiştir. Rekabet politikasının bu zaferi rekabet politikasına bakış tarzını değiştirmiştir. Bu, rekabet politikası konusunda herkesin bilinçlendirilmesi gerektiğini göstermektedir. Özellikle iş alanlarının rekabet politikası ve rekabet kurallarını kabul etmesi gerekmektedir. Fakat Almanya'da rekabet politikasının öneminin kabul edilmesine karşın, hala rekabet politikasının dışında tutulan alanlar vardır. Bu alanlar, devlet tekelinde olan demir yolu sistemi, telekomünikasyon hizmeti, tarım, halk kullanımında olan ulaşım sektörüdür. Fakat son yıllarda Avrupa Birliğinin isteği üzerine bu alanlar, deregülasyon ve özelleştirme yoluyla serbest rekabete açılmıştır.

İzninizle Alman Rekabet Yasasına dönmek istiyorum. Uygulama problemlerini ele aldığımız için rekabet sınırlamalarına ilişkin Alman yasasına ayrıntılı olarak girmeyeceğim. Diğer ülkelerde ve Avrupa Birliğindeki yasalara uygun olarak, yasalarla belirlenen iş uygulamalarını özetleyeceğim.

Birincisi, kartellere neden olan, rekabetler arasındaki yatay uygulamalar yasaklanmalıdır.

İkincisi, dikey uygulamalardır. Genellikle devlet müdahalesine maruz kalırlar.

Üçüncüsü, piyasa gücüdür, tüketici, üretici veya rakipler tarafından bozulmamalıdır.

Dördüncüsü, birleşimlerdir, çoğunlukla hakim durumu kötüye kullanmaya neden olurlar. Bundan sonraki aşama rekabet politikasının nasıl uygulanacağıdır. Bu hangi kurumsal yolla bu kuralların uygulanması gerektiğidir. Almanya'da bunun üç yolu vardır; birincisi, bağımsız Rekabet Kuruludur, düşünceleri yargı ile aynıdır. İkincisi, Ekonomi Bakanlığı tarafından

oluşturulan kuruluşlardır, genellikle halkın yararına çalışmaktadır. Rekabeti engelleyici uygulamalara karşı oluşturulan özel uygulamalardır.

İzninizle yatay anlaşmalara ilişkin kısa bir özet yapmak istiyorum. Ekonomik etki, yatay ve dikey anlaşmalar arasında değişime neden olmaktadır. Avrupa Birliği ve Amerika buna örnektir. Dikey anlaşmalar yatay anlaşmaları da içeriyorsa dikey hedefleri olumsuz görmek gereksizdir. Diğer bir soru, yatay anlaşmaların tüm anlaşmaları içermesi gerekip gerekmediğidir. Piyasa paylaşımını ve ücret politikasını belirleyen kartellerin oluşmamasına dair fikir birliğine varılmıştır. Fakat sorun rekabet politikası işbirliğinde bunun nasıl sağlanacağıdır. Bunlar rekabeti engelledikleri için, Almanya’da yasaklanmıştır. Ekonomi üzerinde olumsuz etkileri vardır. Bunların engellenmesi işbirliği yolu ile olmaktadır. Bu, “polile” dahi işbirliğini gerektirmektedir. Bu kamu davası olarak ele alınabilir. Kartellere olan ceza bir milyon mark olarak belirlenmiştir. “Bunderskartellamt” bunu üç milyon mark olarak belirlemiştir.

İzninizle dikey sınırlamalar ve piyasa gücüne dönmek istiyorum. Bu konudaki yorumlarımı oldukça kısa bir şekilde yapacağım. Ücret sabitlemesi anlaşmaları dışında, dağıtım sistemi gibi alanlarda yapılan anlaşmalar piyasa gücünü bozmaktadır. Dikey uygulamaların kaldırılması, rekabet politikasının alanı içindedir. Hakim durumun kötüye kullanılması önemli bir problemdir. Hakim durumun kötüye kullanılması durumunun belirlenmesi için ilgili kuruluşun belirlenmesi gerekir. Coğrafik alan da göz önünde tutulmaktadır. Ücret belirlemesi yapması da önemlidir. Örneğin Lufthansa baskın konumdadır ve bilet ücretini 800 mark olarak belirlemiştir. Fakat Almanya ve İngiliz Hava yolları arasında hizmet veren uçak söz konusu olunca Lufthansa bilet ücretini altı yüz mark olarak belirlemiştir. Bu da onun iki yüz mark fazladan ücret istediğini göstermektedir.

Piyasaya giriş konusuna gelince, telekomünikasyon, demir yolu gibi endüstrilerde serbestleşme ile yeni yatırımcıların piyasaya girmesi yeni problemler de getirecektir. Çünkü bu endüstriler “network”, enerji kaynağı gibi altyapıların kullanılmasını gerektirecektir. Konuşmamı bitirmeden birleşme konusunda bir şeyler söylemek istiyorum. tam sanayileşmiş ülkelerde, bu rekabet politikası en büyük hedefidir. Bu ekonomik yapının oluşmakta olduğu gelişmekte olan ülkeler için geçerli olmayabilir. Birleşim kontrolünün asıl hedefi rekabeti oluşturan piyasa yapısını sürdürmektir. Bu başarılırsa piyasanın dengesi daha iyi kurulabilir. Teşekkür ederim.

SORULAR VE CEVAPLAR

Bülent GÖKDEMİR- Rekabet Kurulu Uzman Yardımcısıyım. Toplumun son çıkarmış olduğu tüzükle birlikte düşey anlaşmalar ya da dağıtım anlaşmaları hususunda fiyat tespiti bakımından yumuşamaya gittiğini görüyoruz. Önerilen fiyatlarla birlikte maksimum fiyat tespitine de sempatik bakılmakta. Bunun temel gerekçelerinden bir tanesinin de, komisyon iş yükünü hafifletmek olduğunu ileri sürüyor ve aynı zamanda da üye ülkelerin de rekabet otoritelerine de daha fazla yetki devretmek niyetinde olduğu görülüyor.

Şimdi bu anlamda Bundeskartellamt'ın dağıtım anlaşmalarında maksimum fiyat tespiti konusundaki görüşler nelerdir? Bunu merak ediyorum; çünkü şu açıdan: Bizde rekabet mevzuatımızı Gümrük Birliği taahhütlerimiz çerçevesinde Avrupa Topluluğu Rekabet mevzuatı ile uyumlu hale getirmek durumundayız ve bu anlamda maksimum fiyat tespiti veya önerilen fiyatlara izin vermemiz ya da daha ılımlı yaklaşmamız söz konusu olabilir. Yalnız burada pazarın yapısını dikkate almadan önerilen fiyat veya maksimum fiyatlara izin vermek, ılımlı yaklaşmak birtakım olumsuz sonuçlara yol açabilir diye düşünüyorum, bu konuda Bundeskartellamt'ın tavrı nedir? Teşekkür ediyorum.

Dr. Hans Jürgen RUPPELT- Almanya'da dikey uygulamalar yasaklanmıştır. Ücret sabitlemesinin az yada çok olması hiçbir şeyi değiştirmemektedir. Avrupa Birliğinin, son yıllarda maksimum ücret sabitlemesini resmi kabul ettiğinin farkındayım. Fakat ben düşüncenin karşısındayım, çünkü, maksimum fiyat sabitlemesi uygulamasının fiyatları yükselteceğine inanıyorum. Fakat bu, yabancı piyasaya girmek için gerekli olabilir. Yabancı piyasa girildiğinde fiyatlar yüksek olabilir. Fiyatların yüksek olması üreticinin lehinedir. Bu konuda çok dikkatli olunması gerektiğine inanıyorum.

Sanırım sorunuz, belli bir iş kuruluşunda engelleyici rekabet sınırlamalarının uygulanmasına karşı ne yapılabilir idi. Sanırım bu açıdan yapabileceğimiz bir şey yok.

Şüphesiz birtakım zorunluluklar var. Rekabet politikası neyin yasaklanıp neyin yasaklanmayacağını belirlemektedir. Rekabet politikasındaki açıklık prensibi yasalara uygun davranışları ortaya koymaktadır. Bir şirketin içinde rekabet politikasını uygulamaya koymanın bir yolu yok. Fakat sorunuzun bu olup olmadığından emin değilim özür dilerim.

Bir Katılımcı- Meslektaşına yardımcı olmak istiyorum. Sorusu şuydu: İki girişim birleştiğinde, hangi prensipler girişimleri birleştirmektedir?

Dr. Hans Jürgen RUPPELT- Birleşimler yasaldır, izin verilir ve kartellerden farklıdır. Karteller yasaktır fakat birleşimlere izin verilir. Herhangi bir birleşme kontrolü uygulanmadan birleşmelere izin verilmektedir. Hakim durumu kötüye kullanmadıkları sürece engellenmezler. Bu da tüm koşulların araştırılmasını gerektirir. İlgili piyasa incelenerek buna karar verilir. Birleşimler dinamik yöntemlerdir. Bunlara genel bir yasa hazırlamak mümkün değildir, ancak vakalar tek tek incelenir. Piyasada birden fazla aynı alan olması önemli kriterdir.

Bir Katılımcı- Ben Sayın konuşmacıya basit bir soru soracağım. Yeni Alman Kartel Kanununa göre Federal Rekabet Dairesi birleşmelerin yasaklanmasına karar verse bile, Federal İktisat Bakanı üstün kamu yararı mülahazasıyla, düşüncesiyle Federal Kartel Dairesinin Yasaklama Kararını kaldıracaktır. Burada Bakan taktiklerini kullanırken hangi ölçüleri göz önüne alıyor? Bunu merak etmekteyim.

Bir de bugüne dek Bakan bu yetkisini kullanmış mı, Federal Kartel Dairesinin Birleşmeyi Yasaklamasına karşı?Teşekkür ederim.

Dr. Hans Jürgen RUPPELT- Almanya’da birleşimlere iki şekilde karşı çıkılmaktadır. Şirket mahkemeye çıkabilir. Kriter yasadır. Diğer yöntem kartel kurumu bakanlığa başvurabilir. Bakanlık bunu kamu davası olarak değerlendirir. Şirketin, sosyal refah veya diğer kamu standardında yarar sağlayıp sağlamadığına bakılır. Kartel Kurumunun vardığı sonuçlara uyar. Fakat mahkeme istisnai bir karar da alabilir. 1972 yılından beri altı yetkili bakanlığımız olmuştur. Sonuncusunu daha önce açıklamıştım.

Cenk GÜLERGÜN- Rekabet Kurumunda Uzman Yardımcısı olarak görev yapıyorum. Birleşme, devralmaların rekabet üzerindeki yetkilerinin öngörülmesinde, hakim durumun belirlenmesinde ve ilgili pazarın tanımlanmasında yararlanılan, Alman rekabet otoritesinin yararlandığı ekonomik testler hakkında bilgi verebilir misiniz? Örneğin komisyonun, ilgili pazarın tanımlanması hakkındaki duyurusunda belirtilen yüzde 5’lik fiyat değişiminin ürünlerin talebi üzerinde etkisini ölçen test Alman rekabet otoritesi tarafından da kullanılıyor mu? Teşekkür diyorum.

Dr. Hans Jürgen RUPPELT- Talebin değişimi ile fiyatların değiştiğine katılıyorum. Fakat pratik uygulamalar olmadığı sürece bu, etkin olmamaktadır.

Etkin ücretler üzerinde birçok etkiler vardır. Fiyatların değişmesi birleşimleri de etkilemektedir. Bir piyasada ürün fiyatı değişirse bu analitik araştırmayı değiştirmektedir. Tüketicilerin düşüncesi de piyasayı değiştirmektedir. Tüketicilere düşünceleri sorulmalıdır. Tüketicilerin seçim şansı olmalıdır. Bu nedenle testlerimiz çok da radikal değildir.

Ayşe IRMAK- İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi. Almanya’da rekabeti koruyucu kuralların ülke dışında gerçekleşen rekabeti kısıtlayıcı, engelleyici ya da bozucu faaliyetleri uygulanması söz konusu mu?

İkinci sorum da Kanunumuzun 4’üncü maddesindeki karineye ilişkin; eğer bir anlaşma kanıtlanamazsa firmalar arasında, eğer bu firmaların bulunduğu pazardaki yapı rekabetin bozulduğu ve engellendiği bir yapıya benzerse, bu firmaların uyumlu eylem içinde olduğu karine olarak kabul ediliyor. Böyle bir hükmün olup olmadığını sordum Almanya’da. Teşekkür ederim.

Dr. Hans Jürgen RUPPELT- Eğer milli bir etkisi yoksa Alman kuralları temelde uygulanabilir. Bu, iki yabancı şirket birleştiğinde milli piyasayı etkilediğinde, bu birleşimin yasaklanacağını göstermektedir. Eğer bu birleşim Londra ya da New York’ta olmuşsa engelleme şansımız yoktur. Bu durumda yapacağımız şey için örnek verebiliri. Birkaç yıl önce, Philip Morris bir firmayı almayı önermişti. Bu birleşim İngiltere’de gerçekleşiyordu Almanya buna izin vermek istemedi. Almanya’nın amacı sigara üretimini Almanya’da tutmaktı. İkinci soruya gelince, sizin tarif ettiğiniz gibi Türk yasasına benzer bir yasamız yok.

Yücel KIRAN- Avukatım. Sorum çok kısa, rekabeti ihlal eden olayların ispatında Almanya’da usul hukuku kuralları mı uygulanmaktadır, cezalandırmada ceza hukukunun genel ilkeleri aranmakta mıdır? Teşekkür ederim.

Dr. Hans Jürgen RUPPELT- Genelde Kartel Kurumu tarafından alınan kararlara mahkeme tarafından uyulmaktadır. Çünkü daha önce de söylediğim gibi, rekabet veya kartel yasaının uygulanmasında özelleştirme bile bulunmaktadır. Bu nedenle birliği sağlamak için rekabet kurallarının uygulanması gerekmektedir. Şüphesiz suç teşkil eden şeye ilişkin kanıt gerekmektedir.

Dr. Ilias SOUFLEROS

*Yunanistan Rekabet Kurumu Temsilcisi
(Atina/YUNANİSTAN)*

Öncelikle bu mükemmel konferans için Rekabet Kurumunu tebrik etmek istiyorum. Ve burada olmaktan dolayı çok mutlu olduğumu söylemek istiyorum. Yunan rekabet politikasının kısaca tanımını yaparak konuşmaya başlamak istiyorum.

Rekabet Yasası 1977 yılından beri yürürlüktedir. Mart ayında yürürlüğe girmiştir. Serbest ticareti ve piyasa ekonomisini ve tüketiciyi korumaktadır. Yunan gerçeğine göre uyarlanmıştır.

1977 yılından beri yasa üzerinde dört kez değişiklik yapılmıştır. Yapılan değişiklikler yoğunlaşma, piyasa paylaşımı, milli piyasa ile ilgili idi. Bu değişiklik de Rekabet Komisyonu ile ilgili idi.

Rekabet Komisyonu birleşim konusunu kabul etmiştir. Bir değişiklik de ekonomik bağımsızlığın getirilmesi idi. Genel birleşim kontrolü getirildi. Birleşim kriterleri de oluşturuldu. Komisyon yoğunlaşmanın rekabeti engellediğine karar vermiştir. Milli Ekonomik Kalkınma Bakanlığı, Komisyonun yasakladığı birleşimlere izin veriyordu.

Anladığımız gibi, sistem, Almanya'nın sistemine benzemektedir. Açıklık ilkesine göre bu sistem kamu tarafından tam olarak desteklenmektedir.

Rekabet Komitesinin yeniden yapılanması, Kalkınma Bakanlığı tarafından yapılmıştır, ayrı bir bölüm haline getirilmiştir. Piyasa idaresi yerine müdüriyet bölümü oluşturulmuştur. Cezalar ekonomik koşullara göre tekrar ayarlanmıştır. Karar alanında süre limiti getirilmiştir. Rekabet Komitesinin gücü artırılmıştır. Rekabet Komitesinin içeriği değiştirilmiştir. Modern, esnek ve etkin Rekabet Kurum oluşturulmuştur. Devlet piyasasında ücret kontrolü hedef olmuştur.

Bu değişiklikler, tüm piyasa sektörlerindeki rekabeti sağlamayı ve etkin kılmayı hedef almıştır. Bakanlık raporları bu değişikliklerle uyumludur. Bu 17 yıllık deneyimlerle hazırlanmıştır. Yasada yapılan son değişiklik yakın zamanlarda yapılmıştır. Bundan daha sonrada bahsedebiliriz.

Uygulama Komitesine gelince, yasadan sonra Rekabet Komitesi kendi organizasyonunu ve personelini ayarlamıştır. Yasa, Rekabet Komitesine, ekonomi Bakanlığı tarafından denetlenen Bağımsız İdari Komisyonu statüsünü vermiştir. Bütçesi, Ekonomi Bakanlığı bütçesi ile belirlenmektedir. Komite dokuz üyeden oluşmaktadır. Bunlardan üçü, Rekabet Yasası uzmanları olan Yunan Üniversite üyeleri, rekabet konuları uzmanları olan Yunan Üniversite üyeleri, Ekonomi Bakanlığı tarafından atanan rekabetin korunması ile ilgili uzman personeldir.

İlk altı personel Konsey tarafından belirlenmektedir. Komitenin ilgilendiği konular personel ve fonksiyonel bağımsızlıktır. Faaliyetler yasa kapsamındadır. Komitenin başkanı Ekonomi Bakanlığı tarafından üyelerin arasından seçilmektedir. Yasanın uygulanması tamamıyla Komiteye bağlıdır. Yasa hükümleri, anlaşma hükümleri, rekabeti engelleyici bir durum ortaya çıktığında ve hakim durumun kötüye kullanılması durumu ortaya çıktığında uygulanmaktadır. Komiteye müdüriyet yardımcı olmakta, komitenin başkanı tarafından denetlenmektedir. Müdüriyetin çalışan personeli en az 40 kişidir. Son zamanlarda alınan kişi sayısı 26'dır. Rekabeti engelleyici uygulamalar, hakim durumun kötüye kullanılması, devletin ekonomik bağımsızlığını bozucu uygulamalar ele alınmaktadır.

1'nci madde, madde 80 ve 82 ile benzerdir. Madde 2A ekonomik bağımsızlığın bozulması ile ilgilidir. Fransız ve paragraf 86 Bölüm 2 Alman Yasası ile benzerdir. Bu maddeye göre, ekonomik bağımsızlığın bozulması yasaklanmıştır. Yoğunlaşmalar nadiren ele alınmaktadır. Birleşim kontrolü uygulamaları yapılmaktadır. Madde 4C, Paragraf 3, Rekabet Komitesi tarafından yasaklanan durumlara istisnai durumlar oluşturur.

Yasada yapılan son düzenleme olan madde 703 bağlı riskler konusunu ele almaktadır. Paragraf 40, 10310 olarak regüle edilmiştir. İstisnai durumlara uygun olarak maddenin uygulanmadığı koşulda bağlı riskler yasaklanmaktadır. Bakanlığa ilişkin olarak istisnai durum yoktur.

Madde 41'de belirtilen yoğunluğa izin verilmemektedir. Bağlı riskler, Bakanlığında istisnalardır. Rekabet Komisyonu, madde 110 kapsamındaki rekabeti engelleyici konularla ilgilenmektedir. Madde 113 kapsamında rekabet konuları ile ilgilenmektedir. Rekabeti sınırlayıcı uygulamalar ve yoğunlaşma konusunda karar merci olduğu için, madde 40, 64, 97'de değişiklikler yapılırken bir problemle karşılaşılmamıştır.

En önemli olan ön modifikasyonlar, madde 4D'de yer almaktadır. Bu maddeye göre tüm yoğunlaşmalar bildirilmelidir. Milli piyasadaki devralmalar eşit olmalıdır.

Yasanın 6'ncı maddesine göre, istisnalar, ithalat kartelleri uluslararası seviyede izin verilmemektedir. İthalata ilişkin uygulamalar yasa kapsamı dışındadır. Buna Milli Ekonomi ve Ticaret Bakanlığınca karar verilmektedir. Kamu yararı ve kamu sorumlulukları, ürün işlem transferleri, tarım ürünleri veya balıkçılık konusu yasanın 5'inci maddesinde yer almaktadır.

Yasanın 5'inci maddesi şimdiye kadar sadece iki kez kullanılmıştır. Birincisi askeri teçhizatın üretiminin devralınması, diğeri, hava endüstrisinin devralınması idi. Bu Bakanlık kararları yasanın uygulama alanındadır. Bu istisnalar, madde 296 kapsamındadır.

Kartel yasaklamalarına ilişkin istisnalar, madde 8A paragraf 3'ye göre Kalkınma Bakanlığı, Rekabet Komisyonunun düşüncelerini aldıktan sonra, bakanlık kararını alabilir. Yasanın paragraf 1, madde 1'ine uygun olmayan durumlar için karar alabilmektedir. İstisnalar da olabilmektedir.

Madde 8A, paragraf 2 kapsamında Bakanlık tarafından istisnalar ele alınmaktadır. Prosedürün kuralları anlaşmaların bildirilmesini gerektirmektedir. Aynı zamanda bu kurallar negatif açıklığı da kapsamaktadır. Aynı zamanda, yoğunlaşmanın bildirilmesine ilişkin prosedür de vardır. Bu benim metnimde belirtiliyor, fakat bu konunun derinliğine girmeyeceğim. Yasal prosedür ele alındığında, Bakanlık kararı kadar Rekabet Komisyonunun da kararları değiştirilebilir veya daha yüksek mahkemeye devredilebilir. Mahkemelerimizin hepsi, hakim durumu kötüye kullanma veya ekonomik bağımsızlık unsurlarını göz önüne almaktadır.

Şimdi, son beş yılda Komitenin gösterdiği faaliyetlere ilişkin istatistiki bilgiler vermek istiyorum. Rekabet Komisyonu, İdari Komisyondan bağımsız olduğundan beri, 236 karar yayınlamıştır. Komisyon kararlarının çoğu üzerinde anlaşmaya varılmış, sadece ikisine izin verilmemiştir. Bunlardan birine, yasaklandıktan sonra, Bakanlık kararı ile izin verilmiştir.

Diğeri şirket doktrini idi. Aynı zamanda, Komisyon 11 bağlı risk olayı ile ilgilenmiştir. Bunlardan 6'sı işbirliği, 5 tanesi yoğunluk ile ilgili idi. Ayrıca, ekonomik bağımsızlığa zarar vermekle ilgili ve çoğunun da dağıtım anlaşmaları olduğu 11 vaka ile ilgilenmiştir. Bu konuyla ilgili sadece iki karar açıklamıştır.

Madde 2A'nın sosyal karakter olmasını engellemek için devletin ekonomik yapısını çok dikkatli bir şekilde incelemiştir. Komisyon iki negatif açıklık belirlemiştir; seçilmiş dağıtım anlaşmaları ve istisna anlaşmaları. Cezalar söz konusu olduğunda, yoğunluğu sağlamaktan dolayı toplanan ceza sekiz milyon drahmadır. Düşünceler ele alındığında, komisyonun doğru düşünceleri olduğunu söyleyebilirim. Ekonomik Kalkınma Bakanlığının isteği üzerine Rekabet Komisyonu kararlarını bildirmektedir. Özellikle yaz aylarında genellikle arkeolojik alanlarda, hava alanlarında, stadyum ve barlarda satılan ürünlere çok yüksek fiyatlar talep edilmesinden dolayı tüketicilerden şikayetler gelmektedir, çünkü bu alanlar yazın turistlerin ilgi gösterdikleri alanlardır.

Bu, önerilen fiyatların ürün üzerinde yazılı olması gerektiğini göstermektedir. Bu ürünlere ilişkin olarak önerilen maksimum ücretlerin belirlenmesi, tüketicinin korunması açısından önem taşımaktadır. Fakat bu Bakanlık kararı Avrupa Birliği tarafından reddedilmiştir. Avrupa Birliği, alkol içermeyen içeceklerin üzerine perakende fiyatın yazılmasını önermiştir. Bunun yerine alternatif olarak üretici tarafından bir liste yapılması da önerilmiştir. Seçim üreticinin olacaktır. Şimdi, yasada yapılan son değişiklikten bahsetmek istiyorum. Bunlar 27, 41 ve 99'dur. Birleşme kontrolü ve önceki milli devralmalar ele alındığında, uluslararası devralmaların yerini milli devralmalar almıştır. Ayrıca devralma modifiye edilmiştir.

Paragraf 2 madde 8D'de yapılan değişiklik, ürünlerin ücretine ilişkindir. Aynı paragrafın 6'ncı maddesi Rekabet Komisyonunun, Müdüriyetin ve ticari Komisyonun işbirliğini önermektedir. Bilgi toplanması konusunda paragraf 1, madde 25, talep edilen bilgi toplama olayının daha kısa sürede yapılması şeklinde değiştirilmiştir.

Sonuç olarak, 703 ve 727 gibi yasada yapılan son değişiklikler Yunanistan'da rekabet korunmasına yönelik çok olumlu etkileri olmuştur. Kartellerin oluşumuna ilişkin kontrol sağlamıştır.

Komisyon için gelecekteki değişikliklere ilişkin bir model oluşturmuştur. Telekomünikasyon, enerji, ulaşım, posta hizmeti gibi ekonomi alanındaki birçok sektör için liberal bir açılma olmuştur. Teşekkür ederim.

SORULAR VE CEVAPLAR

Engin BAŞARAN- Tüketiciler Derneği Genel Başkanı. Efendim, Yunanistan'da Rekabet Antitröst Yasasının 1977'de çıkarıldığını öğrendik. Uzun değişikliklerden sonra sık sık değişikliklerden sonra, günümüze kadar gelinmiş. Bu da paralel olarak Rekabet Yasasının, dolaylı olarak tüketicileri de koruduğunu düşünerek, Tüketicinin Korunması Yasası Yunanistan'da ne zaman çıkarıldı?

Rekabet Kurulundaki üyeleri sayarken son 6 üye için çeşitli örgütlerden dediniz, ben merak ediyorum, acaba Yunanistan'da Rekabet Kurulunda bu örgütlerin içerisinde tüketici örgütlerinden bir temsilci var mı?

Diğer bir sorum, cezaları verdiğiniz zaman hemen akabinde kamuoyuna açıklama yapıyor musunuz, tüketicileri bundan haberdar ediyor musunuz?

Yine bir sorum; davalar veya şikayetler en fazla ne kadar sürede sonuçlanmaktadır? Yine son bir sorum sayın UNCTAD temsilcisi, Rekabet Kurumlarının bir görevi de özel sektörü, onun yanında toplumu da bilgilendirmektir, dediler. Siz Rekabet Kurulu üyesisiniz, Yunanistan'da Rekabet Kurulu böyle özel sektörün yanında, geniş halk kitlelerini, özel sektörü de bilgilendirme gibi bir görev yapmakta mıdır ve bu arada tüketici örgütleriyle ilişkileriniz nasıl? Onlardan bol bol eleştiri alıyor musunuz? Teşekkür ederim.

Dr. Illias SOUFLEROS- Sorunuz için teşekkür ederim. İlk soru, Rekabet Komitesinde tüketici temsilcisi olup olmadığı idi. Evet var. Komitenin bir üyesi, Milli Tüketici Konseyi üyesidir. İkinci soruyu tekrar eder misiniz lütfen?

Engin BAŞARAN- Tüketicinin Korunması Yasası ne zaman çıkarıldı? Rekabet Yasası 1977'de dediniz.

Dr. Illias SOUFLEROS-Tüketicinin korunmasına ilişkin ilk yasa 1991 yılında çıkmıştır. Daha sonra 1995 yılında değiştirilmiştir.

Rekabet Yasasının hedeflerinden birinin tüketiciyi korumak olduğu konusunda sizinle aynı fikirdeyim. Fakat, yetkili olarak işe karışmadığımızda tüketicilerden zaman zaman şikayetler alındığına şahit olmaktayız. Örneğin bir birey bankaya gider ve borç alır, bir girişimle işlem yapmak durumundadır. Daha sonra Rekabet Kurumuna gelip niçin bana bu tip koşullar uyguluyorlar diye şikayet eder. Rekabet Kurumu olarak biz sınırlandırıyoruz. Çünkü yasa sadece

taahhütler içindir. Taahhütlere ilişkin anlaşmaları ve bağımsızlığı bozacak uygulamaları, taahhütleri bozacak diğer taahhütleri yasaklar, ama bireyler için bir şey yapılamamaktadır. Şimdiye kadar tüketicilere doğrudan yardımcı olamadık. Bu, tüketici koruma yasası kapsamındadır.

Üçüncü sorunuz zaman sınırlaması ve Rekabet Kurulunun kararlarının yayınlanıp yayınlanmadığı idi.

Evet Rekabet Kurumunun kararları hükümet gazetesinde yani resmi gazetede yayınlanmaktadır. Düşünceler alınan kararlarla işbirliği içindedir. Ve bir olaydan diğer olaya değişirler. Bu Komisyonun içeriğine bağlıdır. Bunlar da resmi gazetede ve resmi basında yayınlanmaktadır. Ve bunlar avukatlar, akademisyenler vesaire. tarafından değerlendirilmektedir. Bu nedenle burada açıklık vardır. Tüketicilerin düşünceleri de basında ve günlük basında da yayınlanmaktadır. Şu ana kadar bunlar bildirildiler. Komisyondaki yasaya göre, Rekabet Kurulu farklı konulardaki kendi düşüncelerini de yayımlayabilir. Parlamento ve Bakanlık için hazırlanan bazı bilgiler veren yıllık rapor da yayınlanmaktadır.

Dr. Illias SOUFLEROS- Örneğin ceza bir milyon Euro ise bir üst mahkemeye gönderilebilir. Fakat mahkeme ön ödemeyi tecil etmezse veya ödenmek zorunda ise, bir üst mahkemeye gittikten sonra tekrar ele alınır. Fakat bu mahkeme aksine karar vermediği sürece uygulanır. Mahkemenin ne kadar süreceği değişebilir. Bir üst mahkemeye çıkarıldıktan sonra iki ay içinde dava çözülmelidir. Karar birkaç ay sonra yayınlanır.

Bir Katılımcı- Özbekistan'ın Antimonopol Komite Başkanı. Benim iki sorum var; ilk sorum, Yunanistan'da Tekel müesseselerinin denetlenmesi yapılıyor mu? Eğer yapılmıyorsa, o zaman onların faaliyetlerinin kontrolü nasıl gerçekleştiriliyor?

İkinci sorum ise, Tekel yüksek fiyatlarının tespitinde, Tekel Müesseselerinin suiistimalini belirleme mekanizmasında nasıl bir düzen mevcuttur?

Dr. Illias SOUFLEROS- Bu konuyu konuşmamda yer almasına karşın konuşmamdan çıkarmıştım. Çünkü bu alanda birçok tedbirler vardı. Fakat tedbirler cezalar şeklindedir.

Bir Katılımcı (Devamı) - Ben öğrenmek isterdim, Yunanistan'da Tekel müesseselerinin herhangi bir kaydı veya sicil listesi var mı, miktar deyimiyle ki,

bu planda onların kontrolünün yapılabilmesi için ve eğer böyle bir sicil listesi veya kayıt yoksa, o zaman onların denetlenmesi ve kontrolü işi nasıl yürütülüyor? Bu benim birinci sorum.

Dr. Illias SOUFLEROS- Evet, Rekabet Komitesi, Rekabet Komitesindeki Müdürlüğün iki kaydı vardır; biri anlaşmalar için diğeri, Tekel müesseseleri içindir. Anlaşmalar, anlaşmalar bölümüne kaydedilir. Tekel müesseseleri de böyledir. İki tipte tekel müessesesi vardır. Kuruma piyasanın durumu hakkında bilgi vermek için yapılan kontrole tabi tutulmayan sadece bilgi verici olan tekel müesseseleri, bir de birleşimi önleyici kontrole tabi tutulan tekel müesseseleri vardır. Rekabet Komitesinin kararları göz önünde tutulmaktadır. İki tipte tekel müessesesi kaydı vardır. Ayrıca tüm bildirilen anlaşmalar bölümüne kaydedilmektedir. Bunlar yasa maddelerinde belirlidir. Madde 21, 22 idi sanırım. Neyse önemli değil, yani anlaşmalar ve Tekel müesseseleri kayıtlıdır.

Bir Katılımcı- Ülkenizde medya alanındaki birleşme ve devralmalarla ilgili olarak yaptırım uygulanmış herhangi bir karar var mı?

Dr. Illias SOUFLEROS- Medya sektörü oldukça ilginç bir sektördür. Bu alanda özel bir yasa vardır. Bu sadece piyasa gücü değildir, aynı zamanda özel yasalarla belirlenmiş sınırlamalar vardır. Medyadaki şirket hisseleri anonim olmamalı, kayıtlı hisseler olmalıdır. Bu nedenle tüm hisse sahiplerinin adları bilinmelidir.

Diğer yandan, kamu tedariki sağlayan şirketler medya sektörü ile ilgili konularda yer almamalıdır. Çünkü kamunun düşüncelerini değiştirebilirler. Hiç bir devralma yüzde 26'dan fazla olmaması konusunda bir yasa vardır. Bu yasanın uygulanması için Radyo ve Televizyon Konseyi Rekabet Komitesi ile işbirliği yapmalıdır.

Yaşar TEKDEMİR- Rekabet Kurumu Uzman Yardımcısıyım. Yunan Rekabet Kanununun ismine baktığımızda, Oligopolistik Pazar denmekte. Peki, Yunan Rekabet Kanunu Oligopolistik pazarlardaki pazar yapısından kaynaklanan paralelliklerle mücadelede yeterli mi?

Dr. Illias SOUFLEROS- Oligopolistik Pazar yasaklanmamıştır. Oluşuyorsa oluşur. Bizim kontrol ettiğimiz ve yasakladığımız şey, bu tip oligopolistik ve tekelleşme durumundan kaynaklanan davranışlardır. Şimdiye kadar, uygulama ve paralel davranışı birbirinden ayırmak için yasaklanan anlaşmalar ve uygulamalar konusunda yasa maddelerimiz olmuştur, fakat birinin oligopolistik pazara neden olduğunu kanıtlamak zordur. Hakim durumu kötüye

kullanma konusunda da yasa maddelerimiz vardır. Madde 2A ekonomik bağımsızlığı bozmaya ilişkin uygulamaları yasaklamaktadır.

Şimdiye kadar, piyasadaki taahhütler ele alındığında, piyasa yapısının kendisi ele alınıyorsa, birleşim kontrolü uygulanmaktadır. Bunun amacı piyasa yapısının bozulmasını önlemektir, bireyler söz konusu değildir. umarım sorunuzun cevabını vermişimdir.

Ragıp QULIYEV

Azerbaycan Rekabet Kurumu Başkanı
(Bakü/AZERBAYCAN)

Sayın Başkan, Türkiye Cumhuriyeti Rekabet Kurumunun değerli üyeleri, değerli sempozyum katılımcıları; sizin aranızda bulunmaktan mutluluk duyuyorum ve hükümetim adına sempozyuma başarılar dilemekten şeref duyuyorum.

Anadolulu kardeşlerimizin sıcak misafir ağırlama geleneği bu kez bütün sınırları aştı, bundan dolayı da gurur duyuyorum, hem de bunu kendime bir borç gibi değerlendiriyorum.

Öğleden önce konuşmak daha zor, öğleden sonra konuşmaları dinlemek zor. Sizin değerli zamanınızı çok almayacağım.

Program üzere çok sevdiğim Philippe Beye de, bana da eşit zaman ayrılmıştır. Ben bu eşit zamanı Philippe Bey kadar kullanırsam, bir haksız rekabet yapmış olurum. Çünkü Philippe Bey UNCTAD gibi bir kuruluşta dünyada rekabeti yönetiyor, ben de küçük bir Azerbaycan'da küçük bir kuruluşta rekabetten sorumluyum.

Benim konuşmamda üç konuyu gündeme getireceğim. Sadece sonuçlarımız hakkında, yani sınırlı sonuçlarımız var. İlk önce kanunlaşma alanındaki sonuçlarımız hakkında. Böyle ki, Azerbaycan'da Antitekel Kanunu 1993 yılının Ocak ayında kabul olunmuş, Mart ayında yürürlüğe girmiş, bundan sonra Haksız Rekabet Kanunu kabul olunmuş, bu Kanun üzere Meclis tartışmaları 1993'te başlamış ve 1996'da bitmiş. Yani üç yıl buna zaman kaybetmişiz.

Sonra Reklam Kanunu kabul olunmuş ve Tabii İnhisarların, doğal inhisarların, tabii Tekellerin Düzenlenmesi Kanunu. Bu dört Kanun bazında Azerbaycan'da Rekabetin Korunma mekanizması oluşturulmakta ve gerçekleştirilmektedir.

Bizim Kuruluşumuz 1992 yılında kurulmuştur. Kuruluşumuz direkt olarak Cumhurbaşkanına bağlı, Bakanlık Statüsünde, ama Başbakanlığa dahil değil. Kuruluşumuz icrası mecburi olan kararlar verme yetkisine sahip, bizim kararlarımız hem ticari şirketlere, hem de ekonomi üzere devlet denetleme kurumlarına kabul olunabilir, hatta Başbakanlığa da icrası mecburi olan karar

vermek yetkisine sahibiz. Ama şimdiye kadar Başbakanlığa böyle bir karar vermemişiz.

Rekabet Kanununun, yani Antitekel Kanununun taleplerinin bozulmasından dolayı son 2 yılda 100 sayıda araştırma yapılmıştır ve bu araştırmalardan dolayı 20 para cezası kesilmiştir. Bundan başka birleşmeler ve devralmalar üzere 60 başvuruya bakılmıştır, bunların da çok büyük bir kısmına müsaade verilmiştir.

Şimdi sorunlar bölümüne geçiyorum. Tabii ki, sorunlarımız daha çoktur ve bu sorunların hepsini benim burada açıklamam imkansız. Bazılarını ben burada iletmek için müsaade isterim, o sorunları dikkatinize ileteceğim ki, onlar dün ve bugün çok faydalı tartışma konusu olmuştur.

İlk önce rekabetin gelişmesi ve rekabetin korunması. Tabii ki o şey korunur ki, o var, mevcuttur, mevcut olan bir şey korunabilir ve korunan şey gelişebilir. Ama, bunu rekabet politikası açısından rekabetin korunması ve rekabetin geliştirilmesini bizim ayırmamız gerek. Çünkü, rekabet kanunları hepsi daha çok rekabetin korunmasına yönelik ve bu kanunların rekabetin geliştirilmesinin hepsini ve tüm şartlarını kapsamıyor.

Bu açıdan da, bence rekabetin geliştirilmesi politikası uygulanmalı ve oluşturulmalı. Zannediyorum ki, Azerbaycan'ın buna ihtiyacı Amerika'dan daha fazladır; çünkü Amerika'nın piyasası rekabeti daha fazla koruyor, Azerbaycan'ın piyasası bunu korumakta daha zayıf.

İkinci dokunacağım nokta; iyi kanun olabilir mi? Yani iyi kanun deyince ne düşünülebilir? Biz özellikle Haksız Rekabet Kanununu hazırladığımız zaman birçok kanunları, Türkiye'nin kanunlarını ve Almanya'nın haksız rekabet kanununu araştırdık ve o zaman böyle bir düşünceye vardık ki; Almanya'nın kanunu Azerbaycan için uygun değil. Bunu Azerbaycan'da uygulamak imkansız. İmkansız olmasının nedeni; eğer bu Kanun Azerbaycan'da uygulanırsa, Azerbaycan'ın bütün piyasası durmalı. Daha bu açıdan, yani bütün bir dünya için ideal bir kanun imkansız, yani her bir ülke için Milli İktisadi sistem çerçevesinde iyi bir kanun hazırlanıp, uygulanarak gerçekleştirilebilir ve iyi kanun dedikte, ben şunu anlıyorum: Yani o kanunun kapsamı iyi belirlenmeli ve o kanun herkes için anlaşılabilir ve gerçekleştirilebilir olmalı.

Üçüncü sorun, özelleştirme ile rekabetin korunması arasında ilişkidir.

Şimdi, biz 1993 yılından bu yana Özelleştirme Kurulu ile iyi işbirliği içerisindeyiz. Ama sonuçlarımız çok sınırlı. Bunun da nedenlerinden biri odur ki, özelleştirme direkt olarak rekabetin geliştirilmesiyle sonuçlanmıyor. Yani onlar arasında sebep ve bir sonuç ilişkisi yoktur. Bir kısım kuruluşlarda, alanlarda, özellikle pamuk imalatı ve toptan satışı alanında özelleştirme maalesef rekabetin geliştirilmesiyle sonuçlanmadı. Bir kısım toptan satış kurumlarının özelleştirilmesi, özellikle şeker, çay, bu rekabetin geliştirilmesiyle sonuçlanmadı. Yani bu tür alanları ben fazlasıyla gösterebilirim. Bu nedenle de, rekabetin korunması ve geliştirilmesinin bilavasita özelleştirmeyle bağlanması ve bunun sıkı bir ilişki gibi değerlendirilmesini ben yanlış sayıyorum.

Sonraki ileteceğim konu, deregülasyon ve rekabetin geliştirilmesi konusudur. Bu da bizim için çok önemlidir. Sadece, bir örnek göstermek istiyorum; bizde Ulaştırma Bakanlığı, tabii çok çeşitli regülasyon, düzenleme, fonksiyonlarını yerine yetirmekte ve aynı zamanda da çeşitli telekomünikasyon hizmetleri yapan şirketlerde hisse sahibidir. Yani, bir devlet kurumu, ticari fonksiyonları da yerine yetirmektedir.

Bundan başka bizde bir “Azer-Enerji Şirketi var. Bu, tekel durumunda; elektrik üretiminde, dağıtımında ve satışında tekel durumda olan bir kuruluş ve aynı zamanda da çeşitle ayarlama, düzenleme fonksiyonlarını yerine yetiren bir kuruluş durumundadır. Yani böyle durumlarda bu regülasyon düzenlemeleri, yani sınırlamaları rekabetin gelişmesi için çok önemli bir faktördür.

Dün burada küçük işletmeler söz konusu oldu. Azerbaycan’da çeşitli uluslararası şirketler faaliyette, yani bu hem Petrol sektöründe, hem de petrol dışı sektörlerde faaliyette, özellikle “Pepsi Cola”, “Coca Cola” ve bunun gibi Uluslararası ve “Kalsating” Şirketleri, “KPMC”, “Arthur Anderson” ve öteki şirketler Azerbaycan pazarında hizmet vermektedir. Maalesef bu şirketlerin, yani uluslararası şirketlerin Azerbaycan’daki hizmetleri iç piyasada rekabetin geliştirilmesini çok sınırlı bir şekilde sokuyor. Yani rekabeti çok sınırlı olarak geliştiriyor. Bunun da nedeni budur ki, bu şirketlerin hepsi iç pazarı tutma stratejisini uyguluyor. Yani ithal yönlü malların yerini doldurma stratejisini uyguluyor. Bu sebepten onlarla Azerbaycan’daki küçük şirketler arasında ilişkiler, yani işbirliği ve entegrasyon çok zayıf gelişmektedir.

Biz bir yıl önce Birleşik Milletlerin Avrupa Ekonomi Komisyonu ile Trans Milli Uluslararası Şirketlerle küçük işletmeler arasında işbirliği ve bunun geçiş ekonomilerinde uygulanması imkanları, bu konuda bir seminer yaptık. Bunun çeşitli taraflarını tartıştık. Maalesef pratik sonuçlarımız ise çok sınırlı.

Sorunlarla ilgili son konum rekabetin korunması ve geçici koruma tedbirlerinin ele alınmasıdır. Bu çok önemli bir konu. Maalesef biz bunu verimli bir şekilde oluşturmak ortamında yetişmemişiz, ama Rusya'daki bildiğimiz krizden dolayı, Azerbaycan'ın birçok üretim sektörleri ve özellikle un üretiminde iflas durumu oldu; çünkü Rusya'daki kriz dolayısıyla çok ucuz fiyattaki un Azerbaycan pazarına dahil oldu ve Azerbaycan'da yeni kurulmuş un şirketleri, Türkiye'den getirilmiş Un Değirmenleri ki, bu sektörde çok büyük bir rekabet oluşmuştu, büyük bir kısmı iflas etti. Bunun da nedeni; sosyal sorunlar, yani ucuz un alım gücü aşağı olan bir memlekette alışılanın dışında olmayan bir şeydir. Yani böyle bir sorun. Koruma sorunları da bizim için bir sorun, bir zorluk.

Yakın hedeflerimizle ilgili değerlendirmeyi dikkatinize sunacağım. Direkt olarak, yani pratik çalışmalarımız açısından pazara yeni giren teşebbüslerin engellenmesinin karşısının alınması. Bu gelişmemiş bir pazarda bizim için çok önemli bir hedef. Arzın boyutlarını kontrol etmek ve arz talep dengesini bozarak, piyasayı dışı koşullara bağlı tutmak amacıyla üretimin kısıtlanması. Bu bizim için büyük işletmelerde bir problemdir. Yani bunu sadece rekabetin bozulması gibi bakmak mümkün değil, bunun başka tarafları da var; Ama rekabetle ilgili tarafları da var.

Gerçekten fiyat kontrolünü oluşturmak, mal ve hizmet pazarlarını, hem mal ve hizmet grupları, hem de bölgeler üzere bölüştürülmesi amacıyla yapılan anlaşmalar. Yani bu artık yaygınlaşmıştır ve bunu da söylemek istiyorum ki, Azerbaycan'da Azerbaycan kanunlarında "coğrafi pazar" tespit olunmamıştır. Bizim düşüncemiz böyleydi ki, Azerbaycan küçük bir memleket ve burada coğrafi pazarın bir kanun tespitine ihtiyaç yok. Ancak, artık bugün böyle bir ihtiyaç doğmakta.

Bizim son araştırmalarımızdan birisi de bir Türk şirketinin yine un üretecek, günlük kapasitesinin 300 ton olan yine un üretecek bir şirket Gence şehrinde kurulmuş, ama öğütülmüş malın "Gence"den bir 70 km uzak olan başka bir bölgede satılmasına yerli otoriteler tarafından yasaklanmıştır. Bizim son araştırmalarımızdan bir tanesi de bu olmuştur.

Son söyleyeceğim, bu pratik işler açısından ticari anlaşmalarda anlaşmanın şartı gibi, anlaşmanın tarafına faydalı olmayan ve anlaşmanın niteliği ile alakası olmayan mal ve hizmetlerin sunulması. Bu da bizim yakın hedeflerimizden birisidir.

Sonraki bizim için hedef, bizim için sorun olan şeyler bir rekabet kültürünün oluşturulmasıdır. Yani Rekabet Kurumumuz da var, kanunlarımız da var; ama maalesef toplumda bir rekabet kültürü, rekabet davranışı, yani rekabetin piyasa için doğal ve evrensel bir anlayış olmasının kabul edilebilmesi, bu kolay bir iş değil. Bundan sonra da uzmanların yetiştirilmesi, yani az sayıda da olsa bir rekabet kavramını değerlendirebilecek, yani uluslararası uzmanlarla sınırlı çerçevelerde konuşabilecek bir uzman birikimimiz var. Ama bunun geliştirilmesine ihtiyaç duyuyoruz ve Türkiye’de Rekabet Kurumunun gerçekleştirilmesi ve bugünkü bizim toplantımız ve bunun sonucu olarak, İstanbul’da ve Türkiye’nin diğer yerlerinde “Rekabet Seminerlerinin” uygulanmasını çok faydalı olarak görüyorum. Bizim uzmanlarımız hem Moskova’da, hem Viyana’da bu konular üzere bilgi almakta, lakin bu yeterli değildir.

Ve en son olarak bir şey söylemek istiyorum. Rekabet Kurumunun güçlü olması, dün ve bugün bu gündeme getirildi. Tabii ki, her bir memlekete güçlü Rekabet Kurumu gerekir ve bunun şartları nedir?

Birinci şartı tabii yetki, ikinci şartı uzman, üçüncü şartı uluslararası ilişkidir. Yani, Amerika’nın veyahut Almanya’nın Rekabet Kurumu için uluslararası ilişki, o kurumun güçlü olması için şart sayılmayabilir. Ama, Azerbaycan gibi bir memlekette o kurumun güçlü olmasının şartlarından biri, kaçınılmaz şartlarından birisi o kurumun uluslararası işbirliğine girmesi, hem regional, hem iki taraflı, hem de çok taraflı bir programların kapsamına girebilmesidir.

Ve bir de şunu söylemek isterdim ki: Tabii rekabetin korunması yetkili kurumun işidir. Ama, rekabet politikasının uygulanmasının ve değerlendirilmesinin yalnızca bir kurumun yetkisi gibi, onun sorunu gibi değerlendirilmesi yanlış bir şeydir. Yani bu yolla biz faydalı bir sonuca varamayız. Yalnız, o taktirde faydalı bir sonuca varabiliriz ki, rekabetin geliştirilmesi ve korunması devletin bütünlüğünde devletin siyaseti gibi değerlendirilsin. Bununla kısa konuşmamı bitirmek istiyorum. Bir daha hepinize mutluluklar ve başarılar dilerim.

SORULAR VE CEVAPLAR

Cenk GÜLERGÜN- Rekabet Uzman Yardımcısıyım. Azerbaycan’da özelleştirmelerin, rekabetin gelişmesiyle sonuçlanmadığını söylediniz. Rekabet açısından olumlu sonuçların doğmamasının nedenleri nelerdir? Neler yapılmadı, yada neler eksik yapıldı da olumlu sonuçlar elde edilemedi? Teşekkürler.

Ragıp QULIYEV- Yani, ben bunu zorunlu bir ortam gibi değerlendirmedim. Ben söyledim ki, özelleştirmeye rekabetin geliştirilmesi arasında bir sebep, sonuç alakası yoktur. Yani, daha doğrusu tüm alanlarda böyle bir ilişki yoktur. Tabii ki, perakende ticarete, ekmek üretiminde önceden bizde ekmek devlet fırınlarında üretilirdi. Şimdi özelleştirildi ve ekmek özel fırınlarda üretiliyor. Burada özelleştirme tabii ki, rekabetin geliştirilmesiyle sonuçlandı.

Ama petrol piyasasında, perakende petrol piyasasında özelleştirme, petrol istasyonları özelleştirildi. Ama bugün “Azpetrol” denen bir özel şirket formalanmış. Bu şirket birkaç ay önce bizim Kurumumuza müracaat etmiş, başvurmuş. Onun pazar payının belirlenmesi amacıyla, yani bu da oldukça ender bir olaydır. Şirket pazarda kendi payının belirlenmesi için müracaat etmiş ve biz pazar araştırmacıları bu şirketin Azerbaycan’ın iç pazarında perakende petrol pazarında yüzde 47 payını belirlemiş ve bizim kanuna uygun olarak iç pazarda yüzde 35’in üstünde olunca bu “Hakim Mevki” gibi değerlendiriliyor.

Bir Katılımcı- Efendim, Azeri petrollerinin “Operasyon Konsorsiyumu”, EUROSİ birçok çokuluslu enerji şirketinden oluşuyor. Bu şirketlerin ülkenizdeki faaliyeti rekabet mevzuatına nasıl dahil ediliyor, nasıl bir düzenleme söz konusu, yoksa dışarıda mı bırakılıyor?

Ragıp QULIYEV- Şöyle ki; operasyon şirketinin faaliyeti bizim kanunun kapsamına alınmamıştır. Bunun dışında Azerbaycan devlet petrol şirketi var, onun da faaliyeti gerçekten Rekabet Kanununun kapsamına alınmamış. Yani, orada bizim çok sınırlı bir yetkimiz var; bu faaliyet alanı için.

Bizim önerimiz ilk önce ondan ibarettir ki, bu şirketin yeniden yapılanmasının mutlak olduğu icabındayız. Yani bu şirket içinde hem petrol çıkarma, hem petrol rafineleri, hem de petrolün taşınması, yani borularla taşınması, aynı şirketin içinde. Yani burada hem tabii inhisar, yani “Necrar” Monopol nitelikli hizmetler var, hem de ki direkt olarak rekabetle alakalı hizmetler var. Bunun için de böyle bir şirketin yeniden yapılanması kaçınılmaz bir gerçeklik. Yani onun yeniden yapılanmasından sonra orada hem özelleştirme, hem de direkt olarak Rekabet Kanununun taleplerini, koşullarını bu alana

uygulamak mümkün olabilir. Aksi takdirde bizim yapacağımız işlere sarf edilen zaman ve masraf çok dengesiz olabilir.

İsmet CONKAR- İstanbul Büyükşehir Belediyesi Ticari İşler Daire Başkanı. Ben Sayın Azerbaycan temsilcisi ve Rekabet Kurumu Başkanı'na, bilhassa dikkatimi çekti; bu rekabet konusunda tabii ki, eski rejimden yeni rejime geçtikten sonra suretlice bir rekabet hukukunu oluşturdukları gözüküyor. Bu tebrike şayan bir husus, ama bu arada kendileri dediler ki; "bu devrede 3 yıl kaybettik" 1991'den 1994'e kadar zannediyorum. Bunun sebebi ne oldu? Meclisteki müzakereler veya diğer safhalar itibariyle neden bu gecikme hasil oldu? Bunun sebeplerini biraz açabilirler mi?

Ragıp QULIYEV- Şöyle ki: Ben söyledim, bizim Antitekel Kanunu, bu bizim ilk kanunumuzdu; Mecliste 1993 yılının Ocak ayında kabul olundu, yürürlüğe de 1993'ün Mart ayında girdi. Yalnız, Haksız Rekabet Kanunu 1993 yılının Nisan ayında Mecliste tartışılmaya başlandı ve 1996 yılında kabul olundu. Bunun nedeni genelde formalite nedenleridir. Çünkü bizim kanunların çok büyük bir kısmı Rusya modeli üzerine kurulmuştur ve bizim Antitekel Kanunu da Rusya modelinden farklı ve Rekabet Kanunu daha fazla farklı. Yani, MDB; Bağımsız Devletler Birliği, mekanında Azerbaycan ilk olarak Haksız Rekabet Kanununu kabul etmiş bir ülkedir. Şimdi bu kanun Ukrayna'da da kabul olunmuş ve "Belorusya"da da, Beyaz Rusya, bu Kanun Tasarısı tartışılmakta, yani bunun daha çok formalite tarafları oldu ve bir tarafı da, sizce malum olan 1993 yılı olayları, yani bu olayların sonrasında böyle kanunların kabulünde çok zaman yitirildi. Yani o olayların sonucu olarak, oluşması nedeniyle.

Bir Katılımcı- Sayın Quliyev'e çok uluslu şirketlerin ülkelerindeki faaliyetleriyle ilgili söyledikleri konusunda bir soru soracaktım; çok uluslu şirketler de ülkenizde faaliyet gösteren diğer şirketlerin tabii olduğu yasalara tabii değil mi? Eğer bu konuda bir memnuniyetsizlik varsa veya bu konudaki faaliyetlerinin rekabeti kısıtladığı düşünülüyorsa, bu konuda herhangi bir uygulama başlatıldı mı? Teşekkürler.

Ragıp QULIYEV- Özür dilerim; ben öyle söylemedim. Çok uluslu şirketlerin, yani petrol dışındaki sektörlerde rekabeti geliştirme faktörüdür, tabii ki. Ama bu sınırlı bir faktördür. Sınırlı faktörün de, o şirketlerin hepsi Azerbaycan kanunlarına tabiidir. Ama Kanuna tabii olmak dışında böyle bir durum söz konusudur ki, o şirketlerin stratejisi nedir?

Örnek olarak Pepsi-Cola'yı gösterelim. Pepsi-Cola Azerbaycan'da da faaliyette, Türkmenistan'da da, Özbekistan'da da ve Rusya'da da faaliyette ve Pepsi-Cola'nın uyguladığı strateji iç pazara mal üretmek, yani Azerbaycan'da üretilen malı ihracata çıkarmıyor. Yani, onun rekabeti sınırlı geliştirmek yetkisi bununla değerlendirilir ve öte yandan o şirketin yerli şirketlerle işbirliği konusu, özellikle küçük şirketlerle işbirliği konusu, yani şirketin ürettiği ve sunduğu hizmetlerde yerli hizmetlerin payı, bu bizim için önemli bir sorun ki, bu pay oldukça düşük.

REKABET POLİTİKASI VE TÜRKİYE DENEYİMİ

İsmail Hakkı KARAKELLE

*Rekabet Kurumu Başkan Yardımcısı
(Ankara/TÜRKİYE)*

İktisadi anlamda rekabet, satıcılar arasında fiyat ve fiyat dışı koşullar temelinde alıcılardan, daha doğru deyişle ilgili pazardan daha fazla pay alma mücadelesi, yarışı olarak tanımlanabilir. “Ne”, “ne kadar” ve “nasıl” üretilecek sorularının, dolayısıyla kaynak dağılımının nasıl olacağı sorusunun cevabının esas itibarıyla fiyat- piyasa- mekanizmasına bırakılması gerektiği şeklindeki temel tercih beraberinde sistemin merkezine serbest rekabet ortamının konulması gerektiği kabulünü de getirir.

Rekabetten beklenen;

- Kaynak dağılımında etkinlik,
- En düşük maliyetle en yüksek üretim,
- Teknolojik yeniliklerin teşviki sayesinde üretkenlikteki artış başlıkları altında toplanabilecek ekonomik etkinlik ve bunun sonucunda toplumsal refahın yükselmesidir.

Ancak, iki yüzyılı aşkın deneyim piyasa sisteminin kendiliğinden serbest rekabet ortamını oluşturmadığını, hatta sürecin hiçbir müdahale ile karşılaşmaması halinde, genellikle, “tekelleşme” olarak özetlenebilecek eğilim nedeniyle “eksik rekabet” koşullarını yarattığını göstermektedir. Bu durum, rekabetin sağlanması, korunması ve geliştirilmesi için bir müdahale aracı olarak rekabet politikasının oluşturulması zorunluluğunu ortaya koymuştur. Rekabet politikası Kuzey Amerika’da (Kanada, 1889; ABD, 1890) başlayan ve İkinci Dünya Savaşı sonrası Batı Avrupa’yı da kapsayan yüzyılı aşkın bir geçmişe sahiptir. Geçen sürede, bu politikadan beklentilerin dönemden döneme ve ülkeden ülkeye farklılaştığı görülmekle birlikte, serbest rekabet ortamının yaratılması ve korunması ana hedefinden bir sapma olmamıştır. Bu süre zarfında aynı zamanda rekabet hukukunun ana başlıkları da şekillenmiştir:

- Rekabeti sınırlayan anlaşmaların,
- Hakim durumun kötüye kullanımının yasaklanması,
- Birleşme / devralmaların kontrol edilmesi.

Rekabet Politikasının başarısı, biraz önce sözü edilen tarihsel gelişim sürecinde ortaya çıkan temel prensipleri benimseyen, ancak uygulanacağı ülkenin koşullarını da dikkate alarak dizayn edilmiş, teşebbüsler arasında ayrımcı olmayan, muafiyetleri ve istisnaları objektif ölçütlere bağlayan bir rekabet kanununun ve bu kanunu uygulayacak, her türlü etkiden uzak, bağımsız bir rekabet otoritesinin varlığına sıkı sıkıya bağlıdır.

Türkiye 7 Aralık 1994 tarihinden bu yana çağdaş örneklerinden esas itibariyle bir eksiği olmayan bir Rekabet Kanununa ve 27 Şubat 1997 tarihinden bu yana da bağımsız, saygın bir rekabet otoritesine sahiptir.

Niçin Rekabet Politikası? *

Rekabet Kanunu ve Politikasına gerçekten ihtiyaç var mıdır? Örneğin özelleştirme, serbest dış ticaret rejimi, serbestleşme (deregülasyon) politikalarını benimsemişseniz ayrıca bir rekabet politikasına niçin ihtiyaç duyulsun?

Öncelikle ve önemle belirtmek gerekir ki, bu ekonomik politikalar ne tek tek ne de birlikte rekabet politikasının alternatifidir. Tam tersine, bunların her birinin başarılı uygulanması etkin bir rekabet kanunu ve politikası ile mümkündür. Hatta geniş anlamda rekabet politikasının bu politikaları kapsadığını da söyleyebiliriz.

Özelleştirmenin amacı sadece hazineye gelecek gelir değil de, ekonomik etkinlikse, devlet tekellerinin yerini özel tekellerin almasının kısaca yoğunlaşmanın önüne geçmek için etkin bir rekabet politikasına ihtiyaç vardır. Aynı gerekçe (yoğunlaşma) serbestleşme politikası için de geçerlidir.

Serbest dış ticaret rejiminin ülke içindeki teşebbüslere rekabetçi etkide bulunduğundan kuşku duyulamaz. Ancak ticarete serbestinin terbiye edemeyeceği, başta günlük ev tüketimine yönelik olanlar olmak üzere çok sayıda piyasanın varlığı da sır değildir. Ayrıca, yabancı firmalar Türkiye gibi ülkelere genellikle o piyasada lider konumda bulunan yerli firmalarla işbirliği yaparak girmektedirler. Coğrafi olarak büyük ülkelerde dağıtım ağının önem kazanması, büyük firmaların pazarı iyi bilmeleri, dilsel ve kültürel farklılıklar yabancı firmaları yerli firmalarla işbirliği yapmaya itmektedir. Bu çerçevede, serbest ticaret rejiminin tek başına ülke içinde etkin rekabetin tesisinde yetersiz kalacağı ve ulusal rekabet kanunu ve politikasına ihtiyaç duyulacağı açıktır.

* Bu bölümün hazırlığında Prof.Federic Jenny tarafından 6-9 Eylül 1999 tarihlerinde Seul, Güney Kore'de yapılan konuşmadan yararlanılmıştır.

Rekabet Kanunu ve Politikasının ekonomik etkinliğin ve dolayısıyla toplumsal refahın yükselmesi için bir ihtiyaç olduğu düşüncesine kuşkuyla yaklaşanlar, kimi zaman bu kanun ve politikanın gereksizliğinden de öteye, çok uluslu şirketlerin gelişmekte olan ülke ekonomilerini tahrip etmek için bu ülkelere empoze etmeye çalıştıkları bir enstrüman olduğunu da ileri sürmektedirler.

Öncelikle, ihracat ve kriz kartelleri gibi istisnai durumlar hariç, birlikte fiyat tespiti ve pazar paylaşımı gibi apaçık (hard-core) rekabet ihlalleri en çok o ülkenin tüketicilerinin aleyhine sonuçlar doğurur. Tüketiciler fiyatların düşmesine, kalitenin yükselmesine yol açan rekabetin doğal müttefikleridir. Ancak gelişmenin, büyümenin yollarını “kartel” anlaşmalarında değil de üretimde, dağıtımda, pazarlamada, yapılacak yeniliklerde arayan bütün teşebbüsler de rekabet kurallarının etkin bir biçimde uygulanmasından yanadırlar (en azından olmaları beklenir). Sonuç olarak, rekabet ihlallerinin yasaklanmasından ve tespiti halinde cezalandırılmasından tüm toplumun yararlandığı söylenebilir.

Uluslararası arenada ise, unutulmamalıdır ki, içerde eşit ve adil koşullarda rekabet ederek güçlenmiş ulusal firmaların uluslararası rekabete dayanma gücü çok daha yüksektir. Etkin bir rekabet kanunu ve politikası – kuşkusuz ülkenin koşulları dikkate alınarak dizayn edilmiş olmak koşulu ile- ülkenin rekabet gücünün artması bakımından bir lüks değil, ihtiyaçtır.

Sınır ötesi rekabet ihlallerine gelince, öncelikle bu ihlallerin önlenmesinde ulusal rekabet kanunlarının ve otoritelerinin yetersiz kaldığını, başta Dünya Ticaret Örgütü olmak üzere çeşitli uluslararası platformlarda uzunca bir süreden beri ele alınan bu sorunun çözümünün gelişmekte olan ülkelerde rekabet kanununa ve politikasına olan inancı artıracığını belirtmekte yarar görüyorum.

Ancak, etkin bir ulusal rekabet kanunu ve politikası uluslararası rekabet ihlallerine karşı kısmen de olsa olumlu rol oynayabilmektedir. Coca-Cola/ Cadbury Schweppes birleşmesine Meksika, Belçika, Avusturalya ve bir çok Avrupa ülkesinde rekabet kanunları ve bu kanunları uygulayan rekabet otoriteleri sayesinde hayır denilebilmiş ya da bazı koşullar ileri sürülebilmiştir. Keza Colgate-Palmolive-Amerikan Home Products birleşmesine, dış macunu piyasasında yarattığı yaklaşık %80 pazar payı nedeniyle Brezilya Rekabet Otoritesi bu ülkeye ilişkin olarak hayır diyebilmiştir.

Rekabet Kurallarının Uygulanmasında Türkiye Deneyimi

Bilindiği üzere, Türk Rekabet Kanunu, Anayasa'nın konuya ilişkin 167. maddesi hükmünün bir gereği olarak 7Aralık 1994 tarihinde TBMM'nce kabul edilmiş, 13 Aralık 1994 tarihinde de Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Türk Rekabet Mevzuatı kendisine Avrupa Birliği Rekabet Mevzuatını kaynak almıştır. Bu durum yalnızca, AET ile 1963 yılında imzalanan ortaklık anlaşmasıyla (Ankara Anlaşması) başlayan ve 1996 başında yürürlüğe giren Avrupa Birliği ile Gümrük Birliği kurulmasına ilişkin Ortaklık Konseyi Kararı ile devam eden taahhütlerimizin değil, fakat aynı zamanda Türkiye'nin Cumhuriyet tarihi boyunca hukuk sistemini Kara Avrupası hukuk sistemine entegre etmesi yönündeki tercihinin de doğal bir sonucudur.

4054 sayılı Türk Rekabet Kanunu'nun rekabeti sınırlayan anlaşma, uyumlu eylem ve kararların yasaklandığı 4. ve muafiyetin düzenlendiği 5. maddeleri Roma Antlaşmasının 85.; hakim durumun kötüye kullanımının yasaklandığı 6. maddesi Roma Antlaşmasının 86. maddesinin küçük değişikliklerle Türk hukukuna kazandırılmasından ibarettir. Keza birleşme ve devralmaların kontrolüne ilişkin Kanunun 7. maddesi ve bu maddeye dayanılarak çıkarılan 97/1 sayılı Birleşme ve Devralma Tebliği de, Avrupa Birliğinin 4064 sayılı "Merger Control" Tüzüğü'nün büyük ölçüde benzeridir.

Kanunu uygulamaktan sorumlu karar organı olan Rekabet Kurulu, 27.02.1997 tarihinde atanmış ve 5 Kasım 1997 tarihinde de teşkilatlanmasını tamamlayarak çalışmalarına başlamıştır.

Türk Rekabet Kurumunca 05.11.1997-31.12.1999 tarihleri arasında yapılan rekabet kurallarının uygulanmasına yönelik çalışmaların dökümü, Kurum Başkanı sayın Prof. Dr. Müftüoğlu'nun açış konuşmasında ayrıntıları ile yer aldı. Tekrarına ne zaman ne de gerek var. Ancak, arkamızda bıraktığımız 26 aylık dönemdeki çalışma sonuçlarının ışığında, Türk rekabet otoritesinin önündeki sorunların ve muhtemel çözüm önerilerinin iki ana başlık altında ve özetle ele alınacağı takip eden bölüme geçmeden önce, bu dönemin uzun yıllar rekabet kuralları uygulanmayan bir ülkede, Rekabet Kanunu'nun yürürlüğe girmesi ile bu Kanunu uygulamaktan sorumlu Kurumun doğal olarak karşılaşacağı çok yoğun bir çalışma dönemi olduğunu belirtmeliyim.

Teşebbüslerin Rekabete Aykırı Eylem ve İşlemlerine Uygulanan Kurallar

Yukarıda da belirtildiği gibi, Türk Rekabet Kanunu, Avrupa Birliğinin anti-kartel ve hakim durumun kötüye kullanımını yasaklayan hükümlerini ve birleşme ve devralmaların kontrolüne ilişkin temel düzenlemelerini içermektedir. Maddi hukuk kuralları olarak adlandırabileceğimiz bu bölüme (Md. 4, 6 ve 7) ilişkin ciddi bir sorun yaşanmamaktadır. Ancak, Kanunun uygulamasına yönelik usul hükümlerine ilişkin bazı sıkıntıların varlığı bilinmektedir.

Acil bir ihtiyaç olmamakla birlikte, Kanunda yapılacak usul hükümlerini daha etkin çalışır hale getirmeyi hedefleyen ilk değişiklik çalışmasında, maddi hukuk kurallarını güçlendirici değişiklikler de yapılabilir. Küçük bir örnek olarak: Hakim durumun kötüye kullanılması başlıklı 6. maddenin kötüye kullanım hallerinin sayıldığı ikinci fıkrasının (d) bendinde “Belirli bir piyasadaki hakimiyetin yaratmış olduğu finansal, teknolojik ve ticari avantajlardan yararlanarak başka bir mal veya hizmet piyasasındaki rekabet koşullarını bozmayı amaçlayan eylemler” denilmektedir. Oysa, uygulama bize açıkça belirli bir piyasada faaliyet göstermeyen veya gösteriyor olsa bile bu piyasada ciddi bir yeri olmayan, fakat büyük mali güce sahip olan ve bu gücünü mal veya hizmet piyasasına girişte kötüye kullanabilecek teşebbüslerin (genellikle gerçek kişi) de var olabileceğini göstermiştir. Bir diğer örnek, yatay ve dikey niteliklerine ilişkin bir ayırım yapılmadan rekabeti sınırlayan anlaşmalara örneklerin sayıldığı 4. maddenin ikinci fıkrasında, bunların arasındaki farklılık dikkate alınarak yapılabilecek değişikliktir. Rekabet Kurulunca, verilen idari para cezalarının ancak yargıdan geçip kesinleştikten sonra tahsil edilebiliyor olması, başka bir deyişle, itirazın yürütmeyi durdurması, cezaların caydırıcılığını zayıflatmaktadır. Yapılması gereken bir diğer önemli değişiklik de budur.

Ancak yukarıda da belirttiğimiz gibi, her biri tartışılmaya muhtaç bu ve benzeri Kanunda yapılabilecek değişiklik önerilerinin büyük bir aciliyet gerektirmediğini düşünüyorum.

İkincil düzenlemeler olarak adlandırdığımız Tebliğler bakımından durum farklıdır. Gerek mevcut Tebliğlerde yapılması gereken değişiklikler, gerekse henüz çıkarılmayan bazı Tebliğler aciliyet göstermektedir. Başta dikey anlaşmalara yönelik tebliğler olmak üzere mevcut tebliğlerimizin önemli bir kısmında değişiklik çalışmaları sürdürülmektedir.

İlk kez yürürlüğe konulacak tebliğlerin başında küçük ve orta ölçekte işletmelerin anlaşma ya da paralel davranışlarını Kanunun uygulama alanı dışına çıkaracak olan düzenleme gelmektedir. Tebliğ temel dayanağını KOBİ'lerin gerekli teşviklerle iyi motive edilmesi ve daha önemlisi rekabet düzenlemelerinin sağladığı koruma altında gerekli ölçek ve kapsamı yakalamaları halinde, bu teşebbüslerin potansiyel rekabet yaratmak üzere ihtiyaç duyulan taze ve dinamik sermaye kaynakları olarak ortaya çıkabileceği düşüncesinden almaktadır. Bunun sonucunda KOBİ'ler mal ve hizmet piyasalarında güvenli bir limanda bulunma psikolojisi ile hareket eden firmalara karşı etkin rakipler olarak dengeleyici bir rol oynayabileceklerdir.

Hızla yürürlüğe girmesi gereken bir başka önemli düzenleme de, Araştırma-Geliştirme (AR-GE) anlaşmalarını grup olarak Kanunun 4. maddesinden muaf tutacak Tebliğdir. Rekabetin dinamik etkisinin bir sonucu olarak ortaya çıkması beklenen teknolojik yeniliklerin teşviki düşüncesi bu düzenlemenin temel dayanağıdır.

Konuşmamda birkaç kez belirttiğim gibi Türk Rekabet Kanununun Roma Antlaşmasının 85 ve 86. maddelerini ve 4064 sayılı Tüzük temel hükümlerini ufak tefek değişikliklerle Türk Hukukuna kazandırması yerinde bir yaklaşım olmuştur.

Ancak 26 aylık uygulama, ikincil düzenlemelerde konuya ilişkin Avrupa Birliği mevzuatının kelimesi kelimesine aynen Türk mevzuatına aktarılmasının kolay, fakat uygulamadaki başarısının tartışılır bir yol olduğunu göstermiştir. Esasen, ikincil mevzuatımızın ağırlıklı bölümünü oluşturan, tek elden dağıtım, tek elden satın alma ve franchise anlaşmalarına ilişkin grup muafiyet tebliğlerinin alındığı Avrupa Birliği mevzuatında da “Green Paper” la başlayan sürecin sonucunda radikal değişiklikler yapılmıştır.

Gerek mevcut ikincil düzenlemelerin değiştirilmesinde gerekse ilk kez yürürlüğe girecek tedbirlerin hazırlığında Türkiye'nin kendine özgü koşulları dikkate alınmalıdır. Paolo Saba*'nın dediği gibi “Rekabet Politikası bir din ya da ideoloji değildir.” Ana prensipleri benimsemek kaydıyla her ülke rekabet mevzuatını kendi ülkesinin koşullarını dikkate alarak dizayn etmelidir.

Esasen, Avrupa Birliği ile Gümrük Birliğine ilişkin 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararının konuya ilişkin maddesinde de (Md. 37/2-a) Toplulukta

* *OECD'de yönetici.*

yürürlükte bulunan ikincil düzenlemelerin aynen değil, bu düzenlemelerdeki prensiplerin Türk Rekabet mevzuatına aktarılması öngörülmektedir.

Bu çerçevede Rekabet Kurulumuz yaşanan tecrübenin ışığında, kuşkusuz AB'deki gelişmeleri de dikkate alarak, gerekli değişiklikleri yapacaktır.

Bu değişiklik ve yeni düzenlemeler sonucunda; Rekabet Otoritelerinin başlangıçta ve belki de her zaman tüm rekabet ihlallerini soruşturamayacağı gerçeğinden hareketle, Kurumun sınırlı sayıda yetişmiş personeli olduğu hususu da dikkate alınarak, önceliğin kritik sektörlerde başta fiyat anlaşmaları ve pazar paylaşımları olmak üzere "hard-core" kartellere ve hakim durumların kötüye kullanımlarına verilmesi sağlanmalıdır. Birleşme ve devralmaların kontrolüne yönelik olarak ise; %25'lik pazar payı veya 25 trilyonluk ciro eşliğini aşan işlemlerin izin için bildirilmesi gerektiğini söyleyen halihazırdaki sistem yerine, küçük ölçekteki birleşme ve devralmalar için sadece bildirimle yürürlüğe giren, büyük ölçekteki işlemler için ise izin başvurusunu zorunlu kılan ve bunların her ikisine yönelik olarak da farklı bildirim formları (basit ve karmaşık) öngören, Kanada Rekabet Otoritesince de uygulanan bir model değişiklik alternatiflerinden biri olabilir.

Rekabet Otoritesinin Doğrudan Sorumluluğunda Olmayan Rekabeti Tesis Etmeye Yönelik Diğer Uygulamalar (Competition Advocacy)

Doğrudan Rekabet Otoritesinin sorumluluğunda olmayan rekabeti tesis etmeye yönelik çalışmaların başında Devlet birimlerince gerçekleştirilen işlemlerde, rekabet kurallarının dikkate alınması gelmektedir. Kısa tecrübe bize, Devlet birimlerinin rekabet bozucu eylem ve işlemlerinin önlenmesine yönelik uygulamaların, en az teşebbüslerin rekabeti ihlal eden davranışlarına karşı yapılacak uygulamalar kadar önemli olduğunu göstermiştir. Burada Devlet bilinçli olarak geniş anlamda kullanılmaktadır. Yani yalnızca, devletin iktisadi bir aktör olarak piyasalarda yer aldığı durumlar kastedilmektedir. Esasen bunlar 4054 sayılı Kanun anlamında teşebbüstürler ve eylem ve işlemleri doğrudan rekabet kurallarına tabidir.

Burada, devletin eylem ve işlemlerinden kastımız, devletin teşebbüs olarak nitelendirilemeyecek birimlerinin rekabet kuralları ile çatışan eylem ve işlemleridir. Bu eylem ve işlemler, devlet yardımları, devlet alımları veya bir münhasır hakkın oluşturulması ya da var olanın devredilmesi olarak karşımıza çıkabileceği gibi, başta regülasyon ve deregülasyona yönelik olanlar olmak

üzere, piyasaların rekabet yapısını doğrudan ilgilendiren yasa, tüzük, yönetmelik ve diğer her türlü düzenleme de olabilir.

Rekabet Kurulu yayımladığı tebliğlerle (1998/4 ve 1998/5) özelleştirme yoluyla devirlere rekabet kurallarının uygulanmasını sağlamıştır. Ayrıca 1999 yılında, Başbakanlık tüm kamu kurumlarınca hazırlanan rekabet kuralları ile ilgili her türlü düzenlemede Rekabet Kurumu'nun görüşünün alınması gerektiğini belirten bir genelge yayınlamıştır. Ancak bunlar yeterli değildir.

4054 sayılı Türk Rekabet Kanununda yapılacak bir değişiklikle, başta telekomünikasyon ve enerji olmak üzere bir çok sektörün yeniden yapılandırılması süreçlerine, rekabetçi perspektiften katkıda bulunmasını teminen Rekabet Kurumu'nun dahil edilmesi ve bu sektörlerde halen var olan ve olacak olan Düzenleyici Kurumların ilgili işlemlerinin "regulatory reform" sürecinden geçen ya da geçmekte olan bazı ülke örneklerinde olduğu gibi Rekabet Otoritesinin gözetimine verilmesi sağlanmalıdır. Aynı değişiklikte sözü edilen Başbakanlık genelgesindeki zorunluluk Kanun hükmüne bağlanarak, kamu kurum ve kuruluşlarının tümünün, rekabet kuralları ile ilgili her türlü tasarrufunda Rekabet Kurumunun görüş ve önerilerini almaları da sağlanmalıdır.

Bu bölümü bitirmeden önce 26 aylık tecrübenin ışığında, tekraren belirtmek istiyorum ki; devletin çoğu kez yapmaması gereken, bazen de yapması gerektiği halde yapmadığı işlemler nedeniyle piyasalarda rekabet koşulları ciddi bir biçimde bozulmaktadır. Ayrıca, unutulmamalıdır ki, devletin gerek piyasada bir aktör –örneğin bir KİT- olarak rekabet kurallarına uygun davranması, gerekse tasarruflarında, örneğin bir hukuki düzenleme yaparken piyasalarda rekabetin bozulmamasına özen göstermesi, rekabet politikasının inandırıcılığını diğer muhataplar nezdinde de büyük oranda artıracaktır.

Burada muhtemel bir yanlış anlamamanın önüne geçmek istiyorum. Rekabet ekonomik etkinlik ve dolayısıyla toplumsal refahın yükselmesi için bir araçtır, rekabetin bizatihi kendisi amaç olamaz. Dolayısıyla eğitim ve sağlık gibi tümüyle rekabete açılmayacak sektörler olabileceği gibi, örneğin bölgesel eşitsizlik nedeniyle yapılması gereken devlet yardımlarının da olabileceği bilincindeyiz. Burada sorun devletin makul gerekçelere dayansa bile rekabet kuralları ile uyuşmayan her türlü eylem ve işleminin şeffaf ve objektif kriterlere dayanması gerektiği ve bunların konuya ilişkin bilgi birikimine sahip bağımsız bir otorite olan rekabet otoritesinin gözetiminde gerçekleşmesidir.

Rekabet otoritesinin doğrudan sorumluluğu altında olmayan rekabetin tesisine yönelik çalışmalardan bir diğeri de “rekabet kültürü” olarak

adlandırdığımız, rekabet kurallarının tanıtılması, benimsenmesinin sağlanması çalışmalarıdır. Türkiye gibi rekabet kuralları uygulamaları bakımından henüz yolun başında olan ülkelerde bu çalışmaların önemi açıktır.

İtiraf etmeliyiz ki, ülkemizde kamuoyunun bazı kesimlerinde hala Rekabet Kanunu ve Rekabet Kurumu hakkında Avrupa Birliğine tam üyelik ve Gümrük Birliği sürecinde ortaya çıkan ve ne yaptığı da çok fazla bilinmeyen, hatta biraz da “lüks” olan bir Kanun ve Kurum olduklarına dair bir kanaat var. Her geçen gün bu düşüncenin değiştiğini sevinçle izliyoruz. Ancak, etkin bir Rekabet Kanunu ve Politikasının her şeyden önce ülkemizin, insanımızın çıkarına olduğunu anlatmaya devam etmeliyiz. Konuşmamın başlangıcında da söylediğim gibi, tüketiciler kaliteyi yükselten, fiyatları düşüren rekabetin doğal müttefikidir. Öte yandan, sağlıklı gelişmeyi ve büyümeyi rekabette gören teşebbüsler de pekala rekabet kanunu ve uygulamalarının taraftarı haline gelebilir. Yeter ki rekabet kurallarını tanıtmaya devam edelim.

Bu alanda yapılacakların başında Rekabet Kanunu ve özellikle Tebliğlerindeki düzenlemeleri açıklayan rehberlerin yayınlanması gelmektedir. Bunun bilincindeyiz, ancak ikincil düzenlemelerde değişiklik çalışmaları, bu alandaki hazırlıkları geciktirmiştir.

Rekabet kültürünün yaratılması bahsinde son olarak seyrek de olsa “rekabet kültürü”ne hizmet edecek tanıtım çalışmalarının rekabet kurallarının uygulanmasına alternatif olabileceği yönünde düşüncelere rastladığımızı ve bunları doğru bulmadığımızı ifade etmek istiyorum. Rekabet kurallarını ihlal edenlere, örneğin; fiyat ve pazar paylaşımına yönelik kartel anlaşmaları yapan veya hakim durumlarını kötüye kullanan teşebbüslere karşı rekabet kurallarının etkin bir biçimde uygulanması esasen “rekabet kültürü”nü yaratmanın bir diğer önemli ve vazgeçilemez aracıdır.

Yararlanılan Kaynaklar:

– Atiyas İzak, *Rekabet Politikasının İktisadi Temelleri Üzerine Düşünceler*, Rekabet Dergisi Cilt:1 Sayı:1 Mart 2000, s.25.

– Boner R. Alan, *Competition Policy and Institutions in Reforming Economies*, Economic Development Institute of the World Bank, First International Training Program- Competition Policy December 13-18, 1998, chapter 3.

– Jenny Frédéric, *Globalization, Competition and Trade Policy: Issues and Challenges*, Professor of Economics.

– Khemani R. Shyam and Dutz A. Mark, *The Instruments of Competition Policy and Their Relevance for Economic Development*, Economic Development Institute of the World Bank, First International Training Program-Competition Policy December 13-18, 1998, chapter 2.

– Saba Paola, *The Role of Competition Policy in Economic Development*, 4th International Training Program on Competition Law and Policy, September 6-9, 1999 co-sponsored by Korea Fair Trade Commission and OECD, Seoul, Korea.

– Müftüoğlu Tamer, *Rekabet Kanunu ve İki Yıllık Uygulaması*, Rekabet Dergisi Cilt:1 Sayı:1 Mart 2000.

– A Framework for the Design and Implementation of Competition Law and Policy, *Competition Advocacy*, The World Bank and the OECD, November 1998, chapter 6.

– Rekabet Hukuku ve Politikaları Özel İhtisas Komisyonu Raporu, T.C. Başbakanlık DPT Müsteşarlığı, Şubat 2000.

– Yaşar Tekdemir, Şahin Yavuz Rekabet Uzman Yardımcıları, Rekabet Kurumu, 03.03.2000 tarihli Bilgi Notu.

SORULAR VE CEVAPLAR

Necati ARIKAN- TÜSİAD'da Rekabet Politikası Çalışma Grubu Başkanlığını yürütüyorum, bu konuda çalışmalarımız var. Ben çok teşekkür ediyorum Sayın Karakelle'ye, verdiği izahat için.

Çok uzun süre niçin rekabet politikası gerekli mi, diye tartıştık. Buna artık biz gerek görmüyoruz, biz benimsedik iş alemi olarak bunu. Yalnız, bir konu var; yasa Gümrük Birliğinden önce çıktı 1994 yılında, biraz kapalı ekonomi şeyini yansıtan hükümleri var. Bu yasa çıktığı zaman biz bunu Brüksel'deki birtakım danışmanlara da incelettik, bazı hükümlerini çok fazla buldular.

Mesela; yöneticilere getirilen cezalar, karine yolu ya da duruşmaların açık olması gibi konuları. Ama, iki buçuk yıl bile olmayan uygulamalardan görüyoruz ki, Rekabet Kurumu çok objektif bir uygulama yapıyor ve kültürün gelişmesine de önemli katkılarda bulunuyor.

Benim burada kısaca değinmek istediğim konular şunlar: Bir kere biz Rekabet Yasasının gerekli olduğuna inanıyoruz, benimsiyoruz ve burada da hiç tartışılacak bir şey görmüyoruz. Yalnız bir konu var, ben bu konu da bu kültürün oluşması ve bundan sonraki çalışmalara yön verilmesi açısından değinmek istiyorum.

Muhakkak ki, Rekabet Yasası çok yararlı, rekabetin teşekkülü ekonomisi açısından yararlı, ama bir konuyu göz ardı etmememiz lazım; o da ekonominin dünyada rekabet gücü kazanmasını engelleyici bir davranış içine girmemek lazım. Bu da Türkiye'de büyük kuruluşların daha büyük olmasını teşvik etmekten geçiyor; çünkü dünyada rekabet büyüklükten geçiyor, ölçekten geçiyor. Ne yazık ki, dünyanın 500 büyük kuruluşu içinde bir Türk Firması yoktur henüz, inşallah bir gün olur, o da Türk ekonomisini sürükler diye düşünüyoruz.

O bakımdan Rekabet Yasasının 4'üncü maddesi, 6'ncı maddesiyle hemfikiriz, ama birleşme ve devralmalar konusundaki uygulamanın biraz yani dünyaya açık rekabet ortamının ve çağının gereklerine uygun olarak uygulanması gerektiğini düşünüyoruz.

Şimdi, Türkiye'nin en büyük firmasını alın, onun Avrupa'daki rakibi onun 4-5 katı ve hala da büyüyor, yani; o durmadan birleşmeler ve devralmalarla devamlı büyüyor. Şimdi burada diyelim ki, iki firma birleşmeye karar verse, yani tamamen ütöpik bir şey söylüyorum, muhakkak bu yasa gereğince yasaklanması gereken bir konu, ama o bir taraftan da dünyada rekabet için bunun gerekli

olduğunu göz ardı etmemek lazım. Onun için ben bu birleşme ve devralmalar konusunda daha iyi bir kültür oluşturulması temennisi ile sözümü bitiriyorum. Teşekkür ederim.

Göneç GÜRKAYNAK- Avukatım. Efendim, öncelikle çok teşekkür etmek istiyorum; hem kendi hesabıma, hem de burada dinleyen pek çok insanın hesabına. Zira ciddi bir açlık var, Rekabet Kurumu bünyesinden doğrudan birtakım bilgileri almak konusunda, her ne kadar sözlerinizin sadece sizi bağlayacağını biliyor olsak da, neticede çok yetkili bir ağızdan pek çok önemli bilgiyi elde etme imkanı bulduk.

Vaktin kısıtlılığı dolayısıyla hemen sorumu sormak isterim. İkincil düzenlemelerde getirilmesi gereken acil değişikliklerin olduğunu düşündüğünüzü söylediniz, bu esnada da Türkiye'nin kendine özgü koşullarını göz önüne almak gerekliliğinden bahsettiniz, bu bizler açısından hele, bir de belki sizin bahsettiğiniz rekabet kültürünün yerleştirilmesi konusunda bizim de avukatlar olarak biraz katkımız olması gerekliliği düşünülürse, bizler açısından çok önemli bir mevzu; zira sizin 26 aylık tecrübeniz gibi biz de kendi, sizinle olan 26 aylık tecrübemizde ve gerçekten bu tebliğlerin bazen uygulanmasında daha Türkiye şartlarının göz önüne alındığı durumların olması gerektiği kanaatine gelmiş idik. Birazcık daha somut olarak, hangi güçlüklerle 26 aylık tecrübenizde karşılaştınız? Türkiye gerçeklerinin bizim Rekabet Kurumumuza ne gibi farklılık, Avrupa Birliğinin gittiği yönden farklı yönlere gitme gerekliliğinin hissettirdiği konusuna eğilebilerseniz, bizleri memnun edersiniz; sağ olun.

İsmail Hakkı KARAKELLE- Çok teşekkür ediyorum; ancak bu sorularınızın her birine cevap vermemiz halinde bir sonraki oturuma esasen yaptığımız haksızlığı daha da artırmış olacağız. O nedenle, dilerse, biraz önce söylediğim gibi, kişisel görüşlerim bunlar benim, çay arasında ya da daha sonra size açıklayabilirim; çünkü bu sorduğunuz sorunun üzerine konuşmak yine oldukça uzunca bir zamanı alacak, diye düşünüyorum. Kusura bakmayın lütfen.

Yücel KIRAN- Avukatım. Rekabet Kurumunun kısa zamanda çok işler başardığını duymaktan mutlu olduk. Bu çalışmaların devam edeceğini de tahmin ediyoruz ve biliyoruz da. Rekabet Kanunu ana çizgileriyle iki gurup içerisinde mütalaa da edilebilir; yasaklar ve cezalar. Bunlar da muafiyet ve menfi tespit kurallarıyla yumuşatma yoluna gidilmiştir. Muafiyetler üzerinde çıkartılan muafiyet tebliği, Türkiye'nin gerçekten ihtiyaçlarını tam karşılar nitelikte değil, diye düşünüyorum. Bu benim kişisel görüşüm. Pazarın koşullarına uygun, yeniden gözden geçirilmesi sanıyorum Sayın konuşmacı İsmail Hakkı Beyin de

belirlediği bir husus. Sadece gurup muafiyetleriyle değil, diğer tüm tebliğleri de, sanıyorum bu çerçeve içerisinde mütalaa ediyor.

Diğer bir husus da, usule ilişkin değişiklikler. Rekabet Kurulunun; araştırma,soruşturma ve sonra yaptığı Sözlü Savunma Toplantılarına ilişkin birtakım usul kurallarını mı kastediyorlar acaba usulü değişikliklerde; çünkü karine yolu ile bir cezalandırma söz konusu olabiliyor. Çünkü 4'üncü maddede; rekabeti kısıtlayan, engelleyen , bozan, bu etkiyi doğuran ya da doğurabilecek olan eylemler, anlaşmalar cezalandırılmaktadır. Bir varsayım gibi geliyor bana bu. Bu nedenle usul değişikliklerden, özellikle söz edilirken, ispat yükünün iddia makamı gibi, böyle kullanayım izin verirseniz, iddia makamı yerine geçen raportörler veyahut da, müşteki tarafın kendisine ait olduğunu, çünkü “ben bozmadım, yapmadım, sınırlamadım” diyen bir savunmada olumsuzun ispatı söz konusu olmayacağı düşünülerek, yine ispat diyoruz içerisinde, acaba daha güçlü delillerin elde edilmesi yolunda bir değişiklik midir? Teşekkür ediyorum.

İsmail Hakkı KARAKELLE- 4'üncü maddenin uyumlu eylem karinesine ilişkin endişenizin çok da yerinde olduğunu düşünmüyorum; çünkü Kanun paralel davranışı yasaklamıyor. Yani, piyasada herhangi bir şekilde paralel davranışın ortaya çıkması otomatik olarak kanunun ihlali anlamına gelmiyor. Uyumlu eylem daha ileri bir kavram, topluluk içtihatları, kişisel görüşüm o yönde, topluluk içtihatları paralel davranışı başlı başına bir rekabet ihlali sayıp, bugüne kadar mahkûm etmiş değil, kişisel görüşüm de bu yönde.

Paralel davranış da, eğer niyeti de ortaya koyabilirsek onu destekleyen başka faktörler de ortaya konulabilirse, o zaman bir uyumlu eyleme dönüşüyor. Dolayısıyla, endişe etmenize gerek yok. Rekabet Kurulu da öyle sadece piyasadaki bir paralel davranışa bakarak, ihlal kararına hükmedip, ceza yaptırım yoluna gitmedi bugüne kadar, öyle bir örnek kararı yok Kurulumuzun şu ana kadar. Bir endişeye gerek yok, diye düşünüyorum ben.

Ahmet KEŞLİ- Uludağ Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesinde Araştırma Görevlisiyim. İsmail Beyin kanunda yapılması gerekli olan değişiklikler konusundaki tespitlerinin bazılarını katılıyoruz. Ancak, 4'üncü maddedeki değişiklik için, yatay ve dikey anlaşmalara 4'üncü madde yeterli olmamakta mıdır? Yani, içtihatla bu yatay-dikey ayrımı, 4'üncü madde içine sokulamaz mı?

İsmail Hakkı KARAKELLE- Pekala mümkün. Netice itibarıyla buna karar verecek olan Kurulumuz, eğer kanun değişikliği ise, kuşkusuz yeri ve zamanı geldiğinde Meclisimiz, ama mümkün mü? Evet, bugünkü haliyle de

yorumlarla mümkün, içtihat oluşturarak mümkün. Öyle düşünenlerde var, sizin gibi düşünenler de var, ben kendi görüşümü söyledim. Yani, öyle bir değişiklikte o ayrımı yapmak ve netleştirmek, Alman kanununa benzer bir biçimde yapmanın daha doğru olacağını düşünüyorum. Ama, sizin gibi düşünenler de var. O da mümkün.

Tolga İÇMEN- Avukatım. Öncelikle zaman çok kısa o yüzden sadece iki soru soracağım. Oysa, keşke zamanımız olsaydı da sizinle derin tartışmalara girseydik. Sadece Karine konusu bile bütün yarını alabilir kanaatimce.

Sorularım şunlar efendim: Öncelikle belirttiğiniz gibi Aralık ayında Merkez Bankası tarafından Disenflasyon programı açıklandı ve 2000 yılı için yüzde 25, 2001 yılı için yüzde 10'da enflasyon hedefi olarak konuldu.

Rekabet Kurulunun elinde şöyle bir imkan var; kullanacakları henüz belli değil, ama kullanıp kullanmayacakları işadamları için çok önemli. 6'ncı Maddeyi kullanarak fahiş fiyatlandırma yöntemiyle soruşturma açabilir. Bu yıl için yüzde 25, gelecek yıl için yüzde 10'u geçen işletmelere soruşturma açma yolunu takip edebilir. Burada üstüne üstlük "Collective Dominans" ile yani müşterek hakimiyetli birden fazla, hakim durumda olmasa da 3-5 işletmeyi bir arada da yapabilir.

Şimdi bunu yapacak demiyoruz, ama şu çok önemli bizim için bu yıl geçen yıllarda olduğundan farkla bir yıl uygulama izleyecek mi Kurul? Yani Disenflasyon programı çerçevesinde etkinlik dışında enflasyonu indirmek gibi bir politikanın da takipçisi olacak mı? Olabilir. Olmaması gerektiği inancındayım ben şahsen. Ama, olup olmayacağını önceden bilmesinde iş adamlarımız açısından büyük fayda var.

İkinci konu da bildiğiniz üzere, Telekomünikasyon Yasası değişti, 406 Sayılı Yasa, enerji piyasasıyla ilgili de bir yasa geliyor. Burada üst kurullar oluşturulacak. Bu iki alanda da çok büyük Rekabet Hukuku hususları var. İngiltere örneğinde de olduğu gibi, bu üst kurullara da rekabet kanunu uygulama yetkisi verildi. Bu konuda ne gibi gelişmeler bekleyebiliriz, bu iki piyasayla ilgili? Çok teşekkür ederim.

İsmail Hakkı KARAKELLE- Başkanımız Sayın Müftüoğlu açılış konuşmasında rekabet hukukunun enflasyonla ilgili yaklaşımını ortaya koydu. Etkin bir rekabet kanunu ve etkin bir rekabet politikasından beklenen, sözlerimin arasında da yer aldı; genel fiyat seviyesinin uzun vadede düşmesidir. Beklenecek en büyük fayda budur. Onun dışında siyasi bir tercihle yapılan fiyat seviyesinin

şundan daha yukarısına çıkmaması diye ortaya konulan bir programda onun üstüne çıkıyorlar diye, rekabet otoritesi, kişisel kanaatimi söylüyorum, bir fahiş fiyat sayıp soruşturma sebebi sayamaz. Fahiş fiyat uygulaması rekabet hukuku bakımından zaten oldukça tartışmalı bir alandır; neyin fahiş fiyat olduğu. Enflasyonu düşürmeye yönelik genel ekonomik politikaların bir parçası olarak ortaya konulmuş olan bir eşik, Rekabet Kurumunun bir fahiş fiyat soruşturması açması için yeterli bir sebep de olamaz, başlangıç noktası dahi olamaz, diye düşünüyorum, kişisel görüşüm öyle. Kaldı ki, dediğim gibi fahiş fiyat oldukça da tartışmalı bir alan Telekomünikasyonda üst kurum oluşturuldu, enerjide oluşturulacak, ardından başkaları gelecek. Konuşma metnimde var. Aslında “Competition Advocacy” dediğim bölümde doğrudan Rekabet Kurumunun sorumluluğunda olmayan rekabeti tesis etmeye yönelik bölüme ilişkin olarak, bunu ifade etmişim. Bir defa çalışmalar rekabet otoritesinin önünden geçmeli, ama sizin sorunuza yönelik asıl bu düzenleyici kurullarla Rekabet Kurumunun arasındaki ilişki de muhakkak rayına oturtmalı.

Ben rekabete ilişkin meselelerde son sözün Rekabet Kurumunda olması gerektiğini düşünenlerdenim. Ama, ilgili düzenleyici kurulun da konuya ilişkin uzmanlığı dikkate alınarak ilk anda, ilk atağı yapmada etkili olabileceğini düşünüyorum.

Justice A. N. DIVECHA

*Hindistan M.R.T.P. Komisyonu Başkanı
(Yeni Delhi/HİNDİSTAN)*

Öncelikle Türk yetkililerine teşekkür etmek istiyorum. Ayrıca Türk konuk severliği için teşekkür ederim.

Yüksek Mahkeme üyeliğinde hakimim. Rekabet politikası hakkında konuşmak istiyorum.

Her işin, ticaretin, üretimin ve/veya ticari aktivitenin merkezinde tüketici olduğu herkesçe bilinen bir şeydir. Ticari bir aktivite kendi konusu dahilinde, her iş, ticaret ve üretim aktivitesi içinde yer almalıdır. Aynı zamanda, ödemenin karşılığında verilen hizmeti de kapsmalıdır. Tüm bu açıklamalar özet bir açıklamadır, bunların dikkatle incelenmesi ve açıklanması gerekir. (*)

Müşterilerin isteklerinin sınırsız olduğu ve bu istekleri karşılayacak kaynakların ise sınırlı olduğu inkar edilemez. Müşterilerin genel eğilimi en iyi malı en ucuza almaktır. Hem seçeneklerin hem de tercihlerin bol olmasını beklerler. Bu iki koşuldaki memnun olduklarında ise en iyisini en ucuza almak isteyeceklerdir.

Tercihlerin çok olması tüketiciye sunulan hizmet ve ürünlerin çok çeşitte olmasını gerektirmektedir. Örneğin bir tüketici televizyona ihtiyaç duyduğunda, farklı büyüklükte, farklı dizaynda, farklı ses sistemine sahip, farklı görüntü veren vs. özelliklere sahip televizyon seçeneklerine sahip olmalıdır. İsteddiği koşulları mevcut.

Seçimlerin fazlalığı konusuna gelince, yine tüketicinin talep ettiği televizyon örnek olarak verilebilir. Eğer piyasada tek bir tipte televizyon mevcutsa, renkli, siyah beyaz, büyüklük gibi tercihleri olsa dahi tek tipteki televizyonu almak zorunda kalacaktır. Eğer piyasada birden çok çeşitte televizyon varsa, tercihlerine göre bir seçim yapma şansına sahip olacaktır. Çeşit

* *Konuşmacı, New Delhi (Hindistan) da Tekelleşme ve Sınırlı Ticaret Uygulama Komisyonu başkanıdır. Bu metinde geçen düşünceler kişisel görüşlerdir ve Hindistan Hükümetinin görüşlerini temsil etmemektedir. seçimlere göre oluşturmalıdır. Eğer büyük bir televizyonu alacak parasal güce sahip değilse, işe yarayacak şekilde en küçük televizyonu seçebilecektir. Eğer parasal gücü renkli televizyona yetmiyorsa, bu tüketiciye siyah beyaz televizyon sağlanmalıdır. Bu nedenle seçeneklerin fazlalığı, tüketicinin etkileneceği en iyi anlaşmayı sağlayacak önemli bir etkidir.*

bolsa tercih ve dolayısıyla seçim şansı boldur. Bu durumda piyasa gittikçe daha rekabet içinde olacaktır. Tüketici ise bu rekabetten daha karlı çıkacaktır. Böylece en kalitelisini en ucuza alabilecektir.

Tüketiciye sunulacak olan farklı malzeme veya ürünler için geçerli olan şey hizmet sektörü için de geçerlidir. Örneğin, bir köyde bir pratisyen varsa, hastanın hastalığını danışmak için başka tercih veya seçimi yoktur. Birden fazla pratisyen varsa, hastanın birine veya diğerine gitmek gibi bir talebi olabilir. Eğer iki pratisyenden biri genel pratisyen diğeri danışmansa, hastanın, hala hastalığı için genel pratisyene veya danışmana gitme gibi bir seçimi mevcuttur. Farklı alanlarda uzmanlaşmış birçok pratisyen varsa, seçim ve tercih şansı çok daha fazladır. Bu durumda hasta en ucuz fiyata en iyi tedaviyi sağlama durumundadır. Hizmet sağlayan her uzman, her birey ve her organizasyon için durum böyledir.

Bu nedenle, rekabet piyasasına girmek, için müşteriye hem tercih hem de seçim olanağı sunulması gerektiği açıktır. Bu duruma ayak uydurabilmesi için rekabet piyasası, rekabeti kötü etkileyen olumsuz faktörlerden kurtulmalıdır. Bu faktörler, tekelleşme, ticari aktivitelerde sınırlama ve adil olmayan ticari uygulamalar olarak belirlenebilir. Sağlıklı rekabet piyasası bu üç faktörden arınmış olmalı, rekabet prensibi, sağlıklı rekabet piyasası oluşturmayı hedeflemelidir.

Tekelleşmenin oluşmasına ilişkin her girişimin tercihlerin azalmasıyla sonuçlanacağı inkar edilemez. Tekelleşme sadece bir televizyon üreticisine verilirse, tüketicinin, o üreticinin ürettiği ürünler dışında, hemen hemen hiç tercih hakkı kalmayacaktır. Üretici tarafından farklı tipte televizyonlar üretilse bile seçim konusuna önem verilmeyecektir. Bu durumda, televizyon için üretici tarafından konulan sabit fiyat tüketici tarafından ödenmek zorundadır. Bu anlamda tüketicinin seçim hakkı olmayacaktır.

Kartelleşme de başka bir çeşit tekelleşme türüdür. Bir televizyon seti için birden fazla üretici olmasına karşın, eğer üreticiler, farklı tipteki ürünlerin üreticilerini belirliyorlarsa ve farklı tipteki ürünlere fiyat sabitlemesi yapıyorlarsa, tüketicilerin tercih ve seçim hakkına önem verilmeyecektir. Örneğin, Yapılan bir anlaşma ile A üreticisi sadece 14 renkli televizyon üretirken B üreticisi sadece 14 siyah beyaz televizyon üretmektedir. C üreticisine sadece yirmi siyah beyaz televizyon üretme izni verilirken, D üreticisinden yirmi renkli televizyon üretmesi istenmektedir. Bu işlemin çeşitli permutasyon ve kombinasyonları çıkarılabilir. Televizyon üreticileri arasında yapılan bu tip bir anlaşma, tüketicinin tercih ve seçim kabiliyetini sıfırlayacaktır.

Ticaret aktivitelerine ilişkin sınırlama birçok şekilde oluşabilir. Bu tip sınırlamalar, ürünlerin fiyat listesine göre, tek bir fiyata satılması ve satıcıya bu fiyatın altında satması için indirim hakkı verilmemesini içermektedir. Ticari aktiviteye ilişkin sınırlama çalışma alanına bağlı olabilir. Satıcıdan onun için belirlenen alan dışında satmaması istenebilir. Ticari aktiviteye ilişkin sınırlama bağlantılı yapılan satışlarda da istenebilir. Satıcı, tüketiciden, belirli bir ürünü almak istiyorsa diğer ürünü de almasını isteyebilir. Örneğin, buzdolabı almak isteyen bir tüketiciden bir de çamaşır makinesi alması istenmektedir. Bunlar ticari aktivitelerde sınırlama getirmektedir. Ticari aktiviteye ilişkin bu tip bir sınırlama tüketicinin tercih hakkını ortadan kaldırır, seçim hakkını azaltır. Bir satıcıdan belli bir ürünü belli bir fiyata satması isteniyorsa, indirimli fiyata satın sermaye dönüşümü sağlamak istese dahi satıcıya seçim hakkı kalmamıştır, tüketicide de aynı malı daha ucuza alma şansı verilmemektedir. Satıcıdan belirli bir alanda çalışması istenirse, farklı alanda çalışan başka bir satıcıdan bir mal daha indirimli fiyata alınabileceken, tüketicide bu malı o satıcıdan almaktan başka tercih hakkı kalmamış olmaktadır. Eğer tüketici bağlantılı satışa zorlanıyorsa, ihtiyacı olmayan bir malı da almaya zorlanmış olacaktır. Daha önce verdiğimiz örnekteki çamaşır makinesi ile buzdolabını almaya yönelik satış bunu iyi tanımlamaktadır. Tüketicinin çamaşır makinesine ihtiyacı olmayabilir, fakat bağlantılı satışta başka alternatifi kalmadığı için çamaşır makinesini de alacaktır.

Birçok şekilde, haksız ticari uygulamaların yapıldığı açıktır. Mallara ilişkin olarak, standart, kalite, miktar, sınıf, nitelik, stil ve model konusunda yapılan yanlış tanıtımlar kesinlikle adil olmayan ticari uygulamalara neden olmaktadır. İkinci el bir malın birinci el bir malmış gibi satılması şüphesiz adil olmayan ticari uygulamaya neden olmaktadır. Malların yetki ve garantilerinin yanlış bir şekilde bildirilmesi de adil olmayan ticari uygulamaya yol açmaktadır. Rakibin, gerçekleri saptırarak diğer malı kötülemesi de adil olmayan ticari uygulamaya neden olacaktır. Ürünün fiyatını arttırdıktan sonra, bir hediye vermek veya anlamlı bir dağılımı olmadan hediye vermek de adil olmayan ticari uygulamaya neden olmaktadır. Adil olmayan ticari uygulamaya ilişkin örnekler çoğaltılabilir. Tüketicideyi aldatmaya yönelik her girişim, adil olmayan ticari uygulamaya neden olmaktadır. Bu tip adil olmayan ticari uygulamalar, tüketicinin hayal kırıklığı yaşaması pahasına, prensipsiz ticaret adamları tarafından yapılmaktadır.

Daha önce belirttiğim gibi, sağlıklı bir rekabet piyasasının oluşturulması her rekabet politikasının en önemli amacı olmalıdır. Bu tip sağlıklı bir rekabet piyasasında tekelleşme, sınırlı ve adil olmayan ticari uygulamalar olmamalıdır. Tüketici en iyi malı en ucuz fiyata alabilmelidir. Bu sadece sağlıklı bir rekabet piyasasının oluşması ile mümkündür. Rekabet prensibi, tüketicinin tercih ve

seçim hakkını bırakmayan veya kısıtlayan zorlamaların ortadan kaldırılmasına yönelik olmalıdır.

Bu nedenle her rekabet politikası tüketiciyi merkez almalıdır. Uluslararası Rekabet Politikası düşünüldüğünde, akla tüketici gelmelidir. Bu terim, belli bir ülkedeki “tüketici” kavramı ile sınırlandırılmamalıdır. Tüm dünyadaki tüketiciler ülkenin vatandaşı olarak değerlendirilmelidir. Uluslararası Rekabet Prensipte bu faktör göz ardı edilmemeli tüm dünyadaki tüketicileri merkez almalıdır.

Bilim ve teknoloji alanındaki ilerlemelerle dünya günden güne küçülmektedir. Ünlü yazar Jules Verne “80 Günde Devriale”i tasavvur ettiği zaman, 19. yüzyıldaki insanlar buna şaşırılmıştı. Fakat, Verne bunun nasıl gerçekleşeceğini göstermektedir. Bilimsel ve teknolojik gelişimle uçakla 80 saatten daha az bir sürede dünyayı gezmek, 80 dakikada uzaya gitmek mümkündür artık. Dünya bu kadar küçülürken, tüm dünyadaki tüketicilerin yararına Uluslararası Rekabet Politikasını oluşturmak zor olacak mıdır?

Rekabet Politikasının en önemli hedeflerinden biri tüketicinin hakkını korumak olmalıdır. Uluslararası Rekabet Politikası, aynı zamanda tüm dünyadaki tüketicilerin haklarını korumaya yönelik olmalıdır. Rengi, dini, vatandaşlığı ve milliyeti ne olursa olsun, her tüketici bu tip Uluslararası Rekabet Politikasından yararlanabilmelidir. En iyi malı en ucuz şekilde alabilmelidir. Aynı zamanda, ne çeşit mal veya hizmet alırsa alsın parasının değerini alabilmelidir.

Bu tip bir hedefin gerçekleştirilmesinin bir yolu, bazı ülkelerde üretilen nitelikli malların, bu tip malların üretilmediği veya mevcut olmadığı ülkelerdeki tüketicilere ulaştırılmasıdır. Uluslararası Rekabet Politikası bu anlamda engelleri kaldırabilir. Dünya Ticaret Örgütü WTO bu anlamda önemli rol oynayabilir. Dünya Ticaret Örgütü, gelişmiş gelişmemiş veya gelişmekte olan tüm ülkelerde uygulanması için Rekabet Politikası modeli taslağı oluşturabilir. Fakat, gelişmemiş ülkeleri, Dünya Ticaret Örgütü tarafından hazırlanan bu rekabet politikasını uygulamaya ikna etmek zor olabilmektedir.

Birleşmiş Milletler Organizasyonu UNO uluslararası ekonomik durumun farkındadır. UNO, sınırlı iş uygulamalarına ilişkin müzakereler yapılması amacıyla 1978 yılında Birleşmiş Milletler Kalkınma ve Ticaret Konferansını UNCTAD gerçekleştirmiştir.

UNCTAD, 1978 yılında, Sınırlı İş Uygulamalarına İlişkin Olarak Milletlerce Mutabakata Varılmış Tarafsızlık Prensipleri ve Kontrolü yöntemini oluşturmuştur. 1980 yılında UNCTAD tarafından geliştirildiği haliyle bu yöntem, hükümet içindeki bazı uzman gruplar arasında tartışmalara neden olmuştur. Ne yazık ki, Uluslararası Rekabet Yasası ve Politikasının içerdiği konular konusunda ihtilaflar olması nedeniyle bu yöntemin kabul edilmesi konusunda bir sonuca varılamamıştır.

Uluslararası Rekabet Politikasının önemli hedefini gerçekleştirmenin diğer bir yolu da, tüm dünyadaki iş ve ticaret yaşamındaki tekelleşme eğilimini engellemektir. Bu, işin büyük veya küçük olduğuna bakmadan, Tekelleşen Ticari Uygulamaları engellemeyi gerektirir.

Gelişmiş olan, özellikle de gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkeleri kapsayacak şekilde tüm ülkelerde Rekabet Politikasına ilişkin olarak aynı kanunların uygulanmasını gerektirmektedir. Bu fikri uygulamaya geçirmek için Uluslararası Rekabet Yasası Kurulu veya Yetkili Mercii oluşturmak gerekli olabilmektedir.

Bu tip bir kuruluş, gelişmiş, gelişmekte veya gelişmemiş olan tüm ülkelerde uygulanacak şekilde Rekabet Yasası konusunda bir taslak hazırlayabilir. Bu tip bir taslak hazırlanırken, hiç bir ülkenin bağımsızlığı tehlikeye atılmamalıdır. Tüm ülkeler tarafından kabul edilecek şekilde hazırlanmalı, ülkenin kültürü, sosyal durumu, ekonomik ve eğitim geçmişi ve kaynakların mevcudiyeti göz önünde bulundurulmalıdır.

Bu taslak hazırlanırken Uluslararası Karışım ve şirketlerin birleşimi göz önünde tutulmalıdır. İki veya daha fazla şirketin birleşmesi bir dereceye kadar tekelleşmeyi sağlayacağı bir gerçektir. Örneğin, bir ürün 3-4 şirket tarafından üretildiğini düşünün. Eğer bu şirketler fiyatları sabitlemeye karar verirlerse, merkezileşmeye neden olabilirler. Bu tip bir merkezileşme Rekabet Yasası tarafından yasaklanmıştır

Hindistan'da 1969 yılında hakim olan Tekelleşme ve Sınırlı Ticaret Uygulamaları Anlaşması ile yasaklanmaktadır. Bu 3-4 şirket, bir şirketle birleşerek aynı ürünün üretilmesi ile ilgilenirse, merkezileşme önlenebilecektir. 3-4 şirketin birleştirilmesi ile oluşan bu yeni şirket, aynı ürünün üretimi ile ilgilenirse, bu ürüne ilişkin olarak tekelleşme ortaya çıkacaktır. Bu yeni şirketin kendi tarafından üretilen ürüne ilişkin sabit fiyat belirlemesi mümkündür, böylece piyasadaki rekabet kalkabilir.

Bu, uluslararası birleşimlere izin verilmeyeceği anlamına da gelmemektedir. Eğer uluslararası birleşmeler, ülke veya ülkeleri,ileri teknolojik bilgiye götürecek şekilde veya şimdiki kadar bilinmeyen çok kaliteli mal veya ürünleri tanıttıkları şekilde oluşturulursa, bu tip uluslararası birleşmeler yarar sağlayabilir. Birleşme yöntemi, zayıf bir şirketi iyileştirme yönünde de kullanılabilir. Bu şekilde şirketin yok olması önlenemez. Zayıf olan birim, tüketicinin yararına olacak şekilde kaliteli mal üretmeye yönlendirilebilir.

Bu tip bir çok uluslu İşbirliğine dayalı bir birleşme tüketicinin yararına olacaktır, çünkü piyasadaki bir rakip silinmemiş olacaktır. Ayrıca, zayıf bir endüstride bu tip bir girişimin iş gücüne olan katkısı da inkar edilemez.

Küçük veya büyük olsun İşbirliği kuruluşlarına, bu tip ülkelere kendi risklerini taşımalarına izin vererek engel teşkil etmelerine müsamaha gösterilirse, bu ülkelerdeki yerel endüstriler birtakım dezavantajlar yaşayabilirler. Büyük, çok uluslu İşbirliği Kuruluşları, ürünlerinin reklamına büyük miktarlarda para harcamaktadırlar. Yazılı olsun, görsel olsun tüm reklam kampanyalarının çok pahalıya mal olduğu inkar edilemez. Kaçınılmaz olarak, bunun maliyeti, tüketicilere yüklenmektedir. Boş yere yapılan reklam kampanyaları maliyeti azaltılmasıyla, müşteriye binen yükün hafifletilmesi istenen bir durumdur.

Çok uluslu İşbirliği Kuruluşları tarafından yapılan reklam maliyeti tüketicinin yanı sıra, bu tip ürünlerle ilgilenen yerel endüstriye de zarar vermektedir. Reklam kampanyalarının amacı ürüne olan talebi artırmaktır; bunun yeni bir piyasa stratejisi olduğu söylenebilir. Ürettikleri kaliteli ürünlere rağmen, yerel işletmeciler finansal alanda daha kısıtlı oldukları için, bu anlamda, büyük Çok uluslu İşbirliği Kuruluşları ile yarışamayabilirler. Bunlar, üretim aktiviteleri için ayrılmış kısıtlı sermayeleri olan küçük işletmeciler olabilirler. Geniş rezervleri olmayabilir. İyi reklam ilanlarına ayıracak veya reklam kampanyası düzenleyecek paraları olmayabilir. Kaliteli ürün üreten yerel bir üretici ile çok uluslu işbirliği kuruluşunu kıyasladığımızı düşünelim, yerel üretici sermaye yetersizliğinden dolayı uygun reklam kampanyası yapamadığı için yenik düşecektir. Uluslararası Rekabet Politikası, rekabet karşıtı uygulamalara karşı tedbir almalıdır.

Reklamlar bilgi verici, ikna edici ve kötüleleyici olmak üzere üç çeşittir. Bilgi verici olanlar arzu edilen tiptir. Bilgi yanıltıcı olmadığı sürece, bu reklama güvenen tüketici hangi ürünü alacağına karar verebilir. Eğer yanıltıcı bilgi veriyorsa, uygunsuz bir ticari uygulamaya neden olur. İkna edici reklamlar da anlayışla karşılanabilir. Piyasa stratejilerinden biri olarak kabul edilebilir. Müşterinin ilgisi reklamı yapılan ürüne çekilebilir. Biraz abartıya da izin

verilebilir. Fakat gerçeklerin çarpıtılması veya ürünün yanlış tanıtılması adil olmayan ticari uygulamaya neden olur. Rakibin ürününü kötülemeye yönelik bir reklam kampanyasına izin verilmemelidir. Böyle bir reklam, çarpıtılmış bir şekilde, rekabet bilgisi vererek kendi üstünlüğünü açıklamaya çalışıyorsa, rakip olduğu ürünün kötü olduğuna, kendi ürünlerinin daha kaliteli olduğuna tüketiciyi inandırmaya çalışıyorsa, bu haksız rekabete girer. Karşılaştırma yapılması her zaman kötü bir durumdur.

Küçük ya da büyük, yerel ya da çok uluslu hiç bir kuruluş rakip firmanın kötülüğüne reklam yapmamalıdır. Fakat, gerçeklere dayalı bir karşılaştırma yapan reklamlara karşı çıkılmayabilir, çünkü tüketici mevcut olanlar içinde en iyisini seçme şansına sahip olabilir.

Rekabet piyasasına ilişkin en önemli zorluklardan biri alınacak malın yanında hediye verilmesidir. Daha büyük işbirliği kuruluşları, bunların çoğu da uluslararası kuruluşlardır, genellikle ilave hediye programı uygulamaktadır. Eğer önerilen hediye gerçekten çok iyi ise ve bu, giderlerin karşılanması için, ürünün fiyatını artırmıyorsa, tüketicinin yararına olabileceğinden dolayı istenilmeyen bir ticaret şekli olmayabilir. Fakat, bu, piyasada benzer ürünler satan satıcılara ters etki yapmaktadır. Çünkü, küçük kuruluşlar, bu tip ürünlerin üretilmesi dahil olmak üzere iş faaliyetleri için sınırlı kaynaklara sahiptir. Bu anlamda büyük kuruluşlarla, özellikle çokuluslu kuruluşlarla rekabet edemezler. Bu durumda, küçük kuruluşlar, bu ürünlere ilişkin iş yerlerini kapatmak zorunda kalabilirler. Sonuç olarak bir rakip piyasadaki silinmiş olacak, ürün rakipsiz kalacaktır.

Buna ilaveten, bu şekilde ilave hediye verilmesine ilişkin bir tehlike daha vardır. Zaman zaman, prensipsiz ticaret adamları kalitesiz ürünlerini ve mallarını piyasaya sokmak için bu sisteme sponsorluk yapmaktadır. Tüketicide de bu tip bir hediye cazip gelebilir ve bu tip bir programla ilgili olan ürün veya ürünleri fazla sorgulamayabilir. Kalitesiz ürünün sunulmadığını farz etsek bile, bu tip bir program tüketicinin kararını etkileyecektir. Bu, seçimin sapmasına yol açacaktır. Örneğin, buzdolabı almak isteyen tüketici, hediye verilen buzdolabını, piyasada mevcut olan en kaliteli veya en uygun buzdolabına tercih edebilir. Bazen hediye cazip geldiği için, tüketici bu hediye verilen ürüne hiç ihtiyaç duymadığı halde almak durumunda kalabilir. Uluslararası Rekabet Politikası ile bu tehlike ortadan kaldırılmalıdır.

Ürünlerin çok düşük fiyata satılması da rekabetin ortadan kalkmasını sağlayabilir. Bazen, mal veya ürünlerin piyasaya sürüldüğü ve maliyetin altına satıldığı gözlemlenmektedir. Her ticari aktivitenin kar sağlanması amacıyla yapıldığını söylemeye gerek yoktur. Hiç bir ticaret adamı zarar etmek için ticaret

yapmaz. Ürünlerin maliyetin altında satılması kesinlikle zararlı sonuçlanacaktır. Eğer bu işlem kısa bir süre için eldeki stoğu eritmek için yapılıyorsa bunun büyük zararı yoktur fakat eğer bu işlem rakipleri elimine etmek için yapılıyorsa, haksız rekabeti sağlar. Yine buradaki tehlike kalitesiz malların piyasaya sürülmesidir. Aksi takdirde, tüketiciye ucuz fiyatlar cazip gelebilir, fakat bu, benzer ürünlere ilişkin iş kollarının rakipler tarafından kapatılması ile sonuçlanmaktadır.

Uluslararası Rekabet Politikası, bu tip haksız rekabet sağlayan ticari uygulamalara karşı önlem alacak şekilde düzenlenmelidir.

Patent, telif hakkı, ticari marka gibi mülkiyet haklarına önem verilmelidir. Her ülkenin kanun sisteminde bu tip mülkiyet hakları konusu vardır. Bu tip haklar belli bir süre için korunur. Bu şekilde korunmaları da gereklidir. Bu haklar, en azından ilgili ülkenin hukuk sisteminde korunması altında tutulması gerektiği sürece, uluslararası rekabet politikasından uzak tutulmalıdır. Bu tip hakların korunma süresinin aynı olması istenmektedir. Bu koruma, kabiliyetli insanları araştırmaya teşvik etmesi içinde gereklidir.

Mevcut hukuk sistemi içinde bu tip hakların korunduğu süre içinde, bu hakları Uluslararası Rekabet Politikasına getirme girişimi, piyasada manevi ilişkilerin kurulması için veya kabiliyetli kişilerin orijinal işler çıkarması için yapacakları araştırmaları ters etkileyebilir. Bununla beraber, uluslararası rekabet politikası bu tip bir korumaya ilişkin olarak sürenin uzatılmasını hedeflememelidir. Bu koruma işleminin başlangıç süresi tüketicinin araştırmalarının sonucuna varmasına yetecek kadar olmalıdır.

Şu anda Hindistan'da mevcut olan yasa, 1969, Tekelleşme ve Sınırlı Ticaret Uygulamaları Kanunudur, MRTP Kanunu. Tekelleşme, sınırlı ve haksız ticaret uygulamaları gibi istenmeyen ticari uygulamaları engellemek için oluşturulmuştur. Tekelleşme ve Sınırlı Ticaret Uygulamaları Komisyonu bu yasanın kapsamında oluşturulmuş olup, 1970 yılından beri faaliyetini sürdürmektedir. Komisyon karar verme yetkisine sahiptir. Tüketicinin, tüketici koruma derneklerinin, ticari kuruluşların, hükümetin, MRTP kanunu kapsamında araştırma görevlisi olan direktörün, araştırma ve tescil, şikayeti üzerine veya kendi edindiği bilgi üzerine haksız ticari uygulamalara ilişkin olarak araştırma başlatma yetkisine sahiptir. Araştırmanın sonucu olarak Komisyon, sınırlayıcı ve/veya haksız ticari uygulamalarından suçlu bulunan kuruluşu piyasadan çekilme cezası verebilir. Aynı zamanda Komisyon, suçlu bulunan kuruluşun bu tip bir davranışın gelecekte bir daha tekerrür etmeyeceğine

dair yaptığı başvuruyu da değerlendirme hakkına sahiptir. Bu tip bir sorumluluk karşısında Komisyon, yeni bir emir çıkarmadan kapatma yetkisine de sahiptir.

Tekelleşme konusunda Komisyona suç araştırma ve bulunduğu bunu Merkezi Hükümete bildirme yetkisi verilmiştir. Ayrıca, istenmeyen ticari uygulamalardan zarar gören kişilere, zararı ödeme yetkisi de verilmiştir. Komisyonun aldığı karara Hindistan Anayasa Mahkemesi uyacaktır.

Hindistan Hükümeti, Rekabet Yasasının taslağını hazırlamış ve Tekelleşme ve Sınırlı Ticaret Uygulamaları Yasası üzerinde değişiklikler yapmıştır. Bu amaçla dokuz kişiden oluşan bir komite oluşturmuştur. Komite muhtemelen 2000 Mart ayına kadar raporunu sunacaktır.

Şu anda mevcut olan ekonomilerimiz gelişmiş, gelişmekte, az gelişmiş ve gelişmemiş olmak üzere dört kategoriye ayrılmıştır. Gelişmiş olan kategoridekiler gelişmiş bilimsel ve teknolojik yapılanmaya sahiptir. Fakat ne yazık ki, bu bilimsel ve teknolojik gelişmelerin meyvesi diğer kategorideki ülkeler tarafından tam olarak alınamamıştır.

Gelişmekte olan ülkeler yeni teknolojileri uygulama ve kabul etme safhasındadır. Bu anlamda çok zorluk çekmemektedirler. Az gelişmiş ülkeler de ise durum biraz farklıdır. Birçok nedenden dolayı, gelişmiş ülkelerin gösterdiği uygulama gelişimini gösteremeyebilirler.

Etkenlerden biri eğitimin yaygın olmayışıdır. Diğer bir etken finansal sınırlamalardan kaynaklanan materyal eksikliğidir. Diğer bir etken de nüfus patlamasıdır.

Gelişmemiş ülkelere bakıldığında ise, hala karanlık çağlarda yaşadıkları gözlemlenmektedir. Onların tutumu ışığı reddeden baykuş yaklaşımına benzetilebilir. Bu eğitim eksikliği ve eğitimi ve aydınlanmayı reddetmelerinden kaynaklanmaktadır.

Uluslararası Rekabet Politikasının asıl amacı, tüm dünyadaki tüketiciler için sağlıklı bir rekabet piyasası oluşturmaktır. Tüketici, rengi, dini, milliyeti vesaire ne olursa olsun, bu tip bir uluslararası sağlıklı rekabet piyasasına girebilmelidir. Bu hedefi gerçekleştirmek için gelişmiş ülkelerin üstlendikleri görev çok büyüktür.

Bu anlamda, gelişmiş ülkelerin üstlendikleri görev, tüm dünyaya bilgi penceresini açmaktır. Gelişmekte, az gelişmiş veya gelişmemiş olsun dünyadaki

tüm ülkelere bilgi yayılımını sağlamalıyız. Uygun olduğunu düşünüyorlarsa, kapılarını tüm bu bilgilere açarak onlardan yarar sağlarlar. Bilgi yayılımı, bu tip ülkelerdeki doğru düşünen insanların, o ülkedeki halkın düşüncelerini açarak yaşam standardını yükseltmesini sağlayabilir. Bu doğru düşünen insanlar, gelişmiş ülkelerde uygulanan rekabet prensibini uygulayabilir.

Bu anlamda gelişmiş ülkelerin yapabileceği ikinci yardım, bu ülkelerin bilimsel bilgi ve teknolojik gelişmelerini, geliştirmekte, az gelişmiş ve gelişmemiş ülkelerin yararına kullanmasıdır. Gelişmiş ülkeler, bu tip ülkelerdeki iş adamlarına teknolojik bağlantılar sağlayabilir. Fakat bu tip teknolojik bağlantılar, o ülkenin ekonomik ve mali büyümesine bağlıdır. Geliştirmekte, az gelişmiş ve gelişmemiş olan ülkelerin ekonomilerinin kötüye kullanılmaması için önlemler alınmalıdır.

Bu anlamda, bu konudaki yeni düşünceleri daha kolaylıkla kabul edebilmeleri için, WTO, bu ülkelere ekonomi uzmanları sağlayabilir. WTO'daki ekonomi uzmanları, bu ülkelerin hem kültürel ve sosyal durumunu hem de ekonomik ve eğitim durumunu göz önünde tutarak, bu ülkelerde uygulanması için, Uluslararası Rekabet Politikasının uygulanmasına ilişkin bir taslak hazırlayabilir.

Gelişmiş ülkelerin yapabileceği diğer bir yardım, bu ülkelere Rekabet Yasasına ilişkin tasarı önerecek bir çeşit Rekabet Yasası Grubu oluşturmaktır. Bu uzmanlık yardımı bu ülkenin hükümetinde yer alan doğru düşünen insanların ilgili faktörleri göz önünde tutarak Rekabet Yasası Politikasını kabul etmelerini sağlayacaktır.

Bu tip bir organizasyon, tüketicinin en iyi ürünü en ucuz fiyata alması için, uluslararası birleşmeleri de sağlayabilir. Fakat bu tip birleşmelerde karşılıklı fayda sağlanmasına tek taraflı faydanın ön planda tutulmamasına dikkat edilmelidir. Bu nedenle geliştirmekte, az gelişmiş ve gelişmemiş ülkenin ekonomisinin kötüye kullanılmaması için önlemler alınmalıdır.

Ayrıca gelişmiş ülkelerin, eğitimin yaygınlaşması için bir çeşit organizasyon kurma düşüncesi de vardır. Birçok ülkede, özellikle de az gelişmiş ve gelişmemiş ülkelerde okur yazar oranı düşüktür. Okur yazarlıkla, eğitim birbirine karıştırılmamalıdır. Bilgi de eğitimle karıştırılmamalıdır. Eğitim, düşünmeyi öğretir. Eğitim, bir kişinin kendisi için neyin iyi neyin kötü olduğuna karar vermesini sağlar. Eğitimin yaygınlaşması doğru düşünen insan sayısını artırır. Doğru düşünen jenerasyon, ticari aktivitelerinde globalleşmeyi ve uluslararası rekabet prensibini kabul eder. Gelişmiş ülkelerin bu hedefi

gerçekleştirmelerine, bunu hedef haline getirmelerine, hangi ülkeye ait olurlarsa olsunlar tüm vatandaşların gelişimine yardım etmelerine izin verelim. Gelişmekte, az gelişmiş veya gelişmemiş ülkelerin kalkındırılmasına yönelik olarak gelişmiş ülkelerin aldıkları önlemler, bu ülkeleri yeterli hale getirmek için olmalıdır.

Randolph W. TRITELL

*ABD Federal Ticaret Komisyonu,
Rekabet Bürosu Yardımcı Direktör
(Washington/ABD)*

İki nedenle bu gün burada olmak benim için büyük bir zevk; birincisi, Türk olan birçok meslektaşımın burada buluşma ve geçiş döneminde olan ekonomilerde rekabet politikasının geliştirilmesi ve uygulanmasını içeren önemli konularla ilgilenen kişilerin endişelerini dinleme fırsatı bulduğum için çok memnunum.

Gördüğümüz gibi, soyut anlamda bu konuları müzakere etmek kolaydır fakat hedefleri gerçekleştirmeye çalışılırken karşı karşıya kalınan problemleri çözmek her zaman kolay olmayabiliyor.

İkincisi, bu davet bana harika ülkenizi görme imkanı vermiştir. Aynı zamanda bu muhteşem konferansı hazırlayan ev sahibimize memnuniyetimi belirtmek istiyorum.

Uluslararası rekabet politikasına ilişkin yeni yönelimler konularını araştırmadan önce, bu odada bulunan kalabalıktan çok etkilendiğimi belirtmek istiyorum. 10-12 yıl önce, bir zamanlar ekonomik prensibin konusu bile olmayan rekabet politikasının uygulanmasına ilişkin önemli noktaları müzakere etmek için farklı milletlerin temsilcilerinin bir araya geleceğini kim düşünebilirdi ki. Üstelik, rekabet politikasının uygulanmasına ilişkin yöntemleri konu alan müzakerelerde ortaya çıkan farklılıklar ne olursa olsun, açık piyasa ve serbest rekabetin değeri konusunda varılan fikir birliğinin büyüklüğü tartışılmazdır.

Son olarak, konuya girmeden önce, burada savunduğum düşüncelerin Federal Ticaret Komisyonu veya Amerikan Hükümetinin düşüncelerini temsil etmediğini tamamen kendi düşüncelerim olduğunu belirtmek isterim.

“Uluslararası Rekabet Politikasına İlişkin Yeni Yönelimler” başlıklı bu konu oldukça önemli ve zamanında tartışılmakta olan bir konudur. Yeni yönelimler konusunu ele almamızın nedeni açıktır, hepimizin duyduğu, hatta belki de çok sık duyduğu bir olaydır; fakat biri, yani globalizasyon, rekabet politikasına ilişkin geleneksel kavramlarla mücadeleyi gerektirmektedir.

Globalleşmeye ilişkin neden ve oluşumlar ile rekabet politikasına ilişkin olarak globalleşmenin uygulanışı konusunda konuşacağım. Fakat, basitçe belirtmek gerekirse ikilem şudur: Biz global bir ekonomide yaşıyoruz fakat global bir devlette yaşamıyoruz. Bu, ülkelerini ters etkileyebilecek olan uygulamaları belirlemek ve düzeltmek için yerel tröst karşıtı işlemleri uygulamaya koyan kişilerin hareket kabiliyetlerinde sınırlamalar olması gerektiği anlamına gelmektedir. Bu öğlen, yerel tröst karşıtı prensiplerin, yeni global ekonomiye uygulandığı durumları anlatacağım.

Özgeçmiş

Amerika’da bizim tröst karşıtı yasalara ilişkin deneyimimiz 1890 yılında “Sherman” Kanununun kabulüne yani yüz yıl öncesine dayanır.

Sherman Kanunu genelde, devlet içi ticareti etkileyen ticareti kısıtlama işlemini ve tekelleşme konumuna ilişkin uygun olmayan kazanç şeklini yasaklamaktadır. Daha sonra, Sherman Kanunu, diğer şeylerin yanı sıra birbirine yaklaşma işlemini de yasaklayan Clayton Kanunu ile değiştirilmiştir.

Bu kanunun etkisi, rekabeti azaltmasıdır. Aynı zamanda, 1914 yılında Kongre, Federal Ticaret Komisyonu Kanununu, FTC da çıkarmıştır. FTC Kanunu, Sherman ve “Clayton” Kanununun ihlal eden uygulamaları içeren rekabete ilişkin adil olmayan metotları yasaklamaktadır, fakat buna ilaveten diğer rekabet karşıtı uygulamaları belirlemek için de araştırmalar yapmaktadır. Tüm bu kanunlar, uygulama komisyonları tarafından uygulanabilmesi ve mahkemede kanunun kolayca uygulanabilmesi için ayrıntılı olarak yazılmıştır. Bu esneklik Amerika için çok iyi olmuştur ve bu yüzyılın eski kanunları, yeni 21. yüzyılın teknolojiye dayalı ekonomisinde ortaya çıkan konularda bir çözüm yolu olabileceğine inanıyorum.

Bizim tröst karşıtı kanunlarımızın yürürlüğe girmesini sağlayan çeşitli faktörler konusunda bazı tartışmalar vardır ve yıllardır kanunların uygulanması farklı hedeflerle gerçekleştirilmiştir. Bununla beraber, en azından son 20 yıldır ve yakın gelecek içinde böyle olacağına inanıyorum.

Amerika’da tröst karşıtı uygulamanın amacının, tüketicinin refahını yükseltmek olduğu konusunda fikir birliğine varılmıştır. Aynı zamanda, hükümetimizin Yürütme Bölümünün bir parçası olan Adalet Bakanlığı AntiTröst Bölümünü ve bağımsız bir bölüm olan ve tüketiciyi koruma kanunlarını yürürlüğe koymaya yetkili olan Federal Ticaret Komisyonundan oluşan ikili

uygulama sistemimiz bulunmaktadır. Bu Amerika'ya özgü bir sistemdir ve yeni Rekabet Yasası oluşturmaya çalışan diğer ülkeler için uygun olmayabilir.

Aynı zamanda, Amerika'nın, hem hükümet hem de davacılarla, uluslararası konulara ilişkin tröst karşıtı uygulamalara yönelik uzun yıllara dayanan tecrübesi vardır.

Mahkemelerimiz uzun zamandır, rekabet karşıtı bir davranışın Amerikan ticaretini olumsuz etkilemesi durumunda rekabet karşıtı davranışa ilişkin olarak sınır dışında da uygulamak için tröst karşıtı kanunu yorumlamaktadırlar.

1982'de Sherman Kanunu, olumsuz bir davranışın Amerikan ticaretini kötü yönde etkilemesi durumunda uygulanacak şekilde yabancı uygulamaları kapsamak üzere değiştirilmiştir. Aynı zamanda piyasaya girmekten men edilmeye sonuçlanan rekabet karşıtı uygulamalar nedeniyle zarar gören tarafın Amerikan ihracatçıları olması durumunda Sherman Kanununun hükümet tarafından kullanılması konusunda da tartışmalar vardır; Uluslararası Tröst Karşıtı İşlemlerimize İlişkin Tüzüğümüzde de uygulama teşkilatlarının bu tip uygulamalara karşı davranabileceği şekilde değişiklikler yapılmıştır.

Yabancı ülkelere karşı, Amerikan tröst karşıtı kanunların uygulanışına ilişkin birçok örnek olmasına karşın, yakın zamanlara kadar Amerika'nın tröst karşıtı uygulamaları çoğunlukla yerel uygulamalardır. Fakat son yıllarda tröst karşıtı olarak prensipleri oluşturan kişilerin, uluslararası konularda geçerli olacak şekilde rekabet politikasını tekrar incelemeye zorlama eğilimi vardır.

Bu tip eğilimlerden biri global ticarete hızlı bir artış sağlamaktır. Uluslararası ve bölgesel ticaret anlaşmalarından kaynaklanan ticari engellerin azalmasıyla, yabancı yatırım engellerinin kalkmasıyla, haberleşme ve nakliyenin gelişmesiyle, yeni teknolojinin yaygınlaşmasıyla ve teknik ve diğer endüstriyel standartların birbirine yakınlaşmasıyla harekete geçen Amerika, son on yılda yüzde 13 üzerinde gayrisafi milli hasıla oranında ihracatını ikiye katlamış, yüzde 15 gayrisafi milli hasıla oranında ithalatında yüzde 50 artış olmuştur. Bu önemli artışlar 350 milyar Dolar üzerinde yabancı yatırımını bile içermemektedir.

Diğer önemli eğilim, global rekabette artışın sebebi ve sonucu, şirketlerin birleşmesi işlemindeki araştırmalardır.

Federal Ticaret Komisyonunda, bunu, birleşim öncesi bildirim programımız kapsamında rapor edilen yaklaşımlar olarak görürüz; her yıl 4.500 bildirim almaktayız. Bu miktar, 1991 yılında yapılan bildirimlerden üç kat daha

fazladır. Birleşmeler önceleri sadece milli olaylarda ortaya çıkmaktaydı, fakat şimdi yabancı ortaklar, yurt dışında kurulan önemli alanlar veya yabancı mallar gibi yabancı boyutta araştırma gerektiren birleşimlerin çoğuna çözüm bulunmuştur. Bu nedenle, geçmişte Federal Ticaret Komisyonunun uygulama faaliyetinde bulunduğu birleşim vakalarından 28'inden 13'ünü yabancı hükümetlere bildirmiş bulunmaktayız, 6'sı için yabancı yetkililerle müzakerelerde bulunmaktayız.

Aynı zamanda, daha önce kapalı veya Devlet kontrollü ekonomileri olan ülkelerde dahil olmak üzere açık piyasanın yararlarının kabulünde artış da gözlemlemekteyiz. Bu konum, sadece dünya ticaret sistemi için değil hükümetleri bu yaklaşımı kabul etmiş olan ülkelerin tüketicileri için de büyük yararlar sağlamaktadır. Bu ortamda hepsi olmasa da çoğu ülkeler, rekabeti korumak için rekabet prensibinin önemini fark etmişlerdir. Örneğin, bu ülkeler eğer sadece özel tekelleşmeye dönüştürülüyorlarsa özelleştirilmekte olan devlet sektöründen çok az şey kazandıığının farkındadırlar.

Aynı zamanda, bu hükümetlerin yardımı ile bazı firmalar rekabet karşıtı uygulamalara dönerek daha önce korunan piyasalarının kaybına reaksiyon göstermişlerdir. Bu yakın dağıtım sistemlerinin, ithalat kartellerinin, hakim durumun kötüye kullanılmasının ve tamamıyla fiyat sabitlemesinin ve bölgesel belirlemenin etkilerini görebilirler.

Adalet Bakanlığının son zamanlardaki uluslararası kartellere karşı uygulamaları, bu problemin derinliğini göstermektedir. Son iki yılda tröst karşıtı vakalardan toplam 2 milyar Dolardan fazla ceza toplanmıştır.

Sherman Kanununun 1890 yılında çıkmasından itibaren ise bu cezalar birkaç katına çıkmıştır. Suçların yarısı yurt dışı kaynaklıdır ve bu cezaların yüzde 90'ı uluslararası kartel faaliyetleri ile ilgili olarak toplanmaktadır. Bugün tröst karşıtı uygulamalarla ilgili olarak Adalet Bakanlığının 35'in üzerinde jüri üyesi vardır. Beş kıtada yirmi ülkede konuları ve hedefleri kapsayan şüphelerden dolayı uluslararası kartelleri araştırmaktadırlar.

Bu bölüm, endüstrilerin analizini ve her yıl milyarlarca dolarlık ticareti araştırmaktadır. Başarılı ve yumuşak geçişli programların yardımıyla Bölüm bu kartelleri kırmaya devam etmekte, kartellere katılımın etkili bir cezaya hatta hapis cezasına neden olacağı mesajını vermektedir.

Diğer bir yöntem de milli ve bölgesel rekabet yöntemlerinin araştırılmasıdır. Piyasanın serbestleşmesini sağlamaya çalışan ve açık açık

ekonominin rekabet politikasının önemini anlayan ülkeler rekabet karşıtı yasalar yapmışlardır. Bugün seksenden fazla ülkenin tröst karşıtı yasaları vardır. Mevcut yasaların çoğu on yaşın altındadır. Yaklaşık olarak bunların 60'ı birleşmeye ilişkin kontrol koşulları içermektedir. Bu nedenle, uluslararası şekilde işleyen birleşmeler, bir çok ülkenin tröst karşıtı yargı uygulamalarına maruz kalırlar. Bu, hem tüketicileri etkileyen rekabet karşıtı uygulamaları belirleme kabiliyetini sağlamaya çalışan kanun koyucuların üzerinde, hem de çok yönlü, çakışan, ilgisiz olan rekabet karşıtı düzenlemelerden kaçınmaya çalışan firmalar üzerinde endişe yaratmaktadır.

Düzenleyici Uygulamalar: İşbirliği ve Birbirine Yaklaşım

Global iş yaşamının çok yönlü rekabet karşıtı yargulamaya maruz kaldığı dünyada bir dereceye kadar uygunluk sadece gerekli değil, zorunludur da. Rekabet kanunlarının artırılması yasaların uyum içinde olmasını gerektirmektedir.

Birçok idarede uyumun bir hedef olmasına karşın, rekabet karşıtı alanda uyum, yakın gelecekte sağlanabilecek bir şey değildir, hatta olması gerektiği düşünülmemelidir.

Rekabete ilişkin uygun hedefler söz konusu olduğunda benzer felsefeleri ve gelişmiş rekabet karşıtı yöntemleri olan Avrupa ve Amerika gibi ülkeler arasında bile, kurallar ve yöntemler konusunda farklılıklar olabilir. Bu, kanunlarda ortaya çıkan kültürel etkiler ve farklı tarihi deneyimlerin doğal bir sonucudur. Benzer olarak, Amerika, Kanada, Meksika arasındaki Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşmasında rekabet karşıtı kurallarda uyum sağlanmasına çalışılmamıştır. Bundan ziyade, serbest ticaret alanında ticareti sağlamaya ilişkin olarak yöntemlerdeki farklılıkların engel teşkil ettiği alanları belirlemek için birbirlerinin tröst karşıtı sistemlerini incelemek üzere Amerika, Kanada ve Meksika'dan oluşan bir komite oluşturmuşlardır; Herhangi bir engelle karşılaşılmamıştır. Bizim yarıküreden 34 ülkenin katıldığı, 2005 yılı için planlanan, Amerika, Amerika Serbest Ticaret görüşmelerinde, serbest ticaret alanında rekabet politikasının nasıl kullanılacağı konusunda müzakereler yapan rekabet müzakere grubu ile ilgilenmektedir. Bu uygulama daha başlangıç safhasında olmasına karşın, tröst karşıtı uygulamanın birbirine uydurulması gibi bir girişim yoktur.

Bu, Amerika'nın, diğer ülkelerin faaliyetlerini dikkate almadan kendi kurallarını uygulayarak kendi hedeflerini gerçekleştirme anlamına

gelmemektedir. Bundan ziyade, Avrupa gibi Amerika da globalleşme ile ilgili sorunlara aşağıda açıklayacağım işbirliği yöntemi ile yaklaşmaktadır.

İşbirliği ile çalışma deneyimimiz, birbirine yaklaşıma, -bu yaklaşımlar iki ülke arasındaki kanunların ve düzenlemelerin birbirine uyum sağlamasını içeren sıkı yaklaşımlar değildir- götürmüştür bizi. Fakat birbirine yaklaşım, genel problemlere benzer yaklaşımlarda Amerika ve bizim ortaklarımızla yavaş bir şekilde gelişen deneyim ve öğrenmeye dayanmaktadır.

İkili İşbirliği Deneyimi

Rekabet alanındaki işbirliği unsurlarından en önemlisi Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatıdır OECD.

Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı ilk kez 1967 yılında kurulmuş, 1995 yılında değişiklikler yapılmıştır.

Bu gün ev sahibimiz olan Türkiye de dahil olmak üzere OECD'ye üye olan 29 ülkenin tröst karşıtı yetkilileri ve Amerika, tröst karşıtı uygulamalarda işbirliği tedbirleri alınması konusunda mutabakata varmıştır. Bu tedbirler şunları kapsamaktadır;

- Bir tarafın uygulama faaliyeti diğer üyenin önemli aktivitelerini etkilemesi durumunda diğer tarafın bildirimini,
- Gizli olmayan araştırma bilgilerinin paylaşımı dahil olmak üzere diğer üyenin tröst karşıtı araştırmalarında işbirliği sağlanması,
- Karşılıklı anlayış, yani milletlerin birbirlerinin hukuk ve prensiplerini tanıması,
- Pozitif anlayış, ileriki konularda tartışılacak,
- Rekabet karşıtı uygulamalardan kaynaklanan muhtemel görüş ayrılıkları ile ilgili danışma sağlama.
- Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatının tavsiyenamesindeki zorunlulukların çoğu Amerika'nın önemli ticaret ortakları ile girdiği ikili anlaşmalarda uygulanmıştır.

Geçen yıla kadar Almanya ile, 1976, Avustralya ile, 1982, Kanada ile, 1984 ve 1995 ve Avrupa Komisyonu ile, 1991 anlaşmalarımız bulunmaktaydı. Geçen yıl da İsrail, Japonya ve Brezilya ile benzer anlaşmalar yapmış

bulunmaktayız ve bu liste muhtemelen genişlemeye devam edecektir. Önceden yapılan anlaşmaların bazılarının sadece Amerikan tröst karşıtı kanunlarının

uygulanmasından dolayı ortaya çıkan gerilimi en aza indirmek için yapılmasına karşın, Avrupa Komisyonu ve sonraki anlaşmalar kanunların uygulanmasına ilişkin karşılıklı etkinliğimizi artırabilmek için, işbirliğini sağlamaya yönelik olarak karşılıklı istek üzerine oluşturulmuştur.

Rekabet alanında özellikle Amerika ve Avrupa Komisyonu arasındaki ilişki üzerinde durmak istiyorum. Avrupa Komisyonu ile anlaşma imzalandığından beri, Amerika ile Avrupa arasındaki tröst karşıtı yetkililer arasındaki işbirliği oldukça gelişmiştir. Bizim işbirliğimiz, anlaşmalarımızın özel koşullarının ötesinde gelişmiştir; üstelik biz, anlaşmalarımızın, yakın işbirliği konusunda, yetkililerimiz arasında bir katalizör görevi gördüğüne inanıyoruz. Bu, kendini daha çok hem yüksek seviyedeki sözleşmelerde hem de günlük sözleşmelerimizde kendini göstermektedir. Bunun en son örneği “Exxon” ve Mobil’in önerilen birleşmesine ilişkin inceleme için, Federal Ticaret Komisyonu ve Komisyon üyeleri arasındaki işbirliği ve dayanışmadır. Benzer olarak, Hukuk Birimi ve Avrupa Komisyonunun “MCI- World Com” birleşmesine ilişkin araştırmalarda el ele çalışmasını örnek gösterebiliriz, bu işbirliği iki tarafın da memnuniyeti ile sonuçlanmıştır.

Bu tip işlemlerin araştırılması sırasında, görevli kişiler sürekli olarak telefon, faks, e-mail’le bağlantıda olmakta hatta diğer tarafın toplantılarına katılmaktadır. Piyasanın belirlenmesi ve birleşmenin rekabete etkileri ve izin verme veya vermeme gibi çözümlerin nerelerde gerektiği gibi konularda bilgi paylaşımında bulunurlar. Bu işlem, hem tarafların hem de şirketlerin işine yaramaktadır.

Daha önce belirttiğim gibi, biz genellikle gizli bilgi paylaşımında bulunmayız, fakat taraflar, araştırma ve çözümlerinin koordinesini sağlamak için, bu tip bilgilerin paylaşımını kendi güvenliklerine ilişkin olarak gerekli görmektedirler.

Birleşmelerde yakın işbirliğinin gerekli olmasına karşın, tarafların hızlı ve birbirine uygun sonuçlar almayı istemesi durumunda, örneğin, Avrupa Komisyonu ile Hukuk Bölümünün paralel olarak çıkardığı önergelerle Microsoft tarafından yapılan lisans uygulamalarının araştırılması gibi vakalarda, birleşme olmadığı durumlarda da birlikte çalışmaktayız. Bu işbirliğinin çoğunun Komisyon üyesi olan “Van Miert” döneminde geliştirilmiş olmasına karşın, Komisyon üyesi olan “Monti”nin liderliğinde de işbirliğimizin devam edeceği ve daha da gelişeceği açıktır.

1991 yılında Avrupa Birliği ile başlayan anlaşmalarımız “pozitif anlayış” olarak bilinen mekanizmaya ilişkin koşulları kapsamaktadır. “Pozitif anlayış” bir ülkenin, uygulama sırasında talep eden ülkeye zarar vermesi durumunda rekabet karşıtı bir davranışın incelenmesi ve önlem alınması için bir ülkenin diğer ülkeye danışmasıdır. Bir tarafın pozitif anlayışla davrandığı iki örnek verebiliriz; (1) A tarafı, B tarafının firmaları arasında iki tarafın piyasalarında satılan malların fiyatlarını sabitleyen bir anlaşma olduğunu öğrenir ve (2) A tarafı, B tarafındaki firmaların A tarafındaki firmaları B tarafının piyasasından çıkararak rekabet karşıtı uygulamalarda bulunduğunu öğrenir.

Bu vakalarda eğer Amerika zarara uğramışsa seçeneklerden biri Federal Ticaret Komisyonunun veya “DOJ”un araştırma yapması ve zarar karşılanmışsa çözüm üretmektir. Fakat genellikle bu tip dava işlemlerinin başarılı bir şekilde yürütülmesine ilişkin engeller bulunmaktadır. Örneğin, yabancı taraflara ilişkin yargılama zordur. Yöntemlerin uygulanması problem yaratabilir, kanıt toplama işlemi yabancı yasalarla engellenebilir, yabancı tröst karşıtı kurumlara kanıt sağlama işini kanun dışı hale getirecek şekilde kanunları oluşturmaktadırlar. Bir problem çözülüp bir araya getirilse bile, uygulanabilir çözümler bulmak imkansız olabilir. Bundan başka, tüm bu engeller aşılsa dahi, bu tip bir vakanın gündeme getirilmesi, ülkeler, Amerikan yargı sisteminin kendi özgürlüklerini ihlal ettiğini iddia ettikleri zaman istenmeyen bir şekilde politik tansiyonun yükselmesine neden olabilmektedir. Diğer yandan, karşı taraf kanıtlara daha kolay ulaşabileceğinden dolayı kendi yargı sistemindeki kanuni takibi daha iyi yapabilmekte ve kendi çözümünü kabul ettirmeye çalışabilmektedir.

1998 yılında Amerika ve Avrupa Komisyonu, uygulamaların pozitif anlayışla yapılacağı yeni bir anlaşmaya girmişlerdir. Anlaşmanın en önemli özelliği, taraflardan biri, bir araştırma yaptığı zaman, duruma yeterli kaynak sağladığı zaman, diğer tarafı araştırmanın durumu hakkında bilgilendirmesidir. Fakat 1991 ve 1998 yılında yapılan anlaşmalarda taraflar kendi yargı sistemlerini kullanmak istemişler, her koşulda kendi yöntemlerini kullanmışlardır. Buna ilaveten, yerel incelemelere ilişkin kanuni koşullardan ve inceleme için az zaman olmasından dolayı 1998 yılındaki anlaşmada, çıkarılan sonuçlar birleşme olayları için geçerli olmamıştır.

Şimdiye kadar, tek bir resmi pozitif anlayış üzerine kurulu anlaşma olmuştur, bunda da 1997 yılında, havaalanı rezervasyon sistemini bilgisayar sistemine geçirmeye ilişkin olarak, Avrupa hava yollarının, Amerikan firması “SABRE”yi Avrupa piyasasından çıkarmak için rekabet kurallarına aykırı davrandığı iddiası bulunmaktadır. 1999 Mart ayında da bu olayın sonucu olarak Avrupa Komisyonu Fransa Hava Yollarına karşı yasal işlemler başlatmıştır.

Resmi olmayan pozitif anlayışa dayalı örnekler de bulunmaktadır, yani Amerika'yı kötü etkileyen Avrupa'da oluşan rekabet problemlerini çözmek için Amerika, Avrupa Komitesi veya Üye Devletleri ile birlikte çalışmıştır.

Bu olayın bir örneği de Federal Ticaret Komitesinin Amerikan tüketicilerine fiyatları artıran İtalya'da kartel oluştuğunu öğrenmesidir. İtalyan rekabet yetkililerinin durumu araştırdığını öğrendikten sonra Amerika faaliyetlerini dondurmuş ve olay İtalyan yetkililerinin tedbir almasıyla çözülmüştür.

Pozitif anlayış çok da övülmemelidir; çünkü birçok sınırlama vardır ve sadece küçük olaylarda geçerlidir. Bununla beraber, güven ilişkisi kuran rekabet kuruluşlarını içeren uygun durumlarda, işbirliği için etkin bir yöntem olabilir.

Bütün anlaşmalara ilişkin en önemli sınırlama araştırma sırasında elde edilen gizli bilgilerin paylaşılmasıdır. Bazı durumlarda, özellikle birleşimlerdeki tarafların karşı tarafa araştırma hakkı vermesine karşın, bazı durumlarda da bilgi paylaşımı konusunda sınırlı kalmaktayız. Bir istisna ceza alanındadır. Ceza Kanunu yürütme işinde genellikle işbirliği sağlayan Karşılıklı Hukuki Yardımlaşma Anlaşmalarına "MLAT" uygun olarak Amerika araştırma yardımı alabilmektedir.

Bununla beraber, 1994 yılında Kongre, Uluslararası Tröst Karşıtı Uygulama Yardımlaşma Anlaşmasını "IAEAA" kanunlaştırmıştır.

Bu anlaşma, Amerika'nın, gizli bilgi paylaşımını sağlayan yasalara sahip ülkelerle karşılıklı yardım anlaşmasına girmesini sağlamaktadır. Geçen Ekim ayında Amerika, Avustralya ile bu tip ilk anlaşmasını imzalamıştır. Benzer anlaşmalar yaparak Avrupa Komisyonu ve Kanada ile de işbirliğimizi derinleştirmeyi umuyoruz.

Aynı zamanda, ikili işbirliğinin Rekabet yasaları ve prensiplerinin uygulanmasında birbirine yaklaşımı sağladığına inanıyoruz. Örneğin, Amerika-Avrupa Komisyonu ilişkisinde, tröst karşıtı düşüncelerimizde uygunluk olmasına karşın, sistemlerimiz arasında önemli derecede yöntemsel farklılıklar oluşmuştur. Örneğin, Avrupa Komisyonu, belirli dikey sınırlamalara karşı bizim Amerika'da aldığımızdan daha sıkı tedbirler almıştır. Bu, tek bir piyasaya 15 ayrı ekonomi entegrasyonu ile girmesinden kaynaklanmaktadır. Avrupa Komisyonu birleşime ve baskın konumdaki firmaların davranışına ilişkin olarak farklı değerlendirme standardı kullanmaktadır. Yöntemsel olarak, Avrupa Komisyonu, sistemini ön bildirim ve anlaşma muafiyeti üzerine kurmuştur, oysa

bizde böyle değildir, onların birleşim rapor sistemi çok daha az sayıda işlem için geçerlidir, bizimkinden daha fazla ön dokümantasyon gerekmektedir. Bu yasal farklılıkların yakın gelecekte ortadan kalkması ihtimali yoktur, bunu gerekli de görmemekteyiz.

Buna karşın, son yıllarda yaklaşımlarımızdaki farklılıklar azalmaktadır. Belirli dikey sınırlamaları analiz etme şeklimiz ve baskın konumun kötüye kullanılması konusuna gösterdiğimiz yaklaşım şeklimiz örnek gösterilebilir. Örneğin, uzak alanların birbirine yakınlaşması görüşünden hareket ederek sınır dışı birleşimlerle ilgili konularda inceleme yapmak için yakın zamanlarda Federal Ticaret Komisyonu, DOJ ve Avrupa Komisyonu görevlilerinden oluşan bir çalışma grubu oluşturmuş bulunmaktayız.

Birçok konuya benzer yaklaşım göstermemiz ve belirli konularda koordine sağlamaya çalışıyor olmamız, her zaman aynı sonuca varmamız gerektiği anlamına gelmemektedir. Örneğin, Boeing ve McDonnell Douglas'ın birleşimi konusunu hepimiz duymuş olmalıyız, Federal Ticaret Komisyonu, Amerikan yasaları kapsamında yaklaşım göstermiş. Avrupa Komisyonu ise, önerilen işlemin kendi birleşim yasalarını ihlal edeceği sonucuna varmıştır.

Bunun, bahsettiğim kuralın gerçekliğini kanıtlayan herkesçe bilinen bir istisna olduğunu söyleyebilirim.

Bu olayda, analizlerimizin arasındaki farklılıkları azaltan, Avrupa Komisyonu ve Federal Ticaret Komisyonu arasında sıkı işbirliği vardı. Avrupa Komisyonunun baskın konumun kötüye kullanılması konusundaki tedbirleri Amerika'nın aldığı tedbirlerden daha sıklıdır.

Fakat, bu tip farklılıkların olması zaman zaman kaçınılmazdır; gerçekten de beş Federal Ticaret Komisyon üyesi arasında farklılıklar vardır ve tröst karşıtı vakalara ilişkin olarak bizim dokuz Anayasa Mahkemesi Kararlarında da farklılıklar vardır. O halde, neden farklı ülkelerin tröst karşıtı kuruluşlarında farklılıklar olmasın? Üstelik daha az hassas olan piyasalara ilişkin olarak Amerika ve Avrupa Komisyonunun farklı kararlar alması hiç de problem yaratmamıştır. Amerika ve Avrupa Komisyonu arasındaki ilişki bu tip farklılıklara saygı duyacak kadar ve bu farklılıkların üstesinden gelecek kadar kuvvetlidir. Sonunda, Boeing olayının ticaret ve politikanın işin içine girmesiyle karar verilen rekabet konularından kaçınılması gerektiğinin ve işbirliğinin önemli olduğunun göstergesi olacağına inanıyorum.

Çok Uluslu Anlaşmalar

Global ekonomideki rekabet politikasının rolü konusu çok uluslu anlaşmalarda ortaya çıkmaktadır. Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması Bölüm 15'e uygun olarak Amerika, Kanada, Meksika yetkilileri, ticaret ve rekabet konusunda karşılıklı menfaatlerin görüşülmesi için bir araya gelmişlerdir. Kuzey ve Güney Amerika'dan 34 ülkenin, 2005 yılına kadar yarıküreye ait serbest ticaret alanı oluşturmak için toplandığı, Amerikan Serbest Ticaret Alanı müzakereleri kapsamında rekabet bölümü vardır. Burada incelediğimiz önemli konulardan biri de, küçük ekonomileri olan ülkelerde milli ve yerel rekabet prensiplerinin ve kuruluşlarının rolüdür. Bu nedenle, rekabet, serbest ticaret alanlarının oluşturulması ile ilgili olan bir konu olarak kabul edilmiştir.

Buna ilaveten, Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı OECD, Asya-Pasifik Ekonomik İşbirliği APEC ve Ticaret ve Rekabet Politikası Arasındaki Etkileşim konusunda çalışan Dünya Ticaret Teşkilatı Çalışma Grubu WTO gibi, bağlayıcı olmayacak şekilde, hükümetin rekabet politikasını geliştirmesini ve müzakere etmesini sağlayacak kuruluşlar bulunmaktadır. Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı, rekabet karşıtı uygulamalarda işbirliği konusunda önemli öneriler yapmanın yanı sıra, üyelerinin kartellere karşı olan uygulamalarında da işbirliğine ilişkin önerilerde bulunmuştur.

Asya-Pasifik Ekonomik İşbirliği Komisyonu, geçen yıl, rekabet politikasını uygulamakta zayıf olan üyeleri için rekabet politikası oluşturmuştur, fakat özellikle Asya mali krizinden sonra bunları kim uygulayabilir ki? Dünya Ticaret Teşkilatına gelince, Çalışma Grubunun eğitici bir etkisi olacağına inanıyoruz. Bu çok uluslu kuruluşların rekabet politikasının anlaşılmasında, en iyi uygulamaların yapılmasında, rekabet kültürü oluşturulmasında önemli rol oynayacaklarına inanıyorum.

Teknik Yardım

Uluslararası rekabet alanında Amerikan politikasının diğer önemli bir özelliğine dönmek istiyorum. Daha önce Rekabet yasalarının son zamanlarda çoğalmasından söz etmiştim. Bu sürmesini arzu ettiğim bir yönelimdir. Açıkçası bu, rekabet karşıtı bir yasanın uygulanması için yeterli değildir. Diğer etkenler arasında, yasanın ekonomik prensiplere bağlı olması, yeterli sayıda bağımsız uygulama kuruluşu olması, rekabet karşıtı uygulamalarda ortaya çıkacak sorunları çözmeye yönelik olarak personelin yetişmiş olması, rekabet kuruluşlarının kararlarını inceleyebilecek bağımsız hukuk sistemi olması

gereklidir. Tüm bunlar, deneyimli, uzman olan ülkelerin yeni rekabet uygulamaları yapan ülkelere yardımını gerektirir.

Bir kısmının bu konferansta temsil edildiği birçok kuruluş ve diğer ülkelerle birlikte, Amerika'nın da bu girişimde önemli rolü vardır.

Ne bizim kuruluşumuz ne de Yargı Dairesi, teknik yardımı üstlenecek bağımsız fona sahiptir. Fakat, Dünya Bankası gibi Uluslararası Kalkınma ve Uluslararası Organizasyonlar yardımı ile, kısa ve uzun dönemli atamalar, bunun gibi eğitici seminer ve konferanslar yoluyla tüm dünyada danışmanlık sağlamaktayız. Aynı zamanda Washington'da bulunan ve bizim teşkilatlarımızın nasıl çalıştığını görmek isteyen ziyaretçilere ev sahipliği yapmaktayız. Gelecekte Washington'da bulunursanız ve bizimle görüşmek isterseniz sizi ağırlamaktan mutluluk duyarız. Çok uluslu organizasyonlarla ikili çalışma sisteminde rekabet politikasının uygulanması konusunda önemli bir görev üstlenmeyi umuyoruz.

Uluslararası Rekabet Politikası Danışmanlık Komitesi

Son olarak, bu alanda yakın zamanlardaki bir gelişimden söz etmek istiyorum. İki yıl önce, uluslararası rekabet karşıtı konuları incelemesi için ve yakın geleceğe ilişkin prensipler konusunda Adalet Bakanına bilgi vermesi için, Adalet Bakanımız, önceki Uluslararası Ticaret Komisyonu Başkanı ve Tröst Karşıtı Uygulamalarla İlgilenen önceki Adalet Bakanı başkanlığında işbirliği yürütme görevlilerinden, akademisyen ve pratisyenlerden oluşan bir danışma komitesi oluşturmuştur.

Bu konular, rekabet karşıtı uygulamalarda uluslararası rekabeti, farklı hukuki sistemleri olan birleşmelerde davaların işleyişi ve ticaret ve rekabet prensibi arasındaki işleyiş gibi konuları kapsamaktadır. Komite, iş temsilcilerini ve çalışma gruplarını, akademisyenleri, yabancı rekabet görevlilerini kapsayan geniş bir gruptan Komitenin önerileri konusunda hazırladıkları rapordan büyük övgü almışlardır.

Bu öneriler, uzun bir rapor şeklinde, Adalet Bakanına geçen hafta sunulmuştur ve Adalet Bakanlığı sitesinde mevcuttur. Federal Ticaret Komisyonunda biz ve Adalet Bakanlığındaki meslektaşlarımız bu raporu büyük bir dikkatle incelemekteyiz.

Bu harika konferansa katılma fırsatı verdiğiniz için size tekrar teşekkür etmek istiyorum ve sorularınız varsa cevaplamaktan mutluluk duyacağım.

Dr. K. MEHTA

*AB Komisyonu, Rekabet Genel Müdürlüğü DGIV,
Rekabet Politikası Müdürü
(Brüksel/BELÇİKA)*

Türkiye'deki bu konferansa katıldığım için çok mutluyum. Bu konferansı çok ilginç bulduğumu söylemeliyim. Böyle ilginç bir konuda düşüncelerimi sizinle paylaşma imkanı verdiğiniz için size teşekkür ederim.

Rekabet ve Uluslararası ticaret, kaynakların etkin bir şekilde kullanılması için, kamu ve özel şirketlerin piyasa performansında etkin idarenin iki temel kaynağıdır.

Bu nedenle, rekabet politikasının temel yönelimi kolaylıkla açıklanabilir. Yararlı olmasına karşın, ticaretin artık dünya ekonomileri ile karakterize edilmesinden ve bu ekonomik yapıların, kusursuz bir rekabete sahip olmayan uluslararası piyasa yapısına neden olmasından dolayı, bu temel yönelime ilaveler yapılması gerekmektedir.

Bu nedenle, rekabet politikasındaki yönelimler, teknolojik gelişme ve ticari uzmanlık gerektiren yerel ve uluslararası rekabete ilişkin piyasaların sağlanması görevini üstlenmiştir.

Bu takdimimde, Avrupa Rekabet Politikasındaki yönelimler ve bu yeni yönelimlerin uluslararası rekabet politikasına nasıl yardımcı olduğu konusunda konuşmak istiyorum.

Karteller, tekelleşme veya rekabete ilişkin diğer bozulmalar konusunda farklı ülkelerin tutum ve kanunlarında farklılıklar olduğu göz önüne alındığında, rekabet politikasına ilişkin yönelimlerde de farklılık olması şaşırtıcı değildir. Öncelikle bu farklılık, kamu kuruluşunun da kabul ettiği gibi, özel ve kamu kuruluşları arasındaki rekabetin, ekonomik aktivitenin temel unsuru olduğu, önemli bir özel sektöre sahip piyasa ekonomilerinde geçerlidir. Buna ilaveten, gelişmiş ekonomilerin tersine ticari malların uluslararası fiyatında zayıf etkileri olan az gelişmiş açık ekonomiler, piyasada daha etkin olmak için antitröst prensibinden çok uluslararası ticarete bağlı kalmak isterler.

Müşteri birliği ve malların idaresine ilişkin kurullarla, hizmetlerle ve üretim faktörleriyle oluşturulan piyasada, açık uluslararası ticaret ve uyumlu

rekabet kuralları, piyasada etkin bir idare kaynağı sağlamakta ve böylece rekabet politikasına ilişkin yönelimlere yardım etmektedir.

Rekabet Politikasının Hedefleri

Kaçınılmaz olarak, rekabet politikasına ilişkin yönelimler ve rekabet politikasının hedefleri ayrılmaz bir şekilde birbirine bağlıdır. Tamamlayıcı olan üç ayrı hedef görmemiz mümkündür; birincisi, rekabetin, şirketler arasında özel anlaşmalarla ortadan kaldırılmasına izin verilmemesi ve piyasa gücünün kötüye kullanılmaması gerektiğine ilişkin olarak talimatlara geçen özel veya kamuya ait ekonomik gücün yayılmasıdır. İşlemsel olarak rekabeti koruma gibi bir işlevi olmasına karşın, bu ilk hedef, kartel, zorlama, aleyhte davranma, malını satmayı reddetme gibi davranışlar yoluyla diğer rakiplerinin varlığını tehlikeye sokan kişilere kanun uygulayarak, rakiplerin korunmasını da sağlamaktadır. Ekonomik yaklaşıma en yakın olan rekabet prensibinin üçüncü hedefi, müşteri refahının sağlanması ve zamanla değişen müşteri tercihlerine göre ekonomik sistemin uyarlanması için rekabet politikasının kullanılmasıdır.

Avrupa Rekabet Politikası

Avrupa rekabet politikasına ilişkin yönelimler, ortak pazardaki rekabetin bozulmamasını sağlayan Anlaşma maddeleri ile şekillendirilmiştir. Temel ilkeye uygun olarak, şirketlere uygulanabilen rekabet kuralları, rekabet kurallarının bozulmaması şeklinde düzenlenmiştir. Rekabet Politikasına ilişkin ilk raporunda Komisyon şunları belirtmiştir:

“Bağımsız aktivite garantisi verdiği için, rekabet ekonomik aktivitenin en iyi teşvik sağlayan unsurudur. Aktif bir rekabet politikası, arz ve talep yapısının teknolojik gelişime uyarlanmasını kolaylaştırmaktadır. Bu tip bir prensip, etkin kaynakların ekonominin ve tüketicinin yararına kullanılmasını sağlamaktadır”

Gelişmiş rekabet kuralları, ortak pazarla ticareti bozan dolaylı ve direkt devlet yardımlarını kontrol etmek için anlaşmalarda görülmektedir. Buna ilaveten, Mahkemeler Anlaşma kurallarının, devletin ekonomik aktiviteye katılması durumunda bu aktivitenin rekabet kurallarına uygun olması garantisini vermektedir. Bu nedenle, uygulamaya konan ve son yıllarda oldukça gelişen rekabet politikasının iki yönü vardır: Bir yandan, malların serbest hareketine, hizmetin, üretimin maddi ve manevi etkenlerine karşı suni engellerin olmadığı tek bir piyasa oluşturmak için Avrupa Birliği kanunlarının tamamlanmasında

önemli rol oynamıştır. Diğer yandan, rekabet politikası, oluşturulan tek piyasanın, özel anlaşmalarla, yapısal işlemlerle parçalanmamasını sağlamaktadır.

Uluslararası piyasa yüksek oranda entegrasyon sağladığı zaman, ortaya çıkan yönelimler, rekabet politikasının, bu tip sektörlerin bağımsız olması için rekabet kurallarını kullanmak yoluyla endüstride rekabeti kuvvetlendirmekte olumlu bir etkisi vardır.

Telekomünikasyona ilişkin liberalleşme işlemi, birkaç kamu sektörünün tekelleşmesiyle baskın olan piyasa yapısını, 15 Avrupa Birliği ülkesinde ülke içi telefon hizmeti vermek için yetkili olan yaklaşık 600 operatörün bulunduğu tek bir piyasa yapısına çevirmiştir.

İç piyasaya kanununa dayalı fakat, daha serbest hale getirilen piyasayı izlemek için rekabet kurallarına güvenen serbestleşmeye ilişkin benzer yöntemler enerji sektörü, hava taşımacılığı ve diğer endüstriler içinde geçerli olacaktır. Network endüstrisi şu anda mevcut olan bir örnektir. Rekabet kuralları, tek bir piyasada hizmet ve malların serbest dolaşımı ile uygun olmayan tekelleşmeleri kaldıracak bir etmendir. Benzer olarak, rekabet politikasının diğer unsurları gibi devlet yardımının kontrolü de piyasa entegrasyonuna ve bozulmamış rekabete ilişkin aynı hedeflere katkıda bulunur.

Devlet yardımları, rekabetin bozulmasını sağlamakta ve kaynakların etkin bir şekilde kullanılmasını engellemektedir. Fakat tabii ki bu, devlet yardımı almak için hiç bir neden olmadığını göstermemektedir. Uygulama deneyimleri, piyasa başarısızlıklarını engellemek ve ekonomik birleşme hedefini gerçekleştirmek için piyasa mekanizmasının başarısının verimli ve etkili kamu hareketini -yerel yardım programları, R & D ve altyapı programları için destek-engellemediğini göstermektedir.

Yeni Yönelimler

Piyasaların globalleşmesi, sermaye akışının uluslararası düzeye gelmesi, dünya ticaretinin liberal hale gelmesi ile ekonomide ortaya çıkan değişikliklerin, rekabet politikasında yenilikler yapılmasını gerektirmesi normaldir. Gerçekten de rekabet politikasının uygunluğu, piyasa ekonomisiyle ortaya çıkan ekonomik güçlüklerle uyum sağlaması ile ölçülmektedir. Bu kurallar geçiş döneminde olan ekonomiler ile de ilgilidir.

Tröst karşıtı uygulamalara yapılan temel değişikliklerin temeli, 1890 yılında yapılan Sherman Kanunudur. Benzer olarak, rekabet kuralları

uygulandığında, Avrupa piyasa entegrasyonu hedefi bugün bir gerçekliktir. Rekabet politikası, parasal birliğin uygulanmasından kaynaklanan zorlukların yanı sıra Avrupa Birliğinin aydınlanmasına ilişkin zorlukları da belirlemek zorundadır. Bu zorluklar analiz edildiğinde, uluslararası boyutun, rekabet politikasının gelişiminde önemli bir faktör olduğu görülmektedir. İlgili birçok konu vardır. Rekabet karşıtı davranışların sınır ötesine geçmesinin fark edilmesi, yerel piyasadaki olumsuz etkiler ile savaşmak için rekabet karşıtı kuralları uygulamaya yönelik olarak bir çok ülkeyi teşvik etmiştir. Avrupa Birliğinin ilgilendiği kadarıyla, ilgili gelişim, ikili serbest ticaret ve gümrük birliği anlaşmalarındaki rekabet kurallarının uygulanmasını içeren koşulları kapsamaktadır.

Mega birleşimleri, uluslararası, stratejik birleşimler ve milli birleşimleri içeren sınır ötesi işlemlerin artması rekabet otoriteleri arasında işbirliğine olan ihtiyacı doğurmuştur. Global iş yaşamı milletlerin siyasi imkanlarıyla sınırlı değildir. Sonuç olarak sınır ötesi işlemler, tröst karşıtı yargı alanındadır. Buna ilaveten, bu ülkelerde bir çakışma söz konusudur. Rekabet otoriteleri arasındaki uluslararası işbirliği hem Rekabet yasalarının bölgesel uygulamalarına alternatif sağlar, hem de sınır ötesi işlemlere etkinlik sağlar. Bu tip işlemler, piyasa entegrasyonuna, ticari gelişmeye yeni rekabet fırsatlarına yardımcı olmaktadır.

Rekabet otoriteleri arasındaki uluslararası işbirliğinin kuvvetlendirilmesinin rekabet politikasındaki uygunluğu gösterip göstermediğine karar vermek için henüz erkendir. Avrupa entegrasyonu, işlemsel seviyede olan anlaşmaların artışının, hedeflenen koşullara yaklaşılmasına neden olabileceğini göstermektedir. Bununla birlikte tröst karşıtı kuralların eşitliği konusundaki işbirliği yoluyla, bu tip birbirine yaklaşım işlemi, ikili işbirliği anlaşmalarının artırılmasını gerektirir.

Uluslararası rekabet politikasındaki son gelişmeler incelendiğinde, ortaya çıkan yeni bir yönelimlerin, etkin rekabet politikasının, dikkatli bir şekilde hazırlanan yasaların uygulanmasını ve açıklığa, tarafsızlığa ve yerinde işlemlere olanak sağlayan uygulamaların yapılmasını gerektirdiği görülmektedir. Medyadan Telekoma kadar piyasalardaki bilgi teknolojisinin rekabet üzerindeki etkileriyle oluşan daha büyük dünya ekonomisi entegrasyonu bu eğilimi açıklayabilir. Bu tip yönelimin tüketicinin daha fazla yarar sağlamasına ilişkin olarak, rekabet politikasını diğer politikalardan daha etkili kılması umut edilmektedir.

Prof. Dr. Haluk KABAALIOĞLU

*Türkiye'nin AB Nezdinde Daimi Temsilciliği Müşaviri
(Brüksel/BELÇİKA)*

Rekabet Kurulunun Sayın Başkanı, Sayın Üyeleri, hepimizi saygıyla selamlamak istiyorum.

Her şeyden önce ben Rekabet Kurulunun bugüne kadar yaptığı çalışmaları kutlamak ve teşekkür etmek istiyorum; çünkü yurt dışında yaptığımız konuşmalarda "Türkiye, Gümrük Birliği sürecine girdikten sonra, "Adquis Communautaire" adı verilen topluluk müktesebatının önemli bir bölümünü kabul etti, rekabet konusunda şunu yaptı bunu yaptı" dediğimiz zaman şöyle bir bakıyorlar; ne kadar etkili oldu, ne oldu böyle bazı aday devletlerde olduğu gibi, uygulamaların başladığını fazla teorik düzeyde kağıt üzerinde çalışmalar yapıldığını sanıyorlar. Ben biraz da mübalağa ediyorum belki ama, Rekabet Kurulu "bir başladı, pir başladı; kasıp kavuruyor ortalığı" deyince galiba işi anlıyorlar ve bu toplantıya katılan birçok avukatın da müvekkillerinin karşılaştığı sorunları dile getirdiğinde kapsamlı bir uygulamayı gayet iyi görüyoruz. Benim çok eskiden öğrencilerim de, "Hocam, bir rekabet hukuku var, bu konuda ne okuyacağız, ne yapacağız" diye kitap istiyorlar, soruyorlar ediyorlar.

1977 yılında sevgili Hocam Reha Poroy, bir Hollandalı rekabet hukuku profesörünü davet etmişti konferans versin diye, İstanbul hukuk fakültesinde kimseler toplantıya gelmeyince asistanları zar zor toplamıştık rekabet hukuk konusunda; halbuki bugünkü ve dünkü topluluğu gördüğümüzde ilginin nasıl arttığını görüyoruz ve gerek yayınlar, gerekse uzman yetiştirme konusunda Rekabet Kurulunun çok önemli adımlar attığını memnuniyetle müşahede ediyorum, nereye gitsem yurt dışında da Rekabet Kurulu uzmanlarının çeşitli konularda değerli çalışmalar yaptığını müşahede görüyorum.

Tabii bizde rekabet konusunda ki çalışmalar, sadece Avrupa Birliği ile ilişkilerimizde gereği başlamış değildir. 1979 yılında İstanbul Ticaret Odasının Müteveffa Başkanı Kuşçulu; bir rekabet kanunu yapmak gerektiğini Türkiye'de küçük ve orta ölçekli işletmelerin, büyük firmaların tahakkümü altında olduğunu söyledi ve dünkü toplantılarda bulunan Sayın Prof. Dr. Özsunay bu konuda çalışmalar yaptı ve sanıyorum 1983 yılında Ticaret Odasının Profesör Özsunay'a

hazırlattığı metin, Odalar Birliği kanalıyla hükümete sunulmuş idi. Kartel Hukuku kitabı da 1985'te yayınlanmıştı.

Tabii 1991 yılında da, yine Avrupa Birliğiyle ilişkilerimizden bağımsız olarak o dönemki başbakan yardımcısının iki idealist iktisatçı öğretim üyesi vardı; Prof. Katırcıoğlu başta olmak üzere, onlarda sosyal demokrat bir partinin temsilcisi olarak rekabet konusunda çalışmalar yapma gereğini hissettiklerinde bir tasarı hazırlamaya başladılar; ama 1992'den sonra Gümrük Birliği ve yönlendirme komitesi "Steering Committee" çalışmaları başlayınca tabii Avrupa Birliği mevzuatı bu çalışmalarda baskın bir rol oynadı.

Bizim 1963 tarihli ortaklık antlaşmamızda bile, Türkiye'nin ekonomik politikalarının yakınlaştırılması öngörülürken rekabet politikalarının da entegrasyonun ileri aşamalarında önemli olduğunu vurgulayan maddelere rastlıyoruz ve bunlar da son derece mantıkî; çünkü Gümrük Birliğine gidildiğine göre, uluslararası alanda sayın Mehta da belirtti Gümrük Birliğine gidildiğinde rekabet mevzuatının yakınlaştırılmasında, ahenkleştirilmesinde fayda olduğu ortaya çıkıyor ve ancak tabii bizim kabul ettiğimiz Avrupa Birliği rekabet mevzuatı önemli bir nokta; bir Ortak Pazarda rekabet kuralını düzenliyor. Yani şu şu işlemler ve bunların yapılması Ortak Pazara, Ortak Pazarla bağdaşmaz derken, bizimki 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi kararında eski 85 ve 86'ncı maddeyi alırken, bunların Türkiye'yle Avrupa Birliği arasındaki Gümrük Birliğiyle bağdaşmadığını görüyoruz. Yani bizde, Avrupa Birliğiyle uyumlaştırmamız Gümrük Birliği amacına dayanan, Avrupa Birliğinde ise; Ortak Pazar dediğimiz ve sadece malların serbest dolaşımını değil, fakat diğer dört temel serbestliği de işçilerin, hizmetlerin ve sermayenin serbest dolaşımını da kapsadığını ve bir iç pazarın bütün gereklerini öngördüğünü müşahade ediyoruz.

Şimdi bu çerçevede Avrupa Birliğine baktığımızda, iktisatçı arkadaşlarımız bu konuda yazıları olan Avrupa Birliğinin önde gelen iktisatçıları diyorlar ki; "Çok ileri zengin, gelişmiş ülkelerle, daha geri kalmış ülkelerin gerçekleştirdikleri Gümrük Birlikleri daha ileri daha zengin ülkelerin lehine işler. Niçin? Çünkü bunlar arasında yapısal farklılıklar vardır" diyorlar. Çünkü oralarda altyapı daha gelişmiştir, yatırım yapacak kişileri teşvik edici unsurlar daha çoktur. Halbuki, daha az gelişmiş ülkelerde bunlar yoktur.

İşte bu yapısal farklılıkları gidermek için, Avrupa Birliği üyeleri içinde hepinizin de bildiği yapısal fon, bölgesel fon gibi çok çeşitli ve önemli meblağları kapsayan destekler vardır. Halbuki Türkiye, Avrupa Birliğine tam üye olmadığı için bu desteklerden yararlanamıyor. Gerçi ortaklık antlaşmamızın

temeli bir destek öngördüğü halde, 1980 yılından bu yana Türkiye ile Avrupa Birliği arasında maalesef mali işbirliği yürümüyor. Ama, 6 mart 1995 tarihinde Brüksel'deki Ortaklık Konseyi toplantısında, 1963 ortaklık antlaşması ve 1970 Katma Protokol Hükümleri uyarınca, Katma Protokolün yürürlüğe girdiği 1973'ten sonra 22 yılın tamamlandığı 1995 yılı sonu itibarı ile Gümrük Birliğinin tamamlandığı belirtildi, uygulama esasları ortaya kondu. Ama, o toplantıda Avrupa Birliği çok önemli bir deklarasyon yaptı. Bu deklarasyonunda Avrupa Birliği, Türkiye'nin Gümrük Birliğini gerçekleştirmesini son derece önemli bir adım olarak kabul ettiğini ve bu Gümrük Birliğinin başarılı olabilmesi için Türkiye'ye mutlaka çok büyük meblağlarda mali katkı sağlanması gerektiğini ifadeyle, bu mali destek olmadan Gümrük Birliğinin başarılı olamayacağını vurguladı. Avrupa Birliği bu tek taraflı açıklamasında Türkiye'ye bu mali desteğin 1 Ocak 1996'da başlayacak Gümrük Birliği uygulamasından da daha önce acilen başlatılması gerektiğini belirtti ve yapılan çeşitli hesaplara göre bu mali protokolünde 5 yıl için 3 milyar doları aştığı ifade edildi.

O tarihlerde biz Gümrük Birliğini savunurken, bu belki 5 yıl için 3 milyar dolar veya Euro bir meblağ küçük olabilir. Türkiye'nin yol boyunca başka ihtiyaçları olduğunda da Avrupa Birliğinin, Türkiye'ye destek olması söz konusu olur, diyorduk. Ancak, bildiğiniz gibi bırakınız 1996'nın başlangıcından önce 95'ten bugüne kadar, Avrupa Birliği Türkiye'yle manalı bir işbirliğine maalesef girememiştir. Yani, Türkiye'yle Avrupa Birliği arasında Gümrük Birliği sağlanmış, o Gümrük Birliğinin ekonomik teorileri açısından daha ileri, daha zengin ülkelerin lehine çalışacağı ve o nedenle de Avrupa Birliğine tam üye olan ülkelere yapısal fon, bölgesel fon gibi çok büyük meblağları bulan destekler, yardımlar yapılırken Türkiye'ye Avrupa Birliğinin tek taraflı deklarasyonla olsa dahi Ortaklık Konseyinin zabitlarına geçen ve mutlaka Türkiye de Ortaklık Konseyi kararında, Gümrük Birliğine rıza gösterirken Topluluğun yapmış olduğu bu deklarasyonu da dikkate aldığı için aradaki mutabakatın ayrılmaz bir parçası olan mali protokole ilişkin hükmü, maalesef Avrupa Birliği yerine getirememiştir.

Komisyon yetkilileri ve üye devlet yetkilileri; “Evet, biz yükümlülüğümüzü yerine getiremedik mahcubuz” diyorlar. Ama, bunu gerçekleştirmek için gerekli adımları da yine atmıyorlar. Her ne kadar Helsinki Zirvesinden sonra Türkiye'nin adaylık statüsü bir kez daha vurgulanmış olmakla birlikte, bu amaçla başlatılan mali protokol için öngörülen meblağlar üç yıl için 150 milyon Ecu vesaire. Diğer aday ülkelere tahsis edilen fonlarla karşılaştırdığımızda durum daha iyi anlaşılır.

Avrupa Yatırım Bankasının belli bazı kredileri ortaya çıkmakta ve bunlar da gayet tabii ki, Türkiye'nin dost kardeş bir çok ülkeye kendisinin karşılıksız verdiği mali yardımların ve desteklerin dahi son derece altında kalan meblağlar. Biz tabii sembolik meblağlarda olsa, -sembolik şeylerden hoşlanan bir milletiz-, yine de bunlar için bir işaret olduğunu düşünüyoruz seviniyoruz.

Ancak, Avrupa Birliğinin Türkiye'yle Gümrük Birliği uygulamasında bu mükellefiyeti gerçekten son derece önemlidir. Sayın Mehta, devlet yardımları konusuna değindiler. Evet, devlet yardımları konusu Türkiye Avrupa Birliği ilişkileri açısından da son derece önemlidir. Ama, Türkiye'ye Avrupa Birliği kendi mükellefiyetlerini ısrarla yerine getirmediği için ve bu konuda İngilizce'deki "default" durumuna düştüğü için devlet yardımı veya antidamping gibi konular da herhangi bir mukayesede bulunmaya hakkı olmayacağı çok açıktır.

Bu nedenle de Türkiye - AT ilişkileri arasında çalışan arkadaşlarımızın bu konuyu, ortaya çıkan ihtilaflarda vurgulamasında yarar gördüğümü belirtmek istiyorum.

Bu mali protokol dışında, Türkiye ile Avrupa Birliği arasında ortaya çıkabilecek, yine devlet yardımları konusunda ortaya çıkabilecek ihtilafların çözümüne ilişkin olarak öngörülen mekanizma son derece ilginç. Çok dikkatli okumadıktan sonra bu farklılığı görmek biraz zor, eğer Avrupa Birliği Türkiye'nin devlet yardımları konusunda belli bazı uygulamalarından mutazarrır olursa, bundan şikayetçi olursa, Türkiye'ye durumu bildiriyor. 30 gün içinde Türkiye'den bu konuda olumlu bir cevap gelmezse, derhal hakem mahkemesine, tahkime başvurabilme hakkı var. Avrupa Birliğinin bu konudaki şikayeti üzerine Türkiye'nin de hakeme gitme hakkı var, ama yani bu hüküm son derece paralel gibi görünüyor. Ama, Türkiye'nin Avrupa'nın şikayeti üzerine bir hakeme başvuracağını düşünmek abes.

Peki, Avrupa Birliğinde de fevkalade kapsamlı, -değerli dostumun her ne kadar da azaldı çok dediyse de- fevkalade kapsamlı ve sürekli devlet yardımları var. Onlardan bir zarar görmemiz halinde biz bunu nasıl bir hukuki merciye götüreceğiz diye merak ederseniz; Ortaklık Konseyi kararına bakıyoruz 1/95 sayılı, efendim Türkiye bu konuda Avrupa Birliğine bildiride bulunacak, evet ve 90 gün içinde bu Ortaklık Konseyinde görüşülecek. AB'nin ise derhal tahkime gitme hakkı var. Bizim yok.

Ortaklık Konseyi toplantılarının, uygunsuz saydığım belli bazı koşullar nedeniyle gerçekleştirilemediği dönemler de oldu. Öne sürülen ve kendi

ülkelerinde yapamayacakları birtakım uygulamaları Türkiye’de gerçekleştirmek için, Ortaklık Konseyinin veya son örneğinde gördük, Karma Parlamento Komisyonunun toplantısını yapmayacağız, şeklindeki uygulamaya rağmen bu Ortaklık Konseyi kararına bağlanması hiç doğru değil. Çünkü, Ortaklık Konseyi ne yapacak bu ihtilafı? Eğer uygun görürse Lüksembourg’daki Avrupa Topluluğu Adalet Divanına havale edecek. Ama, Ortaklık Konseyinde karar alınabilmesi için oybirliği gerekli ve bu konunun Adalet Divanına gönderilebilmesi için Avrupa Birliğinin de onayı, rızası, iktiza edecek. Tabii bu meseleyi, uzun halledilemeyecek bir yola göndermeye benziyor. Bizim tahkime başvurma olanağımız yok.

Ama, her nasılsa Avrupa Birliğinin yapacağı şikayet, bir tahkim konusu teşkil edecek ve süresi de 30 gün içinde veya bayağı süratli halledilmesi için zemin hazırlanmış. Hal böyleyken, aslında unutulmaması gereken nokta; mali işbirliğinin işletilmemesi ve Avrupa Birliğinin Türkiye’ye karşı yükümlülüğü olan meblağ vermemesi nedeniyle de, devlet yardımları gibi konularda Avrupa Birliğinin Türkiye’ye karşı herhangi bir konuda müşteki olması, şikayette bulunmasına haklı olmadığını da vurgulamak gerekir.

Burada Sayın Arıkan, belki birleşmeler konusuna değindi. Bu konuda ben de görüşlerimi ifade etmek istiyorum. Kısmen katılıyorum, Avrupa Birliği de 1957’de Roma antlaşmasını hazırladıklarında -ki 58 yılında yürürlüğe girdi- 62’de 17 sayılı tüzük çıktı. O tarihlerde 65-66 ki, o tarihlerde birleşmeler konusunda hiçbir hüküm yok. Aksine, Avrupa Birliği hatırlayacaksınız “L’Express Dergisi”nin Fransız editörü Jan... “Ledefi American” diye bir kitap yazmıştı; Amerika meydan okuyor. O meydan gazetesi değil, hani bir “challenge” anlamında. Bu meydan okuyan Amerika, niye; dev büyük Amerikan işletmeleri var, Avrupa’nın yazık çok zavallı küçük işletmeleri bunlarla rekabet edemeyecek. İşte onun için Avrupa Birliği uzun süre küçük Avrupa işletmelerinin; hatta Alman, Fransız, İtalyan işletmelerinin birleşmelerini teşvik etti.

Brüksel’de “matchmakers” dedikleri, çöpçatanlık bürosu kurulduğu gibi; Avrupa şirketler hukuku çalışmaları çerçevesinde 1965 yılında ilk defa bir Avrupa tipi anonim şirket kurulması ön görüldü ve bu Avrupa tipi anonim şirket üye devletlerde kurulmuş olan anonim şirketlerin ve limited şirketlerin oluşturacakları ve Lüksembourg’da ki divan kalemine tescil edilmekle hükmü şahsiyet kazanacak. O, "Societes Europea" modelini dahi koydu. Ama orada Alman modeli benimsendiği için, işçilerin yönetime katılmasını -Bayan Thatcher- uzun seneler reddetti. Fakat o, "Societes Europea" konusundaki

topluluk yönergesinin yeni İngiliz hükümeti geldikten sonra görüşmeler hızlandı, yürürlüğe girmesi bekleniyor.

O bakımdan Türkiye'deki işletmelerin boyutları dikkate alındığında, birleşmeler konusunda Türkiye'de ve Avrupa Birliği'nin büyük işletmeleriyle Türkiye'nin büyük işletmeleri, Türkiye'nin büyük işletmeleri Avrupa Birliği'nin orta, hatta küçük işletmeleriyle eş düzeyde olduğuna göre; bu açıdan birleşmelere ilişkin mevzuatın uygulanmasında gerekli yaklaşımların benimseneceğini düşünüyorum.

Tabii birleşmeleri teşvik ederken de, küçük ve orta ölçekli işletmelerin korunması açısından da özenin gösterilmesi gerektiği de muhakkaktır. Bu konularda aslında Sayın Mehtada değindi; üye devletlerde rekabet mevzuatını, aynen Avrupa Birliği rekabet mevzuatından benimseyenlerin sayısı üye devlet 15 ülkenin yarısı kadar. Üye devletlerden Danimarka gibi, bazı ülkelerde birleşmelere ilişkin hiçbir düzenleme yok. Belli bazı akımlar var, bunların da tabii dikkate alınmasında yarar var. Üye devletlerden İtalya'da, rekabet kanununu -tasarıyı 1950'lerde hazırlamaya başladılar 60'ta meclislerine sundular- ancak 1990 yılında İtalyan Rekabet Tasarısı kesinleşti.

Bu konularda, birleşmeler açısından ifade ettiğim mülahazaların dikkate alınması gerekir. AB de üzerine düşen yükümlülükleri yerine getirmediğinden bazı yakınmaları ortaya getirirken haksızlık ediyor. 1970 yılında GB'nin 1996'da gerçekleşmesini kabul ettiğimizde işçilerin serbest dolaşımının da 1986'da gerçekleşeceği öngörülmüştü. GB'den on yıl önce kişilerin serbest dolaşımını uygulamaya sokamayan AB, mali destekler konusunda da default durumundadır. Fakat, sayın başkanın da bana doğru baktığını fark ettiğim için sözlerime burada son vermek istiyorum. Teşekkür ederim.

SORULAR

Doğan DERELİ- Avrupa Topluluğunda gemi yapım endüstrisine büyük miktarda devlet yardımı yapılmaktadır. Son birkaç senedir duyduğumuz kadarıyla rekabet politikasının bir parçası olarak bu yardımların zaman içinde kesilmesi kararı çıkmıştı. Fakat, sonradan duyduğumuz kadarıyla bu politikadan tamamen vazgeçildi ve ülkeler yine eskisi gibi demeyeyim, belli bir süratle gemi yapımına aynı şekilde devlet yardımını sürdürmektedir.

Ben böyle bir kararın alınması veyahut bu karardan vazgeçilmesi konusunda hangi mekanizmalar çalıştı, nasıl bir mantık kullanıldı? Yani, bu değişme yahut da alınması veyahut da değiştirilmesi sürecini daha iyi anlamak istiyorum; sizden bilgi talep ediyorum. Belli bir karar alınmıştı herhalde bu “competition policy” dahilinde. Fakat, bu karardan sonra nasıl vazgeçildi, kim vazgeçti yani tekrar bir politika kararımı alındı, yoksa devletler teker teker mi vazgeçti?

Necati ARIKAN- TÜSİAD'dan katılıyorum. Benim sorum Sayın Mehta'ya.

Bir önceki oturumda şeker şirketinin, rekabeti bozucu fiyat tespiti sonucunda iki özel şirketin iflas ettiği ve konunun Rekabet Kurulu'na getirildiğinde soruşturma açmaya gerek görmediği belirtildi.

Benim sorum şu: Rekabeti bozucu faaliyet devletten gelirse veya devletin bir kararı neticesi ortaya çıkarsa, burada Rekabet Kurumu Avrupa ülkelerinde nasıl hareket eder?

İkinci sorumda, Avrupa Birliğinde rekabetle ilgili politikalarda ve tebliğlerde yenilik, değişiklik yapılacağı zaman iş aleminin görüşünü almak için formal bir sistem var mıdır?

Bir Katılımcı- Bay Mehta'ya bir sorum var. Benim sorum birleşme ile ilgili. Sınırlı piyasa ve az sayıda olan şirketleri kastediyorum. Birleşmeye nasıl katılacaklar ve teknolojilerini nasıl geliştireceklerdir?

Barış EKDİ- Rekabet Kurumu Uzman Yardımcısıyım. Benim sorum hem Sayın Mehta'ya, hem Sayın Kabaalioğlu'na.

Ortaklık Konseyi karar, 1/95 Ortaklık Konseyi kararının 44'üncü maddesinde özellikle şu söyleniyor: “Türkiye’de etkin bir rekabet ortamı

oluştığında, taraflar karşılıklı olarak birbirlerine uyguladıkları ticari tedbirleri askıya alırlar.”

Burada etkin rekabet ortamı oluştuğunda da derken, birkaç madde de sıralıyor. Bunlardan biri, Kanunumuzun 4’üncü maddesi anlamındaki; rekabeti kısıtlayıcı antlaşma, uyum, eylem ve kararların bulunup bunlara çeşitli yaptırımlar uygulanmasına yönelik. Diğer hakim durumu kötüye kullanılması durumuna yönelik, bunların yanı sıra devlet yardımları ve devlet tekelleri konusu da var.

Fakat, daha çok gözden kaçmasının nedeni belki de bu maddenin rekabet ile ilgili bölümde değil de, ticaret ile ilgili bölümde yer alması. Şuan özellikle merak ettiğim konu devlet tekelleri ve devlet yardımlarını bir yana bırakır isek, bunları da yerine getirdiğimizi farz edersek öyle söyleyeyim, en azından etkin rekabet ortamının sağlanmasına ilişkin bir kriter var mıdır? Yani sadece bunu kağıt üzerinde yapıyoruz da denilebilir, komisyon tarafından. Fakat, bizim de çeşitli şeyler öne sürerek bunu bir nevi kanıtlamamız gerekecek ki, karşılıklı olarak ticari tedbirler uygulanmasından vazgeçilsin. Bunun kriterleri neler olabilir? Teşekkürler .

Bir Katılımcı- Ben Türkmenistanlıyım. Bay Randolph Tritell’e iki soru sormak istiyorum. iç piyasada Amerika’da hangi yasak kaliteli ürüne karşı koruma gösterecek? İkinci soru, Amerika’da tüketiciyi koruyan yasa var mıdır? Teşekkür ederim.

Gökşin KEKEVİ- Rekabet Uzman Yardımcısıyım. Benim sorum Kabaalioglu’na olacaktı.

Ondan öncede bu birleşme devralmalar konusunda KOBİ’leri korumak kaydıyla Türkiye’deki işletmelerin ölçeklerinin nispeten küçük olduğu, o yüzden de birleşmede devralmalara toleranslı yaklaşılması gerektiğini söyledi. Ancak, benim hem kanun uygulayıcı bir kişi olarak, hem de bir tüketici olarak sormak istediğim husus var; belli sektörlerde gerçekten ithalat yoğun olduğu için tüketiciler yarar görebiliyor ve bu durumda diğer dünya çapındaki, Avrupa çapındaki büyük firmalarla bir rekabet söz konusu. Ama, kimi sektörlerde bir rekabet mevcut değil ve bu durumda birleşme ve devralmalarda siz yerel ölçekte değerlendirme yapmak zorunda kalıyorsunuz.

Benim sormak istediğim soru şu: Bu durumda bile yine küçük olduğunu Avrupa ölçülerinde küçük kaldığını düşünüp birleşme devralmalara izin vermek

mi gerekir? Yoksa tüketici gözüyle bakıp, rekabetin korunması gerektiğinden yola çıkarak izin vermemek daha doğru mudur? Teşekkür ederim.

İsmet CONKAR- İstanbul Büyükşehir Belediyesi İSKİ Ticaret İşleri Daire Başkanım. Ben Sayın Kabaalıoğlu'na bir hususu aydınlatması için ricada bulunacağım. Kendisi, çok vuzuhla Avrupa Topluluğu ile yapılan Gümrük Birliği Anlaşmasındaki mali desteklerle ilgili hususların hemen hemen baştan beri, hem ihmal edildiğine ait olan hususları çok vuzuhla izah ettiler.

Bunun haricinde de, 1980'den beri mali protokole ilgili olan yükümlülüklerini Avrupa Topluluğunun yerine getirmemek suretiyle adeta bir ortağına haksız rekabet denilebilecek bir uygulama yaptığı kanaati bizde hasıl oluyor ve bunu da anladığımız kadarıyla ifadelerinden bilinçli bir şekilde yaptıkları da anlaşılıyor.

Şimdi, bu ortaklık şartlarına adapte olacak bir üyeye yapılabilecek bir muamele olmadığı kanaatindeyim bende; çünkü bu hususun ihmal edilmiş olması herhangi bir dengenin, terazinin bir topunun kaçması anlamına geliyor. Halbuki Avrupa Topluluğunda böyle bir temel Roma Anlaşması düşünüldüğü zaman, düşünülemez bir husustur. Bir ülkenin değil, o ülkenin içerisindeki bir bölgenin bile rekabet şartlarına uygun hale getirilebilmesi için büyük mali destekler yapıldığı malumdur. Bu çerçevede içerisinde, yapılan Gümrük Birliği Anlaşmasının ve 1980'den beri esas Ankara Anlaşması ile sağlanması lazım gelen mali protokol gereği ve onun üzerindeki desteklerin sağlanabilmesi için, geniş tecrübesinden ötürü bunların telafisine imkan verebilecek tarzda Türk ekonomisini Avrupa Birliği ile rekabet edebilecek hale getirebilecek desteklerin sağlanabilmesini nasıl mümkün olacağını kendisinden sormak istiyorum? Teşekkür ederim.

CEVAPLAR

Prof. Dr. Haluk KABAALİOĞLU- Şimdi, ilk soruda 44'üncü madde; 1/95 Ortaklık Konseyi kararında Türkiye'de etkin rekabet ortamı oluştuğunda ticari tedbirlerin askıya alınacağına ilişkin hükmü arkadaşımız belirttiler.

Burada devlet yardımı ve tekeller ve diğer rekabeti etkileyen uygulamalara atıf yapıldığını zikrettiler. Tabii belli bir kriter var mı, acaba Türkiye'de etkin rekabet ortamının nasıl gerçekleştirdiğini topluluk Avrupa Birliği makamları nasıl değerlendirecek?

Öyle sanıyorum ki, Türkiye'de etkin bir rekabet ortamı gerçekleştirilmesi için gerekenler yapılmıştır. Gerek daha önce geniş kapsamlı olan çeşitli teşvikler, değişik vergi indirimleri Gümrük Birliği yürürlüğe girmeden önce bunların hepsi kaldırıldı, gerekse Rekabet Yasası uygulamaya sokuldu, tebliğler çıkarıldı.

O bakımdan Avrupa Birliği'nin çeşitli mülahazalarla Türkiye'de bu açıdan gerçek bir rekabet ortamı olmadığını öne sürme hakkı olmasa gerekir ve mali protokol açısından da AB yükümlülüklerini yerine getirmediği için diğer devlet yardımı iddiası olabilecek belli bazı kamu iktisadi teşebbüslerinin hammaddeleri vesaire açısından dikkate aldığımızda söz konusu olabildiğini dahi düşünebilsek, Gümrük Birliği açısından mükellefiyetlerini yerine getirmediğinden ciddi bir itirazları olamaz kanaatindeyim.

Zaten Avrupa Birliği de belli bazı kriterleri belirlerken ne derece sağlıklı davranıyor onu da sorgulamak isterim. "Kopenhag Kriterleri"ne uyduğu söylenen bazı ülkelerin, katılma müzakerelerine başladığı belirtildi. Bu ülkelerin bir bölümünün "Kopenhag Kriterleri"ne uymadığı açık; siyasi ve ekonomik yönden uymadığı açık.

Gerçi müzakerelerin başlaması için ekonomik yönden uyması şart değil, ama uyabileceğine dair ilişkin bir işaret dahi olmamakla birlikte tamamen siyasi mülahazalarla o ülkelerle müzakere masasına oturdular. O derece Avrupa Birliği bu kriterleri dikkate almıyor ki, Kıbrıs Rum yönetimi olarak ifade ettiğimiz haksız bir şekilde Kıbrıs Cumhuriyeti adını kullanarak başvuran bir devletle, bu devletin üyeliğe ehil olduğunu; dolayısıyla açıkça ifade edemiyorlar, ama zımnen de "Kopenhag Kriterleri"ne uyduğunu belirtiyorlar. Halbuki bu devletin meşru bir anayasası yok. Meşru bir anayasası olmayan ki, -1960'lı tarihli Anayasayı tek taraflı olarak Rumlar ilga etmişler- Meşru anayasası olmayan ve o meşru anayasasına uygun olarak bir faaliyette bulunsa dahi, yani Kıbrıslı

Türklerin katıldığı bir ortam olsa idi dahi, Avrupa Birliği üye olma ehliyeti bulunmayan, hani Almanların Rechtsfähigkeit dedikleri, üye olma ehliyeti olmayan bir devletle, “Evet seninle otururuz müzakereye” dedi, şimdi katılma müzakereleri yapıyorlar; al gülüm ver gülüm.

Hangi kriteri uyduğunu ben fevkalade merak ediyorum. Nasıl haklı gösterirler o da ayrı bir konu. Kıbrıs konusunda AB antlaşmaları ihlâl ediyor, kendi koydukları kriterlere de uymuyorlar.

Şimdi birleşmeler konusunda ben bazı tarihi vakalara işaret ettim ve geçektende de 1960’lı yıllarda Avrupa Birliğinin birleşmeler konusundaki tutumu son derece önemli. Gerçi bir arkadaşım Avrupa Birliğinde çok önde gelen bir isim komisyonda “ya bunlar artık çok geride kaldı” dese dahi; bizim bu aşamada bu geçmişi de incelememiz lazım.

Tabii bunun değerlendirilmesini de yapacak yine Türkiye’de Rekabet Kuruludur. Ama, işletmelerin ölçekleri son derece önemli; Türkiye gibi ekonomik düzeyi ve kalkınmışlık düzeyi belli bir ülkede Avrupa Birliği gibi 15 üye devletten oluşan yaklaşık 400 milyona yaklaşan nüfusu dünyanın en büyük ticaret bloğu, dev kuruluşlar ve çok süratli birleşmelerle gittikçe de devleşen işletmelerin bulunduğu; üretimlerinin, sanayi ürünlerinin Türkiye’ye sıfır gümrükle, hiçbir kısıtlama olmadan girdikleri ve Türkiye’deki belli bazı firmaların dağıtım mekanizmaları kanalıyla dahi dışa karşı korunmasına bizim o münhasır dağıtım antlaşmalarına ilişkin tebliğlerimiz de imha ederken, ama aynı Türk ürünlerini biz Avrupa pazarlarına belli değişik nedenlerle haklı haksız Türk firmalarının çeşitli zorluklarla karşılaştığını görüyoruz.

Belli bazı sanayii ürünlerimizi satacak distribütör bulmakta güçlüklerle karşılaşan firmalarımız var; onun için bu konuda değerlendirmeyi yine Türk Rekabet Kurulunun değerli uzmanlarının çok iyi bir şekilde yapacaklarını düşünüyorum.

Bu bir vakadır ve üye devletlerin bir çoğunda dahi Avrupa Birliğinde de 1957 Roma Anlaşmasında yok; ancak 73’te birleşmeler konusunda bir tüzük taslağı çıktı ve o tüzük taslağı 73, 83, 90, 91 yılında yanılmıyorsam kesinlik kazandı. Yeni yeni bismillah deyip bu işe başladılar. Amerika’nın daha değişik, ama bir dış rekabete karşı birleşmeler konusunda Amerika’da da belli bazı anlayışlar olduğunu belirtmek mümkün.

Büyükşehir Belediyesinden sayın konuşmacının veya soru sahibinin söylediği Türkiye Gümrük Birliği Anlaşmasından kaynaklanan birtakım

haklarını talep etmekte ve bunların çözümlenmesi konusunda da birtakım önemli işaretler var. 97 Lüksembourg kararında Türkiye'ye böyle "tu kaka" edip 3'üncü grupta "Avrupa Konferansı" diye Türkiye'ye özgü bir şey yaptılar, genişlemenin başladığı anda. Şimdi şimdi Türkiye'nin değeri belki anlaşılıyor, "belki Kıbrıs konusunda biz Türkiye'ye bir elma şekeri verelim ondan sonra bu adayı alır mıyız" diye düşünüyorlar bilmiyorum. Ama, bu konuda madem ki onlar size mali protokolü işletmiyorlar tek taraflı yükümlülükleri olan bu deklarasyon milletlerarası antlaşmalar hukuku açısından bağlayıcıdır ve doğrudan etkisi yoktur. Yani, Avrupa Birliği yargı mercilerinde, siz bunu yerine getirmediniz, diye bir hak talep etme hakkımız olmasa dahi; Avrupa Birliği'nin yapmış olduğu bu deklarasyon bir uluslararası hukuk mükellefiyetidir ve Avrupa Birliği bu mükellefiyetini hukuka saygı konusunda çok güzel konuşmalar ve görüş ifadeleri yapan bu birlik, maalesef yerine getirmemiştir. Ama biz de, mademki bu yerine gelmedi 96-97 yıllarında Avrupa Birliğinin Türkiye'ye ihraç ettiği belli bazı ürünlerde, efendim belli bazı tedbirleri pekala alabilirdik. Ama, Avrupa Birliği belli bazı sektörlerde ithalatçı birliklerinin Türkiye'de çok güçlü olduğunu onları zedeleyebilecek hükümlerin Türk hükümeti tarafından alınmayacağı görüşündeydiler, hakikaten o tedbirler; otomotiv olabilir, değişik sektörler olabilir, ithalatında alınmadı. Bugünde alınabilir, belki "daha önceleri nerelerdediniz" diye bir şarkı var o da söylenebilir. Ama, 96-97 yıllarında bu tedbirler alınsaydı, o ithalatçıların baskısı olmasaydı mutlaka çok etkili de olabilirdi.

Tabii bunlar siyasi konularda olabilir, ama Rekabet Kurulunun faaliyetine başlaması ciddi bir şekilde faaliyetine başlaması, biraz öncede belirttiğim gibi yurt dışına gittiğimde göğsümü gere "arkadaşlar biz bu "Acquis Communautaire" yani Ortaklık Konseyi Kararlarını Türkiye yerine getiriyor mu, getirmiyor mu?.." İşte bize dağıttığınız kitapları vesaireyi muafiyet tebliğlerini gösterince şaşırıyorlar. Hele birde kasıp kavurdu, bazen terörize ediyor falan diyorum. Hayret, iki sene içinde bu iş nasıl olur? Diyorlar. O bakımdan Devlet yardımlarını da çözüme kavuşturduktan sonra rekabet konusunu tam anlamıyla sağlamış olacağız.

Başından işte kuruldu, kurulamadı, atamalar yapıldı, yapılamadı diye böyle hafif şikayette bulunan kişiler; şimdi Kurulun bu çalışmalarını taktirle izliyor. Buraya gelmeden önce komisyonun üst düzey yetkililerinden birisi, bir noktaya değindi; şimdi biliyorsunuz 17 Sayılı Tüzükteki uygulamalardan vazgeçip, üye devletlerde Rekabet Kurumlarına ve üye devlet mahkemelerine belli bir çok konuda yetki verilmesi, yetki devri söz konusu. Şimdi, mademki Avrupa Birliği bütün bu ülkelere, bu yönde tavsiyede bulundu, şimdi ne olacak? Türk Rekabet Kurulu bu konuda çok ileri olduğu için, belki dedi Brüksel'de sizi

bir toplantı yapıp bu yeni Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinin de katılımıyla bu konuyu gündeme getirmenizde fayda olabilir şeklinde görüş beyan etti.

Bir noktaya daha değineyim; doktrinde de, uluslararası rekabet hukuku doktrininde de Avrupa Birliğinin kendi rekabet mevzuatını katılma adayı olan bu Orta ve Doğu Avrupa ülkelerine adeta empoze etmesi şiddetle eleştirilmekte; “Extril”, “Fox” gibi yazarlar tarafından. Bunların kendi ülke şartlarına uygun rekabet koşullarını ve kurallarını öngörebilme imkanı kalmadığı şeklinde bazı mülahazalar var; ama, tam üye adayı olan bir ülke olduğumuz için bizimde şimdiden belli bir uygulaması olan rekabet kurallarını benimsememiz önemli. Biraz önce eski öğrencilerim telefon ediyor, “Hocam ne yapacağız bir Rekabet Kurulu çıkmış, rekabet kanunu nedir bu?..” diye sorduklarını anlatmıştım.

Kanunu veriyorsunuz, okuyor, “ben bir şey anlamadım” diyor. Kolay da anlaşılacak bir kanun değil, hakikaten rekabet kanununu anlamak için, en az hukuk fakültesini bitirdikten sonra bir yıllık bir yüksek lisans eğitiminde, sadece hukuku değil rekabet iktisadını da iyi bilmek, sanayi politikalarını çok iyi bilmek gerekir. Bu açıdan eğitim çok önemli. Bir noktada benim şu an aklıma gelen sanayi politikaları deyince, birçok ülkenin rekabet kurumlarının ülkenin ekonomi bakanlığıyla bazı ilişkileri var; ülke sanayii politikası nasıl olmalı gibi? Biz de bu henüz yok.

Herhalde Rekabet Kurulunun da, Devlet Planlama Teşkilatı ve hükümetle belli bazı konularda istişarelerle bu eksiği gidermesi gerekir. Bizim o çok iftiharla söylediğimiz, “Bizde Rekabet Kurulu bağımsızdır, tarafsızdır. İşte mali açılardan da şöyle tarafsızdır, hakimlerin güvencesinin üstünde de bir güvenceleri vardır” dediğimiz şekilde gerçekten bu güzel statünün devamı şart, ama belli bazı konularda sanayi politikaları konusunda istişarelerde bulunması gerekli kanaatindeyim.

Dr. K. MEHTA- Gemi yapımı bir yanlış yapılanmadır. Sanırım geçen yıl bunun azaltılmasına karar verildi. Rekabeti sağlayan bu üye devletler, sarf edilen parayı geri ödemek zorunda kaldı. Biliyorsunuz Almanya’da gemi yapım yeri vardı ve devlete ödeme yapmak zorunda kaldı. İş alanının danışma konusuna gelince, yasalarımızın çoğu rekabet üzerine hazırlanmıştır.

El kitapları, iletişim yoluyla iş alanlarına, tüketiciye, Avrupa Parlamentosuna bilgi sağlanmaktadır. Bizim birleşim kontrolümüz biraz saçmadır. Devralma işlemleri 25000 milyon Euro’ya mal olan küçük ve orta ölçekli girişimler birleşim kontrolü kapsamında değildir. Birleşim kontrolü bir anlamda tekelleşen alanların kayıdır. İki tarafın global devrinde girişim

üzerinde değişen kontrol bildirimine bağlıdır. Şeker olayına gelince, öncelikle devlet kaynaklı tekelleşmedir.

Devlet kapsamındaki tekelleşme serbest dolaşım mallarına ilişkin madde 3236 kapsamındadır. Eğer devlete dayalı tekelleşme varsa, tekelleşme milli piyasayı bozsa bile, buna hakim durumu kötüye kullanma dahildir, yapılacak fazla bir şey yoktur. Bu 82 ve 86 ile 81 ve 86 Maddelerinin birleşiminden kaynaklanmaktadır. Sanırım bana yöneltilen sorular bu kadardır.

Randolph W. TRITELL- Pişmanlık yasası programı, suçlarda bir ayarlama yapılmasını hedeflemiştir, bu konu yargı yoluyla çözümlenmektedir. Örneğin kartel vakasında suçlu olan taraftan yüklü bir ceza talep edildi, fakat pişmanlık yasasına ilişkin olarak hiç bir ceza uygulanmadı. Aynı suçu işleyen şirketlere böylece farklı muamele yapılmış olmaktadır diye düşünölebilmektedir, fakat bu bir işbirliğidir. Bu nedenle oldukça etkin bir programdır.

İkinci soru tüketiciyi koruma uygulaması Adil Ticaret Komisyonunun işidir. Son birkaç yılda 180 vaka olmuştur. Küçük şirketlerin birleşme politikası konusuna gelince, piyasa paylaşımı eşit olursa küçük şirketlerin birleşimi sorun olmayacaktır, fakat anladığım kadarıyla soru Amerika'da küçük şirketlerin birleşimine karşı yasa olup olmadığı idi, bunun cevabı hayırdır. Birleşim önemlidir büyüklük önemli değildir.

Justice A.N. DIVECHA- Teşekkür ederim. Birkaç vakada uluslararası kartelleşmede, üç milli kartelleşme vakasında bulundum. Milli kartelleşmede birkaç şirketler ücret sabitlemesi yapmışlardı. Araştırma kartelleşmeden dolayı bir firmanın çok miktarda kazanç sağladığını göstermiştir.

Uluslararası kartelleşmede üç vaka vardır; biri, bunu Bay Radolph daha iyi bilir, Amerika'da bir firma fiyatları düşürmüştü. Üç vaka daha vardır, bu da Çin ürünlerine aitti. Çin ürünleri Hindistan'a ihraç edilmemeli, çünkü bu belli fiyatları sabitlemektedir. Diğer bir vaka da ürünlerin maliyet fiyatının üstünde olmasıydı.

Prof. Dr. M. Tamer MÜFTÜOĞLU
Rekabet Kurumu Başkanı

Toplantıyı noktaladığımız şu anda çok mutlu olduğumu ifade etmek istiyorum ve inanıyorum ki, bu mutluluğu Rekabet Kurumunun Sayın Üyeleri ve tüm personeli de paylaşıyor. Şevkle ve heyecanla gerçekleştirdikleri çalışmaları sonucunda ulaştığımız bu başarılı toplantıdan dolayı kendilerine teşekkür ediyorum. Ayrıca tüm katılımcı üyelere de katılımları ve katkılarından ötürü teşekkürlerimi sunuyorum.

Türkiye, Arnavutluk, Azerbaycan, Belçika, Bosna-Hersek, Bulgaristan, Gürcistan, Kazakistan, Kırgızistan, Kuzey Kıbrıs, Makedonya, Moğolistan, Moldova, Özbekistan, Türkmenistan, Almanya, Amerika Birleşik Devletleri, Fransa, Hindistan, İngiltere, Macaristan ve Yunanistan'dan oluşan toplulukla sempozyumumuzu gerçekleştirdik. Avrupa Birliği, Dünya Bankası, Dünya Ticaret Örgütü, UNCTAD ve OECD de gerek konuşmaları, gerek tartışmalarıyla sempozyumumuza destek sağladılar.

Değerli katılımcılar, bu kapanış konuşmasında hislerimi sizlerle paylaşmak istiyorum. Türkiye'de bir şarkı vardır, "her işin bir başı bir sonu vardır, her aşkın sonunda göz yaşı vardır" diye. Birinci cümle doğru; her işin bir başı bir sonu vardır. İkincisi ise doğru değil; her aşkın sonunda göz yaşı yoktur. 21 inci yüzyıldaki bizim aşkımız da globalizasyon. İnşallah bu globalizasyon süreci gözyaşı ile neticelenmez, tam tersine tüm insanlığı mutluluğa kavuşturur. Fakat, yine de dikkatli olmak gerekiyor.

Geçen yüzyılın başında da dünya çok iyimserdi; ulusal devletler kuruluyordu. Uluslar sınırlarını çiziyorlardı. Demokrasi geliyordu. Her şey çok güzeldi. Hatta 1906 yılında "Stefan Zweig"ın bir yazısında şöyle bir değerlendirme var: 1904 yılında, o zamanki adıyla tayyare, şimdiki adıyla uçak ilk defa insan ulaşımında kullanılıyor ve Stefan Zweig bu gelişmeyle ilgili olarak; "artık insanlar ülkeleri, toplumları birbirinden ayıran sınırların üstünden geçecekler. İnsanları ayıran sınırların önemi kalmayacak. İnsanlar o sınırları aşınca karşı tarafta düşmanların değil, dostlarının olduğunu görecekler ve kucaklaşacaklar. Dünya mutluluk içinde yeni bir yüzyıla girecek" şeklinde coşkulu bir değerlendirmede bulunuyor. Fakat, aradan sekiz yıl geçtikten sonra dünya Birinci Dünya Harbi ile tarihin en büyük trajedisine karşı karşıya kalıyor. Arkasından yirmi yıl gibi kısa bir süre sonra birincisinden çok daha trajik sonuçlar doğuran İkinci Dünya Harbi patlak verdi. Beş yıldan fazla süren bu savaşta 70-80 milyon insan öldü.

20'nci yüzyıl hakikaten, özellikle çok önemli teknolojik gelişmelerle tüm insanlığa çok şey kazandırdı, verimliliği çok artırdı. Fakat, iki dünya savaşı ve yüzlerce yerel savaşlarla çok da acı çektirdi. İnşallah globalizasyon, bu yepyeni teknolojileri ile bize çok güzel, mutlu bir dünya yaratacak, bunu umuyor ve diliyorum.

Şu gerçeği ifade etmemizde yarar var: Ben, dünden beri özellikle gelişmekte olan, geçiş sürecinde olan ülkelerle sosyalizmden piyasa ekonomisine geçen ülkelerden gelen temsilcilerde bir korku hissettim. Globalizasyon sürecinde, gelişmiş ülkelerin -ki aramızda süper ülkeler de var- gelişmekte olan ülkeleri, geçiş sürecinde olan ülkeleri kesinlikle korkutmamaları, hatta onlara güven vermeleri gerekiyor.

Hemen şunu da ifade etmek istiyorum: Fukuyama'nın "Tarihin Sonu" adlı kitabından sonra kendisinden genellikle piyasa ekonomisi, insan hakları gibi temaları işleyen ikinci bir kitap bekleniyordu. Fakat, Fukuyama'nın ikinci kitabı "Güven" başlığı ile çıktı. Her halde bu, 21 inci yüzyıl için çok olumlu bir işaretti. Dünya Ticaret Örgütü'nün Seattle'da yapılan toplantısı sırasında hakikaten bir rahatsızlık oldu. Fakat, çok ilginçtir bu rahatsızlığı süper bloklar da kendi aralarında hissettiler, bir taraftan Amerika Birleşik Devletleri, bir taraftan Japonya ve Avrupa Birliği gelişmekte olan ülkelerde epey korku içinde bir tablo sergilediler. Fakat ben Seattle'dan çok umutlandım; çünkü insanlar ve ülkeler bir araya gelebildi. En önemli olan her halde bir araya gelebilmek. Güveni sağlamanın, korkuyu ortadan kaldırmanın en önemli ve en etkin yolu bir araya gelebilmektir. Biz burada bir araya geldik ve umuyorum ki, bundan sonrada bu birliktelik ürünlerini verecektir.

Sayın Brussick konuşmasında özellikle, adil rekabetten sözetti; ki buna Azerbaycan'da "Vicdanlı Rekabet" deniyor. Artık "Free Trade" yanında "Fair Trade" çok daha fazla önem kazanacak diye düşünüyorum. 21 inci yüzyılda tüketicilerin ihtiyaçlarını sadece düşük fiyatlı ve çok kaliteli mallarla karşılamak yeterli değildir. Onları mutlu etmek de gerekmektedir. Mutlu etmek, sadece fiyatların düşük seviyede gerçekleşmesi ile sağlanamaz. Artık, yine konuşmalarda da ifade edildiği gibi, ulus şampiyonları değil, dünya şampiyonları bekliyoruz. Artık sınırlarımız ülke sınırları değil, dünya sınırlarıdır. Hepimiz aynı dünyanın içindeyiz. Bu hususa özellikle hepimizin önem verdiğiğine eminim.

Yine rekabetin başarılı olabilmesi için, kanaatimce önce aktörlerin başarılı olması lazım; yani teşebbüslerin rekabet gücüne sahip olmaları lazım. Rekabet gücüne sahip olmayan teşebbüslerle yapılan bir yarışın hiçbir anlamı olmayacaktır. Bu konu, önümüzdeki yüzyılın çözülmesi gereken en önemli

sorunlarından birini oluşturacaktır. Tabii burada teoride kalmak değil, fiilen gerçekleştirmek çok önemli. Bunu yapmak da politikacıların işi; politikacılara çok büyük görevler düşüyor. Yapmak önemli derken, hep aklıma bir şair arkadaşımın bana aktardığı bir anekdot geliyor. Şair arkadaşım dedi ki; “Bir gün birisi bana: ‘Sizin işiniz çok kolay, şairlik yapıyorsunuz. Güneş batarken, ay doğarken, İstanbul’da boğaza karşı rakınızı içerken bir şeyler yazıyorsunuz. Sonra da para kazanıyorsunuz’ şeklinde bir serzenişte bulundu” dedi ve şöyle devam etti: “Ben de ona şöyle cevap verdim: ‘Bak, böyle şiir yazmak kolay değildir. Ben sana bir dördlük okuyayım; Çarşamba’yı sel aldı, bir yar sevdim el aldı, keşke sevmez olaydım, elim böğrümde kaldı.’ Bunu yazmak için kendisine dedim ki ‘önce Çarşamba’yı bir sel alacak, arkasından bir yar seveceğim el alacak ve sonra da elim böğrümde kalacak.’ İnşallah biz, 21 inci yüzyılın çocuklarımız ve torunlarımız için tarihini yazarken, ne Çarşamba’yı sel alacak ne elimiz böğrümüzde kalacak, mutlu bir dünyada yaşayacağız.

Bu hislerimi İ.Ö. 300 yıllarında yaşayan haham Hillel’in üç veciz sözüyle tamamlamak istiyorum: “Ben, benim için değilsem, kim benim için.” Evet, ben kendimi düşünmezsem kimse beni düşünmez; herkes öncelikle kendi yararını düşünür ve bu normaldir. Hatta klasik iktisat teorisinin ideal insanı olan homo economicus (iktisadi insan) için konan rasyonalite kriteri de bilindiği gibi kar maksimizasyonu, yani külfetleri minimize ederken nimetin maksimizasyonudur. Herkes önce kendisini düşünmeli. Tüketici de fayda maksimizasyonunu gerçekleştirmeli. Hillel’in yukarıda sözü edilen ikinci sözü ise şöyle: “Ben, başkaları için değilsem, ben kimim.” Yani öte yandan biz insan isek, diğer canlılardan en önemli farkımız başka insanları, hatta tüm canlı ve cansızlarıyla, flora ve faunası ile, çevresi ile tüm dünyayı düşünebilmek. Başkalarının yararını da, hakkı, adaleti de gözetebilmek. Artık 21 inci yüzyılda konunun ekonomik boyutunun dışında başka boyutlara da bakmamız gerekiyor. Ve nihayet Hillel’in üçüncü sözü de: “Şimdi değilse ne zaman.” Uygulamaya geçmeyen fikirlerin hiçbir yararı olmuyor. Onun için düğmeye basıp hemen uygulamaya geçmenin yolları aranmalıdır. Hemen düğmeye basıp 21 inci yüzyılın tarihini en mutlu şekilde yazmak inşallah bizlere nasip olur.

Tüm katılımcılara, tüm konuşmacılara, oturum başkanlarına teşekkür ediyorum. Simültane tercümeleri fevkalade başarılı bir şekilde yapan, epey yorulan değerli tercümanlarımıza da çok teşekkür ediyorum. Önümüzdeki dönemlerde yine birlikte olmak, yine beraber olmak umut ve dileğiyle tüm misafirlerimizi saygıyla ve sevgiyle selamlıyorum.